

Міжнародна науково-практична конференція
здобувачів вищої освіти і молодих учених

2023

Політ

Сучасні проблеми науки

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

XXIII МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І МОЛОДИХ УЧЕНИХ

ТОМ 1

ПОЛІТ.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ

04–07 квітня

ABSTRACTS OF

XXIII INTERNATIONAL
CONFERENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS AND
YOUNG SCIENTIST

VOLUME 1

POLIT.

CHALLENGES OF SCIENCE TODAY

04–07 April

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій

ПОЛІТ. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

XXIII Міжнародної науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

(04-07 квітня 2023 року)

Том I

Київ 2023

УДК 001:378-057.87 (063)

ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XXIII Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених: [у 2-х т.]. – Т. 1 (м. Київ, 04-07 квітня 2023 р.) / [ред. кол.: Н.В.Ладогубець, А.М.Кокарева та ін.]; Національний авіаційний університет. – К.: НАУ, 2023. – 403 с.

У збірнику вміщено тези доповідей докторантів, аспірантів, молодих учених і здобувачів вищої освіти, які взяли участь у роботі XXIII Міжнародної науково-практичної конференції «Політ. Сучасні проблеми науки» за напрямом «Гуманітарні науки».

Для широкого кола фахівців.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету
(протокол № 3 від 12 березня 2023 року)*

Голова оргкомітету

Максим ЛУЦЬКИЙ, ректор Національного авіаційного університету,
доктор технічних наук, професор

Заступники голови оргкомітету

Наталія ЛАДОГУБЕЦЬ, декан Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету, кандидат педагогічних наук, доцент
Анжеліка КОКАРЕВА, заступник декана з наукової та міжнародної діяльності Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету, кандидат педагогічних наук, доцент

Члени оргкомітету

Олександра АКМАЛДІНОВА, кандидат філологічних наук, професор
Іван ВРЖЕСНЕВСЬКИЙ, кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Любов ДРОТЯНКО, доктор філософських наук, професор
Олена КОВТУН, доктор педагогічних наук, професор
Олена КОТИКОВА, доктор педагогічних наук, професор
Світлана ЛИТВИНСЬКА, кандидат філологічних наук, доцент
Ельвіра ЛУЗИК, доктор педагогічних наук, професор
Любов ПОМИТКІНА, доктор психологічних наук, професор
Ліана БУДАНОВА, доктор педагогічних наук, професор
Ірина ТЮРМЕНКО, доктор історичних наук, професор
Олена ХОМЕРІКІ, доктор соціологічних наук, професор

Контактні дані

Тел.: (044) 406-75-00

Офіційний сайт:

<https://flsc.nau.edu.ua/>

Електронна пошта:

flsc@npp.nau.edu.ua

Facebook:

<https://www.facebook.com/flsc.nau>

Перевірка на плагіат: Unicheck

Індексується: Google Scholar, Репозитарій НАУ

© Національний авіаційний університет, 2023

МОВА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

УДК 81'25 (043.2)

Ліна АЛЬ-БУХАІСІ

Національний авіаційний університет, Київ

НАУКОВА ФАНТАСТИКА В ПЕРЕКЛАДОЗНАВЧОМУ ВИМІРІ

Безперечно не існує жодної людини, яка б не була ознайомлена з одним із найпопулярніших жанрів літератури - науковою фантастикою, засновником якого вважають французького письменника Жуля Верна. Наукова фантастика тяжіє до змалювання майбутнього людства, керуючись очікуваними успіхами техніки та науки, а також до матеріалізації численних філософських теорій. В основні такої літератури і мистецтва лежить наукове припущення, значно доповнене авторськими фантазіями. Ці фантазії можуть розвиватися як на основі технологічних аспектів сьогодення, так і на історичних, культурних та просторово-тимчасових.

Найпомітнішими напрямками наукової фантастики є: альтернативна, соціальна, військова, наукова фантастика, апокаліптична та постапокаліптична фантастика, ксенофантастика, кіберпанк, космічна опера, феміністська наукова фантастика. Цей жанр є ключовим підґрунтям для словотворчих процесів, оскільки для створення нових понять автор використовує абсолютно нові лексичні одиниці, притаманні науково-фантастичній літературі.

В науково-фантастичних творах виділяють декілька основних тем, а саме: подорож у часовому просторі, космічні подорожі, зв'язок з інопланетним розумом, паралельні світи, еволюція людства, моделювання суспільства, подальший розвиток наукових винаходів, майбутні війни, катаклізми тощо.

Якщо брати до уваги основні тенденції перекладу науково-фантастичних творів у сучасній теорії художнього перекладу, то їх існує три: 1) основна орієнтація переноситься з оригіналу на текст перекладу; 2) оцінний підхід замінюється дескриптивним; 3) від тексту як одиниці мови теорія йде до функції перекладу як частини культури мови перекладу.

Значна кількість okazіоналізмів, власних назв та реалій надає цьому жанру певної особливості та специфіки. При перекладі потрібно звертати увагу на квазіреалії (реалії наукової фантастики) – слова (словосполучення), пов'язані з тематикою науково-фантастичних творів, з

описом елементів навколишнього середовища вигаданого світу та з описом теоретично можливих, але не здійснених в даний час, рішень наукових або технічних проблем. Перш ніж відтворити такі елементи у мові перекладу, потрібно встановити їх семантичну основу. В ході проведення точного аналізу перед здійсненням перекладу, перекладачам варто для початку декодувати квазіреалії і на основі цього виникає потреба в створенні лексико-семантичних одиниць для їх прямого позначення, іноді такими одиницями можуть стати неологізми або okazіоналізми – лексичні інновації, значення яких впливає з компонентів слова або з контексту.

Перед перекладачем може також постати непросте завдання стосовно перекладу більшості термінологічних одиниць через їх лексичні, фонетичні і морфологічні особливості, форму, можливості словотвору і сполучуваності, а також екстралінгвістичний фон. Цей факт можна пояснити постійними досягненнями та відкриттями в численних наукових та галузевих сферах у сучасному прогресивному світі. Варто зауважити, що найкращими способами перекладу термінів у творах наукової фантастики є пошук варіантних відповідників, контекстуальна заміна, калькування тощо. Перекладаючи науково-фантастичний текст, перекладач повинен самостійно знаходити правильне рішення, щоразу заново вирішувати, як вчинити з тією чи іншою одиницею мови в кожному конкретному випадку, орієнтуючись на завдання перекладу та власні можливості.

Досить часто для досягнення перекладацької адекватності лінгвісти виносять на перше місце міжмовне перефразування або перекладацькі трансформації. Якщо говорити про останні, то перекладачі застосовують саме функціональну заміну як граматичну трансформацію, тобто заміну членів речення за контекстом. Найчастіше її використовують при відсутності прямого значення в українській мові або за умови, що цей термін з'явився відносно нещодавно (неологізм) і не набув широкого розповсюдження в українській мові.

Можна дійти до висновку, що жанр наукової фантастики в літературі стає все більш популярним і глибоко проникає в культурне надбання людства, проте переклад таких творів являє собою низку труднощів. Перекладачі повинні не забувати свою головну мету під час перекладу – досягнення адекватності. Використання численних способів передачі лексичних одиниць, граматичних, перекладацьких трансформацій є гарантом того, що перекладений текст точно передасть інформацію з оригіналу у повному масштабі з урахуванням певних мовних норм.

*Науковий керівник: Тетяна СЕМИГІНІВСЬКА,
канд. пед. наук, доцент*

Анастасія БИК
Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АБРЕВІАТУР ТА АКРОНІМІВ У ТЕРМІНОСИСТЕМІ NASA

Переклад фахової лексики становить основу наукового перекладу та є важливим засобом міжкультурної комунікації. Дослідження термінології, зокрема авіаційної, виявлення особливостей перекладу абревіатур та акронімів створюють міцне підґрунтя для наукових розвідок з оптимізації перекладацького процесу, а отже, визначають їх актуальність.

NASA (*National Aeronautics and Space Administration*) є агентством Сполучених Штатів Америки, яке відповідає за цивільну космічну програму та дослідження космосу [4]. У зв'язку з великою кількістю проєктів та програм, що розробляються та впроваджуються в NASA, існує велика кількість термінів та скорочень.

Поява значної кількості складних синтаксичних структур на позначення певних авіакосмічних понять дещо перевантажує мову, що робить її менш гнучкою, а також незручною для використання. Крім того, деякі номінації настільки громіздкі, що ними послуговуватися дуже важко. У зв'язку із цим у сучасній мові й діють інтралінгвальні чинники, найважливішими з яких є закон економії мовної енергії, мовних засобів. Саме тому в терміносистемі NASA дуже поширені такі види скорочень як абревіатури та акроніми. Абревіатури – це скорочення, що використовуються для позначення слів або фраз, наприклад, наприклад, ISS (*International Space Station – Міжнародна космічна станція*) [2, с. 47]. Асгнумс (акроніми) – це тип абревіатури, яка складається з перших букв різних слів і читається разом як одне слово: NASA (*The National Aeronautics and Space Administration*) вимовляється як [ˈnæsə], а не [en-es-eɪ].

Характерною рисою термінологічної абревіації є те, що вона використовується як паралельний варіант багатоконпонентних термінів. При цьому односкладові терміни не скорочуються, оскільки самі по собі достатньо зручні та стислі у використанні [3, с. 136]. Особливістю перекладу абревіатур та акронімів у терміносистемі NASA є те, що вони можуть мати більше одного значення [1]. Наприклад, абревіатура "ACE" може означати *Advanced Composition Explorer* (програма дослідження космічних променів) або *Active Cavity Radiometer Irradiance Monitor Satellite* (супутникова місія для вимірювання сонячної радіації) [3]. Такі

скорочення можуть бути проблематичними при перекладі, оскільки відповідний контекст може бути неперекладним.

Крім того, в терміносистемі NASA є скорочення, що мають схожі або ідентичні літерні складові, але різні значення [1]. Наприклад, "MSL" може означати *Mars Science Laboratory* (місія дослідження Марсу) або *Mean Sea Level* (середній рівень моря) [4]. У таких випадках важливо визначити контекст використання та відповідне значення.

Також, важливо враховувати, що деякі скорочення можуть мати специфічний вжиток в терміносистемі NASA та змінюватися з часом. Наприклад, в акронімі "GPS" мало початкове значення *Global Positioning System* (глобальна система позиціонування), але з часом змінилося на *Global Navigation Satellite System* (глобальна авіаційна супутникова система) для відображення розширеного функціоналу системи [4].

У підсумку можемо зазначити, що переклад абrevіатур та акронімів у терміносистемі NASA має свої особливості, пов'язані з унікальними скороченнями, багатозначністю та специфічним вжитком, тому для точного перекладу необхідно врахувати контекст використання та за потреби звертатися до додаткових джерел авіаційної галузі.

Список літератури

1. Варенько М. Проблеми перекладу абrevіатур в авіаційних текстах. Філологічні науки. 6. Актуальні проблеми перекладу. Чернів. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича. м. Чернівці. URL: http://www.rusnauka.com/16_ADEN2011/Philologia/688519.doc.htm (дата звернення: 05.03.2023).

2. Єнчева Г.Г. Переклад авіаційних термінологічних абrevіатур та акронімів у нормативнотехнічній документації. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: збірник наукових праць. Вип. 22. Київ, 2012. С. 44-52

3. Щербина А.В. Абrevіатури в сучасній англійській авіаційній терміносистемі: шляхи утворення та особливості функціонування/ Щербина А.В., Головня А.В., Гастинщикова Л.О./ «Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка». Випуск 36, 2021. С. 132-139.

4. NASA.(2022). Acronyms. URL: <https://www.nasa.gov/centers/kennedy/about/information/acronyms.html> (дата звернення: 05.03.2023)

Науковий керівник: Анна ЩЕРБИНА,
старший викладач

STEREOTYPES IN INTERCULTURAL COMMUNICATION

The process of intercultural communication is usually understood as an interaction of between two participants in a communication act belonging to different national cultures. Among the many reasons that make the rapprochement of cultures complicated are numerous stereotypes that exist in our minds and that create certain obstacles to understanding. A stereotype is a judgment made by another solely on the basis of ethnic or other group membership. Stereotypes can be positive or negative; can be strong as they express the culture of the person who maintains the stereotype. They are made up of bits and pieces of information that we store and use to “make sense” of what goes on around us [1].

Cultural stereotypes can influence how people communicate with others from different cultures. Often stereotypes are problematic because they are oversimplified, overgeneralized and/or exaggerated [1]. They can lead to misunderstandings, prejudice, discrimination, and even conflict.

One common stereotype is that of the "loud and obnoxious American". Many people from other cultures perceive Americans as being loud and rude, constantly interrupting others and speaking in a booming voice [3]. While some Americans may exhibit such behavior, this stereotype is not accurate for all Americans. Unfortunately, this stereotype can influence how people from other cultures interact with Americans, leading to misunderstandings and negative perceptions.

Another example of cultural stereotypes is that of the "lazy Mexican". This stereotype portrays Mexicans as being lazy, uneducated, and unproductive [2]. Such stereotypes can lead to negative attitudes towards the Mexicans and discrimination in employment, education, and other areas. However, this stereotype is not accurate for all Mexicans, and many Mexicans are hardworking and successful.

In Japan, there is a stereotype that women are not as assertive as men. This stereotype can influence how women communicate in the workplace, with many women feeling the need to be passive and submissive [3]. This can lead to misunderstandings in communication and a lack of assertiveness in decision-making. However, this stereotype is not accurate for all women in Japan, and there are many assertive and successful women in the workplace.

One more example of cultural stereotypes is the perception of Asian people as being quiet and reserved. In many Western cultures, Asians are often seen as

being introverted, passive, and unassertive. This stereotype can lead to misunderstandings and misinterpretations, particularly in the workplace. For example, an Asian employee may be perceived as lacking confidence or being unwilling to express their opinions, while in reality, they may be simply following cultural norms that value humility and respect for authority.

Another common stereotype is that of the "rude and arrogant Frenchman". This stereotype portrays French people as being arrogant, dismissive, and unfriendly [2]. While some French people may exhibit such behavior, this stereotype is not accurate for all French people. Unfortunately, this stereotype can influence how people from other cultures interact with French people, leading to negative perceptions and misunderstandings.

In conclusion, cultural stereotypes can have a significant impact on intercultural communication. They can lead to misunderstandings, negative attitudes, and even conflict. To overcome cultural stereotypes, individuals need to be aware of their own biases and be willing to learn about other cultures. They need to be open-minded, non-judgmental, and willing to communicate respectfully with people from other cultures. By doing so, we can promote positive intercultural communication and understanding.

Список літератури

1. Jones, Anna, and Xuan Quach. "Intercultural communication." The University of Melbourn. (2007).

2. Lebedko, Maria. "CHAPTER ONE THEORY AND PRACTICE OF STEREOTYPES IN INTERCULTURAL COMMUNICATION MARIA LEBEDKO." Critical Cultural Awareness: Managing Stereotypes through Intercultural (Language) Education (2014).

3. Long, C. (2015). Intercultural communication and stereotypes. URL: https://www.tohokugakuin.ac.jp/research/journal/bk2015/pdf/no01_05.pdf (дата звернення: 07.03.2023)

*Науковий керівник: Людмила ГАЛІЙ,
канд. філол. наук, доцент*

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТСЬКИХ АНГЛОМОВНИХ БЛОГІВ

Соціальні мережи сформували різні способи передачі інформації. Сучасна молодь виражає свої думки, досвід, знання у тому числі через відеоблоги або блоги текстового формату. Під блогом розуміємо вебсайт, на якому користувач може роздумувати, ділитись думками та обговорювати різноманітні теми у формі електронного щоденника, а читачі мають змогу коментувати дописи, що з'являються у зворотньо-хронологічному порядку [1, с. 128].

Аналіз 11 студентських блогів показав, що вони мають певні лексичні, граматичні та стилеві особливості. У студентських блогах панує неформальний стиль при подачі матеріалу. У лексичному оформленні постів та відеоблогів можна виділити розмовну, комп'ютерну, бізнес, професійну лексику, сленг, а також нейтральну лексику, яка є основним ресурсом спілкування [2, с. 14]. Використовується багато скорочень, які відсутні в офіційних повідомленнях, адже особистий блог – це місце, де можна висловитися коротко та зрозуміло. Допускаються навіть граматичні чи орфографічні відхилення від правил. Тому речення, в основному, недовгі, структуровані та вся інформація подається порціями. Можливий варіант мінімального використання речень, а весь сюжет передається у відео чи картинках/фото. У такому випадку, речення виконують функцію субтитрування, узагальнення чи пояснення змісту матеріалу.

Блоги виступають у ролі джерела нових конструкцій, неологізмів та сленгу. Вони можуть слугувати як місцем новоутворень, так і їхнім передавачем для глядачів та читачів. Студенти обговорюють актуальні теми та проблеми загального чи особистого характеру, тому вокабуляр блогів наповнений новітніми та цікавими мовними одиницями.

Стандартна ознака неформального стилю – це скорочення, які можуть використовуватися для допоміжних дієслів, займенників, сполучників або навіть звичайних слів. Найчастіше трапляються такі: *have not – haven't; can not – can't; because – cuz*. Скорочень зазнають деякі слова: *pyjamas/pajamas – PJs (It's time to take off my PJs); comfortable – comfy; delicious – delish*. Популярними є аббревіатури, які шифрують цілі вирази, до прикладу: *OMW – on my way; FOMO – fear of missing out (It feels like hardcore FOMO, like I don't know if I actually wanna go)*.

Інша ознака може проявлятися у правописі та граматиці. У дописах чи субтитрах часто можна зустріти займенник “I” написаний з маленької літери „i”. Загалом, це робиться для дотримання естетики відео та однакового текстового ряду; або займенник взагалі опускається. Щодо граматики, подекуди зустрічаємо відхилення від граматичних правил, наприклад використання статичних дієслів (stative verbs) у тривалих часах (continuous): I’m loving it; I’ve been wanting to, і т.п.. Такі форми емоційно підсилюють дію чи ставлення спікера до дії.

Студентські блоги багаті на сленгізми, тому часто використовуються слова у відмінному від первинного значенні. Ось наприклад: “crazy” у значенні “крутий”, “неймовірний”, а не у прямому – “божевільний”, “дивний”. “School” означає не просто “школа”, а навчання в цілому або університет чи коледж. Також трапляються видозмінені слова, до прикладу: breakfast замінюють на brekky (*I started making myself brekky; post-gym brekky*).

Отже, блоги – це новий шлях до самовираження, а англійський варіант показує певні особливості стилю викладу контенту. Студенти та молодь, розповідаючи про своє життя, використовують видозмінені слова та їх форми. Тому блоги дозволяють сформувати власний зручний стиль комунікації в Інтернеті, а саме неформальний, без суворих та чітких правил письма чи висловлювань офіційного варіанту.

Список літератури

1. Матковська О. Перспективи лінгвістичних досліджень блогів. HUMANITY, COMPUTERS AND COMMUNICATION, м. Львів, 22–24 квіт. 2015 р. С. 128–131. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/9844a2f2-8cd5-4c49-8b17-38e195d18a2a/content>.

2. Землякова О.О. Лінгвостилістичні характеристики жанру англомовного корпоративного блогу : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Харків, 2010. 22 с. URL: <http://foreign-languages.karazin.ua/resources/1c92f31da15fe3b2898fa7c0bf9a47bc.pdf>.

Науковий керівник: Ірина ШАХНОВСЬКА,
канд. філол. наук, доцент

УДК 811.111 (043.2)

Олександр ВАСЕНКО

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

СЕМАНТИЧНИЙ ДОМЕН WAR У ВИМІРІ КОРПУСНОЇ СТИЛІСТИКИ (на матеріалі англомовної воєнної прози XIX-XXIст.)

Впровадження комп'ютерних технологій в лінгвістику, дозволило мовним студіям вийти на якісно новий рівень. Корпусний аналіз є яскравим цьому підтвердженням. Його основна перевага у порівнянні із традиційними способами аналізу лексичного матеріалу полягає в тому, що він дає змогу опрацювати великі масиви інформації за короткий час. Іншою важливою перевагою корпусного аналізу є те, що він дає змогу науковцю будувати своє дослідження не на теоретичних припущеннях, а на реальному емпіричному матеріалі.

Попри історію розвитку, що бере початок ще у 19 столітті, своєї сучасної форми корпусна лінгвістика набула аж наприкінці ХХ століття. Першою спробою застосувати комп'ютерні технології в дослідженні корпусу було укладення Brown University Corpus of American English У.Френсісом у 60-х роках минулого століття (Френсіс, 1967). Найбільший внесок у виокремлення корпусної лінгвістики як повноцінного розділу науки про мову внесли роботи Д. Байбера, котрий окреслив основні характеристики корпусу та вивів поняття репрезентативності корпусу. Репрезентативність є основною характеристикою корпусу, котра визначає, наскільки обраний корпус повноцінно відтворює певну мову чи її сегмент. Для забезпечення репрезентативності корпус повинен містити зразки мовлення усіх соціальних, гендерних та вікових груп (Байбер, 1997).

Корпусний аналіз є ефективним способом дослідження стилістичних особливостей прози. Передусім варто відзначити гнучкість корпусного підходу в дослідженні стилістичних особливостей тексту, оскільки він дозволяє використовувати як готові корпуси чи їх елементи (на кшталт представлених на веб ресурсі english-corpora.org), так і формувати специфічні корпуси із самостійно відібраних текстів за допомогою відповідного програмного забезпечення. Таким чином, це надає можливість добирати якомога репрезентативніший матеріал для подальшого опису стилістичних особливостей тексту. По-друге, завдяки можливості опрацювання великої кількості даних, корпусний аналіз дозволяє проаналізувати стилістичні особливості того чи іншого тексту, авторський стиль, а також особливості функціонування конкретних лексичних та семантичних одиниць. Наприклад, аналіз частотності дозволяє оцінити,

які слова частіше використовуються в конкретному тексті чи групі текстів. Це в свою чергу надає можливість простежити тенденції використання тих чи інших слів автором, що будуть притаманні його стилю. Крім того, аналіз колокації та конкордансу дозволяє простежити за тенденціями вжитку словосполучень, висловів та загальної побудови речень автором.

Отже, за допомогою корпусного аналізу можна оцінити особливості стилістичного функціонування семантичного домену WAR у розрізі англомовної прози XIX-XX ст. на воєнну тематику, як-от, частотність його вжитку, найтипівші види лексичної сполучуваності, особливості його локації та функціонування в реченні.

Список літератури

1. Francis, W. Nelson & Henry Kucera. 1967. Computational Analysis of Present-Day American English. Providence, RI: Brown University Press
2. Biber D. Representativeness in corpus design // Literary and Linguistic computing. 1993. Vol. 8(4). P. 243-257.

*Науковий керівник: Яків БИСТРОВ,
доктор філол. наук, професор*

УДК 81`367.4 (043.2)

Alina VELYCHKO

National Aviation University, Kyiv

TYPOLOGY OF THE OBJECT IN ENGLISH

The ability to understand at the sentence level is in many ways the foundation for being able to understand the text and translate it. Efficient processing of sentence structure is necessary for successful comprehension. To be an effective reader one should have knowledge of phrase structures, parts of sentences, and how they work. Sentence knowledge is also important for students composing (oral or written).

The object is a secondary part of a sentence that denotes an object or a person affected by the action expressed by the predicate. The issue of the object in English is essential in structural syntax studies on secondary members of the sentence where the object is often described as a kind of attribute, “an attribute expressed by an agreed noun (less often by a pronoun), which is the second name of the subject” [1, p. 320].

In an English sentence, the object can be expressed by a noun, a noun with a postpositive attribute, a pronoun, an infinitive, a gerund, or a substantivised adjective. There are 4 different types of objects in English: direct, indirect,

prepositional, and cognate [2]. The direct object is a thing or person to whom we direct an action. It is quite common. The indirect object names the person or thing that the direct object is directed at. The usual place of the object in the English sentence is after the predicate, and if there are two objects in a sentence, their order is fixed: if they are both non-prepositional, the indirect object comes first and the direct object next; if one of the objects is prepositional, it comes after the non-prepositional. The prepositional object is a noun combined with a preposition that affects or describes the object. The cognate object is a special type of object in English. Its peculiarity lies in the fact that it is mostly used with intransitive verbs and without prepositions, and is a cognate word with the subject – verb which it depends on or is similar to it in meaning [2], e.g.: *Mr. Johnson lived a happy life.*

In addition to these four, English has a complex object expressed by secondary predicative constructions with verbals. It consists of two parts, a noun or a pronoun, and an infinitive, a gerund, or a participle. A complex object can be prepositional or non-prepositional. Such constructions are not typical of the Ukrainian syntax, so one should take into account the peculiarities of their translation. Typically, these secondary phrases are transformed into primary predicative phrases (subject-predicate). Their most frequent translation equivalent in Ukrainian is an object clause or a separate simple sentence. The following examples from O. Henry's collection of short stories can illustrate the use of complex objects and the ways of their rendering in Ukrainian: (1) objective infinitive construction *and I heard him breathe hard like a horse when you take the saddle off* [3, с. 3]. – і я почув, як важко він став дихати, наче кінь, з якого знімають сідло. [4, с. 223]. (2) objective participle construction *I'll have the palm hand investigated by the wonderful palmist of the Nile* [3, с. 1]. – Чудова хіромантка з-над ріки Нілу дослідить долоню моєї руки [4, с. 219].

In conclusion, the object plays an important role in the syntax of the English language, as it serves as a subject specifier of the predicate. The use of the object has certain peculiarities in English, but the use of direct one is the most common in English.

References

1. Галич О., Назарець В., Васильєв Є.. Теорія літератури. Науковий редактор: Олександр Галич. Київ: Либідь, 2005. 460 стор.

2. Secondary Parts of the Sentence. GrammarWay.com. 2016-2022. URL: <https://grammarway.com/ua/secondary-parts-of-the-sentence>

3. The Four Million O. Henry. Global Grey. URL: <https://www.globalgreybooks.com/four-million-ebook.html> (date of access: 08.03.2023).

4. О. Генрі. Вибране: Королі і капуста. Оповідання та новели/
Упоряд. Н. М. Торкут. — К.: А.С.К., 2006. — 704 с.

*Scientific supervisor: Tetiana KRYLOVA
PhD., Associate Professor*

УДК 8.81.81-13 (043.2)

Крістіна ВОЙЧИК

Національний авіаційний університет, Київ

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ОНЛАЙН

Ці тези присвячені актуальному питанню сьогодення, а саме вивченню іноземних мов онлайн і розглядають переваги та недоліки вивчення іноземних мов здобувачами вищої освіти у системі онлайн.

Вже декілька років школярі та здобувачі вищої освіти часто використовують онлайн-формат для навчання.

Вивчення іноземних мов – це тривалий процес, який потребує велику кількість зусиль та терпіння. У наш час є багато способів зробити це як офлайн, так і онлайн. Кожен робить це так, як буде зручніше особисто для нього. Звичайно, всі види навчання мають як свої переваги, так і недоліки. На мою думку, до переваг можна віднести:

* Вартість: в інтернеті вивчити мову буде значно дешевше, адже там доступна велика кількість матеріалу, такі як електронні книги, відеоуроки, вправи та тести, за допомогою яких можна ефективніше вивчити мову;

* Зручність: навчатись онлайн можна за гнучким графіком, ти робиш це тоді, коли маєш можливість або бажання. Наприклад, якщо людина навчається за чітко встановленим графіком, це може психологічно “давати”, після чого взагалі зникає інтерес до вивчення;

* Не завжди є можливість спілкуватись з носієм мови офлайн, але робити це онлайн набагато легше, наприклад, існують різні платформи, на яких людина може знайти собі співрозмовника для тренування навичок мовлення;

* Онлайн-курси часто пропонують навчання в групах, і це може допомогти навчитись комунікувати з іншими людьми. Після цього легше пристосуватись до соціуму та навчитись взаємодіяти з ним;

* Велика кількість доступних для скачування або онлайн відтворення аудіо- та відеофайлів, які допоможуть навчитись сприймати мову на слух. Це так само допоможе тренувати мовлення.

Поряд з тим, звернемо увагу на недоліки онлайн-навчання, до яких слід віднести:

* Потенційна відсутність або нестача гаджетів для навчання. У наш час ціни на техніку доволі високі, тому не кожен має можливість забезпечити себе такими пристроями;

* Проблеми з електропостачанням, які український народ відчув на собі, щона практиці означає проблеми зі світлом обмежують або і блокують доступ до інтернету. Велика кількість людей втратила можливість навчатись протягом цього періоду і це могло погано вплинути на бажання і настрій людини;

* Самодисципліни, оскільки Ви встановлюєте свій графік самостійно. Багатьом учням і студентам дистанційне навчання не приносить значних результатів. Під час навчання офлайн здобувачі освіти мали чіткий розклад, певний час на виконання домашніх завдань та вивчення матеріалу, вони не мали змоги це змінювати. Водночас, при онлайн-навчанні більшість задач із чітким таймінгом залежить від нас, в результаті чого, здобувачі освіти мають проблеми з продуктивністю та дисципліною.

На закінчення слід сказати, формат навчання кожен обирає собі самостійно. І в наш час, на мою думку, онлайн-навчання є більш актуальним тому, що надає можливість навчатися у будь-який час, будь-якому місці, у своєму темпі та у спокійній обстановці.

*Науковий керівник: Ліана БУДАНОВА
доктор пед. наук, професор*

ФУНКЦІОНУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЛЕКСИКИ В ЗМІ З ПОГЛЯДУ МОВНОЇ КУЛЬТУРИ

Функціонування інноваційної лексики в ЗМІ відіграє важливу роль у мовній культурі. З одного боку, використання нових слів дозволяє мові адаптуватись до швидких змін у суспільстві та культурі, що сприяє її розвитку. Інноваційна лексика, яка включає нові слова, терміни, вирази та технічні терміни, поширюється в ЗМІ в таких формах, як статті, новини, реклама та інші медійні форми. Функціонування цих слів у ЗМІ відображає важливі аспекти мовної культури.

З іншого боку, використання інноваційної лексики в ЗМІ може мати негативні наслідки з погляду мовної культури. Наприклад, використання запозичених слів може вести до знецінення власних мовних ресурсів та втрати національної мовної ідентичності. Наприклад, невірне вживання термінів може призвести до плутанини або невірного розуміння суті новин або реклами. Тому важливо, щоб журналісти вміли правильно використовувати нову лексику та стежити за її розвитком, аби забезпечувати точне та чітке викладення інформації.

Інноваційна лексика в ЗМІ несе не тільки поінформованість суспільства, але й також дезінформацію. Існує кілька причин, чому ЗМІ можуть використовувати дезінформацію:

- **Бажання заробити гроші:** ЗМІ можуть замахнутися на сенсаційні новини або вдатися до крайніх заходів, щоб залучити увагу до своєї публікації.

- **Політичні мотиви:** ЗМІ можуть намагатися впливати на громадську думку шляхом розповсюдження дезінформації або маніпулювання фактами.

- **Недостатність часу:** ЗМІ можуть бути змушені публікувати новини швидко через терміновість інформації.

- **Намагання вплинути на вибір споживача:** ЗМІ можуть використовувати дезінформацію або маніпулювати фактами, щоб переконати споживачів у необхідності певних продуктів або послуг.

Хоча дезінформація може призвести до користі ЗМІ в короткостроковій перспективі, вона ж може завдати шкоди репутації ЗМІ та викликати серйозні наслідки в довгостроковій перспективі.

Інноваційна лексика відображає нові явища, ідеї та технології України, які з'являються у суспільстві, та дозволяє збагатити мову новими виразами

та концепціями, наприклад: *зеленобудівництво* (популяризація екологічних технологій та будівництва), *NFT, сепари і ватники, Азовці, передок, педалі, чорнобайти, орки, рашизм* і т.д. Ці приклади інноваційної лексики демонструють те, як мова постійно змінюється та адаптується до сучасних реалій. Це також свідчить про важливість відповідного використання мови в ЗМІ, оскільки це допомагає зберегти актуальність та точність інформації, яка поширюється серед читачів та глядачів.

Однак, важливо звертати увагу на те, як інноваційна лексика використовується в ЗМІ, оскільки неконтрольоване вживання нових слів може призвести до появи незрозумілих та неправильно сформульованих повідомлень.

*Науковий керівник: Галина ЄНЧЕВА
канд. філол. наук, доцент*

УДК 811.111 (043.2)

Ніиб HONTAR

Національний авіаційний університет, Київ

THEORETICAL STUDIES OF THE AUTHOR'S CONCEPTION

When the authors write any of their work or script, they somehow translate their thoughts through the prism of the worldview, culture, and experience. They use the linguistic and cultural features of their environment to convey through them the problems and / or ideas that they are currently concerned about as an author. Firstly, we can see the author's subjective attempts to convey objective truths through the prism of their cultural features and experience in the work. So we see and perceive the author's conception – the quintessence of what the authors convey to us as readers, what they teach us.

So how can we understand it? As we can see in translation, it follows from the translator's decision to convey content, ideas, wordplay, the author's worldview, and so it goes. So during the translation process, the translator should decide what they will save, change or skip. But at the same time, the author's conception is not something elusive and ephemeral, which cannot be reproduced in infinite numbers of interpretations. We regulate it by language signs, and semiotics sets those boundaries that the translator should not go beyond [1, 79].

Furthermore, when we transmit the author's conception, the following *asymmetry* between the original and the translation can occur. Even under ideal conditions, it will not be possible to achieve 100% conveyance of the author's

conception, because a translator can never become a 100% "alter ego" of the author, since the author's work may also reflect his or her personality [1, 80].

However, we cannot exclude some changes in the text during the conveyance of the idea. Because the author of the translation may unconsciously distort the original in an attempt to convey it. This can include wordplay or notable authorial turns of phrase, where we can use various taboo language, puns, etc., to convey the culture of the time, ridicule the situation. Nevertheless, we can convey the main point. For example, let us take a fragment of the translation by Ella Yevtushenko and Volodymyr Dibrov and Lydia Dibrova of book "Slaughterhouse-Five or The Children's Crusade" by Kurt Vonnegut, jr. Here is what we see in the original text "*Roland Weary and the scouts were safe in a ditch, and Weary growled at Billy, 'Get out of the road, you dump motherfucker'. The last word was still a novelty in the speech of white people in 1944. It was fresh and astonishing to Billy, who had never fucked anybody – and it did its job*" [2, 27]. The author tries to point out the peculiarities of the time (the taboo language as something new for the time in this context), creating a pun. Here is what we can see in translation by Ella Yevtushenko "*Роланд Вері й розвідники вже знайшли прихисток у канаві, і Вері загарчав на Біллі: "Сходь із дороги, тупий ти довбойоб!"*". *Останнє слово 1944 року тільки починало входити до лексики білих людей. Біллі, який ніколи нікого не їбав, воно здалося новим і приголомшливим – і це спрацювало*" [3, 39]. In this translation, we can see that the translator has taken a creative and adequate approach to the pun, trying to make the same as Kurt Vonnegut, jr did in the original. Now, let us take a look at the translation by Volodymyr Dibrov and Lidia Dibrova "*Роланд Вієрі з розвідниками ховалися в канаві. "Заберися з дороги, долбойоб ти гръобаний!" У 1944 році для людей того соціального прошарку, до якого належав Біллі, такі вирази були ще неологізмами. Він взагалі не розумів, що за ними стоїть, але почувши таке, був приємно шокований, і це врятувало йому життя*" [4, 60]. In this case, the translators used the addition and decided not to convey the pun that the author put here.

So, these translations are a good example of the deformation and how the translators try to convey what the author of the original laid down. In the first case, we see that the translator adequately and creatively conveys the meaning of the original and preserves the pun. And the translator also does not add anything from herself. In the second case, we can see the deformation of the original text. The translators did not convey the pun that the author put here.

Thus, we come to the conclusion that the author's conception is a set of beliefs, views, artistic features and subjective views on objective truths. When the author writes their work, they reproduce the world and the culture that surrounds them, their language features. Yet, the mission of the translation is

not to reproduce these features by 100%, but to make an attempt to convey everything in an authentic way.

References

1. Tetiana Nekriach. Situational asymmetry in drama translation as an element of stagecraft. Research Notes. Series: philological studies. Volume 89 (1) – Kyiv: KNLU, 2010 – PP. 79-82.
2. Kurt Vonnegut, jr. Slaughterhouse-Five or The Children's Crusade. – London: Vintage Publishing, 2018 – с. 192
3. Kurt Vonnegut, jr. Slaughterhouse-Five or The Children's Crusade (Classics), translated by Ella Yevtushenko. Kyiv: Book Shef Publishing, 2022. – PP. 208.
4. Kurt Vonnegut, jr. Slaughterhouse-Five or The Children's Crusade, translated by Volodymyr Dibrov and Lidia Dibrova. Lviv: The Old Lion Publishing, 2014. – PP. 320.

*Scientific supervisor: Maryna RUDINA
PhD, Associate Professor*

УДК 811.11 (043.2)

Liliya HORBA

Austin O'Brien High School, Edmonton, Canada

CANADIAN ENGLISH – DIALECT OR LANGUAGE

Canadian English is a variety of the English language that is used in Canada. More than 25 million Canadians (85 percent of the population) have some knowledge of English (2001 census) [1]. Today, one-fifth of Canadians have a mother tongue other than English or French – nearly as many as have French as their mother tongue [2].

With the beginning of a full-scale war in Ukraine Canadian government welcomed thousands of Ukrainians fleeing from the war, thus demonstrating the eagerness to integrate Ukrainians into local community. The first step towards it implies mastering the language of communication, with English predominating over all the provinces of the country.

The term “Canadian English” is first attested in a speech by Rev. A. Constable Geikie in an address to the Canadian Institute in 1857. Geikie, a Scottish-born Canadian, reflected the Anglo-centric anti French attitude prevalent in Canada for the next hundred years when he referred to the language as “a corrupt dialect,” in comparison to the “proper” English spoken by immigrants from Britain.

What's usually referred to as Standard Canadian English is the language variety spoken by Anglophone or multilingual speakers who were born in Canada and who live in urban areas. Some definitions include other factors, such as specifying the variety that is spoken across central and western Canada among middle-class speakers from English-speaking families.

The regional dialects of Atlantic Canada are usually not included in the definition of Standard Canadian English [3]. Canadian English is the product of waves of settlers from Britain and France, and British and Irish immigration over a period of almost two centuries. It also is influenced in part by languages of the First Nations people, with some extra words from their languages being added into the vocabulary [1]. Canadian does exist as a separate variety of English, with subtly distinctive features of pronunciation and vocabulary. It has its own dictionaries; the Canadian Press has its own style guide; the Editors' Association of Canada has just released a second edition of *Editing Canadian English* [2]. A *Canadianism* is a word or phrase that originated in Canada or has special meaning in Canada. Although there are many similarities between Canadian English and American English, the English spoken in Canada also shares a number of features with the English spoken in the United Kingdom. These peculiarities were the object of the study by Margery Fee and Janice McAlpine (language perception of Canadians), Charles Boburg (resemblance of CE and BE in terms of vocabulary and pronunciation), Simon Horobin (resemblance of CA and AE in terms of pronunciation), Laurel J. Briton and Margery Fee (bilingualism in Canada), Tom McArthur (colloquial grammar)

Canadianisms stand as evidence of the difference between Canadian and American culture. It is very important for Canadians to maintain that difference, even if people from Vancouver sound more like people from San Francisco than people from San Francisco sound like people from San Antonio. Though English-speaking Canadians remain loyal to the Queen, they aren't truly interested in being British or sounding British; they're just interested in using the British connection to assert their independence from the independent United States, which they left because they didn't want to leave. An ambivalent situation indeed.

References

1. Canadian English https://www.cs.mcgill.ca/~rwest/wikispeedia/wpcd/wp/c/Canadian_English.htm
2. Why is Canadian English Unique <https://www.bbc.com/culture/article/20150820-why-is-canadian-english-unique>

*Scientific supervisor: Liudmyla HALII,
PhD, Associate Professor*

Emiliya HORBA
St. Brendan School, Edmonton, Canada

CANADIAN ENGLISH VS AMERICAN ENGLISH

Canadian English claims a rather small number of speakers and spans a relatively brief history – the term “Canadian English” was first recorded only in 1854. As a dialect it has typically been described as an amalgam of British and American features. However, Richard Bailey states that it is now generally agreed that Canadian English originated as a variant of northern American English (the speech of New England, New York, New Jersey, and Pennsylvania) [1]. Throughout its history, it has been influenced by two powerful external norms, those of British English and American English; the relative prestige of these norms and hence their effect on Canadian English have varied according to the social and political conditions. Nonetheless, Canadian English can be seen as pursuing its own course, with the development of distinctive linguistic features and dialectal forms.

Standard (or general) Canadian English, though perhaps a “scholarly fiction” [2, p. 152], has traditionally been defined as a class dialect, namely, the variety spoken by educated middle-class urban Canadians from the eastern border of Ontario to Vancouver Island. There is a remarkable homogeneity in speech over this vast area. The differences that mark the major dialects – the English of the Maritimes (Nova Scotia, New Brunswick, and Prince Edward Island), of Quebec (Montreal and the Eastern Townships), and of the Ottawa Valley – from the minor variants found in the West (British Columbia), the Prairies (Alberta, Saskatchewan, and Manitoba), and the Arctic North are quite insignificant.

Until fairly recently, Canadian English was a severely understudied national variety of English. Reliable sociolinguistic data of a national scope has been especially hard to come by and, until the mid-1990s, was virtually inexistent. The geographical proximity to the American super power is quite unique to Canadian English and contrasts it with other varieties of English, such as Australian, New Zealand, or UK varieties of English. Combined with a relatively low awareness of Canadian English features (a result of the school system), some commentators, especially outsiders, tend to confuse Canadian English with American dialects [3].

At the language level the differences manifest themselves in every single aspect:

1. *Spelling*. Suffix *-our* in CE VS *-or* in AE, e.g. *colour* – *color*, *humour* – *humor*;

Suffix *-tre* in CE VS *-ter* in AE, e.g. *centre* – *center*, *theatre* – *theater*.

Double consonants for suffixes and flexions in CE VS single ones in AE, e.g. *travelled* – *traveled*.

2. Grammar. In everyday speech grammar characteristics are often ignored due to the law of language saving, that is making the statements as short as possible. This is reflected in colloquial tag questions, which in CE take “*eh*”, while in AE “*huh*” or “*right*”.

3. Vocabulary. Historically speaking, about 70 percent of Canadianisms, which are defined as terms ‘native or of characteristic usage in Canada’, are comprised by noun compounds that are especially difficult to spot: for instance, *butter* and *tart* are ‘ordinary’ words, but *butter tart* ‘pastry shell with a filling of butter, eggs, sugar and raisins’ is a ‘type 1’ Canadianism. In the historical Canadian dictionary project, four basic types of Canadianisms are recognized: type 1: form origins in Canada; type 2: preserved in Canada; type 3: having undergone semantic change in Canada; and type 4: culturally significant terms. *The Dictionary of Canadianisms on Historical Principles*, first edition, lists about 10,000 Canadianisms from 1498 to 1965/6 [3].

Though Americans and Canadians easily understand one another, there are a few vocabulary differences that cause some confusion. For example, a Canadian acquaintance puts on *runners* while an American one prefers to use *sneakers*. Americans may be surprised that, when a Canadian friend talks about paying their *hydro* bill, they mean their *electric* bill. Terms like *washroom* ‘public bathroom’, *all-dressed pizza* ‘pizza with all the available toppings on it’, *garburator* ‘in-sink garbage grinder’, *parkade* ‘car parking structure’ or the ubiquitous *toque* ‘woolen hat’ are easy to find and are sometimes used as ad-hoc identity markers in Canadian regions.

It’s worth a mention that, though American and Canadian currency are both counted in dollars, they each refer to their currency in slang terms using animals native to their respective countries. Canadians have given their bird-adorned coins fun nicknames: *loonies* (single-dollar coins). However, if you’re in the United States, single-dollar notes are often referred to as *bucks*; some historical accounts explain this may have referenced how buckskins were once a form of currency.

4. Pronunciation. The ‘Canadian shift’, first detected in the mid 1990s, affects the ‘short front vowels’, i.e. the three vowels exemplified in *black*, *pen* or *tin*. In Canada these vowels move in the opposite direction to the well-established ‘Northern Cities Shift’ in parts of the United States. So in Canada, the vowel in *black*, for instance, is pronounced farther back in the mouth. Canadian dialects are actually diverging from the American dialects that have experienced the shift, and this despite the high levels of interaction between the two countries.

The ‘Canadian raising’, the most-widely known Canadian pronunciation feature. Canadian raising affects the diphthongs in words such as *wife*, *price* or *life* and *house*, *about* or *shout*. Canadian pronunciations, though far from universal, are often perceived as *weef* instead of *wife* and *a boot* instead of *about* by outsiders. There are also other, less well-known Canadian differences, such as the Canadian integration pattern of foreign sounds represented by <a>. In words like *pasta*, *lava*, *plaza*, and *drama* the foreign <a> sound acquires the vowel in *father* in American English and British English, but the vowel of *cat* in Canadian English.

The study of Canadian English has come a long way since the first serious attempts in the mid-1950s. It has reached critical mass and is now in the position to tell the story of Canadian English and its varieties. 2010 marked a milestone with the publication of Charles Boberg’s *The English Language in Canada*, the first scholarly overview monograph on Canadian English.

If you put an average Canadian and an average American in the same room, you may not pick up on the subtle differences between their accents – especially if the American was from one of the northern states near the Canadian border – like Wisconsin, Michigan, and Minnesota – where Americans tend to emphasize their vowels. However, if you take a closer listen to these two English dialects from neighboring countries, you’d be surprised to find out that they have quite a few differences in their use of the English language.

References

1. Canadian English
<https://www.cambridge.org/core/books/abs/cambridge-history-of-the-english-language/canadian-english/2763FFDDE05B272558ED58D7C7BEA621>
2. Richard W. Bailey and Manfred Görlach, eds. *English as a World Language*. Ann Arbor: University of Michigan Press. 1982. 496 p.
3. Canadian English <https://public.oed.com/blog/canadian-english/>
Scientific supervisor: Liudmyla HALII,
PhD, Associate Professor

УКРАЇНСЬКА МОВА З ПОЗИЦІЇ РЕТРОСПЕКТИВИ: КОРОТКИЙ ОГЛЯД

Мова як суспільний феномен, як об'єкт вивчення цікавить багатьох науковців. Метою нашого дослідження є систематизація основних важливих фактів зі становлення української мови.

Відомо, що мова – засіб ідентифікації, ознака спільності народу, показник його духовності та потенціалу.

Українська мова в ретроспективі переживала різні періоди: часи розквіту, різностильового функціонування, з одного боку, та часи гонінь, переслідувань, з іншого. Упродовж тривалого часу чинився свідомий лінгвоцид – не складає труднощів відшукати в інтернет-джерелах інформацію про заборони, які зазнала українська мова впродовж існування за останні 400 років [2]. Протягом тривалого часу за нею не визнавався статус окремої слов'янської мови – вона сприймалася як певною мірою мішанина різних за походженням лексичних одиниць – російських, польських, німецьких тощо. Лише 1905 року під тиском політичних обставин Російська Академія Наук визнала українську як окрему слов'янську мову.

Упродовж історії в колах вітчизняної інтелектуальної еліти завжди знаходилися ті, що боротьбу за повноправне функціонування української мови на своїй Батьківщині вважали справою свого життя.

Треба розуміти, що національна мова функціонує не лише в публічному просторі, а й в діалектній багатоманітності. Упродовж тривалого часу велася послідовна боротьба з її діалектами. Проте в цивілізованому світі давно оберігають діалекти, усвідомлюючи той факт, що це лексичний ресурс, що рано чи пізно збагатить літературну мову.

Питання періодизації становлення мови – складне питання, пропонуються різні підходи та назви. Як на мене, заслуговує на увагу поділ еволюції мови на чотири періоди: протиукраїнський, староукраїнський, середньо-український, новий.

Протоукраїнський етап збігається з існуванням Київської Русі-України. У княжу добу, як відомо, мовна ситуація характеризувалася як диглосія: паралельно вживалися дві мови: з одного боку, жива, розмовна мова народу, а з іншого, так звана церковнослов'янська – в основі староболгарська мова із вкрапленнями розмовної мови наших пращурів.

Середньоукраїнський етап пов'язують з Галицько-Волинським князівством, або Руським королівством, та Великим Литовським князівством. Як відомо, у межах останнього українська мова виконувала функцію державної – нею велися міжнародні перемовини, дипломатична переписка, документи.

Книгодрукування, наука, освіта, література активно розвиваються в козацьку добу. Тоді продовжується формування як живої розмовної, так і літературної мови нашого народу.

У час, коли Україна втратила політичну незалежність (XVII-XVIII ст.), мова зазнає переслідувань. У період найбільшого занепаду, коли на теренах Центральної та Східної України припиняється розвиток української мови, публікується «Енеїди» І. Котляревського (1798 р.), яка започаткувала новий, сучасний етап у її становленні.

Основоположником сучасної української літературної мови вважається Тарас Григорович Шевченко, який довів своєю творчістю, що українська мова здатна обслуговувати різні стилі, за її допомогою можна передавати найтонші та найскладніші поняття. Шевченків геній вивів її на рівень високорозвинених європейських мов.

У 1919 році Директорія УНР українську мову проголосила державною. Проте розвиток української літературної мови істотно уповільнився вже на зламі 20-30-х років, із утвердженням у державному житті культу особи Сталіна й політику русифікації. У період перебудови радянського суспільства наполегливіше ставиться питання про статус української державної мови. 1989 року було прийнято Закон УРСР «Про мови в Українській РСР», де за українською мовою було закріплено статус єдиної державної мови.

У роки незалежності не лише активно змінюється вокабуляр – з одного боку, багато лексичних одиниць відходить на периферію мови, а з іншого, до її складу вливаються неолексеми. Мова зазнає відчутних якісних змін: очищається від наслідків навмисної русифікації, із забуття повертаються забуті слова тощо. Можна стверджувати, що наразі окреслилися чіткі перспективи еволюції української мови, хоча війна поставила творчу енергію народу на паузу.

Список літератури

1. Півторак Г. Українська мова: погляд крізь віки.
URL: <http://inmo.org.ua>.
2. Як боролися з українською мовою мовою. Хроніка заборон за 400 років. URL: <https://www.istpravda.com.ua>.

*Науковий керівник: Тетяна ДЯЧУК,
канд. філол. наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Пандемія, що викликана коронавірусом COVID-19, призвела до запровадження у закладах вищої освіти карантину, змусивши освітню спільноту пристосовуватись до нових, не достатньо вивчених та науково обґрунтованих педагогічних умов надання освітніх послуг; в результаті чого змінилося життя всіх людей, у тому числі науково-педагогічних працівників і студентів. Варто зазначити, що деякі дидактично-методологічні та організаційні навички підготовки майбутніх фахівців, уже були (чи могли бути) певною мірою наближені до даних умов дистанційного навчання, навіть якщо взяти до уваги, наприклад, навчання студентів заочної форми навчання, проведення вебінарів тощо.

Глобалізація, цифровізація та швидкий технологічний розвиток багатьох сфер життя та суспільства виводять людство на інший рівень розвитку. Зміни в освітніх організаціях неминучі, і освітні заклади мають відповідати новим вимогам та новій парадигмі розвитку. Університети, як інституції, здатні думати про майбутнє, відіграють дедалі важливішу роль на рівні зростаючого значення науки та її соціально-економічного впливу. З огляду на це, розвитку даних навчальних закладів слід сприяти [2]. Це оновлення вимагає чотирьох аспектів: від працевлаштування до загальної, гуманістичної та наукової освіти; від досконалості академічного продуктивності до оцінки педагогічної та викладацької роботи; від підприємництва до почуття спільності; від підприємництва до громадської відповідальності.

Система вищої освіти на даний момент часу є неефективною – вона має змінити концепцію навчального процесу, властивого збільшенню обсягів навчання трудових ресурсів. Відповідно до цього виникає необхідність переходу на систему вищої освіти з елементами смарт-технологій [3]. Метою даної роботи є визначення ролі смарт-технологій як інноваційно-інтелектуального інструменту в розвитку системи вищої освіти та формуванні актуальних навичок у студентів.

- Дизайн, методологія та підхід. Аспекти класичної освіти в університетах з елементами дистанційних форм впровадження смарт-технологій на ІТ-платформах та особливості смарт-технологій як інтелектуального інструменту вищої освіти на даний момент є дійсністю навчального процесу не лише у закладах вищої освіти але і середніх шкіл

а тому перспективи використання смарт-технологій як інноваційних інструментів розвитку вищої освіти є необхідними для опанування учнями та студентами нових навичок на прийнятному рівні.

- Значення. Інформаційні технології стають невід'ємною частиною життя суспільства і людини. Зростає нове мережеве покоління людей, які не уявляють життя без нових технологічних пристроїв. Проте, незважаючи на це, сучасна освіта недостатньо впливає на розвиток людського капіталу в умовах цифрового середовища.

- Інновації відбуваються в кілька етапів, і інституційна підтримка кожного необхідного етапу може мати різні форми. На самому базовому етапі заклади можуть виховувати «культуру» інновацій, надаючи можливості для співпраці та заохочуючи експерименти. Окрім цього, навчальні заклади можуть створити структуру для викладачів і співробітників, які зазвичай працюють у командах, для вивчення, пілотування та поширення нових підходів серед ширшої університетської спільноти [1].

Оскільки компетентність є основою діяльності, тому структуру поняття «компетентність» можна зіставити зі структурою діяльності, до складу якої входять компоненти: усвідомлення потреби, формування мотиву, вибір способу здійснення діяльності, планування діяльності, перелік дій, виконання дій. Усвідомлення потреби і формування мотиву вимагає від людини певної ерудиції для усвідомленого вибору того, що може задовольнити потребу. В процесі вибору способу задоволення потреби суб'єкт діяльності спирається на свої ціннісні установки, соціальні уявлення про те, що можна робити, а що робити не можна. Для планування діяльності людина має знати закономірності, яким підпорядковується вибраний нею спосіб здійснення діяльності, і процеси, котрі прийдеться використати під час цього. Виконання дій неможливе без сукупності знань, на основі яких здійснюється усвідомлений вибір операцій для досягнення мети конкретної правильного виконання цієї дії. Для виконання операції суб'єкт повинен мати певні вміння і навички, а також докласти вольові та емоційні зусилля. Тому до внутрішньої структури компетентності входять знання, пізнавальні та практичні вміння і навички, мотивація, ставлення, цінності й етичні норми, емоції та вольові зусилля [1].

Отже, у даній роботі розглянуто деякі інноваційні педагогічні технології, які використовуються у професійній підготовці студентів вищих навчальних закладів у навчально-виховному процесі. Зазначу, що жодну з представлених педагогічних технологій не можна назвати пріоритетною. Вони можуть бути використаними лише в системі, комплексної взаємодії, тож їх цінність полягає саме в одночасному та

суміжному використанні. Під час вибору педагогічної технології необхідно переконатися, що вона гарантує досягнення визначеного рівня навчання та виховання, бути ефективною за результатами, оптимальною щодо часу впровадження, витрат сил та засобів. Використання інноваційних педагогічних технологій залежить також від майстерності викладача правильно організувати навчальний процес. Освіта сьогодні, перш за все, має відповідати інтересам та запитам суспільства, а отже одним з основних її завдань є професійна підготовка бакалаврів, що спрямована на потреби сьогодення. Сучасна освіта, будучи каналом трансляції соціокультурних цінностей, не є засобом формування людини загалом. Вона формує фахівця в конкретному суспільстві, згідно з потребами цього суспільства, що усвідомлює цілі розвитку особистості фахівця і виконавця їх реалізації. Тому саме суспільство в особі роботодавців та інших зацікавлених осіб має визначати основні соціально значущі вимоги до якості підготовки фахівця, його професійної компетентності й готовності до майбутньої професійної діяльності.

Список літератури

1. Кадемія М. Ю. інноваційні технології навчання: словник глосарій: навчальний посібник для студентів, викладачів / М. Ю. Кадемія, Л. С. Євсюкова, Т. В. Ткаченко. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2011. – 196 с.
2. Комп'ютерно орієнтовані засоби та мультимедійні технології навчання : навч. посіб. / Р. С. Гуревич, О. В. Шестопалюк, Л. Л. Коношевський, О. Л. Коношевський; за редакцією проф. О. В. Шестопалюка. – Вінниця : ТОВ Фірма «Планер», 2012. – 619 с.
3. Освітнє середовище для підготовки майбутніх педагогів засобами ІКТ: [монографій] / Р. С. Гуревич, Г. 5. Гордійчук, Л. Л. Коношевський, О. Л. Коношевський, О. В. Шестопалюк; за ред. проф. Р. С. Гуревича. – Вінниця : ФОП Рогальська І.О., 2011. – 348 с.

*Науковий керівник: Ліана БУДАНОВА,
доктор пед. наук, професор*

ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗМИ ЯК ОСНОВА ІНТЕГРАЦІЇ ІМІГРАНТІВ У МІСЦЕВУ СПІЛЬНОТУ

В основі будь-якої інтеграції у місцеву спільноту лежить мовне питання, яке в свою чергу розкривається, з однієї сторони, у контексті інтернаціоналізму сучасних мов і культур, а з іншої сторони, у контексті національної мови, проте в будь-якому випадку лишається центральним елементом системи вивчення мови [1, с. 64].

Вивчення мови місцевої спільноти збільшує «соціальну мобільність» (термін введений Хобсбаумом) і одночасно посилює статус національної мови [2, с. 118].

Вивчення будь-якої іноземної мови можна описати як основний масив унікальних мовних одиниць, що складають вокабуляр, розподілений між двома абсолютними по змісту, але спорідненими по класифікації крайнощами – інтернаціоналізми та хибні інтернаціоналізми. Перші допомагають у вивчення мови починаючи від рівня виживання, в той час як другі у кращому випадку заплутують початківця, а подеколи і створюють конфліктні для спілкування ситуації. До прикладу, англійське *manager* – румунське *manager* – українське менеджер; або ж англійське *banknote* – румунське *bancnota* – українське банкнота є інтуїтивно зрозумілими, схожими за звучанням та однаковими та значенням, що значно полегшує комунікацію, в той час як англійське *family* – румунське *familie* – українське *прізвище* може потенційно призвести до непорозуміння, адже українцям, що не володіють ані англійською, ані українською мовами, простіше провести аналогію між російським *фамілія* і українським *прізвище*, аніж розібратися у хитросплетіннях італійського запозичення, що увійшло як у англійську мову, так і в багато інших мов світу. Так само оманливим може здатися сучасне і дуже розповсюджене слово *tablet* – *tableta* – планшет (далі англійська – румунська – українська відповідно), адже українська слово *таблетка* (пігулка лікарського призначення) є неповним омонімом до поданих інтернаціоналізмів.

Сприятливим фактором також є запозичення, які прийшли із класичних мов, зокрема назви наук та предметів шкільного циклу: *geography* – *geografie* – географія, *biology* – *biologie* – біологія, *algebra* – *algebra* – алгебра; деякі назви хвороб: *pneumonia* – *pneumonie* – пневмонія, *appendicitis* – *apendicita* – апендицит, *tuberculosis* – *tuberculoza* – туберкульоз; види спорту *football* – *foţbal* – футбол, *hockey* – *hochei* –

хокей; продуктів харчування banana – banana – банани, kiwi – kiwi – ківі, asparagus – sparanghel – спаржа, IT-технології – monitor – monitor – монітор, processor – procesor – процесор, telephone – telefon – телефон тощо.

Протягом багатьох сторіч, будь-то добре чи погано, західно-європейські суспільства мали спільну соціальну історію, яка зміцнила мовні зв'язки країн, починаючи від латини у давнину і закінчуючи англійською, як мовою іноземного спілкування в наші дні. Так само і мови контактували одна з одною різними шляхами: через науку або побут, школу або літературу, ЗМІ або прогрес людства. Хтось може сказати, що це дещо знецінило словникове розмаїття національних мов, проте однозначно сприяло зменшенню мовного бар'єру для людей, які обрали собі країну проживання із мовою відмінною від відомої їм. Зрештою, погодьтеся, ще жодна людина не стримала посмішки у розмові з іноземцем, кажучи: «Kolbasz? Так це ж наша ковбаса!»

Список літератури

1. Michael Byram an Essay on Internationalism in Foreign Language Education https://www.castledown.com/articles/ICE_1_2_54.pdf

2. Hobsbawm E. J. Nations and Nationalism since 1780 <https://doi.org/10.1017/CCOL0521439612>

*Науковий керівник: Людмила ГАЛІЙ
канд. філол. наук, доцент*

УДК 81'25 (043.2)

Катерина ЖУК

Національний авіаційний університет, Київ

СУБТИТРУВАННЯ ЯК ВИД КІНОПЕРЕКЛАДУ

В еру глобалізації, налагодження тісних міжнародних зв'язків та активного ведення міжкультурного діалогу кіно стало чи не найвпливовішою формою мистецтва. Більше того, воно перетворилося на невід'ємну частину нашого повсякденного життя, здатну не лише яскраво та реалістично відображати його реалії, але й чинити вплив на свою аудиторію: наша мова, наше сприйняття, а часом і цінності здатні змінюватись під впливом того, що ми постійно бачимо з екранів.

Сьогодні славиться своїми технологіями та новинками. Розробники щодня винаходять нові способи розширення світогляду людства. Одним з таких методів є кіномистецтво, завдяки якому нація може виражати свої

почуття та таким способом комунікувати з іншими. Національні кіноіндустрії вміло користуються тим впливом, який фільми мають на суспільство: вони стали рупорами власних культур, відображенням національної свідомості та колориту, які, дякуючи перекладу, є доступними та відкритими для кожного, хто прагне з ними ознайомитись [1]. Отож, задля того щоб якомога більше людей дізнались про сюжет іноземного фільму, його перекладають на декілька мов. Проблеми відтворення такого роду текстів для іншомовної та іншокультурної аудиторії є на сьогоднішній день одними з найактуальніших проблем теорії та практики перекладу. І саме цим фактом визначається актуальність даного дослідження.

Одним з найпоширеніших видів кіноперекладу є субтитрування.

Субтитрування – це створення субтитрів мовою перекладу, що з'являються внизу екрану та синхронізуються з губними змиканнями акторів у кожному кадрі [2]. Процес субтитрування складається зі створення фрагментів написаного тексту (субтитрів), які накладаються на кадри. Оскільки переклад подається на екрані в письмовій формі паралельно з аудіорядом мови оригіналу, субтитрування визначається як «інтермодальна» форма перекладу [3].

Найскладнішим в субтитруванні є часові і просторові обмеження, адже варто залишити достатньо часу для процесу сприйняття перекладу глядачем. Перекладачу потрібно не тільки передати зміст тексту мови оригіналу згідно з культурними особливостями країни мови перекладу та країни автора стрічки, а й задати відповідний ритм для читання та налаштувати глядача на сприймання інформації.

Перекладений текст у формі субтитрів має бути коротшим, ніж аудіотекст тому, що глядачу потрібен час, щоб його прочитати. Слова, що містяться в оригінальних діалогах, як правило, зменшуються на 40-75%, щоб дати глядачам можливість читати субтитри під час перегляду фільму.

Багато вчених займаються дослідженням субтитруванням як виду кіноперекладу. Однією з найвідоміших дослідниць кіноперекладу є Мельник А.П., яка у своїх роботах відображає складність досконалого аудіовізуального перекладу, досліджує способи удосконалення та розвитку субтитрування та дублювання в Україні.

Отож, найскладнішим завданням для кіноперекладача є правильно узгодити культурні та мовні особливості країн мови оригіналу та перекладу. Головною метою субтитрування – створення адекватного перекладу та досконалого ланцюга виконання дій, який буде легко сприйматись глядачем.

Список літератури

1. Серебрянська О.В. Кінопереклад: специфіка та стратегії. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2016. Випуск 62. С. 294-297.

2. Основні аспекти кіноперекладу. URL: <https://glebov.com.ua/osnovni-aspekty-kinoperekkladu.html> (дата звернення: 8.03.2023)

3. Пушина В. О., Сітко А. В. Особливості аудіовізуального перекладу // Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, С.І. Сидоренка. – К. 2020. С.119-124.

*Науковий керівник: Оксана ПОЛЯКОВА
канд. філол. наук, доцент*

УДК 811.11 (043.2)

Anhelina KAZANTSEVA

National Aviation University, Kyiv

ADVERTISING DISCOURSE TRANSLATION SPECIFICITY

Advertising is an essential tool in the world of business. It is a way to promote a product or service to a target audience in order to increase sales and revenue. However, advertising discourse can present a challenge for translators, as it requires not only accurate translation but also the ability to convey the intended message and impact of the original text.

One of the specificities of advertising discourse is its persuasive nature. Advertisements aim to convince the audience to buy a product or service, and therefore, the language used is often emotive and convincing. Translating this type of language requires an understanding of the cultural context in which it is used, as well as the ability to find equivalent expressions in the target language that convey the same level of persuasiveness.

Another challenge in translating advertising discourse is the use of puns, wordplay, and cultural references. These techniques are often used in advertisements to create a memorable and catchy message. However, they can be difficult to translate, as the cultural context and language structure of the target language may not allow for a direct translation. A translator must be able to understand the underlying message of the original text and find an equivalent expression in the target language that maintains the same level of creativity and impact.

Moreover, the tone of the advertisement is another important consideration in translation. Advertisements can have a variety of tones, including humorous,

serious, or informative. Translating the tone of the advertisement requires an understanding of the target audience and the cultural norms of the target language. For example, what may be humorous in one culture may not be in another. Therefore, the translator must choose appropriate words and phrases that convey the same tone and intention as the original text.

Additionally, the visual aspects of an advertisement, such as graphics and images, can also present a challenge for translators. The visual elements of an advertisement often work in conjunction with the text to create a powerful message. However, translating these elements requires a different skill set and may require the assistance of a graphic designer or artist.

The translation of advertising discourse also requires a deep understanding of the product or service being advertised. A translator must be familiar with the features and benefits of the product or service and be able to accurately convey this information in the translation. Additionally, a translator must be able to identify and convey the unique selling points of the product or service in a way that will resonate with the target audience.

In conclusion, advertising discourse translation requires a thorough understanding of the cultural context, language structure, and intended impact of the original text. It is essential to find equivalent expressions in the target language that convey the same level of persuasiveness, creativity, and impact. The translator must also consider the tone, visual elements, and legal implications of the advertisement. Ultimately, a successful translation of advertising discourse requires a combination of linguistic, cultural, and marketing expertise.

References

1. Barnard, M., & Spencer, J. (2017). *Language and advertising*. Routledge.
2. Čičkienė, I. (2012). Creative translation of advertising texts: Functions and methods. *Kalbotyra*, 63(3), 69-81.
3. Gotti, M. (2010). *Advertising discourse: Linguistic analysis*. Peter Lang.
Scientific supervisor: Anna SCHERBYNA, senior lecturer

Anhelina KAZANTSEVA
National Aviation University, Kyiv

IT TOOLS IN LANGUAGE LEARNING

With the rapid advancement of technology, the integration of IT tools in language learning has become increasingly important. IT tools offer numerous benefits for language learners, including the ability to practice and improve their language skills in an interactive and engaging manner. In this paper we will explore the various types of IT tools that can be used in language learning, their benefits, and how they can be effectively incorporated into language learning programs.

One of the most commonly used IT tools is language learning software. These programs are designed to help learners improve their language skills through interactive activities and exercises. Language learning software can be used for a variety of languages and can be tailored to suit the needs of individual learners. Some of the popular language learning software programs include Rosetta Stone, Duolingo, and Babbel.

Language learning apps are also becoming increasingly popular. These apps can be easily downloaded onto mobile devices and provide learners with the flexibility to learn at their own pace and in their own time. Some of the popular language learning apps include Memrise, Busuu, and Lingodeer. These apps provide learners with access to interactive lessons, vocabulary practice, and grammar exercises.

Online language learning platforms are also gaining popularity. These platforms offer a wide range of resources, including video and audio lessons, interactive exercises, and forums for learners to connect and practice with each other. Some popular online language learning platforms include Coursera, Udemy, and EdX.

Another IT tool is language learning games. These games provide learners with a fun and interactive way to practice their language skills. Some popular language learning games include Wordplay, Language Guardians, and FluentU.

There are numerous benefits of incorporating IT tools in language learning. Firstly, IT tools provide learners with flexibility and convenience. Learners can access language learning materials and resources at any time and from any location, making the whole process more accessible and convenient.

Secondly, IT tools provide learners with the opportunity to practice their language skills in an interactive and engaging manner. Language learning software, apps, and games are designed to be fun and engaging, which helps to motivate learners and keep them interested in the language learning process.

Thirdly, IT tools offer a personalized learning experience. Learners can choose the level and pace of their learning, and IT tools can track their progress and provide personalized feedback and recommendations for improvement.

In order to incorporate IT tools in language learning programs effectively, it is important to first identify the goals and objectives of the program. The IT tools used should align with these goals and objectives and should be tailored to suit the needs and learning styles of individual learners.

Language teachers can also play a crucial role in incorporating IT tools in language learning programs. Teachers can use IT tools to supplement classroom instruction and provide learners with additional resources and practice opportunities. They can also use IT tools to track learners' progress and provide personalized feedback and recommendations for improvement.

In conclusion, the integration of IT tools in language learning has become increasingly important in today's digital age. IT tools provide learners with flexibility, convenience, and an interactive and engaging learning experience. By effectively incorporating IT tools in language learning programs, people can enhance their language skills and achieve their language learning goals.

References

1. Beatty, K. Teaching and researching computer-assisted language learning. Pearson Education Limited, 2003. PP. 27-35.
2. Liaw, M. L. E-learning and the development of intercultural competence. *Language Learning & Technology*, 10(3), 2006. PP. 49-64.
3. Warschauer, M., & Healey, D. Computers and language learning: An overview. *Language Teaching*, 31(2), 1998. PP. 57-71.

*Scientific supervisor: Olha LYNTVAR,
PhD, Associate Professor*

УДК 81'27 (043.2)

Каріна КЛИМЕНЧУК

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНІ ФАКТОРИ ПІД ЧАС СПІЛКУВАННЯ МІЖ ПРЕДСТАВНИКАМИ РІЗНОГО ГЕНДЕРУ

Розуміння мовця – це одне з найважливіших факторів під час спілкування людей. Люди завжди обирають співрозмовника, з яким їм комфортно, але чомусь у спілкуванні між чоловіком та жінкою є завжди якийсь непорозуміння. Важливим чинником є освіта учасників діалогу, рівень інтелекту та бачення певних аспектів життя, але і цього не завжди

буває достатньо, щоб досягти порозуміння між двома протилежними статтями. З плином часу прірва між чоловіками та жінками все більше зростає, тому у суспільстві виникають спільноти людей, які виборюють право на свою власну думку. Але порозуміння між представниками різних гендерів як було, так і залишається важливим.

У наукових дослідженнях підкреслено, що чоловіки та жінки по-різному сприймають світ, певні слова та дії, що чоловік використав під час діалогу можуть здатися йому звичайними, що інколи він навіть не зверне на це увагу, для жінки можуть здатися чимось неприпустимим та образливим. Через різне емоційне сприйняття виникають дискусії, які переростають у ворожнечу між двома таборами людства. Чоловіків часто звинувачують у нерозумінні чудової статі, але якщо їм не дає їх зрозуміти природа? Чоловіки абсолютно не усвідомлюють того, що відчувають жінки, глухі до дитячого плачу та не здатні виконувати більше одного завдання одночасно [1]. Жінка – це натура, яка завжди дивиться набагато глибше та емоційніше, вона може знайти щось незрозуміле для себе там, де здавалося усе ясно та відомо.

Під час спілкування жінка доволі стримана, комунікабельна та більш терпляча, у чоловіків природою закладено конкуренцію, яка не обходить і жінок, вони всіма своїми словами хочуть показати свій розум та самоствердитись. Науковець-дослідник Л.П. Крисін підкреслює, що «...як показують дослідження розбіжностей «чоловічого» та «жіночого» мовлення у конкретних мовленнєвих суспільствах, ці розбіжності стосуються достатньо периферійних ділянок мови та заледве можуть створювати труднощі при комунікації» [2]. Кожна дія і слово залежать від виховання людини і наскільки людина готова йти на контакт з співрозмовником.

У підсумку зазначимо, що значуще толерантно з повагою та терплячістю відноситися до вашого співрозмовника, особливо звертаючи увагу на гендер, тому що у кожної людини своє бачення поведінки і гостроти висловлювання. Але, як свідчить досвід міжкультурної комунікації, суспільні процеси та устрої неспроможні подолати вікові традиції, що по-різному виявляються в мовній комунікації на певних етапах.

Список літератури

1. Токарчук О. “ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ В ПРОЦЕСІ МОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.” *Наукові конференції*, 2013, <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/2522>. Accessed 26 February 2023.

2. The Daily Mail. “Жінки vs Чоловіки: відмінності, доведені вченими | Українська правда _Життя.” *Українська правда. Життя*, 5 December

2013, <https://life.pravda.com.ua/society/2013/12/5/144101/>. Accessed 26 February 2023.

*Науковий керівник: Ліана БУДАНОВА
доктор пед. наук, професор*

УДК 811.111 (043.2)

Tetyana KOSTYUK
National aviation university, Kyiv

STRUCTURAL TYPOLOGY OF ENGLISH INTERROGATIVE SENTENCES (BASED ON THE NOVEL “THE HOUND OF THE BASKERVILLES” BY A. CONAN DOYLE)

The study of different types of sentences, in particular interrogative ones, is relevant for modern linguistics in terms of the communicative content realized in the process of communication. The importance of the study of interrogative sentences is determined by two key criteria: first, the basic position they occupy in the process of communication; second, the close connection of the problem of interactivity with other problems of linguistics, namely asymmetries of syntactic form and semantic meaning, the difference between linguistic and extralinguistic reactions in the question-answer unity; polyphony of the language sign, etc. [2, p. 8].

Interrogative sentences have been studied for quite a long time in comparison with declarative sentences, which have already been sufficiently studied and analyzed, unlike the former. However, interrogative sentences have their own peculiarities that have not been fully studied, so it is very important to take them into account and study them more widely because interrogative sentences “are a structural and grammatical type that differs from other sentences both in structure, semantics, and communicative purpose” [2].

The basic function of an interrogative sentence is to ask a question, it requests information or confirmation, as opposed to a statement, that gives information. Its structural types are: general questions, which help to get general information, without much detail, special questions, which help to get more detailed information on some point, alternative questions, which contain two answers, tag-questions are questions that contain two parts, where the second part shows what answer you expect to hear from the interlocutor, negative questions, which are always formed with the particle *not* and help to express surprise, irritation, or simply to get confirmation, e.g.: *Don't you think that is an admirable sentiment?* declarative questions, which coincide in form with statements but are used with a question mark at the end.

While asking questions, speakers can communicate every single piece of information either as known/certain or uncertain or unknown [3]. In some cases, you'll want to expand your view of the problem, rather than keeping it narrowly focused. In others, you may want to challenge basic assumptions or affirm your understanding in order to feel more confident in your conclusions. All the structural types of interrogative sentences are characterized by different degrees of doubt. Doubt decreases in the following sequence – tag question *e.g.*: *James, you delivered that telegram to Mr. Barrymore at the Hall last week, did you not?*, negative question, *e.g.*: *Don't you think that is an admirable sentiment?*, declarative question, *e.g.*: *And you said nothing?*, in which the degree of certainty may be expressed lexically, *e.g.*: *There is no other claimant, I presume?*, *You have arms, I suppose? Surely you are mistaken about his trade?* alternative questions, *e.g.*: *Do you mean danger from this family fiend or do you mean danger from human beings?*, general question, *e.g.*: *Did you ever write to Sir Charles asking him to meet you?*, special question, *e.g.*: *What do you think of that, Watson?*

To sum up, interrogative sentences are an important component in the process of communication, as they help to activate the speaker's cognitive activity. Different types of questions can lead to different outcomes. You should steer a conversation by asking the right kinds of questions, based on the problem you're trying to solve.

References

1. Arthur Conan Doyle. The Hound of the Baskervilles. URL: <https://www.gutenberg.org/files/2852/2852-h/2852-h.htm>
2. Sitko A.V., Struk I.V. The principles of English and Ukrainian interrogative sentences classification. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія: «Філологічні науки» (мовознавство): Збірник наукових праць. Дрогобич, 2018. № 10. С. 139-141.
3. Andrzej Zuczkowski, Ramona Bongelli, and others. Questions and Epistemic Stance in Contemporary Spoken British English. Cambridge Scholars Publishing, 1, 2021. 294 p.

*Scientific supervisor: Tetiana KRYLOVA
PhD, Associate Professor*

Mariana KRASYLETS

Banbury and Bicester College, Banbury, the UK

HOW IMMIGRATION INFLUENCES ENGLISH

The history of immigration and language change, and their mutual effects on one another, runs deep. Immigration leaves a huge impact on language as immigrants usually have to learn a new vocabulary from scratch, and they also teach other people words and phrases from their mother tongue. Some countries have suffered extensive mutations their language by the arrival of immigrants from different countries.

It is important to note that linguistically multiethnolects are not the same as creole languages which take vocabulary from a colonial language and grammar from their native language. Rather this type of language variation is a result of a streamlining of the language in such a way that the new version is more “user friendly”. Linguists predict that these streamlined varieties will eventually take over more traditionally spoken languages since, to some extent, they allow new generations of language learners to learn with greater ease. Of course all languages change over time so this is not completely unexpected. The biggest issue may be resistance from native speakers who consider these changes to be an incorrect use of the language. Despite this, the trend seen with immigration and language around the world is expected to continue, with the more streamlined versions likely taking over while the number of languages spoken globally will decrease.

England has been experiencing an increasing level of immigration since the 1970s [1]. In the last two decades, the proportion of children who speak English as an additional language rose from 7.6% to 16.2% [2]. The increasing number of immigrant families has introduced new challenges to educators and to educational research regarding the linguistic and educational integration of ethnic minority pupils in England [3]. Poor educational attainment of immigrant children is an important social issue for many European countries [4]. Research from the last decade has shown that there is a persistent attainment gap between pupils with and without immigrant backgrounds [5; 6], although there is substantial variation amongst immigrant groups. The educational disadvantages experienced by many ethnic minority children start in early childhood, with language difficulties and limited access to learning resources that are likely to lead to cyclical inequalities in later stages of life [7].

As immigrant families settle in a new country, they experience changes in their day-to-day lives as a result of contact with a new culture, through readjustments in their lifestyles reflecting social and economic integration into

society [8]. One of the important components of integration is language acculturation [9]. Language acculturation is especially important for immigrant parents as it can promote their engagement in learning activities which can benefit their parenting efficacy [10]. However, the socioeconomic background of parents may influence language acculturation. Lower educational qualifications and poor language skills can limit parents' access to high-income jobs [11] and reduce their interactions with the majority culture [12]. As a result, families may become more accustomed to speaking their heritage language at home [13].

In England, the educational disadvantages of pupils who speak English as an additional language has been found to peak during the early years of schooling and narrow to a non-significant level only by the age of 16 [14]. Achievement gaps, however, continue to persist during secondary school years for pupils who come from particular ethnic backgrounds.

These changes will ultimately effect translation and interpreting, as professional translators and interpreters must be aware of any variations in language use, and incorporate them depending on their target audience. In immigration law translation settings, this is important for legal interpreters to be aware of – although for the most part second generation immigrants use the dialect when speaking with each other, with time this may change. Legal interpreters facilitating discussions may need to incorporate the dialect spoken by consequent generations of immigrants in order to communicate effectively. This will avoid potentially causing a misinterpretation – something that often times comes with consequences in the world of immigration law.

So long as people are free to move about the world, the relationship between immigration and language forms and use will continue to be prevalent. Although this has implications for immigration lawyers, and everyday people alike, it is this flexibility to change in particular that makes languages so fascinating.

References

1. Comte E. (2018). *The history of the European migration regime: Germany's strategic hegemony*. London: Routledge.
2. Strand S., Malmberg L., Hall J. (2015). *English as an additional language and educational achievement in England: An analysis of the national pupil database Educational endowment fund*. URL: <https://educationendowmentfoundation.org.uk/evidence-summaries/evidence-reviews/english-as-an-additional-language-eal/> (дата звернення: 01.03.2023)
3. Hackett S. (2013). *Foreigners, minorities and integration: The muslim immigrant experience in Britain and Germany*. Manchester: Manchester University

Press. <https://www.manchesterhive.com/view/9781526102454/9781526102454.xml>.

4. Becker B., Tuppatt J. (2013). Unequal distribution of educational outcomes between social categories: 'Children at risk' from a sociological perspective. *Child Indicators Research*, 6(4), 737-751

5. OECD (2012). *Untapped skills realising the potential of immigrant students*. Paris (France): Pisa. Retrieved from <http://www.oecd.org/education/school/UntappedSkills.pdf>.

6. OECD (2015). *Immigrant students at school: Easing the journey towards integration*. Paris (France): OECD. Retrieved from <https://www.oecd.org/education/immigrant-students-at-school-9789264249509-en.htm>.

7. Becker B., Tuppatt J. (2013). Unequal distribution of educational outcomes between social categories: 'Children at risk' from a sociological perspective. *Child Indicators Research*, 6(4), 737-751.

8. Biedinger N., Becker B., Rohling I. (2008). Early ethnic educational inequality: The influence of duration of preschool attendance and social composition. *European Sociological Review*, 24(2), 243-256.

9. Nguyen A.-M. D., Benet-Martínez V. (2013). Biculturalism and adjustment: A meta- analysis. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(1), 122-159.

10. Costigan C. L., Koryzma C. M. (2011). Acculturation and adjustment among immigrant Chinese parents: Mediating role of parenting efficacy. *Journal of Counseling Psychology*, 58(2), 183-196.

11. Dixon L. Q., WU S., Daraghmeh A. (2012). Profiles in bilingualism: Factors influencing kindergartners' language proficiency. *Early Childhood Education Journal*, 40(1), 25-34.

12. Arriagada P. A. (2005). Family context and Spanish-language use: A study of latino children in the United States. *Social Science Quarterly*, 86(3), 599-619.

13. Zhang D. (2008). *Between two generations: Language maintenance and acculturation among Chinese immigrant families*. New Americans El Paso: LFB Scholarly Publishing LLCLFB Scholarly Pub. LLC.

14. Strand S. (2015). *Ethnicity, deprivation and educational achievement at age 16 in England: Trends over time*. London: Department for Education. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/439867/RR439B-Ethnic_minorities_and_attainment_the_effects_of_poverty_annex.pdf.pdf. Research Report 439B
Scientific supervisor: Liudmyla HALII,
PhD, Associate Professor

MORPHOLOGICAL FEATURES OF OCCASIONALISMS IN ENGLISH (BASED ON THE NOVEL "THE GAME OF THRONES" BY G. MARTIN)

Language, like any system, has two sides. On the one hand, it consists of elements, morphemes, words, and sounds. On the other hand, every language has its own structure. With the development of society, new concepts and new objects appear that need to be given new names. In English linguistics, the term "neologism" is usually used to describe such words: *neos* (Greek: "new"), and *logos* (Greek: "word"). So, in simple terms, a neologism is "any new word or expression that appears in the language" [2].

Morphological neologisms have a lower degree of novelty because they are created according to patterns existing in the language system and from morphemes available in this system. We are talking about such word-formation processes as affixation, conversion, word formation, contraction, and lexicalisation.

In his novel "The Game of Thrones" George Martin uses the author's neologisms making use of different ways of word formation. The most frequent one is formation of occasional words on the basis of secondary nomination.

Secondary nomination. According to the dictionary, the word *finger* means "any of the five terminating members of the hand". The author uses it in the novel as a proper name, *the Fingers*, to refer to the rocky terrain of the Aren Valley: *With him were a pair of ragged peasant boys from the **Fingers*** [1].

Compounding. The word *Littlefinger* consists of two parts: *little-* and *-finger*, is used by relatives to refer to Prince Baelish. This author's neologism reflects the true characteristic of the character with his great ambitions and low status: *His father had died several years before, so he was Lord Baelish now, yet still they called him **Littlefinger*** [1];

Conversion. Conversion is a morphological method of infix-free word formation of occasionalisms. An example is the verb *to bite*. According to George Martin, it has a new meaning. Introduced into the novel as a noun, *the Bite* refers to a fictional body of water that is smaller than the sea but larger than a canal or reservoir: *He looked east, and saw a galley racing across the waters of **the Bite*** [1].

Affixation. An example of adding affixes to stems to change the meaning of words is the word *bravos* used by the author. This is how George Martin refers to mercenaries in the novel. Occasionalism is formed by adding the suffix *-os* to

the stem *brav-* from the word *brave*: *Best we get Princess Daenerys married quickly before they hand half the wealth of Pentos away to sellswords and bravos* [1].

After analysing George Martin's authorial neologisms in the novel "The Games of Thrones", we can say that the formation of occasionalisms by non-morphological means, i.e. by secondary nomination, was the most common. Borrowed words were quite few and did not carry any semantic novelty.

Among the morphological neologisms, compound words prevail. At the same time, it is quite rare to see words in "The Game of Thrones" that denote new realities and are formed by suffixes or conversion.

Thus, it is impossible not to notice the presence of special author's vocabulary in the environment of contemporary English fiction. With its functional features, occasional vocabulary has multifaceted potential. The presence of different ways of word formation helps authors to emphasise their unique and innovative nature without any difficulty.

References

1. George R. R. Martin. *The Game of Thrones*. – Bantam Spectra, 2011. – 553 p.
2. Zobotkina V.I. *New Vocabulary of Modern English*. – M.: Vyssheskaya Shkola, 1989. –126 p.

*Scientific supervisor: Tetiana KRYLOVA
PhD, Associate Professor*

УДК 811.111.8 (043.2)

Дар'я КУПЧИК
Національний авіаційний університет, Київ

ЯК ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ВПЛИВАЄ НА НАШ МОЗОК

Дана робота присвячена актуальній проблемі – впливу іноземної мови на особистий розвиток людини. Вивчення іноземної мови допомагає стати успішною людиною в сучасному суспільстві, також це розкриває перед нами нові можливості. Володіння хоча б однією іноземною мовою розширює кругозір і дає змогу дізнаватися про культуру інших країн. Стара приказка говорить: “Скільки мов ти знаєш, стільки раз ти людина”. Дехто вивчає мову суто на розмовному рівні, комусь вона потрібна для ведення бізнесу, а хтось, наприклад як я, вивчає не лише лексику чи граматику тієї чи іншої мови, а й досліджує мову з наукової точки зору.

Інакше кажучи, існує декілька груп людей, які опановують іноземні мови, і кожен з них вчить мову з власних причин. Але чи багато хто замислювався над тим, як саме вивчення мови впливає на наш мозок та власне на нашу особистість?

Було проведено безліч дослідів, які показали, що вивчення другої мови робить нас здоровими та щасливими не через те, що знання мови допомагає нам просуватись у кар'єрі, отримати високу оцінку чи почуватися впевнено за кордоном. Насправді, уся справа в нашому мозку. Нова мова – це буквально двері для розширення нашої свідомості й особистості, це – тренажер для мозку [1]. Саме вивчення мови допомагає нам розвинути безліч навичок. Наприклад, це підсилює когнітивні функції мозку, що дає нам змогу покращити навички читання, мовлення та насамперед розвинути нашу пам'ять, адже саме пам'ять, на мою думку, є ключем до успіху в будь-яких починаннях.

З 2008-2010 рр. вчені з Единбургу проводили дослід, щоб з'ясувати, чи дійсно вивчення мови здійснює на нас якийсь вплив. За результатами цього дослідження було показано, що ті хто володіє двома або ж більше мовами, мають більш розвинені пізнавальні здібності. За словами професора Томаса Бака з Університету Единбурга, в учасників досліді поліпшилася увага, концентрація і побіжна мова. І це пояснюється не загальною розумовою розвиненістю, а саме вивченням другої іноземної мови [2].

Агнеса Ковач з Міжнародної школи передових досліджень у Трієсті, Італія, впевнена, що немовлята, які від самого народження виховувалися двома мовами показують кращі здібності до когнітивного контролю, тобто мають своєрідні прийняття дійсності, порівняно з їхніми одномовними однолітками [1].

Нарешті, можна зробити висновок, що вивчення мови цілком і повністю змінює нас, хоча ми можемо цього і не помічати. Інша мова додає нам впевненості та цілеспрямованості. Це, буквально, оптимізує всі наші навички, що дає нам змогу дивитися на цей світ по іншому. Отже, мова насправді змінює саму нашу біологію, починаючи з мозку і закінчуючи характером

Список літератури

1. Як на нас впливає вивчення іноземної мови. *Здорові та щасливі*: вебсайт. URL: <https://life.nv.ua/ukr/amp/zdorovi-ta-shchasliivi-yak-na-nas-vplivaye-vivchennya-inozemnoji-movi-50043326.html> (дата звернення 01.03.2023)

2. How does learning foreign languages affect our brains?. *Does bilingualism influence cognitive aging*: вебсайт. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/ana.24158>

*Науковий керівник: Ліана БУДАНОВА
доктор пед. наук, професор*

УДК 378:159.9.072.433 (043.2)

Дар'я ЛИЩЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА

Питання розвитку комунікативних навичок є важливим як у теоретичній, так і в практичній психології. Особливо важливим воно є у підготовці майбутніх психологів, оскільки багато серйозних труднощів, з якими стикаються майбутні фахівці, виникають через брак знань, умінь і навичок у сфері комунікації.

Як свідчить аналіз наукової літератури, комунікативна компетентність та комунікативні навички є одними з основних ключових компетенцій, якими повинен володіти психолог на будь-якому рівні освіти. Зокрема, як зазначає А. Капська, фахівець має досконало володіти знаннями і вміннями професійної комунікації, вміннями адекватно їх застосовувати у відповідній сфері і ситуації [3], уміти використовувати увесь набір «засобів, орієнтованих як на розвиток суб'єкт-суб'єктних продуктивних особистісних сторін спілкування, так і його суб'єкт-об'єктних репродуктивних, нераціональних складових (компонентів)» [1, с. 37-42]. Професійна діяльність практичного психолога передбачає взаємини з найрізноманітнішими людьми, здатність переконувати їх у правильності ідей, поглядів та відстоюванні власної професійної позиції. Це вимагає знання основних законів людського сприйняття і розуміння, вміння розпізнавати інших як особистостей, вміння слухати і реагувати, вміння впливати на інших, вміння вирішувати конфлікти, а також володіння мовою і мовленням. Вербальні засоби спілкування (погляди, міміка, жести) тощо, всі ці характеристики та вміння доповнюють ту частину професійної компетентності та навичок фахівця, яку можна назвати його комунікативними навичками [4].

Ефективність комунікаційного процесу підвищується, якщо навчитися належним чином покращувати комунікацію, спрямовану на різні елементи, орієнтації, стосунки та стани його учасників, долаючи

(попереджуючи) міжособистісні бар'єри, зумовлені сприйняттям інформації, семантичні бар'єри, невербальні перепони, надання неякісних зворотних зв'язків, невміння слухати й передавати інформацію тощо.

Отже, комунікація є важливою складовою професійної діяльності практичного психолога, однією з «найголовніших рис особистості фахівця, що сприяє становленню його духовності й гуманістичної культури, вихованню терпимості, взаємоповаги, готовності до взаємодії, розкриття самоцінності людини, суті суб'єкт-суб'єктних відносин, пріоритетності розвитку особистості (клієнта і фахівця), що володіє почуттям власної гідності, внутрішньою волею й відповідальністю» [2, с. 7].

Список літератури

1. Балахтар В. В. Комунікативна компетентність як складова професіоналізму фахівця соціальної роботи. Якісна освіта в Україні: тенденції, проблеми, перспективи : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (Чернівці, 26-28 жовтня 2017 року). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017. 336 с.

2. Балахтар В. В. Соціально-психологічні особливості комунікативної толерантності фахівців з соціальної роботи на різних стадіях професійного становлення. Організаційна психологія. Економічна психологія: науковий журнал Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України та УАОППП. С. Д. Максименко, Л. М. Карамушка (Ред.). Київ, 2018. № 3(14), С. 7-14.

3. Капська А. Й. Соціальна робота: навч. посібник К.: Центр навч. літератури, 2005. 328 с.

4. Кошлянь І. Г., Дерябіна І. Г. Специфіка комунікативної толерантності у студентів представників різних типів акцентуацій. Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН України. 2009. № 8. С. 68-71.

*Науковий керівник: Валентина БАЛАХТАР,
доктор психол. наук., професор,*

УДК 81'373.611 (043.02)

Слизова МАНОЛІЙ
Національний авіаційний університет, Київ

КОМПОЗИТИ В СКЛАДІ АвіАЦІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

На сьогодні прогрес сягнув небувалого розвитку. До технічного напряму наукового знання відноситься авіація, мовні інваріанти якої продовжують удосконалюватися. Цей процес закономірний та вмотивований, адже назви виникають на позначення новітніх приладів і механізмів, а також дій, процесів, станів тощо. Для їх описування використовують терміни, які мають лаконічну та інформативну дефініцію, що відтворює суть наукового поняття.

Способи творення термінів різні. Відзначимо, що термінологічний словотвір досліджували Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловська, Л.П. Кислюк та інші.

З погляду структури виділяють різні типи авіаційних термінів. Нас зацікавили композити. Композит (у вузькому значенні) – складне слово, утворене здебільшого з двох компонентів, поєднаних без або за допомогою інтерфіксів – сполучних голосних -о, -е тощо [1], наприклад: *звинтокрил, вантажоперевезення, поштовантажопотоки, вертоліт*.

Особливо багато з-поміж складних термінів є тих, що містять міжнародні терміноелементи: **аеро-, авіа-, термо-, макро-, мікро-, гідро-, авто-, гео-, гетеро-, полі-, стерео-**: *аеродинаміка, авіалайнер, геодинаміка, мікропроцесор, автоштурман, стереопроектор*.

Отже, композити у складі авіаційної термінології – поширене явище. Творення терміноодиниць за композитивними моделями – продуктивний спосіб. За допомогою лаконічної форми можна передати «дві ідеї» однією формою. Функціонування композитів в авіаційній терміносистемі свідчить про дію закону збереження лінгвістичної енергії.

Список літератури

1. Опанасюк М.М., Кухарчук Г.В. Словотвірно-структурні особливості технічної термінології. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/kuharchuk.php> (дата звернення: 07.03.2023).

*Науковий керівник: Тетяна ДЯЧУК,
канд. філол. наук, доцент*

Анастасія МІШАЄВА
Національний авіаційний університет, Київ

**ТРАНСФОРМАЦІЯ КАЛЬКУВАННЯ У ПЕРЕДАЧІ ВЛАСНИХ
НАЗВ ТА АВТОРСЬКИХ НЕОЛОГІЗМІВ (НА ПРИКЛАДІ
РОМАНУ ДЖЕЯ КРІСТОФФА “NEVERNIGHT” ТА ЙОГО
ПЕРЕКЛАДУ)**

Часто лексичні одиниці оригінального твору не мають прямих відповідників у мові перекладу. Ця проблема регулярно постає, коли автор твору вводить у текст авторські неологізми, тобто новотвори (слова, фрази тощо), які використовуються вперше конкретним автором у конкретних його творах. Щоб передавати авторські неологізми, перекладач має виокремити оптимальну лексичну трансформацію (або деформацію). У більшості випадків цією трансформацією стає калькування. Актуальність дослідження застосування калькування у сучасних перекладах полягає у зростанні необхідності дослівних перекладів власних назв у сучасній літературі з урахуванням загального контексту творів.

Визначення цієї трансформації звучить так: «калькування – це прийом перекладу нових слів (термінів), який полягає у тому, що складові частини слова чи словосполучення замінюються у мові перекладу прямими відповідниками» [2, с 95]. Причина використання калькування у перекладі полягає у закладеному в лексемі значенні, яке цільова аудиторія не зрозуміє без дослівного перекладу.

Письменник Джей Крістофф вже у назві свого роману “Nevernight” використовує авторський неологізм, яким позначає вигадане природне явище, за якого, через наявність трьох сонць, не настає ночі. Неологізм “nevernight” можна поділити на дві лексеми “never” («ніколи») та “night” («ніч»). Переклад цього неологізму українською – «безніч». Перекладачка застосувала модуляцію у першій лексемі, замінивши «ніколи» на «без». Це можна вважати вдалим калькуванням, оскільки новотвір повинен бути переданий дослівно, щоб читач розумів його значення (у випадку, коли не використовується описовий переклад).

Подібні трансформації перекладачка використовує у авторському неологізмі “Godsgrave”, який використовується у творі як власна назва для позначення міста. За змістом твору ця власна назва вимагає перекладу, оскільки несе смислове навантаження. Переклад, що виконаний прийомом калькування, звучить як «Богоділ». Вихідний термін знову поділився на дві лексеми “gods” («боги») та “grave” («могила»). Перекладачка використала застаріле слово на позначення могили – «діл», яке крім того

має значення «долина», тому цей варіант перекладу можна розглядати ще і як деформацію з розширенням значення, яка втім не шкодить змісту та якісно вписується у сеттинг твору, тому є допустимою у цьому випадку.

Ще однією лексемою, яку перекладачка передала калькуванням є ім'я kota «Mr. Kindly» – «Пан Добрик». У перекладі першої лексеми використано одомашнення (“Mr.” – «Пан»); переклад другої (“Kindly” – «Добрик») можна розглядати як деформацію, оскільки перекладачка запропонувала власний неологізм, вочевидь, підкресливши, що це ім'я вигадала дитина за змістом твору. Цю деформацію можна вважати доречною.

Отже, часто у роботі перекладачів трапляються випадки, коли для перекладу неологізмів, зокрема авторських, необхідно користуватись калькуванням, нерідко разом з іншими трансформаціями та деформаціями, щоб якнайповніше передати закладений сенс.

Список літератури

1. Джей Крістофф Безніч: Роман/Пер. з англ. Ксені Сокульської. К.: Арт Вид. «Небо», Київ, 2022. 583 с. (Безніч; кн.1).
2. А.Г. Гудманян, А.В. Сітко, Г.Г. Єнчева. Основи перекладознавства. Навчальний посібник. Нова книга, Вінниця. 2020. 351с.
3. Jay Kristoff The Nevernight Chronicle 1: Nevernight. St. Martin's Press, 2016. 427 p.

*Науковий керівник: Анна ЩЕРБИНА,
старший викладач*

УДК 81'25: 811.111 (043.2)

Maxim ONYSHCHENKO
National Aviation University, Kyiv

SOCIO-CULTURAL IMPACT OF THE TRANSLATION OF SPEECHES AND STATEMENTS OF POLITICIANS

The translation of political speeches and statements has significant socio-cultural implications, playing a vital role in intercultural communication and shaping public opinion. This work examines the impact of the translation of political speeches and statements on society, exploring the complex and nuanced process of translation and the socio-cultural elements that influence it.

Translation is also a vital aspect of facilitating communication across linguistic and cultural barriers. Political speeches and statements are a key form of communication, providing insights into a nation's values, beliefs, and political

priorities. The translation is a complex and nuanced process, involving not only linguistic translation but also cultural transfer.

Research in the field of translation studies has shown that the translation of political speeches and statements is a complex process. The cultural and linguistic differences between the source and target languages can pose challenges for translators, particularly when translating idiomatic expressions and cultural references specific to the source language [2].

Cultural differences between languages can also influence the interpretation and translation, impacting the way in which the intended message is conveyed to the target audience. [4] Furthermore, the socio-political context in which the speech and statement is delivered can impact the translation process, with political agendas often influencing the content of the speech and the way of its translation. [3]

Such political-agenda is visible in the Russian mass media in the article about the statement of Donald Trump in 2019.

- *По словам президента, бывший президент США Барак Обама выступал за исключение РФ из "Большой восьмерки", потому что политика российского лидера Владимира Путина оказалась эффективнее.* [7]

- *"[...] President Obama thought it wasn't a good thing to have Russia in so he wanted Russia out. I think it's much more appropriate to have Russia in and it should be the G-8," Trump said*" [5]

From the fragment, it can be seen that the article made by "Interfax" distorts the meaning of Donald Trump's statement in order to create the impression that V. Putin's policies are effective.

Another example can be a fragment at the press conference after the Russia-EU summit in Brussels in 2002. During which the Le Monde journalist asked his question, to which V. Putin answered in the following way:

- *"Если же вы хотите совсем уж стать исламским радикалом, и готовы пойти на то, чтобы сделать себе обрезание, приглашаю вас в Москву."* [1]

The translation of this sentence was not provided at the conference, because the translator lost it and later it was published by some foreign mass media with the comments of politicians who were outraged by such statements. [6]

- *"If you are determined to become a complete Islamic radical and are ready to undergo circumcision, then I invite you to Moscow."* [6]

The results of this study indicate that the translation of political speeches has significant socio-cultural implications, with cultural differences and political agendas influencing the translation process and shaping public opinion. Cultural differences can pose significant challenges for translators, particularly when translating idiomatic expressions or cultural references. Failure to accurately

convey these references can result in misunderstandings and misinterpretations, impacting diplomatic relations.

Список літератури

1 15 лет Владимира Путина: из первых уст. Режим доступу: https://www.bbc.com/russian/russia/2014/08/140807_putin_quotes

2. Baker M. In other words: A coursebook on translation. / Baker M. — Routledge, 2010.

3. Gentzler E. Contemporary translation theories. Multilingual Matters. / Gentzler E.. 2001.

4. Hatim B., Mason I. The translator as communicator. / Hatim B., Mason I. — Routledge. 1997.

5. Trump renews call for Russia to join G-7 group. Режим доступу: <https://www.cnbc.com/2019/08/20/trump-renews-call-for-russia-to-join-g7-group.html>

6. Why Putin Boils Over: Chechnya Is His Personal War. Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2002/11/13/world/why-putin-boils-over-chechnya-is-his-personal-war.html>

8. Трамп выступил за восстановление формата G8 с участием России. Режим доступу: <https://www.interfax.ru/world/673421>

*Scientific supervisor: Yulia PLETENETSKA
PhD, Associate Professor*

УДК 8.81.81-2 (043.2)

Kyryl OSHKALIUK

National Aviation University, Kyiv

IDIOMS IN THE ENGLISH LANGUAGE

The thesis deals with the origin of English idioms revealing the concept of this phenomenon and its reflection in the English language. Both in Ukrainian and English languages there are fixed expressions – idioms, in Ukrainian we also call them phraseological units. Idioms are an integral part of any language. They can reflect the history of the country, the history of the language, various cultural phenomena and the attitude of the native speaker.

An idiom is a stable linguistic unit that has a specific meaning, which, at the same time, has no connection with the meaning of its individual elements. Idiomatic expressions should not be taken literally. Thanks to them, the language becomes more lively and acquires new shades.

There are dictionaries containing idioms, and there are more than 15,000 of them in English. They are so widespread that they can be heard on television, in various online videos or blogs, in songs, and in everyday speech.

Idioms in English can be classified into the main groups, ones which are connected with nature and natural phenomena, others with human activity, and jobs [1, c. 4].

Natural phenomena is represented by a well-known English idiom “raining cats and dogs”. It means that it is raining particularly heavily. For instance: “*Listen to that rain!*” “*It’s raining cats and dogs!*” The origins of this bizarre phrase are obscure, though it was first recorded in 1651 in the poet Henry Vaughan’s collection *Olor Iscanus*. Speculation as to its origins ranges from medieval superstition to Norse mythology, but it may even be a reference to dead animals being washed through the streets by floods [2].

There are some moon-related idioms in English, including “to be over the moon” that means to be delighted; “to ask for the moon” that denotes to make excessive and impossible demands [1, c. 4]; “once in a blue moon”, the phrase refers to something that happens very infrequently. For example: “I only can see him once in a blue moon”. Confusingly, “a blue moon” doesn’t refer to the actual colour of the moon; it means that when the full moon can be seen two times in a month. This takes place every two or three years. It’s believed that the word “blue” may come from the word “belewe”, that is interpreted as “to betray”; the “betray moon” was a supplementary spring full moon that would mean people could have too fast for an additional month during the Lent. The proverb in its present denotation was first documented in 1821 [2].

Other idioms are connected with human life and working experience, parts of the body. For instance, the English idiom “head in the clouds” is used to describe someone who is not being realistic, the expression “head in the clouds” suggests that the person isn’t grounded in reality and is prone to flights of fancy. The opposite expression would be something like “down to earth”, meaning someone who is practical and realistic. For example: “He’s not right for this role, he has his head in the clouds.” This idiom is in use since the mid-1600s, the origins of this expression are unclear beyond the obvious imagery of someone who is a bit of a fantasist (having one’s head in the clouds is clearly impossible – or at least it was in the days before aviation!) [2].

The idiom “mad as a hatter” refers to someone who is completely crazy. A similar expression is “mad as a March hare”. For example: “You could ask him, but he’s mad as a hatter.” The origin of this idiom is an interesting one. While “hatter” refers to Lewis Carroll’s Mad Hatter character in *Alice in Wonderland*, the expression has its origins in the effects of the chronic mercury poisoning commonly experienced by 18th and 19th century hat manufacturers owing to the use of mercurous nitrate in felt hats. “Mad as a March hare” comes from the

behaviour of hares during the breeding season, when they run and leap about the fields [2].

The English language is full of many unusual and interesting idioms related to a wide variety of topics, which also have many fascinating stories behind them. A prerequisite for the successful acquisition of English is knowledge of idioms. In order to sound more natural and to be able to express yourself like a real native speaker, you need to learn these idioms and use them on a daily basis. Moreover, it is necessary to know their true origin to use these or those idiomatic expressions correctly. Furthermore, knowing the origin of these phrases can significantly help to learn the idioms faster. In addition, these idioms will make your language sound more engaging and euphonious and your thoughts more colourful.

References

1. Bobrovnyk, S. M. (n.d.). *Etymology of English idioms*. Etymology of English Idioms. Retrieved February 27, 2023. URL: http://kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/bobrovnik_etymology.pdf

2. *20 English Idioms with their Meanings and Origins*. (2014). Oxford Royale Academy. Retrieved February 27, 2023. URL: <https://www.oxford-royale.com/articles/bizarre-english-idioms-meaning-origins/>

Scientific supervisor: Liana BUDANOVA
DSc in Pedagogy, Professor

УДК 811.111 (043.2)

Анна ПАНЬКО

Національний авіаційний університет, м. Київ

ПЕРЕКЛАД НЕОЛОГІЗМІВ У МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Посилення інноваційних процесів у сучасних мовах від початку нового тисячоліття поживило інтерес мовознавців до проблем виникнення, функціонування та перекладу неологізмів. Нові слова і вислови були в полі зору Ю. Зацного, Ж. Колоїз, А. Нелюби, Л. Симоненко, О. Тараненка та ін. Помітне зацікавлення новотворами на сторінках сучасної преси виявляють такі українські дослідники, як Н. Клименко, Є. Карпіловська, О. Стишов та ін. Нові слова медійного дискурсу слугують певним «викликом» для перекладача.

Аналіз досліджуваного матеріалу показав, що під час перекладу неологізмів у медійному дискурсі перекладачі використовують такі способи перекладу: транскрипція («шахід» – “*Shahed*”), транслітерація («Мордор» – “*Mordor*”), калькування («Тіток-війська» – “*TikTok troops*”),

описовий переклад («Патрон» – “*Patron the dog*”), а також семантичний переклад (здійснюється на основі контексту: «бавовна» – “*explosions*”), підбір «наближеного» еквівалента/аналога («асвабодітелі»– “*liberators*”), калькування з деякими змінами аби неологізм вписувався у фонологію/морфологію мови перекладу («затридні» – “*inthreedays*”, створення нового слова «тривога» – “*Air raid alert*”).

Переклад за допомогою транскрипції або транслітерації не розкриває значення нового слова, проте неологізм швидко закріплюється в мові перекладу й активно застосовується носіями, наприклад «палянція» – “*palyanytsia*” (*a word that Russians find difficult to pronounce properly, meaning a kind of bread*). Як правило, один і той самий неологізм можна перекласти різними способами, проте згодом один із варіантів витісняє інші. Основними критеріями для перекладача є стислість та однозначність тлумачення, перекладений варіант має бути зрозумілим отримувачу перекладу. Проте, більшість неологізмів медійного дискурсу відтворено перекладачами шляхом описового перекладу, досить часто у поєднанні із транскрибуванням, транслітерацією та калькуванням, такий підхід до перекладу неологізмів допомагає відобразити відмінності між прагматичним і соціокультурним потенціалом двох мов, а також дозволяє уникнути формальної співвіднесеності семантико-структурної схожості оригіналу та перекладу.

*Науковий керівник: Галина СНЧЕВА,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 811.111 (043.2)

Katheryna PINCHUK

National aviation university, Kyiv

LEXICO-SEMANTIC MEANS OF REPRODUCING EMOTIONS IN THE TRANSLATION OF CHILDREN'S LITERATURE

The issue of emotionality in translation studies remains relevant, especially in literature for children, because authors focus on the emotional needs of young readers, and it is important to preserve them in translation. Children's works educate, the content is aimed at the educational function, the emotional subtext teaches the child to live in society. In addition, fiction is designed to develop an aesthetic taste, a sense of beauty, to evoke emotions and feelings in readers, to stimulate the imagination and fantasy. Children are fascinated by works with an interesting plot, emotional tension, colorful speech of the characters.

In the field of linguistics the methods of verbalization of emotions and their influence on the personality, the use of linguistic means for this purpose are studied, and the question of translation of children's literature remains controversial. The following domestic and foreign scientists devoted their works to the research of the problem: Gamzyuk M., Gladio S., Kuzenko G., Shevchenko A., Shakhovsky V., Lupp M., Sarbash A., Naida Yu.

Researchers of syntax in translations pay attention to the type of sentence and their possible changes. Syntactic emotive constructions are "copied" in translation, if they are common for both languages, i.e. the original elliptical exclamatory sentence will be translated in the form of an elliptical exclamatory sentence, parcelled units – reproduced as parcelled units, for which the translator selects appropriate means in the Ukrainian language.

The word order often changes during translation, which is important for creating a readable logical text, that is, the translator can change the original syntactic structure, selecting constructions and turns in accordance with the style of the author, while maintaining the literary value of the work of fiction. For example, signs such as brackets and dashes are used in specific sentence fragments, although this practice is not characteristic of the English text. It is important to preserve the overall emotive background in the translation:

She watched people crowding past the window in all kinds of bright clothes, people selling souvenirs, people walking on stilts, and felt really. – Вона дивилася у вікно – і бачила юрми людей у яскравому одязі. Вони торгували сувенірами, ходили на дубах, і їй саму невдовзі охопив радісний настрій.

Considerable attention is paid to the syntactic features of the verbalization of emotions through direct language, expressives. It is expedient to classify expressions into two subgroups: single-component and multi-component. The first subspecies includes exclamations that reproduce the expressive coloring of an emotion. For example, the word "yippee" in English translated into Ukrainian corresponds to "hurrah":

Yippeeeeeee!’ shouted Grandpa Joe, seizing Charlie by the hands and dancing round the room. – Ураааааа! – закричав дідунь Джо, схопив Чарлі за руку й застрибав по кімнаті.

The exclamation "yippee" is often used by children or when addressing children because it corresponds to an expression of joy, excitement, admiration.

One-component expressive constructions are sometimes transformed in translation, that is, they become multi-component. For example, the exclamation "Done!", which in Ukrainian corresponds to a two-syllable non-propositional sentence with an insertion element:

“Done!” cried the demon, his long face leaping gleefully up the chimney. “I’ll break your spell the very instant you break my contract! – Значить, ми домовилися! – вигукнув демон, і його довгасте обличчя злетіло аж попід

комин. – Я зніму з тебе закляття, коли ти розірвеш мою угоду. Обіцяю, тої ж таки миті!

So the exclamation "Done!" conveys the emotion of accepting a sentence, agreeing on certain conditions, that is, the original construction has acquired additional elements in the translation. It can be argued that the transformations depend on the translator's choice.

The emotion of joy in direct speech is also reproduced in multi-component expressions, and in certain cases several exclamatory sentences of different structures: simple, compound, one-syllable, two-syllable, impersonal, indefinite-personal, etc. The sentences are short because they reproduce the direct language of the characters, which is naturally detached from the experience of emotional excitement. As a rule, such sentences have emphatic constructions, repetitions, exclamations, which are also characteristic of emotional conversation:

'It's a Golden Ticket!' screamed the shopkeeper, leaping about a foot in the air. 'You've got a Golden Ticket! You've found the last Golden Ticket! Hey, would you believe it! Come and look at this, everybody! The kid's found Wonka's last Golden Ticket! There it is! It's right here in his hands!'. – Це ж Золотий квиток! – закричав продавець і підстрибнув на півметра вгору. – У тебе Золотий квиток! Ти знайшов останній Золотий квиток! Ти ба! Ідіть усі сюди! Йдіть дивіться! Цей малий знайшов останній Золотий квиток від Wonki! Ось він! У нього в руках!

By translating the direct emotive language of the characters, specialists change the type of sentence, but do not reduce its emotional load. For example, an exclamatory sentence of the source language is transformed into a non-exclamatory one in the process of translation, and vice versa:

"We're going to live in Market Chipping," he told the skull. "I can go and see my Lettie every day." – Ми будемо жити в Маркет-Чіппінгу! – говорив він до черепа. – Я зможу щодня бачитися з моєю Летті!

The German scientist M. Lupp defined the method of "simplicity" of reflection of the environment and linguistic means of the source language for the adequate perception of the translated work by the children's audience. C. Wolstein points out the inadmissibility of complicating the text of the original, which, combined with the concept of M. Lupp, is the norm of translation of children's literature: reproduction of the style and nature of the original work, presenting it as identical as possible to young readers. Masters of translation use transformations to reproduce the original emotional load, but their appropriateness must be justified, particularly in translated children's literature.

References

1. Vozniuk A.M. Lexical features of reproduction of verbalized emotions in translation (based on children's literature) [Electronic resource] / Vozniuk A.M. // National Aviation University // Kyiv – Access mode – <https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/32638/1/2>. Синтаксичні особливості відтворення вербалізованих емоцій у перекладі (на матеріалі дитячої літератури).doc

2. Sarbash O.S. Semantics of positive emotional vocabulary: linguocognitive and lexicographical aspects (on the material of English, Ukrainian and modern Greek languages): author's abstract. thesis for obtaining sciences. candidate degree philol. Sciences: specialist 10.02.17 "Comparative-historical and typological linguistics" / Olena Sarbash; Don. national University of Min. of education and science of Ukraine. – Donetsk, 2008.

*Scientific supervisor: Maryna RUDINA,
PhD, Associate Professor*

УДК 811.111 (043.2)

Софія ПУГАЧ

Білоцерківський ліцей «Мала академія наук», Біла Церква

РИТОРИКА БУНДЕСТАГУ СТОСОВНО УКРАЇНИ У ПЕРІОД З СІЧНЯ ДО ЖОВТЕНЬ 2022 РОКУ (на матеріалі офіційної німецькомовної преси)

Розглядаючи риторичну у розрізі лінгвістичних досліджень, завдання якої полягає у відборі і систематизації таких смислових компонентів, що вибудовуються через використання стилістичних прийомів та риторичних фігур, які дозволяють у публічному мовленні здійснювати функцію ефективного мовленнєвого впливу – переконання, вважаємо, що формування стійких переконань є основною функцією сучасних медіа, що моделюють громадську думку у світі. Не становлять виключення медіа ресурси Німеччини, думка яких є надзвичайно важливою на політичній арені світу, зокрема для нас – українців, які наразі відчайдушно виборюють свою незалежність у гібридній російсько-українській війні. Мета дослідження – визначити мовно-стилістичні засоби комунікативного впливу на формування громадської думки Німеччини стосовно питань України у 2022 році та дослідити їх функціональне навантаження.

Розглядаючи різні підходи щодо визначення поняття «текст», беремо до уваги корективи, внесені В.І. Болотовим. Він визначав *текст як лінійний ланцюговий знак, у якому виявляються засоби та причини його*

емоційного впливу [1], а розділ стилістики, в якому засоби емоційного впливу тексту на адресата й спостерігача описуються як *емотивна стилістика тексту* [1]. У сучасних дослідженнях теорій тексту підкреслюється, що текст як певний організований ансамбль мовного знака набуває сенсу лише в процесі комунікації, тобто сприймається реципієнтом. Вербалізація думки, що здійснюється на етапі вимови, і включає підбір слів, фігур, вибір загальної фразової конструкції (ритм, ораторська фраза тощо).

Для дослідження риторики Бундестагу були обрані 11 подієвих німецькомовних статей різної тематики стосовно України (переважно політичної, суспільної, економічної, військової) видавництва «*Der Spiegel*». Дослідження вербального наповнення статей провідного видання стає безумовним свідченням якості відносин між Німеччиною і Україною та країною-агресоркою та демонструє рівень прихильності соціуму та політикуму до тієї чи тієї країни.

Важливу роль у групі лексико-семантичних одиниць досліджуваного тексту відіграють стилістичні засоби, головною функцією яких є створення образності тексту. До таких засобів, в першу чергу, належать стилістичні тропи. Їх «енергетичний» потенціал дозволяє апелювати до емоцій пересічних читачів, і, за умови відсутності глибоких переконань, формувати ставлення до тієї чи тієї події, особи тощо. При аргументації автори часто вдаються до логічних **перифразів**, що дещо применшують «успіхи» агресора: «*Trotz Mobilisierung keine Erfolge (für Russland)*» (Незважаючи на мобілізацію – **жодних успіхів (для Росії)**) – вживання «жодних успіхів» замість «багатьох невдач», – у заголовку фігури мають подвійний потенціал. Доволі часто іронія спостерігається разом із іншими тропами, такими як метафора, метонімія, перифраз, оксюморон тощо: *die kleine Gewinne* (маленькі здобутки) та художніми засобами, такими як епітет (*Scheinreferendum*), ***schlecht ausgebildete Rekruten*** (погано навчені новобранці), ***regulären Soldaten*** (регулярні солдати), ***wohl symbolisch verheerend Schaffen die Ukrainer*** (ймовірно, символічно руйнівні дії українців), ***einen ähnlichen Fehler*** (подібну помилку). Засобами вираження маніпулятивного впливу в німецькомовних текстах статей про Україну є лексика з позитивною або негативною конотацією, що у поєднанні з риторичними фігурами функціонує як інструмент емоційного впливу.

Проаналізувавши кількісне співвідношення фігур і тропів у німецькомовних текстах, що стосуються питань України, дослідження показало що найчастотнішими є фігури заміщення (тропи). Їх частотність складає 70% від усіх визначених засобів. Серед них найпродуктивнішими виявилися метонімія, метафора та гіпербола. Фігури зіставлення представлені значно меншою мірою – 30%. Проте найчастотнішими з них

є перифраз та синонімічні заміни. Їх функціональний потенціал спрямований на досягнення прагматичних цілей видань та формують суспільну думку реципієнтів.

Видання формує досить лояльне ставлення до нашого агресора, при цьому намагається бути абстрагованим щодо тез, що проголошуються кремлем, постійно покликаючись на першоджерело, однак імпліцитно не відчувається ґрунтовної всепідтримуючої позиції нашого союзника. Однак спостерігаються зміни у позиції Бундестагу стосовно підтримки України. Об'єктом іронії дедалі більше стає країна-агресор та її представники, політики, спікери.

Список літератури

1. Кияк Т.Р., Науменко А.М., Огуй О.Д. Теорія і практика перекладу. Вінниця: Нова книга, 2006. 592 с.
2. Лассвел Г. Мова влади / Політична лінгвістика. 2006. № 20. С. 264-280.

*Науковий керівник: Наталія ЩАСЛИВА,
канд. філол. наук, вчитель*

УДК 811.111 (043.2)

Єлизавета ПУЗІЙ
Національний авіаційний університет, Київ

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ДОСЯГНЕННЯ ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ АВІАЦІЙНОЇ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Переклад авіаційної науково-технічної літератури є досить складним завданням і вимагає високого рівня компетентності перекладача та володіння спеціалізованою термінологією, адже існує велика кількість термінів та технічних виразів, які мають конкретні значення та певні вимоги для адекватності їх перекладу. Використання лексико-граматичних трансформацій є важливим засобом, щоб досягнути еквівалентності під час перекладу авіаційної науково-технічної літератури. У перекладі авіаційної науково-технічної літератури важливо використовувати трансформації для збереження співвідношення між термінами та поняттями в оригінальному та перекладеному текстах.

Еквівалентність є головною метою перекладу, яка полягає у збереженні змісту та форми оригінального тексту в перекладі.

Лексико-граматичні трансформації є предметом дослідження в галузі лінгвістики та перекладознавства. Багато вчених займалися їх вивченням в контексті перекладу науково-технічної літератури, в тому числі й авіаційній галузі, серед них Ноам Хомський, Мартін Джоус, Роджер Ласпірс та інші.

Лексико-граматичні трансформації – це зміни у структурі речення або заміни, що застосовуються до окремих слів з метою досягнення більш точного вираження, збереження структури оригінального тексту та зменшення кількості помилок. Вони можуть включати заміну слів чи словосполучень, перестановку, заміну частин мови та інші. У деяких випадках лексико-граматичні трансформації можуть застосовуватись для збільшення чи скорочення тексту без втрати змісту. Вони також можуть бути використані для покращення читабельності та зрозумілості тексту для читача.

Одним із поширених способів лексико-граматичних трансформацій є заміна термінів на еквівалентний відповідник. Наприклад, в залежності від контексту, термін ‘aircraft’ ми можемо перекласти як «літак» або «літальний апарат». Крім цього, можна використовувати синоніми та близькі за значенням слова для того, аби досягти еквівалентності в перекладі.

Інший спосіб, який можна застосувати – перетворення граматичних конструкцій. До прикладу, у англійській мові може бути безособове речення, а в українській потрібно вжити особову форму, інакше кажучи, потрібно перетворити конструкцію для збереження значення оригінального тексту.

Важливим аспектом перекладу є збереження стилю оригінального тексту, тому лексико-граматичні трансформації можуть допомогти у досягненні цього. Використання лексико-граматичних трансформацій дозволяє зберегти структуру оригінального тексту, враховуючи при цьому особливості мови перекладу.

*Науковий керівник: Тетяна СЕМИГІНІВСЬКА
канд. пед. наук, доцент*

Sofia TYMKIV

*Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,
Ivano-Frankivsk*

PRINCIPLES OF FORMING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE ENGINEERS

Ukraine's technological advances objective is to be closer to the global innovation race to the countries of the European Union. The innovative technological progress depends on the quality of engineering training, its sustainable reproduction by a new generation of engineers. It is well known [5], that a substantial standard of engineering activity is a successful, competent, self-confident and self-reliant professional, ready to actively communicate, make socially responsible decisions independently in production and life tasks, capable to consciously perceive all the changes with time going on.

Under modern conditions new requirements are met to petroleum engineering training based on competence approach assuming the focus of educational process on the acquisition of general cultural, professional competences, ensuring the successful implementation of engineer's professional activity in the broad social, cultural, economic background. Describing the competence approach, we state that it becomes strategic in up-to-date education, sets the innovative activity of the future specialists; competence approach is the dominant of engineering education. The implementation of the ideas of competence approach in engineering education reflects the European trends in particular, and as a whole the world trends of integration and globalization of the world economy. The work of a modern engineer is complex, multifaceted [4]. The effective activity of engineers largely depends on their mastery of communicative competence, which is a part of the structure of general cultural competences, ensuring opportunities for productive contacts with people, exchange of information, development of strategies for interaction in a professional team work, in a team of specialists, partners, including foreign ones.

It should be highlighted that the system of engineering education in terms of scientists research [1; 2; 3] should be concentrated not merely on the formation of projecting, designing, intellectual, managerial, but also communicative competencies focused on interaction, communication with each other as equal partners. Therefore, the purpose of modern higher technical education is to shape the personality of the future engineers, to improve their humanitarian training, to expand communicative competence, and also to train domain experts for a specific field of their professional activity.

Currently, a specific attention should be given to the requirements of obtaining communicative competence that provides engineering decision-making, organization and management of engineering activities, work in multidisciplinary teams with a broad comprehensive range. Despite this, the outcomes of research [1; 2; 5] indicate that graduates of engineering specializations point out a low level of forming communicative competence. The scholars state that students of technical universities frequently meet crucial difficulties in communication, as a result, the work on the formation of communicative competence of engineers-to-be is not significantly systematized, the traditional system of training predominates and does not effect on the student's emotional response, independence, creative activity, interaction.

Overall, communicative competence is one of the essential parts of professional competence of future engineers and the most substantial trend in their professional training, as one of the prerequisites of their future successful professional activity, as which we consider their readiness for professional communication, as well as theoretical knowledge and communication skills and their personal qualities, which should be contributed to the creative solution of professional engineering problems under the conditions of information technology introduction, mass communication and globalization of education.

References

1. Aleksandrovych E. D. Pedagogical conditions of realization of competence approach in engineering education: abstract of dissertation for Doctor degree in Pedagogical Sciences. Odesa, 2012. 38 p.

2. Bilinska I. D. Formation of engineering competence of specialist in University environment: abstract of dissertation for Doctor degree in Pedagogical Sciences. Ternopil, 2006. 42 p.

3. Halliday M. Towards a sociological semantics. In C. J. Brumfit. & K. Johnson. (Eds.) *The Communicative Approach to Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press, 1979, pp. 27-46.

4. Professional competency of modern specialist: means of formation, development and improvement: monograph. Warsaw: BMT Eridia Sp. z o.o., 2018.

5. Vasylenko V. D. The formation of project culture of an engineer in university environment (socio-humanitarian aspect): abstract of dissertation for Doctor degree in Pedagogical Sciences. Kyiv, 2013. 47 p.

*Scientific supervisor: Nadiya TYMKIV,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor*

УДК 378:057.21:-043.83:[056.87:005.236.2] (043.2)

Sofia TYMKIV

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,

Ivano-Frankivsk

FOUNDATIONS OF FORMING COMMUNICATIVE RANGE OF SKILLS AND KNOWLEDGE OF FUTURE ENGINEERS

The concept of communicative competence was firstly put forward by Hymes [6] as an expansion of Chomsky's linguistic competence [4]. Due to Chomsky's theory, linguistic competence refers to the learner's ability to understand and form unheard/unseen sentences [4, p. 40]. This ability can be viewed in terms of linguistic knowledge or linguistic skills. Linguistic knowledge relates to the learner's command of the phonological, grammatical and lexical systems of a language. Linguistic competence is revealed in the accuracy of the language forms produced.

Chomsky's definition of linguistic competence has been criticized since it came into association with a rigid and narrowly defined concept of grammatical competence, and has failed to involve the social aspects of language [4]. Hymes introduces a broader notion of competence, that is the idea of «communicative competence». This has become generally characterized as «the socially appropriate use of language» [6]. Moreover, the concept of communicative competence is a broader one than strictly linguistic competence, as language is used for communicative purposes, and communication involves more than knowing accurate language forms. There is some difference of emphasis among supporters of this idea, especially in their classifications of the inherent parts in communicative competence. In accordance with Hymes' original formulation communicative competence includes four features: 1) possibility or grammaticality; 2) feasibility, or the complexity of the speech relative to human's cognitive ability; 3) appropriateness, or the correct choice of the speech relative to a specific context; 4) done, or the actual realization of the speech. Hymes argues strongly that while a person acquires communicative competence, he or she acquires both knowledge of the language as well as ability to use the language for real communicative purposes [6, p. 281].

In the course of time lots of researchers have made efforts to produce on and develop the concept of communicative competence. Widdowson underlines that «the notion of competence has to do with a language user's knowledge of abstract linguistic rules, and this knowledge has to be put into effect as behaviour; it has to be revealed through performance» [7, p. 3]. The scholar describes the relationship between linguistic systems and their communicative values in any text and discourse and proposes the distinction of language

«usage» and «use». In Widdowson's point of view, «usage» means manifestation of the knowledge of a language system and «use» refers to realization of the language system as meaningful communicative behaviour, and both are the aspects of «performance» since in normal circumstances, «linguistic performance involves the simultaneous manifestation of the language system as usage and its realization as use» [7, p. 3].

Such scientists as Canale and Swain and later on Canale further developed and enriched the concept of communicative competence. They advanced a four-dimensional model which is the most frequently cited model of communicative competence. Canale and Swain [3] and Canale [2] claim that the theoretical framework for this competence includes four areas of knowledge and skills as follows: Bachman [1] puts forward new views and proposes schematisation of what he calls language competence.

Due to Bachman [1], communicative language ability can be described comprising both knowledge and the capacity for implementing or executing that competence in appropriate, contextualised communicative language use. He states that language competence consists of two parts: 1) organizational competence, and 2) pragmatic competence and each component comprises its own subcomponents. The former is composed of grammatical competence and textual competence (equal to «discourse» competence in Canale's model). Pragmatic competence is focused on functional aspects of language and consists of illocutionary competence and social and linguistic competences. The former pertains to sending and receiving intended meanings and the latter concerns politeness, formality, metaphor, register, and culturally related aspects of language. Correspondingly, Bachman's pragmatic competence is more or less equal to the definition of social and linguistic competences in Canale and Swain's [3] and Canale's [2] four-dimensional model of communicative competence.

Grounding on the definitions of communicative competence above-mentioned, it is clear that supporters of communicative competence hold that this skill is the ability to use the language system appropriately in cross-cultural circumstances, with regard to the functions and the varieties of language, as well as shared social and cultural assumptions. It is by no means not enough for a foreign language learner to know just the rules of the language, that is, the application, without acquiring the practical ability to use the language for a real communicative purpose. Under the set of pedagogical conditions we outline making and growth of developing informational and educational environment of technical university as a social and cultural content; stimulation of scientific and pedagogical community of universities for mastering the formation of communicative competence during the implementation of interactive teaching methods; the use of computer technologies; creation of a communicative

situation on the basis of the educational professional problem; the organization of different types of interaction of a lecturer with students, students among themselves; providing methodical support of educational process.

References

1. Bachman L. F. *Fundamental Considerations in Language Testing*. Oxford: Oxford University Press, 1990.
2. Canale M. From communicative competence to communicative language pedagogy. In J.C, Richards, & R. W. Schmidt. (Ed.). *Language and communication*, New York: Longman, 1983, pp. 2-27.
3. Canale M & Swain M. Theoretical basis of communicative approaches to second language learning and testing. *Applied Linguistics* 1, 1980, pp. 1-47.
4. Chomsky N. *Aspects of the Theory of Syntax*. M. I. T. Press, 1965.
5. Halliday M. Towards a sociological semantics. In C. J. Brumfit. & K. Johnson. (Eds.) *The Communicative Approach to Language Teaching*. Oxford: Oxford University Press, 1979, pp. 27-46.
6. Hymes D. On Communicative Competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.). *Sociolinguistics*. New York: Penguin, 1972.
7. Widdowson H.G. *Teaching language as communication*. Oxford: Oxford University Press, 1978.

*Scientific supervisor: Yarema BEZANIUK,
Lecturer*

УДК 811.111 (043.2)

Катерина ФЕДЧИК
Національний авіаційний університет, Київ

СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКСПРЕСИВНИХ ЗАСОБІВ У КОМУНІКАТИВНОМУ АКТІ

Необхідно відмітити, що серед лінгвістів немає єдності у розумінні поняття "експресивність". Це пов'язано з тим, що як специфічна категорія мови, експресивність являє собою результат синтезу декількох базових конотативних аспектів емоційності, образності, інтенсивності, які репрезентують суб'єктивність змісту відповідної вербальної одиниці. Наприклад, В.А. Чабаненко стверджує: "Все, що служить у мові для вираження і збудження емоцій, є експресивним, але не всяка експресивність передбачає емоційну реакцію, тобто експресивність як лінгвостилістична категорія ширша за емоційність" [2].

Як відомо, комунікація – це обмін думками, почуттями, знаннями, враженнями, негативними й позитивними емоціями та інше. По-іншому трактують це поняття у науковому аспекті. Адже вчені тлумачать, що комунікативний акт є процесом так званого кодування та передачі інформації від відправника до одержувача повідомлення. Окрім цього, комунікація – це певного роду спільна діяльність учасників комунікації, в ході якої можна вирізнити певний загальний погляд на речі.

Варто також зазначити, що основною метою комунікативного акту є передавання певної інформації або ж повідомлення. Загалом, цілей комунікації може бути безліч. Наприклад, головною метою політичних промов є інформування, попередження, пояснення, тлумачення й тому подібне. Як підсумок, основною причиною комунікації є відповідні потреби особи або ж групи осіб, і саме тому різні цілі комунікативного акту можуть задовольняти різні потреби осіб чи групи осіб [1].

Загалом, сенс будь-якої промови, виголошеної людиною, може різнитись залежно від інтонації, а також тембру голосу, який був використаний для передачі звукових сигналів. Виходячи з цього, можна зрозуміти емоції співрозмовника, його впевненість чи невпевненість, тощо. Такі засоби у лінгвістиці відомі як паравербальні, до переліку яких входить сукупність звукових сигналів, що супроводжують усну мову та застосовують механізм асоціацій людини.

Як усім відомо, особи або ж групи осіб постійно обмінюються між собою певними повідомленнями, або ж якоюсь інформацією. Тобто, це і є комунікацією, яку в свою чергу, класифікують на різні види. Таке передавання відбувається за допомогою фактів на рівні обміну установками і почуттями, уявленнями і думками, поглядами та ідеями з використанням невербального і вербального шляху.

Отже, основною метою комунікативного акту є передавання інформації, або ж повідомлення, й стимуляція суб'єктивного ставлення до сказаного. Мовець – посилює, виділяє, акцентує на чомусь важливому у висловлюванні, інколи відходить від стандартів норм, вираження почуттів, а також надає висловлюванню емоційності, досягнення образності та створення так званої «гарної картинки». А читач або ж слухач, в свою чергу, утримує та посилює увагу, а також підвищує самоаналіз й самоспостереження через виникнення позитивних чи негативних емоцій.

Список літератури

1. Основні види комунікацій, форми та функції. – URL: <https://presa.com.ua/aktualne/osnovni-vidi-komunikatsij-formi-ta-funktsiji.html>

2. Чабаненко В. А. Теоретичні засади дослідження експресивних засобів української мови / В. А. Чабаненко // Мовознавство. – 1984. – № 2. – С. 11–18.

*Науковий керівник: Тетяна СЕМИГІНІВСЬКА,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 811.111 (043.2)

Kateryna KHMELYK
National Aviation University, Kyiv

**TRANSLATION TECHNIQUES AS MEANS OF PRESERVING
THE STYLISTIC ROLE OF METAPHORS IN THE TRANSLATION
OF THE NOVEL "ATLAS SHRUGGED" FROM ENGLISH INTO
UKRAINIAN**

The study of linguistic phenomena implies, first of all, a complete understanding of them, as well as the reconstruction of all stages of their formation. In its historical development, a metaphor is defined as a linguistic and mental phenomenon that consists of transferring the properties of one object (phenomenon, action) and its linguistic sign to another object (phenomenon or action) on the basis of analogy or contrast. Both Ukrainian and foreign scholars and literary critics have made a significant contribution to the study of the problem of metaphor translation. The foundations of metaphor theory were laid in ancient times (Aristotle, Quintilian, Cicero). The phenomenon of metaphor is also studied by famous thinkers (J. Rousseau, Eugène Cassirer, etc.). In linguistics, the study of the phenomenon of metaphor is becoming more relevant than ever in the works of V.V. Petrov, V.N. Komisarov, and others.

The correct translation of metaphors used in a literary text is fundamentally important because it helps to achieve the semantic capacity of the work, which manifests itself in the writer's ability to say more than the direct meaning of the words in their totality, to make the reader's thoughts, feelings, and imagination work.

V.N. Komisarov identifies three main ways of conveying metaphorical constructions: 1) preservation of the metaphor; 2) replacement of the metaphor; 3) the method of omitting the metaphor.

Preservation of the metaphor, or the so-called full correspondence of the translation, means the translation in which the highest degree of equivalence is achieved, due to the fact that the corresponding words may have the same associative and figurative characteristics. We analyzed the original novel "Atlas shrugged", written by Ayn Rand and its translation into Ukrainian, carried out

by the publishing house "Nash Format". We can trace the implementation of this translation method on the following example:

Its roots clutched the hill like a fist with fingers sunk into the soil, and he thought that if a giant were to seize it by the top, he would not be able to uproot it, but would swing the hill and the whole of the earth with it... [1, p. 3]. – **Могутнє коріння обхопило горб, як п'ястук, що вп'явся пальцями в ґрунт, і коли б якийсь гігант ухопився за крону, намагаючись викорчувати дерево, то згірок, а з ним і вся земля, лише похитнулися б...** [2, p. 7].

The replacement of a metaphor, or its partial transfer, is a translation where a word describing a different denotation has a similar characteristic. Reproduction of the figurative component of the meaning during translation is mostly achieved by replacing the method. We can trace the method of metaphor replacement in more detail using the following example:

The great oak tree had stood on a hill over the Hudson, in a lonely spot of the Taggart estate [1, p. 3]. – **Дуб ріс у їхньому маєтку на затишній галявині пагорба над Гудзоном** [2, p. 8].

Only a faint echo within the sounds spoke of that from which the music had escaped, but spoke in laughing astonishment at the discovery that... [1, p. 10]. – **Тільки слабке відлуння в звуках натякало на те, від чого втекла музика, але натякало легко і здивовано, бо...** [2, p. 18].

The method of omitting the metaphor is used when the sign is a figurative component of the meaning of the sign in a foreign language. In such cases, the equivalent reproduction of the metaphor is possible only within the framework of the entire statement, that is, by combining a number of other signs. It should be noted that the method of omitting the metaphor is used quite rarely, because any qualified translator tries to preserve the metaphorical expression in the translated language as much as possible. However, it happens that analogues of this or that metaphor simply do not exist. This method was not found in the analyzed fragment of the translation of the short story.

As part of the research, it was found that metaphor is an integral element in writing works of art. It is designed to influence the feelings and experiences of the reader, without leaving him indifferent to the text, as it is the most figurative, colorful and emotionally colored trope. Considering the metaphor in the context of Ayn Rand's work of art "Atlas shrugged" as an active activity, we came to the conclusion that in order to bring about a full-fledged, emotionally colored and sufficiently meaningful perception in the subject, the real semantic connections of the words-components of the metaphor should change due to enriching them with new meanings and methods of translating metaphors preservation of the metaphor and preservation of the metaphor are the most common.

References

1. Electronic resource: Ayn Rand “Atlas shrugged”. – Access mode: <https://antilogicalism.com/wp-content/uploads/2017/07/atlas-shrugged.pdf>

2. Electronic resource of the translation of the book “Atlas shrugged” into Ukrainian; “Nash Format” – Access mode: https://sbm.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/Atlant_rozpravyyv_plechi_I.pdf

*Scientific supervisor: Marina RUDINA
PhD, Associate Professor*

УДК 811'37 (043.2)

Софія ЦАРУК

Національний авіаційний університет, Київ

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ З КОМПОНЕНТОМ КОЛОРОНІМОМ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Відображення людиною оточуючого світу, її ставлення до дійсності отримує яскраве вираження в мовних одиницях емоційно-оцінного забарвлення, зокрема у фразеологізмах. Об'єктом нашого дослідження були фразеологізми, які у своєму складі містять прикметники на позначення кольору в англійській мові.

В результаті аналізу 100 фразеологізмів з колоронімом з Oxford Dictionary of Idioms [1] ми дійшли висновку, що в англійській мові найбільшу кількість становлять фразеологізми з колоронімом black (41). Фразеологізми з іншими ж колоронімами поступаються кількістю: white (23), red (16), green (11), yellow (9).

Фразеологія нерозривно пов'язана з психологією та культурологією. Так, холодні кольори у англійській мові зазвичай надають виразу негативне забарвлення. Наприклад: *a black year – нещасливий рік, to depict in black colours – представляти в поганому світлі, to beat black and blue – живого місця не залишити (дослівно: побити до синців), to do brown – обдурити, to look at the black side of things – песимістично сприймати реальність, to give somebody blue – наводити тугу на когось, there is a black sheep in every flock – в сім'ї не без виродка, the grass is always greener on the other side – добре там, де нас нема, у сусіда трава зеленіша* тощо. Червоний колір, в свою чергу, характеризується з небезпекою або роздратуванням, наприклад, *to see a red light – відчувати небезпеку, red in the face – багровий від гніву, to act as a red rag acts upon a bull – сильно дратувати, виводити з себе, а зовсім недавно молодь ввела такий сленг як a red flag – найгірша (дратуєча) якість в характері людини.* З червоним

кольором ототожнюється бідність, що пов'язане з банківськими рахунками, в яких сума позики друкується червоним, а не чорним кольором: *to be in the red* – бути у боргу; *not to have a red cent* – не мати грошей. Білим з давніх часів позначають щастя, невинність, чистоту та чесність, наприклад, *to mark with a white stone* – відзначити будь-який день як особливий, щасливий, *white-headed boy* – хороший чоловік, *white hope* – перспективна людина, *white woman* – цнотлива (невинна) жінка (найчастіше такий фразеологізм використовується в Біблії).

Компонент колоронім досить часто використовується в заголовках преси та мас-медіа. Наприклад, наведемо заголовки статей з британської газети The Times:

1. *Retailers in the pink after inflation rate dips* – такий, що процвітає, у найкращому стані, при здоров'ї, у доброму гуморі;

2. *Ronnie O'Sullivan bites off cue tip after being whitewashed by Tian Pengfei* – приховування пороків, злочинів чи скандалів або виправдання шляхом поверхневого розслідування;

3. *Invest in oil or risk the green future, warns BP boss* – екологічно чисте майбутнє;

4. *Bournemouth SO/Karabits review — a white-knuckle ride through Shostakovich* – хвилююча поїздка, та, що викликає збудження;

5. *The Times view on the race to the coronation: Blue Blood* – королівська кров [2].

Отже, ідіоми з колоронімом є важливим експресивним засобом мовлення. Завдяки стислій формі вони фокусують увагу читача, підкреслюють важливу інформацію в тексті, дозволяючи уникнути зайвих описів. Їхнє використання сприяє посиленню перлокутивного ефекту повідомлення, тобто допомагає адекватно сприйняти текстову інформацію.

Список літератури

1. Oxford Dictionary of Idioms | Fahri Aryadin. (n.d.). Academia.edu. Retrieved March 9, 2023. URL: https://www.academia.edu/4912920/Oxford_Dictionary_of_Idioms

2. The Times & The Sunday Times: breaking news & today's latest headlines. Retrieved March 1, 2023. URL: <https://www.thetimes.co.uk/>

Науковий керівник: Ірина ШАХНОВСЬКА,
канд. філол. наук, доцент

УДК 811.92 (043.2)

Єлизавета ШВАРЬОВА
Національний авіаційний університет, Київ.

ФЕНОМЕН ШТУЧНИХ МОВ. ЗАГРОЗА ЧИ ПОРЯТУНОК?

Зі зростанням потреби у вивченні іноземних мов, все більше поширюється думка про створення однієї, зрозумілої всім і легкої для запам'ятовування мови. Іноді можна почути термін – «лінгві». Власне, якщо поверхнево дослідити це явище, то воно здається не таким вже і нонсенсом, враховуючи існування і навіть розповсюдження деяких з таких мов. Наприклад, носіями мови есперанто, яка була створена єврейським лікарем Людовиком Лазарем Заменгофом з суміші романських, германських та слов'янських мов – є від 100 000 до 2 000 000 людей. Ці цифри роблять її найпопулярнішою серед подібних мов [2].

Потребу у створенні такого явища пов'язують з полегшенням комунікації між представниками різних країн. Поки що це використовується в досить вузьких колах, наприклад на симпозіумах чи міжнародних конференціях. Проте існують також створені для літературних цілей мови. Так Дж.Р.Р. Толкін створив близько десяти мов, які доволі детально фігурували у його творах. Свою головну мету він пояснив сину Крістоферу, написавши листа, де зазначив: «Ніхто не вірить мені, коли я кажу, що моя довга книга є спробою створити світ, в якому герої розмовляють мовою, що відповідає моему естетичному смаку. Але це правда. Один з дослідників мого роману спитав, чи є "Володар пернів" алегорією. І я відповів, що писав його для того, щоби мої герої змогли вітати одне одного словами "elen si-'la lu-'menn omentielmo" (Коли я побачив тебе, на небі засяяла зірка), і що ця фраза з'явилась задовго до самої книги» [1].

Якщо в літературі використання штучно створених мов додає реалізму вигаданому світу, то повертаючись до наших реалій, спілкування штучними мовами на наукових з'їздах, конференціях чи інших заходах дуже спрощує комунікацію між їх учасниками, однак знецінює роботу перекладачів і позбавляє можливості транслювати інформацію національною мовою. З часом це може призвести до занепаду мовної спадщини цілих народів і заважатиме самоідентифікації національності в наступних поколіннях.

Проте, цікавою для дослідження є мова під назвою «E-prime». Вона була створена з чисто філософських намірів і має на меті відкинути упереджене ставлення мовця до тієї чи іншої теми. " E-prime " дозволяє мислити більш широко і в своїй основі містить саме англійську мову, з

одним "але" у вигляді відмови від конструкції "to be" і всіх похідних від неї. Творцем такої модифікації англійської мови став Девід Борланд, але його ідея не набула широкого розголосу і зараз "E-prime" викликає суто науковий інтерес [3].

Отже, мова кожного народу має свою етнічну цінність і має бути збережена, як самобутній і незалежний продукт історичного надбання. А створення штучних мов не повинно ставити це під ризик і заважати розвитку утворених природнім шляхом мов. Однак, вони мають повне право на існування і поширення в науковій спільноті і використання їх в цій же галузі.

Список літератури

1. (26 Листопад 2015 р.). Отримано з Як письменники створюють мови: https://m.gazeta.ua/articles/istoriya-movi/_ak-pismenniki-stvoruyuyut-movi/662027?mobile=false

2. *Есперанто - штучна мова, яка об'єднує світ.* (14 Січень 2018 р.). Отримано з <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-42654538/>

3. (19 Липень 2017 р.). Отримано з E-prime: <https://en.m.wikipedia.org/wiki/E-Prime>

*Науковий керівник: Ліана БУДАНОВА,
доктор пед. наук, професор*

УДК 81'25 (043.2)

Margarita SHEPELIUK

National Aviation University, Kyiv

VOICE-OVER TRANSLATION AS A TYPE OF FILM TRANSLATION

The article considers the peculiarities of film translation as an influential means of transmitting values, ideas and information, which is carried out by interpreting the source text and is realized in a new text in another language. When translating a film text, it is necessary to preserve the intention of the original, to reveal the characters' images in the stylistic direction set by the director, to convey an integral work by means of the target language, to achieve a communicative and pragmatic effect, to prevent a decrease in the power aimed at making an artistic and aesthetic impact on the viewer. Film translation is a complex type of translation activity, it transfers a film to another cultural and historical environment. Among the most famous scholars working in the field of film translation are Andrew Jason Coles, Jean-Marc Girebel, Hans-Jürgen

Berthel, Frank Holtforth, Elizabeth Losa. They research various aspects of film translation, from technical aspects to cultural and linguistic issues related to the translation of film and video products. Among the Ukrainian researches of film translation are T. Lukianova [3], who deals with the issues of the linguistic aspects of subtitle translation, A. Kulikova [2], who studies the peculiarities of voice-over translation of audiovisual products, O. Polyakova [4] with the study of dubbing as a type of film translation.

The film translators work with the "cinematic text" which means "a technically differentiated dynamic sign situation, which is a set of structural elements of the cinematic language within a cinematic work, which sends, in accordance with genre specifics, a certain informational and emotional message to the recipient (viewer). This message is a synergistic combination of semiotic codes (verbal language(s), music, kinesics, iconography, etc.) characterized by semantic perfection, intertextuality, multi-author modality and the presence of various stylistic figures of the film language, recorded on a material medium and intended for audiovisual perception".

Voice-over translation is the overlay of a new sound track over an existing one, with a slight reduction of the original sound. In this case, viewers hear the original sound, the voices of foreign actors. This type of translation is the most popular for television channels and film translation that are not released in cinemas, as it is much cheaper than dubbing, and can be done in a shorter time than dubbing.

Features of voice-over translation:

- During voice-over translation, the original movie track remains unchanged, so the translator must be careful not to overlap the sounds and effects contained in the original track.

- Voice-over translation can help preserve the authentic voice of the actors, as their acting and delivery of the text remain unchanged.

- The translator must preserve the rhythm and intonation of the original track to make the translation natural and easy for the audience to understand.

- Closed captioning does not require the viewer to read subtitles, which can be more convenient and enjoyable for the movie.

- Voice-over translation allows viewers to feel the atmosphere of the original movie while preserving the original voice of the actors and other sound effects [3, p.1].

Disadvantages of voice-over translation:

1. The original soundtrack can be not heard, which can lead to a loss of the original mood and emotion.

2. Translation errors occur, which can affect the understanding of the content.

3. Lack of cultural context: translation may lack cultural context [2].

So, based on the results of the study, we can say that voice-over translation is dependent on the person who voices it. Therefore, this translation may not always be accurate and the way people want to hear it. Now, due to the full-scale war, voice-over translation has developed, and thanks to this, we can watch movies, TV series, and cartoons in our native language. And we think this is a good reason to enrich and develop the cultural life of Ukraine.

References

1. Кузенко Г.М. Кінопереклад як особливий вид художнього перекладу (на матеріалі англійської мови). Одеський лінгвістичний вісник №9. 2017. Том 3. С. 70-74.
2. Кулікова А. Є. Особливості, переваги та недоліки субтитрування як одного з основних видів аудіовізуального перекладу. Мова і культура. 2011. Вип. 14. Т. 3. С. 352-357
3. Лукьянова Т. Г. Лексичні аспекти перекладу субтитрів (на матеріалі англійських художніх фільмів). Нова філологія : зб. наук. пр. Запоріжжя. 2012. № 50. С. 170-173.
4. Полякова О. В. Дублювання як вид кіноперекладу. Наукові записки. Серія : Філологічні науки (мовознавство). 2013. Вип. 116. С. 338-341.

*Scientific supervisor: Oksana POLYAKOVA
PhD, Associate Professor*

УДК 81'255.4:81'367.622.12 (043.2)

Христина ШИНКАРУК

Національний авіаційний університет, Київ

СПЕЦИФІКА СУЧАСНИХ ФІЛОЛОГІЧНИХ ОНЛАЙН-СЛОВНИКІВ

Лексичні ресурси мови відображаються в словниках. Словники – сукупність слів, розташованих у певній послідовності. Їх створення, дослідження типології та класифікування – завдання окремого розділу мовознавства – лексикографії, що на сьогодні є цілою індустрією та активно використовує можливості сучасних інформаційних технологій. Дослідники виділяють новітню галузь – комп'ютерну лексикографію.

Електронний словник – словник в електронному вигляді, який містить словникові статті, побудовані таким чином, щоб уможливити швидкий пошук необхідної інформації. На сьогодні онлайн-словники стали одними з найпопулярніших програмних продуктів і складають конкуренцію традиційним паперовим [1, с.114]. Водночас вони є об'єктом досліджень

науковців – Широкова В.А., Дубічинського В.В., Комової М.В., Заїки Н.М. та ін.

Типологія словників ще й досі не має єдиного завершеного вигляду. Виділяються різні їх види, залежно від ознак, покладених в основу класифікації, наприклад:

1. За мовою – українські, англійські, німецькі та ін.
2. За типом лексики:
 - загальні;
 - спеціалізовані, спрямовані на конкретні теми, наприклад, історія мови, мовна стилістика та ін.

1. За призначенням:
 - академічні, орієнтовані на академічну спільноту;
 - навчальні, призначені для використання в навчальних закладах і самостійному вивченні мови;
 - загальнодоступні, цільова аудиторія – так звані «пересічні» громадяни;

1. За семантичними й генетичними характеристиками:
 - етимологічні – надають інформацію про походження слів та їхню еволюцію;
 - фразеологічні містять фразеологізми та ідіоми;
 - синонімічні та антонімічні.

Специфіка онлайн-словників полягає в тому, що такими ресурсами просто й зручно користуватися. Пошук необхідної інформації «блискавичний». Начало форми

До їх переваг варто віднести й доступність – з будь-якої локації з електрикою та інтернетом можна отримати потрібну інформацію. Що ж до специфіки саме філологічних словників, то їх перевагою є те, що вони часто містять корисні додаткові функції, наприклад, можна почути звучання того чи іншого слова (словосполучення). Особливо це корисно під час вивчення іноземної мови. Хоча, звісно, наразі такі ресурси не досконалі, у них чимало помилок.

Наразі філологічні онлайн-словники розробляються Українським мовно-інформаційним фондом Національної академії наук України, очолюваним академіком В.А. Широковим, який є керівником Національної словникової бази України, засновником вітчизняної наукової школи у галузі лінгвістичної технології. Зокрема колективом цього фонду створено:

- перший електронний словник української мови «Лексикографічна система «Словники України» – уключає п'ять словників (орфографічний, орфоепічний, синонімічний, антонімічний, фразеологічний) містить приблизно 152 тисяч слів. Диск "Словники

України" був виданий Українським мовно-інформаційним фондом Національної академії наук України. Доступний он-лайн: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>;

Словник української мови в 20-и томах. Наразі в електронному вигляді є 13 словників. Усі наступні – на стадії створення.

Крім поданих, можна згадати колекцію різноманітних філологічних словників, представлену на порталі Mova.info (Mova.info (<http://www.mova.info/>), який підтримується лабораторією комп'ютерної лінгвістики Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

У підсумку варто відзначити, що на сьогодні ведеться робота з розроблення словників в електронному вигляді. Цифрові лінгвістичні ресурси – невід'ємний складник якісної науково-дослідної роботи. Онлайн-словники – майбутнє української лексико- та термінографії – мають значний потенціал.

Список літератури

1. Калимон Ю. Комп'ютерна лексикографія: виклики і перспективи. *Актуальні питання іноземної філології*. 2019. №10. С. 112-118.

2. Широков В. Комп'ютерна лексикографія : монографія. К. : Наукова думка, 2011. 351 с.

*Науковий керівник: Тетяна ДЯЧУК,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 81'25 (043.2)

Юлія ШУЛЯК

National Aviation University, Kyiv

RECREATION OF REALITIES IN THE UKRAINIAN TRANSLATIONS OF "THE JUNGLE BOOK" BY R.KIPLING

Language as an open space and a way of communicating among people is flexible to change and able to adapt to the needs of society. Translation is an important method that makes it possible to convey the semantic subtleties of one language by means of another. Translation studies as an independent branch of linguistics is interested not only in the issues and problems of translation, but also in the possibility of recreating the original by means of a different language while maintaining the unity of content and form.

However, in each language we have special words that belong to the national vocabulary and do not have full analogues in other languages. Such words are called realities.

The issue of recreating the semantic and stylistic functions of realia in translation has been considered by many scholars. Among them, we can distinguish the thorough works of R.P. Zorivchak, A. Schweitzer, L.S. Barkhudarov, Y.M. Katzer, and O.V. Kunin.

The translation of realities is part of a large and important problem of transmitting national and historical identity, which goes back to the very origin of translation theory as an independent discipline. Realities are part of the non-equivalent vocabulary, but they are among the least studied linguistic units [1, p.106].

Transcription of reality involves the mechanical transmission of reality from a source language into a target language by graphic means of the latter with maximum approximation to the original form [2, p. 440]: *Mowgli – Маґґлі; dewanee – «дівані»;* *Tabaqui – Табакі.*

Translation of a reality (or replacement, substitution) as a way of conveying it into the target language is used when transcription (transliteration) is impossible or undesirable under certain conditions. The introduction of a neologism is the most suitable way to preserve the meaning and flavor of the reality being translated after transcription: sometimes it is possible to achieve the same effect by creating a new word (or phrase). Such new words, first of all, can be calques and semi-calques [2, p.89]: *Father Wolf – батько Вовк;* *Shere Khan, the Big One – Шер Хан, Великий Тигр.*

Calquing runs the risk of creating a literalism in the translation that is completely unnecessary. And a translator should use this means of translation only when there is really no corresponding word or phrase in the Ukrainian language.

Mastering is the adaptation of a foreign language reality; that is, making it look like a native word on the basis of source material [2, p. 89]: *Raksha [The Demon] – Ракуша (Чортиця).*

When comparing the vocabulary of any foreign language, it turns out that along with linguistic units that have single or multiple correspondences in the target language, there are also lexical and grammatical units in the foreign language for which there are no direct correspondences in the target language. Such units are called non-equivalent units, and they include neologisms, words that name specific concepts and realities, and little-known names and titles.

The use of a particular means of translation depends on several factors, namely: 1) the nature of the text, 2) the importance of the reality in the context, 3) the nature of the reality, 4) the foreign and target languages, 5) the reader of the translation.

Список літератури

1. Бугулов И.Н., Шевченко О.Ф. Особенности передачи слов-реалий в переводах англоязычной литературы развивающихся стран. К., 1985. 106с.
2. Кіплінг Р. Книга джунглів; пер. з англ. Марії Головки. К.: Знання, 2017. 207 с.
3. Kipling R. The Jungle Book. Wordsworth Exclusive Collection. Wordsworth. 2021. 400 p.

*Scientific supervisor: Maryna RUDINA
PhD, Associate Professor*

УДК 81'25: 811.111 (043.2)

Alina YAKOVENKO
National Aviation University, Kyiv

THE MAIN REMEDIES FOR CONVEYING THE CULTURAL COMPONENT IN R. KIPLING'S PROSE WORKS

Joseph Rudyard Kipling is one of the most notable figures in the English literature of the 19th and 20th centuries. His work is still the subject of lively discussions in literary circles. Each researcher sees R. Kipling in his way: storyteller, mythmaker, author of adventure stories, “bard of imperialism”, and poet-innovator [2, p. 223].

Let us consider some categories of language units with national and cultural specificity of meaning in the texts of R. Kipling's fairy tales. The components of the onomastics of an English fairy in his works are characterised by mythological names, which, in the linguistic aspect, personify the images of fictional creatures. Mythonyms still actively function in modern English and Ukrainian languages. The use of mythonyms in various texts indicates their influence on the culture of the people in general. These concepts acquire some symbolism and universality: *Flesh an'Blood; Long Slip, Evil Spirit, Devil-in-the-Dusk, Neptune, Arion, Lady the Moon, Titania, Goddess Belisama, Thor of the Scandinavians, Magic as Merlin* and others. For example, *the Evil Spirit* – an “unclean force”, *Demon, the devil* – is one of the spiritual beings who serve Satan, fulfil his will and are under his power. This mythonym is presented in R. Kipling's fairy tale “Puck of Pook's Hill”:

*In this iron, said Witta, abode an **Evil Spirit** which Kitai, the Yellow Man, had brought by Art Magic out of his own country that lay three years' journey southward [1, с. 53]. – У цьому шматочку заліза мешкав **Злий Дух**, привезений Жовтою Людиною зі своєї країни, що лежить у трьох роках шляху на південь від наших місць [3, с. 42].*

In the fairy tales of the English writer R. Kipling, culturally marked zoonyms (*Black Goat, Catiwow, Golden Hind, Long Serpent, Seal's Eye, Talking Bird, Rabbit-Lewnor*, etc.) are significant units with culturally specific information, for example:

Her painted name was the Daisy, but for exploring expeditions, she was the Golden Hind or the Long Serpent, or some such suitable name [1, с. 66]. – На борту цього славного судна масляною фарбою було виведено назву – «Маргаритка», але в серйозних експедиціях воно зазвичай називалося «Золотою Ланню», «Довгим Змієм» або будь-яким іншим відповідним ім'ям» [3, с. 49].

Ethnonyms in the literary and fairy-tale space of R. Kipling are not so numerous, but they effectively subject national manifestations to stereotypes. They are represented by a small group, without reducing their significance in the cultural aspect, since they are nouns to denote not a person, but an entire ethnic group, an ethnic community with all its characteristic features:

The Senecas are a seemingly, quiet people, and they'd had enough trouble from white men – American and English – during the wars, to keep 'em in that walk [1, p. 65]. – Індіюці *сенека* – народ смирний і пристойний. Вони досить натерпілися від американців і англійців – коли ті воювали один з одним, – щоб віддавати перевагу миру війні [3, с. 53].

In this example, the culturally marked ethnonym “*Senecas*” is the nomination of one of the tribes of the Iroquois, the so-called “mountain people”.

Ethnonyms often reflect stereotypes based on such features as appearance, clothing, behaviour, national character traits, and national and cultural traditions, for example:

Yet when I walked by them, they cried out that I was one Ahasuerus, a Jew, condemned, as they believe, to live forever, and they fled from me everywhere [1, с. 78]. – Але я без остраху проходив повз натовп, і люди кричали, що це йде *Ахашверош, Вічний Жид*, приречений жити і блукати до кінця століть, і кидалися від мене врозтіч [3, с. 52].

In conclusion, the analysis of language units with national-cultural specificity in R. Kipling's texts shows that culture-specific vocabulary is actively used in the writer's works. He widely applies onomastics, zoonyms, ethnonyms and other subgroups of culture-specific vocabulary. Culturally marked vocabulary transmits the local flavour and gives the linguistic characteristics of the heroes and subordinates texts to a particular style. A literary fairy tale, which is a unique mixture of folklore and an author's work, is considered a part of the culture and quite widely reflects the aesthetics and worldview of its era.

References

1. Kipling R. Just So Stories For Little Children. London: Macmillan and Co., 1902. 244 p.
2. Popeliuk V.P. On the problem of rendering Rudyard Kipling's individual style in translation. Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис». № 8, 2020. С.223-229.
3. Кіплінг Р. Казки Кіплінга. Переклад Р. Шило. Вид-во Ранок. 2020. С. 64
4. До проблеми художнього перекладу. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. 2012. – Вип. 30. С. 144–147. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_30_45 23

*Scientific supervisor: Yuliia PLETENETSKA
PhD, Associate Professor*

**ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРУ В УМОВАХ
НЕВИЗНАЧЕНОСТІ**

UDC 159.923:616-051 (043.2)

Rustem ADAMANOV

National Aviation University, Kyiv

**DECISION-MAKING PROCESS BY AN AIR TRAFFIC
CONTROLLER IN EMERGENCY**

Decision making is the cognitive process of selecting a course of action from among multiple alternatives. The decision-making process produces a choice of action or an opinion that determines the decision maker's behaviour and therefore has a profound influence on task performance. Decisions in such a complex environment should involve the following considerations:

- A decision is not unique but, instead, is a series of multiple and interdependent decisions that are made in real time and in a continuously changing autonomous environment [2].
- A human being is not able to perceive, evaluate, understand and act on all aspects of the environment. The decision maker must simplify reality and make a decision within it. Reason (1990) calls this mechanism “bounded rationality” [3].
- The principle of sufficiency describes a decision as a continuous process in which a set of decisions is made while seeking satisfactory results to a given situation. This principle does not mean the decision involves the least cognitive effort but rather that the human being has achieved a satisfying response to the situation [4].

Consequently, a successful decision is not necessarily the optimum or most rational decision. It is the decision the human being understands and knows how to apply effectively in the context of the situation [5], [6].

The global working concept of air traffic management (ATM) envisages collaborative decision-making in air traffic control based on dialogue and real-time information evaluation. Coherent and clear interaction between ANS operators is paramount during in-flight emergency. [4].

The current reality is that many air traffic controllers could go through extensive periods of time without having to deal with emergency or abnormal traffic situations. These are situations, which present anything out of the ordinary. Because of this infrequency, it is crucial that an air traffic controller maintains a proper level of constant awareness and is kept in practice for dealing with any potential situation to ensure that safety is not compromised when an unusual/emergency event occurs.

Most European air navigation service providers successfully apply the ASSIST principle, which was introduced by the German air traffic control body Deutsche Flugsicherung GmbH (DFS). This abbreviation is familiar to all the aviation specialists. ATS controllers around the world use it in case of an emergency, as the ASSIST code is the most convenient and understandable in case of emergencies (Acknowledge, Separate, Silence, Inform, Support, Time) [1].

Summing up, the following are key points with respect to decision making process for air traffic controllers in emergency:

- Decision-making process takes place in a complex environment and requires situational awareness, relevant skills and experience;
- Decision making must be considered in broad human factors and operational contexts;
- The naturalistic decision-making process is greatly affected by time pressure and workload;
- Decision making in commercial aviation is a team process. Therefore, team dynamics can play a strong positive or negative role;
- There are limitations in the human decision-making process and exceeding these limits can result in decision error.

References

1. ICAO. 2014. Manual on Collaborative Decision-Making (CDM). Doc. 9971, 2nd ed., Author, Montreal, Canada.
2. Edwards, W. D. (1962). Dynamic decision theory and probabilistic information processing. *Human Factors*, 4(2), 59–73.
3. Reason, J. (1990) *Human Error*. Cambridge University Press, Cambridge.
4. ICAO. 2005. *Global Air Traffic Management Operational Concept*. Doc. 9854, 1st ed., Author, Montreal, Canada.
5. Помиткіна Л. В. Психологія прийняття особистістю стратегічних життєвих рішень : монографія. Київ : Кафедра, 2013. 381 с.
6. Яковицька Л.С. Психологічні особливості прийняття рішень фахівцями військово-технічної сфери. Актуальні проблеми психологічної допомоги, соціальної та медико-психологічної реабілітації учасників антитерористичної операції: матеріали міжвідомчої науково-практичної конференції. К.: НУОУ, 2016. С. 395–397.

*Scientific supervisor: Lada YAKOVYTSKA,
Doctor of Sciences, Professor*

Яна БАРАНОВСЬКА
Національний авіаційний університет, Київ

ЗВ'ЯЗОК ТИПІВ ПРИВ'ЯЗАНОСТІ ТА САМОТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У сучасному світі є безліч можливостей для спілкування та підтримання соціального контакту між людьми. Не дивлячись на це, проблема самотності часто стає причиною звернення до психолога. Самотність і усамітнення не тільки виникають в різних ситуаціях, але й по різному впливають на людину: самотність – це завжди негативний психологічний стан людини, який виникає в результаті незадоволення базових потреб людини; в той час як усамітнення – це позитивний психологічний стан, який виникає як задоволення потреби в уособленні в ситуації психологічного навантаження і виявляється як психологічна розрядка. Прив'язаність являє собою багаторівневий феномен, який можна розглядати: як потребу у виживанні та безпеці; як певний склад когнітивної, емоційної і поведінкової сфер, обумовлений адаптацією до умов раннього виховання (тип особистості); як почуття – результат тривалої взаємодії – головною складовою якого є довіра і прагнення до контакту з об'єктом прив'язаності та інше. Дж. Боулбі визначає прив'язаність як емоційний зв'язок, що об'єднує людину з однією чи кількома людьми у часі і просторі. Одним з центральних понять у теорії прив'язаності є «об'єкт прив'язаності» (attachmentfigure), тобто та людина, до якої виникає прив'язаність. Згідно Дж. Боулбі основною функцією об'єкту прив'язаності є забезпечення потреби у захисті та безпеці. За відносної вираженості та диференціації суб'єкт-об'єктних взаємин у контексті теорії прив'язаності розрізняються додаткові і реципрокні (або взаємні) варіанти прив'язаності. У першому випадку одна людина відчуває себе об'єктом прив'язаності, приймаючи любов і залежність іншої, яка є «носієм» і «джерелом», тобто суб'єктом прив'язаності. У другому випадку стосунки прив'язаності є партнерськими, тобто кожен з партнерів у рівній мірі відчуває себе об'єктом і суб'єктом прив'язаності. Сильна прив'язаність до матері дає дитині можливість розвинути базову довіру до світу і позитивну самооцінку. Якщо первинний об'єкт прив'язаності забезпечує дитині безпеку, надійність і впевненість у своїй захищеності, вона без зусиль налагоджує вторинні прив'язаності з іншими людьми: з однолітками, вчителями та романтичними партнерами. Формування того чи іншого типу прив'язаності визначається чутливістю матері до потреб дитини, її ніжністю і турботою, фізичною та емоційною доступністю і

послідовністю її поведінки. Якщо формування прив'язаностей в ранньому дитинстві відбувається з ускладненнями, то доросла людина не зможе повноцінно формувати прив'язаності в подальшому до інших людей, що серйозно порушує процес її соціалізації і може бути причиною її самотності. Як показали дослідження, надійні прив'язаності складаються у людей з високою самооцінкою, високим рівнем соціальної компетентності, самоприйняттям, ідентичності та особистісної інтегрованості.

Виходячи зі своїх спостережень М. Ейнсворт виділила 4 типи прив'язаностей у немовлят: тип В – надійний, або безпечний (secure) і три ненадійних типи: тип А – уникаючий (avoidant); тип С – тривожно-амбівалентний (anxious-ambivalent) і тип D– боязливий (disorganized). Псевдоблизькість характеризується прагненням перетворити стосунки у вічне свято і щастя, спробами піднятися над будь-якими відмінностями і конфліктами.

*Науковий керівник: Оксана ВЛАСОВА-ЧМЕРУК,
ст. викладач*

УДК 159.9 (043.2)

Міхail БЕВЗО

Національний авіаційний університет, Київ

СПОСОБИ ПОДОЛАННЯ СТРЕСОВИХ СИТУАЦІЙ

За сучасних реалій війни життя кожного українця пов'язане з ризиком для життя, підвищеними психоемоційними навантаженнями, постійною втомою, невизначеністю, напруженістю. Тому актуальною проблемою постає уміння долати стресові ситуації.

Стрес – це захисна реакція організму на зовнішні подразники, які проявляються на психічному, фізичному та емоційному рівнях. Часто зовнішні чинники сприймаються як загроза благополуччю, і не кожна людина здатна швидко адаптуватися до змін. Як же справлятися зі стресом і долати труднощі?

З метою виявлення дієвих способів подолання стресових ситуацій серед 28 студентів 1 курсу Національного авіаційного університету проведено анонімне опитування. Установлено, що для респондентів найефективнішими способами є: сон, прогулянки і музика (по 54 %), відпочинок (27 %), спорт (18 %) та малювання (9 %).

Результати дослідження продемонстрували, що важливим є підтримання здорового способу життя, а у випадках, коли неможливо

передбачити вид та час можливої появи небезпеки, – допомагають заняття і техніки на переключення уваги. Як бачимо, стрес – це не лише реакція на загрозові та руйнівні чинники, але й стимул змінити своє ставлення до нього й краще пристосуватися до трансформацій.

Також в складних життєвих обставинах значиму роль відіграє соціальна підтримка рідних, близьких або зовсім чужих людей, що опинилися поряд. Слід акцентувати увагу на тому, що для ефективного подолання стресових ситуацій необхідно обов'язково навчатися розпізнавати свої емоції і керувати власним станом та поведінкою. Важливо уміти розслаблятися і застосовувати різні методи релаксації, медитації, йоги чи вправи на регуляцію дихання. Вони допоможуть зняти напруження, відновити здатність раціонально діяти у складних обставинах.

Таким чином, кожна людина щоб знизити вплив стресових ситуацій має застосовувати різноманітні способи їх подолання, які здатні забезпечити стан її емоційного і психологічного благополуччя та ефективного функціонування у соціальному середовищі.

*Науковий керівник: Людмила П'ЯНКІВСЬКА,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159.922(477).043.2

Ірина БІЛОУС

Український державний університет імені М. Драгоманова, Київ

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Національна свідомість є складною модернізованою системою духовних феноменів, які формуються у процесі історичного розвитку нації і відповідно відображують основні засади її буття. Це поняття охоплює широкий спектр процесів, ідей, устремлень, які в цілому утворюють духовний універсум нації. Його сутність — в єдності індивідуального і спільного.

Національна самосвідомість — усвідомлення спільнотою або окремою людиною своєї національної належності. Вона пов'язана із самоідентифікацією нації, ґрунтується на державній, політичній, громадянській само ідентифікації[2]. Основними характеристиками української національної свідомості сучасні вчені Ю.Римаренко, О.Картунов, Л.Нагорна, В.Панібудьласка, Л.Шкляр, М.Вівчарик та ін. вважають її цілісність, універсалізм, системність, структурну сталість,

сприйнятливості до інновацій, геополітичну врівноваженість, етнокультурний плюралізм, релятивізм, консерватизм та енергійність [3].

На разі, процес становлення України як вільної держави вимагає від кожного українця самовизначення і національного самоусвідомлення. Саме тому питання ідентичності для нашого суспільства надзвичайно чутливе і на разі ключове.

Війна змусила переглянути наше ставлення до колишніх друзів, до НАТО й взагалі до зовнішньополітичного курсу країни. Відбулися зміни і в національній самоідентифікації: абсолютна більшість опитаних ідентифікує себе як громадян України, порівняно з 2021 роком показник зріс з 76 до 94%. Більше 22% українців за рік війни перейшли на частіше використання української мови, і що цікаво, почали вважати її рідною, тобто навіть змінили своє уявлення про материнську мову[1].

Одним з прямих наслідків російського вторгнення стало зростання євроатлантичних настроїв українців, де фіксуються рекордні показники за всю історію країни. На сьогодні 87% підтримують вступ України в Європейський союз, 86% - в НАТО [1].

На нашу думку, національна ідентичність має три складові - це ставлення до минулого, сучасного і майбутнього нації, приналежність до якої ти відчуваєш. Отже тому наші подальші наукові дослідження будуть спрямовані на вивчення психологічних особливостей прояву національної самосвідомості в умовах сучасних викликів.

Список літератури

1.Соціологічна група «рейтинг», Комплексне дослідження: як війна змінила мене та країну. Підсумки року [електронний ресурс] 2023, режимдоступу:https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html

2.Лавриненко С.О. Проблема формування національної свідомості молоді [електронний ресурс] Кіровоградський державний педагогічний університет ім.Вінниченка, Наукові журнали Національного Авіаційного Університету- 2011 - режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/296359982.pdf>

3.Фурманюк М., Національно-Державницька самосвідомість, сутність поняття та напрями модернізації,[електронний ресурс] Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, Наукові записки - 2018 – режим доступу:https://ipiend.gov.ua/wpcontent/uploads/2018/07/furmanuk_natsionalno.pdf

*Науковий керівник: Людмила ШИРЯЄВА,
канд. психол. наук, професор*

Олена БОНДАРЕНКО
Національний авіаційний університет, Київ

ВПЛИВ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ НА ОСОБИСТІСНІ ОСОБЛИВОСТІ НАРКОЗАЛЕЖНИХ ОСІБ

Стрімке розповсюдження випадків залежності від наркотичних речовин, яке констатується у багатьох джерелах [1; 2; 4], свідчить про загрозову поширеність явища наркоманії, що наразі є однією з найгостріших суспільних проблем та потребує особливої уваги. У цьому сенсі психологічна наука володіє потужним пояснювальним потенціалом щодо розкриття внутрішньоособистісних механізмів формування схильності до адиктивної поведінки та деструктивно-регресивних трансформацій особистості під дією наркотичної адикції.

Л. Литвинчук наголошує на тому, що наркотичну залежність слід розуміти як стан періодичної / хронічної інтоксикації психоактивною речовиною, що наносить шкоду людині та суспільству. Ознаками цього патологічного стану є непереборний потяг до наркотичної речовини, зростання толерантності до неї, неможливість утриматися та прояв абстинентного синдрому, коли наркотична речовина не надходить до організму [3, с. 111]. Наркотична залежність має цілий ряд негативних ефектів впливу на людину, зокрема на її особистість. У першу чергу мова йде про знеособлювання як знищення унікального та структурованого внутрішнього змісту особистості, ознаками чого є стереотипність світосприйняття, морально-ціннісне омертвіння, духовне спустошення, нечутливість до потреб оточуючих, розмиття онтологічного відчуття "Я" та його кордонів [2].

Найбільш вражаючим змінам піддається ціннісно-мотиваційна сфера наркозалежних, що призводить до патологічного «переродження» особистості таких хворих [1; 4]. Е. Носенко зауважує, що особистісні цінності виступають усвідомленими та узагальненими смисловими утвореннями, що відіграють роль фундаментальних життєвих орієнтирів та побудови стосунків [5, с. 70]. І саме це ядрне утворення особистості руйнується внаслідок формування цього виду адикції.

Теоретично осягаючи архітекtonіку впливу ціннісних орієнтацій на особистісні особливості наркозалежних осіб, необхідно констатувати, що під дією наркотичної залежності трансформації особистісних цінностей є первинними по відношенню до змін інших індивідуально-психологічних властивостей наркозалежних. Хоча на перший погляд може здатися, що відбувається синхронна зміна їх ціннісних орієнтацій та

характерологічних рис. У видозміненій, викривленій ієрархії цінностей наркозалежних безумовну надзначуєність має тільки наркотична речовина, а інше оточення – це засіб для її здобуття. О. Кочарян та М. Антонович у зв'язку з цим відмічають надзвичайно високу ефективність поведінки наркозалежних, спрямовану на придбання та вживання наркотику [2, с. 63].

Отже, такі особистісні особливості наркозалежних осіб як екстернальність, неадекватність самооцінки, імпульсивність, тривожність, ворожість, підозрілість, що відмічаються О. Буковською, О. Кочаряном, С. Михайлів та ін. [1; 2; 4], є похідними від регресивних змін ціннісної сфери цих хворих.

Список літератури

1. Буковська О. О. Особливості змісту ціннісно-сислової сфери наркозалежних осіб зрілого віку / О. О. Буковська, Т. В. Мазур, Л. О. Анищенко // Габітус. – 2021. – Випуск 23. – С. 85-89.

2. Кочарян О. С. Теоретичні аспекти вивчення психологічних особливостей наркозалежності / О. С. Кочарян, М. О. Антонович // Психіатрія, неврологія та медична психологія. – 2016. – Том 3. – №1. – С. 261-265.

3. Литвинчук Л. М. Основні підходи до вивчення проблеми наркотичної залежності / Л. М. Литвинчук // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. – 2016. – Том V. – Випуск 16. – С. 109-117.

4. Михайлів С. В. Особливості ціннісних орієнтацій наркозалежних у період реабілітації / С. В. Михайлів // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». – 2018. – Випуск 3. – Том 2. – С. 220-224.

5. Носенко Е. Л. Позитивні цінності як чинник особистісного розвитку суб'єктів навчання / Е. Л. Носенко, Р. О. Труляев. – Київ: «Освіта України», 2014. – 192 с.

*Науковий керівник: Леся ЛИТВИНЧУК,
д-р психол. наук, професор*

Mykola BORTSOV

National Aviation University, Kyiv

HUMAN PERFORMANCE CHARACTERISTIC IN ABNORMAL AND EXTREME CONDITIONS

Abnormal or "extreme" conditions, including conditions of uncertainty, are created by various factors caused by specific features of the environment, the nature of the activity performed, and the properties of the information received by the person. Each of these factors has its own specific impact on human performance and behavior. However, there are also general regular patterns that are characteristic of the activities that take place in extreme conditions [3].

Working in extreme conditions, there are three types of psychical tension: emotional, unemotional, and mixed [4]. Operational tension occurs when there are heightened requirements for mental resources and the human motor apparatus and there is no danger that would make a person worry in advance. Operational tension gradually increases [4].

Emotional tension arises under the influence of factors that cause anxiety, fear, and other negative emotions. Emotional tension is associated with a non-conformity of the significance of the situation to its subjective assessment, with a large proportion of organism defense reactions [4].

Changes in performance capabilities are significantly affected by the properties of the human nervous system. For example, people with a strong, balanced nervous system are more resilient than people with a weak and unbalanced nervous system, who are more susceptible to overwhelming influences. They often experience confusion, which sometimes leads to shock, and a decrease in overall performance reliability [1].

People's performance is enhanced if they have studied the environment, in which the activity will take place, the specifics of the activity, tools and means of labor in advance. So, it is well known that ignorance of the situation usually causes much stronger mental stress than a certain signal of danger [2].

At the psychological level, the negative phenomena observed in extreme conditions are expressed in general disorganization of behavior, inadequate reactions to sharp unexpected irritants, inhibition of previous skills (the stronger one in case of a more complex action), decreased performance capabilities, difficulties in allocating and switching perceptual attention, memory lapses, unnecessary, unjustified and impulsive actions, easy distraction, feelings of confusion and inability to concentrate on the activity being performed, etc. The susceptibility to tension under extreme conditions is determined by the emotional stability level, which is a personal characteristic.

Stress also causes certain biochemical changes in the organism, such as an increase in white blood cells, ascorbic acid, and 17-corticosteroids in the urine. However, these indicators are most applicable for characterizing long-term stressful conditions.

Different people tolerate abnormal or extreme conditions in different ways. The tolerance of extreme conditions depends on many variables [3]:

- Extreme impact type, intensity and duration;
- Person's previous experience (specific adaptation);
- Nature of the activity;
- Individual qualities of a person.

The activity specificity has a great influence on the tolerance of extreme conditions. In assignments, where speed is the decisive factor in performing very simple operations, as a rule, stress is improving the results. But in the case, where clarity and preservation of the activity structure are required, a drop in performance efficiency under stress should be expected.

The tolerance of extreme conditions also depends on the nature of the activity – single or group one. At the group activity under extreme conditions, the characteristic of an individual's adaptation to stress reveals itself in the coherence of the group, psychological compatibility, communication skills, conflictogenity, etc.

Reference

1. Gerhard Stemmler. Differential Psychophysiology: Personalities in Situations. Springer-Verlag: Berlin Heidelberg 1992. 395 p.
2. Extreme Psychology / Textbook. Under general editorship of prof. O.V. Timchenko – K.: August Trade LLC, 2007. –502 p.
3. Naugolnyk L.B. Psychology of Stress: Textbook / L.B. Naugolnyk. – Lviv: Lviv State University of Internal Affairs, 2015. - 324 p.
4. Bandurka O. Fundamentals of Psychology and Pedagogy: Textbook / Oleksandr Bandurka, Valentyna Tyurina, Olena Fedorenko; Ministry of Internal Affairs of Ukraine, National University of Internal Affairs – Kharkiv: Publishing Office of National University of Internal Affairs, 2003. 334 p.

*Scientific supervisor: Lada YAKOVYTSKA,
Doctor of Sciences, Professor*

УДК 159.9 (043.2)

Олександр БРОЖЕК

Український державний університет імені М. Драгоманова, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО КОМУНІКАЦІЇ ЗІ СТУДЕНТАМИ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У сучасних умовах розвитку суспільства особистість часто потрапляє в складні кризові ситуації, які впливають на її психіку та обумовлюють ряд психологічних змін. У цьому випадку людина потребує допомоги спеціалістів з високим рівнем компетентності, які готові швидко вступати в контакт та здійснювати ряд психологічних впливів. Саме тому актуальності набуває проблема формування особистісної готовності студентів-психологів до здійснення комунікації у процесі професійного навчання.

Поняття “психологічна готовність” та його складові вивчали вітчизняні та зарубіжні вчені: А.О.Деркач, Н.В. Кавуненко, Т. Loreman, J. Deppeler, J. Lupart, D. Harvei, L. Stoll та інші; аналіз даного феномену в контексті професійної підготовки та вивчення комунікативної компетентності як компоненту особистісної готовності здійснюють: К.О. Ібрагімова, R. Gallagher, R. Menges тощо.

Ми розглядаємо особистісну готовність як мінливу структуру взаємопов’язаних внутрішніх особистісних компонентів, що відображаються у процесі реалізації майбутніми психологами комунікації в навчально-виховному середовищі. Вчений В.Г. Панок серед основних вимог до здійснення професійної підготовки вказує обов’язкову реалізацію загальнокультурної та мовленнєвої підготовки у процесі безпосередньої взаємодії, з метою розвитку комунікативних здібностей та підвищення впевненості в собі. Відповідно, особистість в процесі комунікації вчиться аналізувати психологічні, етнічні, духовні особливості іншого, вдається до осмислення його психологічних захисних механізмів та враховує їх, і відповідно до цього будує діалог [3, с.216-217].

Психолог-науковець С.К. Шандрюк зазначає, що у процесі навчання майбутній психолог повинен мати простір для розвитку професійних навичок, зокрема це можуть бути навчальні інтерв’язійні зустрічі, тренінгові заняття і навіть терапевтичні сесії, на яких студент може взаємодіяти зі своїми колегами, виступати в ролі клієнта, спостерігача, учасника [4, с. 33-34]. На нашу думку, такі заходи істотно впливають на рівень підготовки фахівця та сприяють розвитку компонентів особистісної готовності до комунікації, а саме: здатності до саморефлексії, вираження

співчуття та співпереживання, емоційного приєднання, уважності, вміння слухати і реагувати певним чином на інформацію тощо.

Українська дослідниця О.Ю. Булгакова розглядає соціальну взаємодію між майбутніх психологів в процесі професійної підготовки за умови створення простору коли учасники виступають з позиції “Ми-суб’єкт”, який характеризується такими ознаками: комунікабельність, високий рівень приналежності, емпатії, толерантність. Інші вчені беруть до уваги лише соціальні обставини, де особистість переважно виступає як “Я-суб’єкт”, а вчена пропонує враховувати його особливості, які формуються під впливом суспільства. В цьому контексті поняття «психологічна готовність до соціальної взаємодії (або комунікації)» слід розглядати як структуру взаємопов’язаних внутрішніх якостей, що включають: а) життєві смислові орієнтації та адаптивність; б) наполегливість і здатність до подолання психологічних бар’єрів; в) соціальний та емоційний інтелект [2, с. 117]. Останні формуються лише у процесі включення студента в процес взаємодії з іншим під час вивчення навчальних дисциплін та відпрацювання практичних навичок.

У працях зарубіжних вчених (В. Vaimenovaа, Z. Bekovaa [1]) особистісна готовність майбутніх-психологів до взаємодії розглядається як системне явище, яке має власну структуру та чіткі чинники впливу, які впливають на формування даного феномену, серед них: система освіти (визначені методологічні стандарти системи, кількість теоретичних та практичних годин), б) педагогічна система (система організації навчання і принципи взаємодії зі студентами); в) психосоціальна система (функціонально-рольова структура студентів-психологів); г) міжособистісна система (специфіка безпосередньої взаємодії учасники навчально-професійної діяльності).

Все вищезазначене дозволяє зробити висновок, що розвиток особистісної готовності студента-психолога до взаємодії відбувається виключно в процесі реалізації комунікації з колегами, викладачами та психологами-практиками. В результаті чого відбувається самопізнання та формування ряду професійних навичок. Даний феномен є системним та багатокомпонентним явищем на розвиток якого впливає правильно організована навчальна, педагогічна, психосоціальна та міжособистісна взаємодія та внутрішні процеси, які відбуваються в особистості в процесі комунікації.

Список літератури:

1. Botagoz Baimenovaa, Zhanat Bekovaa, Zhubakova Saulea, “Psychological readiness of future educational psychologists for the work with children in the conditions of inclusive education”, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol. 205, (2015): pp. 577 – 583

2. Bulhakova O. Students’ psychological readiness for social interaction: system and subjective approach / O. Bulhakova // *Наука і освіта*. – 2018. – №1. – С. 117–123.

3. Панок В. Особистість практикуючого психолога. Психотерапевтична ситуація / В. Панок, Л. Уманець // *Основи практичної психології: підручник*. – К.: Либідь, 1999. – С. 216–228.

4. Шандрук С. К. Специфіка підготовки практичних психологів до професійної діяльності / С. К. Шандрук // *Проблеми підготовки і підвищення кваліфікації практичних психологів у вищих навчальних закладах*. – К.: Ніка-Центр, 2002. – С. 32–34.

*Науковий керівник: ОЛЕКСІЙ Ляшенко
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159.9:364.62(043.2)

Аліна ГАВРИЛЕНКО

Український державний університет імені М. Драгоманова, Київ

КОНСТРУКТИВНІ І ДЕСТРУКТИВНІ АСПЕКТИ СОРОМУ

Сором визначається як почуття збентеженості, приниження, яке виникає від відчуття того, що людина зробила щось безчесне, аморальне, неприйнятне або відчуває наявність таких характеристик у своїй особистості. Таким чином сором допомагає нам відчувати потребу у дотриманні соціальних і культурних норм, відчувати важливість не порушувати закони і загалом поводитися так, щоб ми могли співіснувати з іншими людьми як соціальні істоти. Сором – одна з базових емоцій, а відтак, в певний період розвитку людства вона була невід’ємною частиною виживання, що вже є однозначним конструктивним показником. У сьогоdnішніх реаліях, неналежно розірвавши контакт з однією людиною або групою, найчастіше особистість не втратить у собі почуття гідності, що можливо через розгалуженість контактів на велику кількість людей. Але раніше кожен надто залежав від життя в одній соціальній групі, і розрив спілкування з її членами означав би смерть – особистісну і біологічну. Сором є еволюційним інструментом, який тримає усіх під

контролем сьогодні наближено до того, як це відбувалося у соціальних взаєминах сотні і тисячі років тому [2].

Не завжди сором є позитивним ресурсом в усьому. Як він сприяє певному розвитку, так само він може йому і заважати. Сором стає проблематичним і шкідливим, коли він переходить із зовнішніх проявів, що допомагають контакту, у внутрішні. Це може призвести до занадто жорстокої оцінки людиною себе як цілісної особистості. У такому разі людина все частіше відгукується про себе негативно, називає себе нікчемною, поганою людиною, вважає, що не має цінності. Хоча найчастіше це не збігається з реальною цінністю людини або чимось, що вона зробила не так. Пітером Бреггіном у своїй праці «Провина, сором і тривога» описав симптоми, які є ознаками почуття постійного сорому [1]:

- відчуття стурбованості щодо того, що про вас думають інші, страх того, що до вас ставляться без поваги;
- відчуття себе недооціненим або використаним;
- відчуття відторгнутості, жалю, власної недоцільності, і враження, що ви мало на що можете вплинути;
- неконтрольоване почервоніння;
- страх виглядати недоречним або дурним;
- неможливість бути самим собою, ділитися своїми думками і почуттями з іншими через страх бути підозрілим, відчуття втрати своєї ідентичності;
- перфекціонізм, страх невдачі, через яку неможливо почати діяти.
- почуття відкинутості, відчуття , що ви «не такий як усі», неможливість довіряти іншим;
- бажання сховатися і бути непомітним, небажання бути у центрі уваги.

Сором може мати значний вплив загалом на життя людини, зокрема на її ментальне здоров'я. Прикладами загальних негативних наслідків можуть бути такі: відчуття, що з вами щось не так, відчуття пустоти, самотності і виснаженості, зниження самооцінки, соціальна ізоляція, залежності, труднощі з довірою до себе і до інших. Такі особливості поведінки можуть бути шкідливими для інших, але в першу чергу вони є руйнівними для особистості, що власне з ними і зіштовхується. Такі наслідки можуть перерости у проблеми з ментальним здоров'ям: тривожність, депресія, розлади харчової поведінки, низька самооцінка тощо [2].

Підсумовуючи, зазначимо, що сором як і інші базові емоції однозначно може мати позитивний вплив на людське існування, але не варто забувати і про можливу значну шкоду цього явища, якщо не вміти з ним поратися або відчувати його занадто багато з певних причин.

Список літератури

1. Breggin P. R. Guilt, shame, and anxiety: Understanding and overcoming negative emotions / Peter Roger Breggin. – 2014.
2. Cuncic A. What Is Shame? Verywell Mind. [Електронний ресурс] – 2022. – Режим доступу: <https://www.verywellmind.com/what-is-shame-5115076>

*Науковий керівник: Леся ВОЛЬНОВА
канд. пед. наук, доцент*

УДК 159.9.316.6(043.2)

Аліна ГОЛОВЧЕНКО
Національний авіаційний університет, Київ

ЗНАЧЕННЯ ВІЗУАЛЬНОЇ ДІАГНОСТИКИ В МІЖОСОБИСТІСНОМУ СПІЛКУВАННІ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Для студентів володіння навичками здійснення візуальної діагностики стійких психічних станів відноситься до розряду бажаних. Потреба ця зумовлюється, насамперед, тим що за допомогою візуальної діагностики студент розуміє стан, емоції одногрупників, їх готовність і бажання працювати в команді. З кожним роком, актуальність діагностичних методик зростає, все більше людей починає вивчати та застосовувати візуальну діагностику в своєму житті. Візуальна психодіагностика — це діагностичний метод, що вивчає та пояснює індивідуальні особливості, психологічні стани, якості та процеси людей з боку зовнішнього вигляду та поведінки. Предметом візуальної психодіагностики є будь-які зовнішні ознаки психічних станів, процесів і властивостей особистості. Візуальні методики психодіагностики необхідні на етапі подальшої перевірки гіпотез і попереднього психоаналізу[1].

Коли ми вперше зустрічаємося з людиною, ми в першу чергу сприймаємо три основні ознаки: стать, вік, статуру. Ми зчитуємо ці знаки відразу і несвідомо. Далі йде конфігурація голови, риси обличчя, хода, поза, жести, одяг, тощо. Так, пізнання співрозмовника людиною йде від загального до окремого, від великого до малого, від цілого до частини. При спілкуванні з людиною можна виділити певну територію, що вважається особистою і порушення якої може призвести до погіршення взаємовідносин. Дистанція, яку підтримують співрозмовники при спілкуванні, залежить від багатьох чинників - соціальних, культурних, особистісних).

В дослідженнях, спрямованих на вивчення різних зон спілкування, Е. Холл виділив чотири різновиди:

- інтимна (0-0,5 м);
- особистісна (0,5 м-1, 2м);
- соціальна (1,2 м-3, 65 м);
- публічна (3,65 м і більше) [2].

За допомогою візуальних методів психодіагностики можна визначити найважливіші особистісні та індивідуально-психологічні характеристики людини, серед яких: вік та стать людини, її наміри, стиль самовираження та спілкування, рівень емоційного інтелекту, імідж, стратегії вирішення конфліктів, здібності, наявність психопатичних проявів та фізичних вад.

В студентському середовищі, ці знання можуть допомогти оцінити, хто з учасників готовий висловитися та додати свою точку зору, а хто навпаки, висловив себе невпевнено та затримався у підтримці. Візуальна діагностика також може допомогти студентам і в особистому житті, наприклад, у встановленні емоційного контакту та побудові довірчих відносин [3].

Отже, між зовнішнім і внутрішнім існує тісний зв'язок, і, аналізуючи організм людини та її зовнішні прояви, можна визначити психологічні особливості людини. Метод візуальної психодіагностики дозволяє швидко зібрати інформацію про людину, скласти її душевний портрет, спрогнозувати ефективність її діяльності, що потрібно студенту в міжособистісному спілкуванні.

Список літератури:

1. Малкова Т.М. Візуальна психодіагностика / Т.М. Малкова. – Київ: Державний університет телекомунікацій, 2018. – 132 с.
2. Невербальні засоби комунікації (паралінгвістика) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrlit.vn.ua/article/1110>. Html.
- 3 Чала Ю. М. Психодіагностика: навч. посіб. для бакалаврів ден. та заоч. форми навчання спец. 053 «Психологія» / Чала Ю. М., Шахрайчук А. М. ; Нац. техн. ун-т «Харків. політехн. ін-т». — Харків : Панов А. М., 2018. — 245 с.

*Науковий керівник: Марина ДІДУХ,
канд. психол. наук, доцент*

Kateryna HORDIENKO

*National Aviation University, Kyiv (Ukraine);
Palacký University, Olomouc (Czech Republic)*

Zdeněk JOUKL

Palacký University, Olomouc (Czech Republic)

SENTIMENT ANALYSIS OF CRIMINOGENIC COMMENTS ON THE INTERNET: PSYCHOLOGICAL APPROACH

In recent years, criminogenic comments, which may contain threats, violence, terrorism, discrimination and other manifestations of aggression, have been increasingly distributed on the Internet. To ensure the safety of the Internet community, it is necessary to develop effective methods of detecting such destructive comments, its analysis and forecast.

One of the methods of analysing criminogenic comments, which is used in the research of linguistic science, is sentiment analysis. This method is based on studying the emotional state of the author's comment and evaluating the sentiment contained in this text, which can be defined as positive, negative or neutral [6]. For this, various software tools are used that can analyse text information and determine the mood of the comment. Such programs can be machine learning algorithms to automatically analyse the tone of comments, such as the “Bag-of-words”, which breaks the text into separate words and calculates the frequency of use of each word. Also, to carry out sentiment analysis, special tools must be used, for example, the Natural Language Toolkit (NLTK) library for the Python programming language [1]. With the help of such tools, it is possible to perform automatic analysis of a large number of texts, which provides a quick and effective analysis of comments for criminogenic potential.

On the other hand, in a psychological approach, researchers believe that sentiment analysis can be an effective tool for detecting criminogenic comments on the Internet, due to the fact that, based on the results of the method, it is possible to determine how high a level of aggression is contained in the comment, and to take timely measures to eliminate the danger. Also, it is known that the criminogenic potential of comments can be related to various factors, such as age, gender, social status of the author of the comment, which demonstrates a psychological aspect in studies using this method [6]. Accordingly, such interdisciplinary studies are aimed at researching specific topics. In 2015, explorers used sentiment analysis to study user comments on Twitter about cybercrimes. The research showed that users react negatively to news about cybercrime, but the majority of comments were neutral [2].

Besides, studies are emerging that reveal the relationship between criminal events and social networks. These studies demonstrate that social media can be used as a tool for modelling, predicting, countering crime and cyberbullying, as well as creating public awareness of criminal events [3; 4; 5].

However, while sentiment analysis can be a useful tool, it should be noted that this method is not completely accurate. This is supported by the likelihood that Internet users may post comments that do not reflect their mood or indicate the wrong sentiment in their posts. Sentiment analysis should therefore be performed in conjunction with other methods, such as context analysis or manual validation. Moreover, it is important to take into account cultural and linguistic differences, which can affect the interpretation of the comments' sentiment, because one text may have a different tone depending on the cultural context. So, it is important to be cautious about general conclusions drawn from sentiment analysis and to consider its limitations (Xinyu Chen, & et al. 2015; Mei-Hua Chen, & et al. 2018).

To summarize, sentiment analysis can be used to research negative comments on the Internet and users' reactions to criminal events, which in turn, from a psychological perspective can have a significant impact on increasing the level of security and reducing criminal activity in society.

This publication was made possible thanks to targeted funding provided by the Czech Ministry of Education, Youth and Sports for specific research, granted in 2023 to Palacký University Olomouc (IGA_FF_2023_029).

References

1. Bird, S., Klein, E., & Loper, E. (2009). *Natural Language Processing with Python. O'Reilly Media.*
2. Brewster, B., Kemp, B., Galehbakhtiari, S., & Akhgar, B. (2015). Cybercrime: attack motivations and implications for big data and national security. In *Application of big data for national security* (pp. 108-127). Butterworth-Heinemann.
3. Chetty, N., & Alathur, S. (2018). Hate speech review in the context of online social networks. *Aggression and violent behavior*, 40, 108-118.
4. Fati, S. M. (2022). Detecting Cyberbullying across Social Media Platforms in Saudi Arabia Using Sentiment Analysis: A Case Study. *The Computer Journal*, 65(7), 1787-1794. <https://doi.org/10.1093/comjnl/bxab019>
5. Gerber, M. S. (2014). Predicting crime using Twitter and kernel density estimation. *Decision Support Systems*, 61, 115-125

6. Liu, B. (2012). Sentiment analysis and opinion mining. *Synthesis lectures on human language technologies*, 5(1), 1-167. <https://doi.org/10.2200/S00416ED1V01Y201204HLT016>

Scientific supervisor: Mgr. Kateřina LESCH, Ph.D.

УДК 159.9 (043.2)

Анастасія ДМИТРУК

Національний авіаційний університет, Київ

ЗВ'ЯЗОК ЖИТТЕСТІЙКОСТІ ТА ПЕРЕЖИВАННЯ СТРЕСУ У ПІДЛІТКІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Дана тема є важливою, оскільки вона стосується психологічного благополуччя підлітків, які знаходяться в складних умовах війни. Тема актуальна для дослідження з кількох причин.

По-перше, війна є складною ситуацією для будь-якої людини, але для підлітків вона може бути особливо важкою, оскільки вони перебувають на стадії свого розвитку, коли вони ще не повністю сформовані як особистості. Війна може мати серйозний вплив на їхній розвиток, включаючи психологічні наслідки, такі як стрес, тривога та депресія.

По-друге, життєстійкість є важливим фактором, який може допомогти підліткам протистояти стресу, який супроводжує війну. Життєстійкість визначається як здатність людини адаптуватися до життєвих труднощів та стресу, зберігаючи при цьому позитивне самопочуття та ефективність.

План дослідження включає наступні етапи:

3. Визначення об'єкту та предмету дослідження. Об'єктом дослідження є життєстійкість підлітків, які проживають у зоні війни, а предметом - зв'язок життєстійкості з переживанням стресу.

4. Науковий аналіз літератури з проблематики життєстійкості та стресової реакції у підлітків, а також теоретичне дослідження зв'язку між цими факторами в умовах війни та конфліктів.

5. Вибір методів та розробка методики дослідження. Методи дослідження можуть включати опитування, спостереження, інтерв'ю та інші. Найбільш ефективними для вивчення зв'язку між життєстійкістю та стресом у підлітків у умовах війни будуть психодіагностичні методики та кореляційний аналіз.

6. Вибір досліджуваної групи. Дослідження бути проведене на підлітках віком від 14 до 18 років, які проживають у зоні воєнних дій. Важливими критеріями включення в дослідження є вік, стать та місце проживання.

7. Збір та аналіз даних. Дослідження буде проведене за допомогою опитування та спостереження за підлітками. Для збору даних планується використати стандартизовані методики, які діагностують рівень стресу та життєстійкості, такі як "Індекс життєвого стресу" або "Тест життєстійкості". Для аналізу даних можуть бути використані статистичні методи, такі як оцінка типу розподілу даних та кореляційний аналіз.

5. Висновки та рекомендації. На основі аналізу даних будуть зроблені висновки про зв'язок між життєстійкістю та стресом у підлітків під час війни. Також планується розробити рекомендації для зниження рівня стресу та підвищення життєстійкості у підлітків.

Важливою частиною дослідження є етичні аспекти, зокрема, забезпечення конфіденційності та дотримання етичних стандартів під час збору та обробки даних. Також важливою є безпека досліджуваних підлітків та згода їх батьків або опікунів на участь у дослідженні.

Отже, дослідження зв'язку життєстійкості з переживанням стресу у підлітків під час війни може бути проведене з використанням різних методів дослідження та стандартизованих опитувальників. В результаті дослідження можна зробити висновки про зв'язок між цими двома факторами та розробити рекомендації для практичних застосувань.

Список літератури

1. Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American psychologist*, 56(3), 227–238.
2. Connor, K. M., & Davidson, J. R. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and anxiety*, 18(2), 76-82.
3. Waugh, C. E., Koster, E. H., & Teachman, B. A. (2019). Stress resilience: A psychological perspective. *Behaviour Research and Therapy*, 120, 103429.
4. Karatsoreos, I. N., & McEwen, B. S. (2019). Resilience and vulnerability to stress: A focus on the hippocampus. *Trends in Neurosciences*, 42(4), 244-255.

*Науковий керівник: Тетяна ВАШЕКА
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159.923 (043.2)

Богдана ЗДРІЛЬКО

Національний авіаційний університет, Київ

ДОСЛІДЖЕННЯ ДУХОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ

Сучасний світ пред'являє кожній особистості ряд випробовувань, протистояти яким можна володіючи добрим набором індивідуально-психологічних якостей та особливостей. Сучасні вчені й дослідники (О.Климишин, Е.Помиткін, М.Савчин, С.Ставицька та ін.) зазначають, що це, перш за все, такі якості людини, що утворюють духовний потенціал особистості.

Як зазначає Едуард Помиткін в посібнику «Психологічна діагностика духовного потенціалу особистості» 2013 р. видання, - *«Духовна природа особистості є проекцією її сутнісного духовного «Я», вона проявляється як голос совісті (у релігійному світосприйнятті – голос Бога в душі, в науковому вимірі – гармонійність чи конгруентність людини (за К.Роджерсом), підносить над буденністю, спрямовує людину на позитивні цінності та ідеали людства. На відміну від інших, духовні цінності – це вершинні досягнення людства й окремих його представників, що являють собою цілеорієнтовані зразки для прогресивного розвитку особистості та цивілізації в цілому. Трансформуючись у особистісні якості високодуховної людини, вони спонукають, регулюють високодуховні вчинки, поведінку, є предметом розвитку і саморозвитку, підготовки до нових вершинних досягнень — як суб'єктивних, для себе, так і об'єктивних, для людства».*

Для з'ясування рівня розвитку цієї якості у сучасної молоді, ми провели опитування за студентів за тестом Е.Помиткіна «духовний потенціал особистості», який розкриває основи цілісної психологічної теорії духовності та розвитку духовного потенціалу особистості. Методика даного тесту призначена для виявлення трьох найважливіших характеристик духовного розвитку: духовного потенціалу, який інтегрує вольові якості характеру та духовну спрямованість особистості; розподілу духовного потенціалу у структурі особистості (у підструктурах спілкування, спрямованості, характеру, самосвідомості, досвіду, інтелекту та психофізіології); орієнтації особистості на духовні цінності: гуманістичні, естетичні, екологічні, цінності пізнання, самовдосконалення та самореалізації.

Теоретичною основою методики є психологічна структура особистості з високим духовним потенціалом, до складу якої включено 125

особистісних якостей та здібностей. Методика ефективна для вікової категорії віком від 17 років, тест містить в собі 49 питань. За нашою ініціативою, цей тест пройшли наші одногрупники, отримавши наступні результати (див. рис. 1).

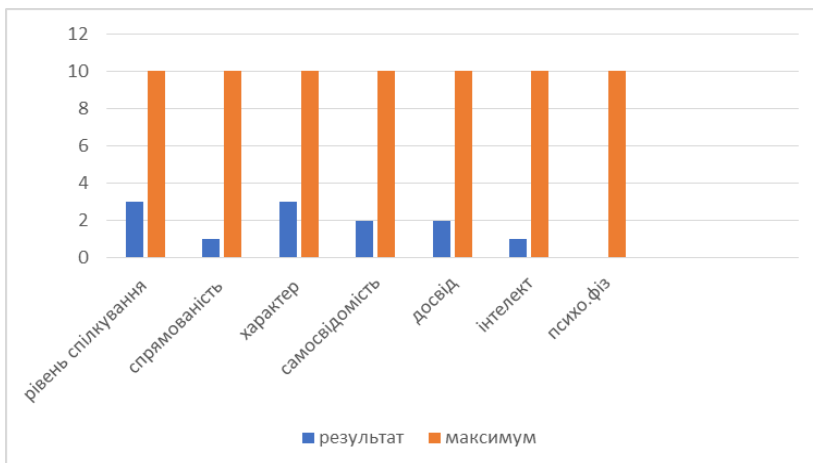

Рис. 1. Розподіл показників духовного потенціалу особистості студентів

Найнижчий показник оцінюється в 0 бал, - такий результат отримано за психофізіологічним показником, що вказує на ставлення респондентів до власного здоров'я. Отже, скоріше за все, студенти думають, що завжди будуть молодими й здоровими й мало хто займається спортом чи фізичними вправами. Також низькі показники отримано по показникам спрямованості й інтелекту (1-2 бали), що свідчить про недостатність знань та свідомих шляхів їх досягнення.

Найвищі бали були отримані за рівень спілкування та прояви характеру (по 3 бали), хоча дивлячись на максимальний бал за шкалами, ми розуміємо, що ці показники також розвинені недостатньо.

Отже, приходимо до висновку, що нам треба ще багато надолужити у розвитку власної особистості, багато пізнати й зрозуміти, що загартованість від усіх катаклізмів у суспільстві залежить від нас самих.

Таким чином, хочемо побажати сучасному студентству, не відкладаючи на завтра, терміново розпочинати власну програму самоудосконалення, задля побудови щасливого майбутнього.

*Науковий керівник: Любов ПОМИТКІНА,
д-р психол. н., професор*

УДК 159.9 (043.2)

Ігор ІВАНІЦЬКИЙ
Національний авіаційний університет, Київ

ІДЕНТИЧНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна в Україні консолідувала українську націю, стала рушійною силою самосвідомості громадян і перевела питання їх ідентичності на новий рівень. Вона вплинула на перегляд способу життя і поведінки, власних цінностей, життєвих позицій і переконань, які визначають їх ідентифікацію.

Вітчизняна дослідниця О. Колісник трактує ідентичність як образ особистості в усіх її зв'язках із зовнішнім середовищем, почуття адекватного й регульованого володіння власним «Я» незалежно від змін «Я» та обставин, закарбовування у свідомості власної сутності із подальшим самовизначенням [2].

Ми погоджуємось із думкою науковиці О. Ічанської, яка вважає ідентичність феноменом самосвідомості, що нерозривно пов'язаний з психічним здоров'ям, духовністю, стилем життя, компетентністю, індивідуальністю, самоактуалізацією і самопрезентацією особистості. Вона вважає, що ідентичність постає інтегральним переживанням, яке допомагає людині засвоїти суспільний й індивідуальний простір життя [1, с. 177].

В умовах війни гостро актуалізувались національна, мілітарна, особистісна ідентичності. Національна ідентичність у сучасному українському суспільстві, як складова соціальної ідентичності, проявляється спільністю духом, єдністю, активним переходом на спілкування українською мовою, поверненням до традицій та культури, інтенсивним застосуванням кодифікованих національних символів (вишиванка, прапор, герб, вислови видатних українців, національних пісень тощо).

У захисників мілітарна ідентичність виражається патріотизмом, задоволеністю від участі у бойових діях, командною згуртованістю, відношенням до армії як до другої родини та ін. Уважаємо, що коли захисник пишається тим, що він українець і має приналежність до збройних сил України, то це сприяє формуванню позитивної мілітарної ідентичності.

Особистісна ідентичність яскраво проявляється самоідентифікацією «Я – українець», солідарністю в діях та інтересах з іншими, хоробрістю, гідністю, прагненням бути схожими на своїх кумирів (В. Залужний,

В. Кім), допомагати збройним силам України, бути волонтером... Саме ці прояви демонструють певний рівень її сформованості.

Отже, умови війни впливають на формування української ідентичності, на переродження особистості, а тісний взаємозв'язок індивідуального і соціального – дозволяє проявитися внутрішньому її потенціалу.

Список літератури:

1. Ічанська О. М. Становлення особистісної ідентичності в ранньому юнацькому віці : дис. канд. психол. наук : 19.00.07. Київ, 2002. 230 с.

2. Колісник О.В. Духовний потік психіки. *Соціальна психологія*. 2006. № 2 (16). С. 16–30.

*Науковий керівник: Людмила П'ЯНКІВСЬКА,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 616.8-085.851(043.2)

Вероніка КАЛИТЮК

Український державний університет імені М. Драгоманова, Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА МЕХАНІЗМИ ФОРМУВАННЯ ТРИВОЖНОСТІ У ЮНАКІВ

В сучасних соціально-економічних умовах спостерігається зростання тривожних та депресивних станів у різних верств населення. Як відзначають зарубіжні спеціалісти (Р. Мей, М. Вільямс та інші) рівень тривожності у підлітків та юнаків досяг того рівня, що в 1950-х, таким чином прогнозують, що прояви тривожності та депресії стануть більш поширеними ніж щастя та радість [1, с. 96].

Емоційні та поведінкові проблеми у юнаків виникають на фоні вікової кризи, центральною проблематикою якою є невідповідність між можливостями, рівнем соціального розвитку, статусом юнака і його потребами. На думку американського психолога П. Блоса, у юнацькому віці відбувається повторне переживання сепарації-індивідуації [2]. Анна Фройд акцентувала увагу на механізмах захисту та їх ролі в формуванні тривожних станів у юнаків [3]. В рамках сучасної когнітивно-поведінкової терапії основним механізмом формування емоційно-поведінкових порушень вважають супротив усвідомленню та активізацію несвідомих когнітивних та емоційних способів реагування [4].

В січні 2023 року нами було проведено експериментальне дослідження студентів УДУ ім. М. Драгоманова. В дослідженні брали участь 20 юнаків, серед них 16 жінок та 4 чоловіки, віком від 18-22 років. Були використані

наступні психодіагностичні методики: опитувальник акцентуацій характеру і темпераменту Леонгарда-Шмішека; LSI; STAI; методика діагностики рівня невротизації Л. Вассермана. Було виділено дві групи юнаків: перша (основна) група 14 осіб у яких було виявлено акцентуації характеру; друга (контрольна) група 6 осіб в яких не було виявлено акцентуації.

Експериментально-психологічне дослідження показало наступне, в основній групі домінуючими акцентуаціями були – тривожні, екзальтовані та циклоїдні. Методика діагностики рівня невротизації показала результати від 25-40 балів, LSI виявив в усіх випадках основної групи високий рівень примітивних механізмів психологічного захисту. STAI показала високі показники особистісної тривожності. Для контрольної групи були характерні такі показники: відсутність акцентуацій характеру, низький рівень механізмів психологічного захисту, а також наявність зрілих механізмів психологічного захисту, домінувала ситуативна тривожність, яка була помірною та низькою.

За результатами експериментально-психологічного дослідження була розроблена програма психопрофілактики та психотерапії тривожності осіб юнацького віку. В основі програми авторська модель Б.Т. Дем'яненко «Екзистенційно-когнітивно-аналітична психотерапія» [1].

Список літератури

1. Дем'яненко Б. Т. Сучасні напрямлення інтегральної психотерапії: методичні основи, механізми психотерапії, техніки / Б.Т. Дем'яненко. // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. – 2023. – №43. – С. 95-105.
2. Блос П. Психодіагностика підліткового віку / П. Блос. – Москва : Інститут Общегуманитарних Исследований, 2010. – 272 с.
3. Фрейд А. Введение в детский психоанализ; Норма и паталогия детского развития; «Я» и механизмы защиты: Сборник / А. Фрейд. – Минск : ООО «Попурри», 2004. – 488с.
4. Орсьільо С. Осознанность или тревога. Перестань беспокоиться и верни себе свою жизнь / С. Орсьільо, Л. Рёмер. – Харьков: изд-во «Гуманитарный Центр», М. С. Литвиненко, 2019. – 364 с.

*Науковий керівник: Борис ДЕМ'ЯНЕНКО
канд. мед. наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ СТРЕСУ У СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Кожна людина усвідомлює поняття стресу по-різному. Якщо запитати в декількох людей як вони розуміють, що таке стрес, то ніхто не дасть однакової відповіді. Вперше поняття «стресу» було запропоноване Уолтером Кенноном, як універсальна реакція «боротися або тікати». В 1972 році Всесвітня організація охорони здоров'я визначила стрес, як неспецифічну (тобто одну і та ж саму на різні подразники) реакцію організму на будь-яку висунуту до нього вимогу. До важливих факторів, що викликають стресові реакції у людини, відносять і навчальну діяльність [1].

Проблема стресу відноситься до класичних в психології. Її вирішення є предметом різних наукових підходів та шкіл. Започатковане Г. Сельє дослідження стресу, набуло подальшого розвитку у працях як психологів, так і в науковців інших суміжних наук. Фундаментальними основами вивчення психічних станів особистості є праці Б. Ананьєва, Л. Балабанова, Є. Ільїна, Г. Костюка, М. Левітова, О. Леонтьєва, В. Моляко С. Максименка, О. Прохорова, С. Рубінштейна, О. Тімченка, Ю. Щербатих та інших. Особливості проявів психічних станів у студентський період досліджено у роботах Ю. Білоцерківської, Г. Дубчак, О. Ігумнової, М. Кузнецова, Т. Сапельнікової, М. Томчука, К. Фоменко, Т. Циганчук та інших.

Визначаючи основні причини виникнення стресу у студентів, слід відмітити, що на першому курсі стресовими є великі зміни в житті, адже це один із найвідповідальніших та найскладніших етапів у їхньому становленні. Саме на першому курсі студент набуває нового статусу, адаптується до нового середовища та нових взаємовідносин [3].

До особливостей стресу сучасного студента можна віднести: складні умови та часом відсутність умов для навчання, недосипання, борги по предметам, тривожність та страх перед сесією, пропуски, високе емоційне напруження, велике академічне навантаження, відсутність часу для особистого життя, тощо. Також студенти переживають велику кількість проблем які властиві особі на цьому етапі онтогенезу. Як зазначає Ю. В. Щербатих, процес екзаменаційної сесії може значно вплинути на психіку деяких студентів, навіть призвести до появи невротичних розладів. Слід зауважити, що одна й та ж сама подія може викликати

різноманітні психофізіологічні і соматичні прояви у студентів, що свідчить про наявність індивідуальної стійкості до стресу [2].

Слід виділити такі основні чинники, що впливають на розвиток стресу, а саме: дефіцит часу, іммобілізація, зміна умов життя і динамічного стереотипу, порушення біологічних ритмів. Важливо відмітити, що ці всі фактори в деякій мірі супроводжують студента і при підготовці до екзаменаційної сесії, коли стрес розвивається в певній послідовності. На перших етапах, це обумовлено очікуванням самого початку екзамену, а потім - очікування результатів сесії. Як визначає Ю. В. Щербатих, за певних умов, екзаменаційна сесія, може спровокувати виникнення синдрому екзаменаційного стресу, який характеризується порушенням сну, підвищеною тривожністю, стійким підвищенням артеріального тиску та іншими показниками [2].

Тривале перебування в стані стресу може призвести до виникнення таких психосоматичних захворювань, як артеріальна гіпертонія, неспецифічний коліт, виразкова хвороба шлунку та ряд інших захворювань.

Як свідчать результати теоретичних та практичних досліджень стресу, зовсім позбутися цього стану неможливо. Життя це постійне джерело змін. Воно не терпить сталості та стабільності. Саме життя – головне джерело стресу. Всі серйозні події нашого життя викликають цей стан. Саме народження людини вчені вважають найбільшим стресом. До факторів, що можуть викликати стресові реакції можна віднести все, що нас оточує.

Отже, стрес – це невід’ємна частина нашого життя. В кожній людині він виникає під дією найрізноманітніших чинників, також він впливає на емоційний стан, та може призвести до психосоматичних порушень.

Список літератури

1. Психологія стресу: підручник / Л. Б. Наугольник. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2015. – 324 с.
2. Щербатих Ю. В. Психология стресса и методы коррекции.- СПб.: Питер, 2006-256.- (Серия «Учебное пособие»)
3. Кисельова Є. В. Стрес у студентів у процесі навчально-професійної підготовки: причини та наслідки // Молодий учений. – 2017. – №6.

*Науковий керівник: Марина ДІДУХ,
канд. психол. наук, доцент*

Kateryna KLIUIEVA
National Aviation University, Kyiv

PERSONAL DETERMINANTS OF HUMAN SENSE FORMATION AT DIFFERENT AGES

The human individual, as a representative of Homo Sapiens - develops as a biological being and at the same time as a member of human society. Biological and social factors are combined in the ontogeny of the human psyche. The leading role belongs to the social environment that provides socialization of the individual through interaction with parents, teachers and peers. The social environment, as a factor of mental development, is manifested by the specific conditions of socialization of the individual, psychological dynamics in the family system and the type of education. The social environment of individual is expanded and enriched throughout the all history of one's life, which is a significant determinant that forms the meanings of the individual. Meanings formation is a process that, in parallel with the solution of age-related crises, occurs at every age stage of human life.

According to Eric Erickson, eight key age stages of man are distinguished [3]. The transition from one stage to another occurs gradually from birth to old age. At each of these stages, the individual solves a certain problem and derives his meanings.

Further, we would like to consider eight age stages as a factor of meanings formation of a personality.

Oral-sensory stage. At this stage, the formation of meaning rotates around the solution of the problem of basic trust or distrust to the world.

Muscle-anal stage. The issues of autonomy against shame and doubt are resolved at this stage.

Locomotor and genital stage. At this stage, the issue of initiative against guilt is resolved.

Latent stage. Hard work against a sense of inferiority.

Adolescence and early youth. Identity against mixing roles.

Early adulthood. Proximity against isolation.

Adult. Generativity against stagnation.

Maturity. Integrity against despair. [3].

At each life stage a human solves certain psychological problems and as a consequence of this makes conclusions, that leads to the formation of the life meanings. In order to become a mature adult, each individual must successfully pass the age crises and sufficiently develop all the above qualities of the ego. Successfully passing every stage of psychological development, a

person creates new meanings, adaptive to its self-conception, and becomes even closer to self-integration.

Also, it should be noted that psychotherapeutic work can help a person successfully pass through all conflicts, comprehend his or her experience and move to the further stage of psychological growth.

References:

1. Klyueva KE, Yakovitskaya LS Features of spiritual development of law enforcement officers. Actual problems of psychological support of official activity of law enforcement officers: coll. thesis II International. scientific-practical conf. (Kyiv, October 28, 2021). Kyiv: State Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, 2021. P.118–121.

2. Yakovitskaya LS, Creation of new meanings as a mechanism of self-realization of a university teacher in scientific and technical activities. Scientific Bulletin of Kherson State University. Psychological Sciences Series. 2017. Vip. 1. P.143–147.

3. Kononov IF, Concept of identification and identity in psychoanalysis: Sigmund Freud and Eric Ericson. Bulletin of Lugansk Taras Shevchenko National University. Sociological sciences. 2013. № 23 (3). P. 5-27. In the article p. 22-23

*Scientific supervisor: Lada YAKOVYTSKA,
Doctor of Sciences, Professor*

УДК 159.9(043.2)

Віра КОРЗУН

Національний авіаційний університет, Київ

ЯК СПРАВЛЯТИСЯ З НЕВИЗНАЧЕНІСТЮ У СУЧАСНОМУ СВІТІ

Невизначеність супроводжує нас у повсякденному житті, особливо в теперішні буремні часи. Ми живемо у часи пандемії, війни, технологій, що стрімко розвиваються. Той устрій життя, який був п'ять років тому, вже зовсім неактуальний сьогодні. Зміни відбуваються настільки швидко, що ми не встигаємо їх відслідковувати і вчасно реагувати. Історичний досвід показує, що невизначеність, недотримання намічених результатів, особливо стали проявлятися в умовах конкуренції, впровадження раптових змін у ринковому середовищі тощо. [1, с.99]. З яким феноменом стикнулося суспільство?

Невизначеність - властивість об'єкта прийняття рішення, що виражається в його необґрунтованості, неясності, яка приводить до недостатньої можливості аналізу, розуміння, визначення його теперішнього та майбутнього стану.[1,с.99] Умови та причини невизначеності характеризуються відсутністю достатньої кількості інформації для доцільної організації дій, не детермінованістю, відсутністю достатньої інформації стосовно ситуації. Також суб'єктивні чинники такі як: рівень обізнаності, кваліфікації.

У невизначеності немає меж, які ми звикли вибудовувати. Тому люди її бояться. Нема на що спертися. Важко уявити, що точної відповіді на проблемну ситуацію не має. Невизначеність відчиняє двері величезній кількості занепокоєння і тривоги. Тому що мозок боїться невідомості та малює найгірший сценарій розвитку подій. Щоб впоратися з неоднозначністю, за рекомендаціями Насіма Талеба, потрібно дотримуватися наступних правил.

Перше це - зменшувати бажання зберігати контроль над ситуацією. У повсякденному житті людям подобається відчувати контроль над своїм життям, це є важливим компонентом життєстійкості. Проте в умовах невизначеності, бажання контролювати події стає джерелом стресу. Потрібно усвідомити, що не все залежить від однієї людини, безперечно є форс-мажорні обставини.

Друге - навчитися відпускати ситуацію та спокійно оцінювати те, що знаходиться за межами власного впливу. Знайти в собі сили прийняти це. Діяти без повної картини. У неоднозначному світі ми ніколи не матимемо повної інформації, необхідної для абсолютної впевненості.

Третє - не чекати на «фінальну інформацію», яка підкаже, що робити, тому що її може не бути або вона не з'явиться вчасно. Отримавши всю доступну на даний момент інформацію, прийняти обдумане рішення і почати діяти. Усвідомити, що деякі рішення бувають помилковими. Після ухвалення рішення, усвідомити, що воно може бути неправильним. Неправильне рішення є більш цінним, ніж його відсутність. Прийняття рішення знижує невизначеність ситуації, що заспокоює наш мозок. Припуститися помилки- цілком нормальна ситуація, а часом неминуча. Так чи інакше, приймаючи максимально раціональне рішення, варто розуміти, що ймовірно деякі помилки доведеться виправляти.

Четверте- це працювати над своєю гнучкістю (за термінологією Н. Талеба «антикрихкістю»). Це готовність змінити курс з появою додаткової інформації. Неоднозначність ситуації може породити нові факти у будь-який час, які дозволять ухвалити найкраще рішення. Будьте готові прийняти їх і включити до свого плану, додаючи необхідні зміни. [2]

Отже, зазначаючи що таке невизначеність, ми розглянули психологічні фактори чому людині важко знаходитися у стані невизначеності а також запропонували рекомендації, які допоможуть впоратися з цим станом.

Список літератури

1. Теорії прийняття рішень: курс лекцій для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності 053 «Психологія», ступінь «Магістр», ОКР «Спеціаліст» / укладач О.С. Юрков. – Мукачево: МДУ, 2016. – 135 с.

2. Талєб Н.Н. Антикрихкість. Про (не)вразливе у реальному житті. Наш формат, 2021 – 392 с.

*Науковий керівник: Оксана ВЛАСОВА-ЧМЕРУК,
ст. викладач*

УДК 159.9(043.2)

Галина КОТ

Національний авіаційний університет, Київ

ВПЛИВ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ НА ОСОБИСТІТЬ

Все наше життя – це долаання перешкод, пошук себе, прийняття рішень в умовах невизначеності... Одні люди живуть спокійно з вірою в себе, Бога, Всесвіт, Будду, їм допомагають молитви, духовні практики, другі – з вірою в чоловіка, роботу, державу (намагаються не думати про майбутнє), треті – сьогоднішнім днем і вірою в краще... Як віднайти ту константу, що буде підтримувати внутрішню гармонію, якщо постійно змінюється ритм життя?

Невизначеність – це частина нашого життя, яка сповнена несподіванок, і не завжди позитивних... Вона провокує зниження фону настрою, негативні переживання, появу захворювань, синдрому «емоційного вигорання», втрату сенсу життя, бажання діяти, а війна – це все у рази збільшила.

Вітчизняні науковці В. Семиченко та А. Корнілова зазначають, що невизначеність співвідноситься з поняттями вибору і прийняття рішень, ризику та особистісного самовизначення [3]. Дослідник П. Лушин трактує ситуації невизначеності як перехідні стани, спонукаючи особистість переживати позитивні емоції в нових неоднозначних ситуаціях, сприймаючи їх як виклик, а не як загрозу [2]. А. Гусев також вбачає в них резерв для розвитку особистості та становлення нової ідентичності [1].

Досвід життя в умовах невизначеності як складне явище, спонукає нас переосмислити ставлення до нього і прийняти як належне. Саме пошук

ресурсів та шляхів для саморозвитку через практичні дії – це є той арсенал, який допомагає впоратись з невизначеністю. Ефективними для подолання цього стану є: відпочинок; спорт; спілкування з активними людьми, які впевнені у собі та знають чого хочуть досягти у житті; практичні вправи на самоконтроль, перефразування негативних думок на позитивні та ін.

Отже, можна стверджувати, що людина, яка має сформовану екзистенційну картину свого майбутнього, має мрію, ціль – переживає невизначеність набагато легше. Саме невизначеність стає трампліном для кращого життя, нових захоплень, цікавих знайомств, що позитивно впливають на якість її життя та стан здоров'я.

Список літератури:

1. Гусев А.І. Толерантність до невизначеності як чинник розвитку ідентичності особистості: дис. канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2009. 233 с.

2. Лушин П.В. Невизначеність і типи ставлення до неї: ситуація психологічної допомоги. *Психологічне консультування і психотерапія*. 2016. С. 33–40.

3. Семиченко В., Артюшина К. Проблема невизначеності у теорії та практиці вищої школи. *Вісник Національного авіаційного університету*. 2019. №15. С. 141–152. DOI: <https://doi.org/10.18372/2411-264X.15.14409>

*Науковий керівник: Людмила П'ЯНКІВСЬКА,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159.91.612.8 (043.2)

Валерія КРАВЧЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

ТЕМПЕРАМЕНТ ЯК ІНДИВІДУАЛЬНА ВЛАСТИВІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

Перші ознаки прояву темпераменту, стають помітними у перші кілька місяців після народження дитини. Для батьків важливо розпізнати тип темпераменту дитини якомога швидше для того, щоб підібрати правильні методи виховного впливу в процесі її зростання.

Особистість розпізнається взаємодією темпераментних проявів з оточуючим середовищем. Досліджуючи темперамент, ми зупинимось на визначенні, запропонованому видатним вченим Ю. Айзенком, який розумів його як набір вроджених рис, що організують підхід людини до світу. Ці риси здаються відносно стабільними від народження. Це стійкі

характеристики, які насправді не є «гарними» чи «поганими», важливим є те, як людина їх сприймає. Темперамент визначається індивідуальністю нашої нервової системи. Найбільш специфічна особливість темпераменту полягає в тому, що різні властивості людини не випадково поєднуються одна з одною, а закономірно пов'язані між собою. Вперше поняття темпераменту розгляну давньогрецьким лікарем і філософом Гіппократом у V ст. до н.е. в межах гуморальної теорії. Гіппократовою класифікацією типів темпераментів користуються і в сучасній психології: сангвінік, холерик, флегматик, меланхолік.

Холерик швидко збуджується від будь-якого отриманого враження, він схильний реагувати негайно, а враження зберігається довго і легко викликають нове хвилювання. Людина сангвінічного темпераменту, як і холерик, швидко і сильно збуджується від найменшого враження і прагне негайно відреагувати, але враження нетривале, яке незабаром зникає. Меланхолік спочатку лише трішки збуджується від отриманих вражень, реакція не виникає взагалі або лише через певний час. Проте, враження залишається глибоко закарбованим, особливо якщо повторюються нові враження такого ж роду. Флегматика лише злегка збуджує будь-яке враження, яке впливає на нього, він майже проявляє реакції, а враження швидко зникає. Знання свого власного типу темпераменту важливо для вивчення, тому що окреслюють коло власних можливостей, визначають свої сильні та слабкі сторони, а також можливі сфери діяльності [1].

Отже, під темпераментом варто розуміти індивідуальні властивості психіки, що визначають динаміку психічної діяльності людини. Потрібно зрозуміти, що успішність в нашому житті не залежить безпосередньо від темпераменту, а відмінності в темпераменті - це відмінності за своєрідністю проявів психіки, а не за рівнем її можливостей. Кожний тип темпераменту має свої позитивні та негативні сторони, які проявляються в діяльності.

Список літератури:

1. Загальна психологія. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З. В. та ін. Підручник. — К.: Каравела, 2014. — 464 с.

*Науковий керівник: Марина ДІДУХ,
канд. психол. наук, доцент*

ЮЛІЯ Кравченко

Національний авіаційний університет, Київ

РОЛЬ БАТЬКІВСЬКО-ДИТЯЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ДИТИНИ В УМОВАХ ВИМУШЕНОЇ МІГРАЦІЇ

Процес адаптації до нових умов проживання завжди є стресом для людини тією чи іншою мірою. У ситуації, коли переїзд до нової країни не був спланованим і бажаним, процес інтеграції у нове середовище проживання значно ускладнюється. Особливо, якщо причиною вимушеного переїзду стала така травмуюча ситуація, як війна. У цій ситуації особливої важливості набуває психологічна підтримка, завдяки якій людина отримує впевненість у своїх силах і готовності справлятися з неминучими труднощами, що особливо важливо, коли йдеться про сім'ю. Адже батьки змушені подбати не тільки про себе, а й про своїх дітей.

Проблема адаптації вимушених мігрантів безумовно комплексна і зачіпає всі основні сфери особистості: емоційну, когнітивну, поведінкову, мотиваційну, комунікативну. [1] Порушення емоційної сфери може проявлятися досить широким спектром поведінкових проявів - від байдужості, пригніченості, втрати інтересу до життя, загальмованості, апатії, до дратівливості, агресивності, неконтрольованих спалахів гніву. У мотиваційній сфері можливе зниження рівня домагань і різке падіння самооцінки, а також важко переживається неможливість задоволення потреб. Наслідком емоційних і мотиваційних порушень можуть стати проблеми в когнітивній сфері. Можливі збої у роботі основних пізнавальних процесів - порушення пам'яті, неухважність уваги, відволікання, порушення сприйняття (наприклад, часу), розлади мислення. Усе це значною мірою ускладнює міжособистісне спілкування: як у внутрішньосімейних стосунках, так і в комунікації поза сім'єю, як із представниками власної культури, так і іншої. [3]

Досвід надання психологічної допомоги дітям шкільного віку та їхнім батькам дав можливість зрозуміти ті складнощі, з якими стикаються сім'ї в процесі адаптації, та можливі варіанти допомоги. Одним із найважливіших чинників успішної адаптації біженців є підтримка держави, що приймає, - інформаційна та матеріальна. Після першого етапу, на якому для біженця важлива насамперед безпека, можливість бути в мирній обстановці, не боятися за своє життя, виникає наступний - початок інтеграції в нове, чуже суспільство. Цей етап часто пробуджує внутрішній опір і неготовність приймати ті чи інші правила життя в новій країні. Саме в цей період найяскравіше проявляється різниця між

еміграцією та вимушеною міграцією. Такий собі негласний девіз біженців на цьому етапі: "Ми цього не просили!". Людина гостро відчуває біль втрати - дому, близького кола спілкування, звичного способу життя. Однак, успішна соціально-психологічна адаптація є процесом активного пристосування до вимог нового середовища проживання.

Одним із важливих і непростих завдань для батьків-біженців є організація навчання дитини у школі. Можливо виділити вікові відмінності в адаптації дітей до нового шкільного середовища. Діти молодшого шкільного віку досить легко звикають до нового навчального закладу та колективу, за дотримання певних умов, а саме: наявність опорної особи, яка розмовляє зрозумілою для дитини мовою, та наявність у навчальному колективі дітей, які розмовляють рідною мовою дитини. Безумовно важливий загальний позитивний емоційний фон у колективі та готовність усіх учасників процесу підтримати дітей. Для батьків у цей період важливо зберегти баланс – з одного боку всебічно допомагати дитині у процесі адаптації, створюючи оптимальні умови; а з іншого бути терплячими, не квапити дитину, дозволити адаптуватися у зручному для неї темпі. Складніше процес адаптації може протікати у дітей підліткового віку. Важко уявити, що може відчувати підліток, коли в момент внутрішньої боротьби, характерної для віку, ще й руйнується все його життя, звичні, мирні закони життя не працюють, дуже різко їм на зміну приходять інші правила, часом дуже жорсткі. Найважливіша роль батьків у цей період – дати дитині відчуття опори - виконувати обіцянки, дотримуватися домовленостей, того ж очікувати і від дитини, обговорювати це з нею. Добре, якщо є можливість впровадити в нове життя традиції, звички сім'ї, які раніше були важливі та приємні. Таким чином сформується відчуття стабільності внутрішнього світу сім'ї попри крах зовнішнього світу.

Батьки дуже хочуть допомогти своїм дітям, але не завжди можуть це зробити повною мірою, тому що самі переживають великий спектр негативних емоцій і почуттів, складнощі адаптації та бідкання з приводу втрати рідного дому. Дуже важливо, щоб батьки шукали допомогу для себе і дитини, якщо виникло відчуття, що впорається дуже складно. Своєчасна психологічна допомога може значною мірою полегшити адаптацію та допомогти впоратися з болем втрат.

Список літератури:

1. Triandis H. C. Culture and social behavior. — N. Y. etc.: McGraw-Hill, 1994
2. Галецька І. Психологічні чинники соціальної адаптації / І. Галецька // Соціогуманітарні проблеми людини. – 2005. – № 1

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://znc.com.ua/ukr/publ/periodic/shpp/2005/1/p091.php>.

3. Перелигіна Л., Мотовилець І. Психологічні особливості стійкості вимушених переселенців./ Перелигіна Л.А// Проблеми екстремальної та кризової психології. Збірник наукових праць. Вип. 20. – Х.: НУЦЗУ, 2016. – 281 с.

4. Слюсаревський Н. Психологія міграції: Навчальний посібник. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013, 244 с.

5. Леонова І. Теоретичний аналіз проблеми соціально-психологічної адаптації вимушених переселенців в Україні / І. М. Леонова // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. - 2015. - № 4. - С. 94-100. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2015_4_18

*Науковий керівник: Оксана Лич,
д-р психол. наук, професор*

УДК 159.9 (043.2)

Елеонора ЛІПІНСЬКА

Український державний університет імені М. Драгоманова, Київ

ДИСОЦІАТИВНА АМНЕЗІЯ ЯК РЕАКЦІЯ НА ТРАВМАТИЧНУ ПОДІЮ

Дисоціативна амнезія – це дисоціативний розлад, що описується як неможливість пригадати важливу автобіографічну інформацію, яка має травматичний або стресовий характер. Відмінністю даного типу амнезії від постійної амнезії, по-перше, є те, що інформація зберігається в пам'яті людини, але вона не може отримати до неї доступ, а, по-друге, постійна амнезія часто має нейробіологічну основу, тоді як у дисоціативної вона відсутня [2]. Такий стан може приносити як первинну вигоду, тобто хвороба використовується як сховище від буденних проблем або внутрішньоособистісних конфліктів, так і вторинну вигоду, адже в подібній ситуації до людини відносяться як до жертви, ставляться з поблажливостю [1].

Найчастіше виокремлюють декілька типів дисоціативної амнезії: локалізована амнезія, селективна амнезія, генералізована амнезія.

Локалізована амнезія, найбільш поширена з представлених, вона передбачає в собі неможливість пригадати події за конкретний період часу. Період проживання в рамках даного типу амнезії може коливатися і тривати від кількох днів до декількох років залежно від характеру

стресової ситуації; це відрізок часу, який безпосередньо покриває травматичну подію.

Селективна амнезія в якомусь сенсі є елементом локалізованої амнезії. Коли людина переживає цей тип амнезії, вона пригадує те, що з нею відбувалося, лише частково. Цей варіант захисної реакції активізується у випадку переживання травматичних подій другого типу (за Н.В. Тарабріною), зокрема, коли травматичний вплив довго триває. В такому випадку людина, наприклад, пам'ятає лише якісь хороші події, які відбувалися з нею протягом травматичного періоду.

Генералізована амнезія – це ситуація, за якої особа внаслідок травматичної події переживає повну втрату пам'яті про все своє життя, включаючи навіть власну ідентичність. В такому випадку людині не доступні ні семантичні, ні процедурні знання, йдеться про те, що особа втрачає загальні знання про світ і також навички, які вона здобула протягом життя. Такий тип амнезії зустрічається рідко, але лякає він найбільше, оскільки на її початку індивід знаходиться в стані абсолютної дезорієнтації та може нашкодити собі або іншим [2].

Під час амнестичного епізоду людина почуває себе дуже дезорієнтовано, сплутано, вона не впізнає знайомих людей і часто бачить галюцинації. Такий епізод дуже неочікувано починається і так само неочікувано закінчується, після виходу з нього особа іноді може починати пригадувати окремі елементи самостійно, але здебільшого потрібна ґрунтовна робота зі спеціалістом для того, щоб пригадати та подолати травматичну подію.

В процесі роботи з дисоціативною амнезією першим кроком є відновлення доступу до пригнічених спогадів у максимально комфортних для цього обставинах, щоб цей процес був якомога безболісний. Наступним кроком є аналіз цих спогадів і з'ясування, який ефект вони мають на теперішні емоційні конфлікти. В разі успішної роботи клієнт має мати змогу жити теперішнім і планувати майбутнє, а не жити в минулому, як це було до роботи з травматичним досвідом.

Дисоціативна fuga також вважається різновидом дисоціативної амнезії деякими. Це стан, за якого особа несподівано біжить від свого життя і втрачає всі спогади про своє тяжке минуле. Особливістю цього розладу є те, що особа не усвідомлює проблеми та не є дезорієнтованою, вона наче живе життя іншої людини: займається новою професією, представляється іншим ім'ям, іноді fuga може супроводжуватися агресією. Найчастіше цей розлад спостерігається у людей, що пережили серйозний військовий конфлікт або природну катастрофу. [1]

Список літератури

1. Саржевський С. Н. Психогенії: навчальний посібник для студентів 4 курсу медичних факультетів зі спеціальності «Медицина». Запоріжжя, 2019. 70 с.

2. Bridley A., Daffin Jr L.W. Fundamentals of Psychological Disorders. 3 ed. Washington : Washington State University, 2022. 354 p.

*Науковий керівник: Леся ВОЛЬНОВА,
канд. пед. наук, доцент*

UDC 159.378.6(043.2)

Oleksandr MEZHENKO

National Aviation University, Kyiv

DEVELOPMENT OF TIME REGULATION IN THE PROFESSIONAL ACTIVITIES OF FUTURE PILOTS

Modern researchers determine that the increasing pace of development of new technologies, rapid obsolescence of information, automation and computerization of production processes, high probability of non-standard situations impose new requirements on civil aviation pilots.

After all, pilots, in addition to professional knowledge, abilities and skills, now also have special abilities, skills and personal attributes that ensure flexibility and dynamism of professional behavior. The need to acquire the ability to make adequate decisions in non-standard situations in conditions of time shortage and the ability to interact with other civil aviation pilots is especially emphasized [1].

The problem, which can generally be defined as "man-time", in psychology itself is considered primarily in the aspect of revealing the peculiarities and regularities of the process of time perception. Experimental and scientific studies of the psychological mechanisms of the perception of a temporal interval were conducted in the direction of revealing the uniqueness of human actions from the evaluation and measurement of time, which are presented in common accepted units of time (S.G. Hellerstein, Zh. Nutten, N.D. Bagrova, F. Zimbardo, S. Taylor). In most of the aforementioned studies of this direction, the basis was the statement about the influence of psychological time on adequate human actions in stressful situations. With this approach, the peculiarity of psychological time is established not in connection with the specifics of the mental sphere of the person itself, but from the point of view of the implementation of those mental processes with the help of which a person

forms an idea of the peculiarities and trends of changes in the processes of external reality (physical, biological, geological and chemical) [2].

Aviation schools now conduct psychological selection of candidates for training. It allows you to distinguish certain groups of cadets based on their temperament and mental stability. Choleric and sanguine people are the best for learning. They have a quick reaction, active thinking, a constant need for development. They have high work capacity, are energetic, and have stable mental activity.

Candidates with a melancholic or phlegmatic temperament will experience difficulty in flight training. With certain indicators, they are denied admission to flight schools. But it should be remembered that the division of people like temperament in psychology is made on a conditional (theoretical) level. In real life, a person with a choleric temperament, under certain conditions, can be inhibited, slow, which is characteristic of another type of temperament [4].

A distinctive feature of emergency situations is a significant restructuring of the nature of actions, which leads to a change in the interaction between mental processes and functions. So, for example, in a normal flight, information stored in short-term memory is usually used for checking. In the case of a sudden complication of the situation or an emergency situation that has arisen, the plan and implementation of actions are violated primarily because the usual signals (sounds, vibration, overload, etc.) acquire features of novelty or uncertainty. In the conditions, it is necessary, while maintaining attention to previous actions, to simultaneously receive information from long-term memory [3].

Therefore, the effectiveness of actions in special situations requires not only switching of attention, but also distribution between two equally highly motivated tasks. Since at the time of an emergency, an unplanned problem situation arises, for the solution of which there is no ready plan of action, the existing skills are unable to provide the necessary efficiency. In particular, aviation doctors and psychologists who have studied mental states in flight activities have shown that in conditions where it is necessary to perform two extremely close mental actions at the same time, a special mental state can arise, which is expressed in a feeling of vagueness, confusion of thoughts, which constitute subjective experience of a problematic situation [5].

References

1. Плохих В. В. Психологічні механізми часової регуляції діяльності людини [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789>
2. Плохих, В. В. Психологічні механізми часової регуляції діяльності людини [Текст]: автореф. дис д-ра психол. наук: 19.00.01 / Віктор

Володимирович Плохих; наук. консультант Т. Б. Хомуленко; ДЗ "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". – Одеса, 2011. – 36

3. Зіньковська С. В. Психологічні аспекти підготовки льотчиків до дій у особливих ситуаціях.

4. Едуард Зайцев. Психологія та льотна майстерність, 2017. – 325с.

5. L.Pomytkina, V.Voloshyna, A.Blavdzevych, A.Rykov. Personal maturity as sanogenic potential of experiencing crisis conditions by air transport managers. E3S Web of Conferences 284, 06003 (2021) TPACEE-2021. Topical Problems of Green Architecture, Civil and Environmental Engineering, Sustainable Transportation and New Energy Technologies [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202128406003>

*Scientific supervisor: Liubov POMYTKINA
Doctor of Sciences, Professor*

УДК: 159.925 (043.2)

Марія НОСАЛЬ

Національний авіаційний університет, Київ

ЗВ'ЯЗОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА СМИСЛОЖИТТЄВИХ ОРІЄНТАЦІЙ

Актуальність даної наукової проблематики обумовлюється недостатньою кількістю на даний момент теоретичних і практичних знань щодо деяких кількісних і якісних показників щодо зв'язку емоційного інтелекту та смисложиттєвих орієнтацій. Вивчення механізмів регуляції смисложиттєвих орієнтацій, їх динаміки у формуванні, структуруванні та трансформації є невід'ємною складовою розвитку особистості, тому це питання є досить актуальним.

Останні роки проводиться дуже багато досліджень по темі емоцій. Розвиток розуміння природи когнітивних і афективних процесів і властивостей їх спорідненості привів до виникнення поняття «емоційний інтелект». Емоційний інтелект – це комплексна характеристика особистості, яка визначається динамічною нерозривністю емоцій та інтелекту через співвідношення когнітивних, афективних та мотиваційних характеристик і орієнтована на розуміння, прийняття та управління власними емоціями та емоціями інших, збагачуючи емоційний та соціальний досвід особистості.

Дане поняття демонструє, що успішність людини залежить не лише від логічного інтелекту (IQ), а й від здатності керувати емоціями (EQ), і що фактор емоційного інтелекту відіграє важливішу роль, ніж IQ. Це

пояснюється тим, що вміння управляти своїми емоціями і адекватно сприймати емоції, почуття оточуючих є важливим показником інтелекту. Крім того, існує і поняття «емоційна компетентність» як здатність усвідомлювати та ідентифікувати власні почуття та почуття інших, щоб самотивувати та керувати власними емоціями та стосунками з іншими.

Загалом, на всьому життєвому шляху, а особливо на окремих його періодах, основним регулятором життєдіяльності є система цінностей, яка визнається людиною при виборі життєвих цілей. Феноменологія сенсу життя та смисложиттєвої орієнтації належить до поведінкової парадигми та її конкретизації в життєво-реляційній парадигмі. Спосіб життя є засобом досягнення сенсу життя, а життєві плани та життєві стратегії є засобом досягнення осмисленого життєвого напрямку. Показником сформованості даної сфери є самовизначення людини у життєвих цілях і їх значимості.

Життєві цілі складають життєвий план людини і відображають найважливіші інтереси людини на даному етапі життя. Вони можуть бути короткостроковими і тривалими. Короткострокові цілі або підпорядковуються довгостроковим цілям, або виникають спонтанно в певній ситуації розвитку і зникають після завершення.

Смисложиттєві орієнтації не піддаються жорсткій категоризації і розмішуванні раз і назавжди на певних рівнях, смисли нижчих рівнів трансформуються в складні організовані форми, але при цьому не зникають. Таким чином розширюються межі суб'єктивної реальності, а значить, збагачується і розвивається внутрішній світ індивідів, які можуть функціонувати на різних рівнях смисложиттєвої сфери.

Отже, на основі вище викладеного ми можемо зробити висновок, що емоційний інтелект пов'язаний із ціннісно-сисловою сферою особистості. У смисложиттєвій орієнтації розкривається сутність особистості, а це означає, що сенс її життя — це процес духовно-предметного оволодіння людиною світом і собою, що досягається лише через розуміння свого призначення. Поняття «орієнтація» є одночасно процесом і результатом, кожна людина протягом свого життя робить вибір: ціннісний, етичний, моральний, культурний, духовний тощо, таким чином відбувається динаміка її смислової орієнтації. Емоційний інтелект як комплексна характеристика особистості виступає ресурсом становлення, розвитку та реалізації смисложиттєвих орієнтацій через розуміння, прийняття та управління власними емоціями та емоціями інших.

*Науковий керівник: Олена ІЧАНСЬКА,
канд. психол. наук, доцент*

СТАТЕВІ ОСОБЛИВОСТІ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ СТУДЕНТІВ

Актуальною проблемою людства є постійна боротьба зі стресом, стикання з різними задачами, які пов'язані не тільки з проблемами особистісного розвитку, віковими кризами, екстремальними подіями в суспільному та особистому житті, але й з повсякденними життєвими ситуаціями, що можуть викликати стрес та напругу у людини. Для подолання цих труднощів людині необхідно розуміти методи, умови та можливості потрібні для реалізації своїх зусиль, а також уміння застосовувати ці методи. Методи подолання стресу вибудовуються в процесі дорослішання і набуття життєвого досвіду і у науковій психології мають назву «копінг-стратегії».

На сьогодні в психологічній науці розглядають три основні підходи у вивченні копінгу: еґо-орієнтована теорія подолання; копінг-стратегії орієнтовані на особистісні якості людини; теорія когнітивно-феноменологічного співвладання зі стресом Р. Лазаруса і С. Фолкмана. Копінг-стратегії - це способи подолання стрес-факторів, викликані відповіддю особистості на виниклу загрозу; копінг-ресурси – стабільні характеристики індивіда та соціального середовища, які сприяють розвитку способів подолання стресу.

Копінг-стратегії досить індивідуальні для кожної особи і вибираються, виходячи зі свого життєвого досвіду. Вибір копінг-стратегій студентами обумовлюється емоційним переживанням, раціональним аналізом того, що трапилося. Вибір копінгу у студентів також залежить від психологічного віку, Я-концепції, локус контролю, самоефективності суб'єкта та соціального статусу. Щодо статевих відмінностей, у науковій літературі зазначається, що чоловікам характерна емоційна стійкість, відповідальність, незалежність та стратегічність; жінкам притаманне керування емоціями, уникнення, пошук соціальної підтримки та пасивність.

Для перевірки теоретичних знань, було проведено емпіричне дослідження, метою якого став аналіз статевих особливостей копінг-стратегій студентів-психологів. Для тестування було застосовано методіку «Копінг-тест Р. Лазаруса». В результаті тестування та математичної обробки даних виявилось, що відмінностей за статевою ознакою у виборі копінг-стратегій студентів-психологів 2-го курсу НАУ не встановлено. Припускаємо, що відмінності між дівчатами та хлопцями

не були встановлені через невелику вибірку. У подальшому плануємо розширити вибірку і продовжити дослідження в даній сфері.

*Науковий керівник: Оксана ЛИЧ,
д-р психол. наук, професор*

УДК 159.923 (043.2)

Олена ПЕТЮХ

Національний авіаційний університет, Київ

КОПІНГ-РЕСУРС ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЗДОРОВ'Я МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТИПУ ПРОФЕСІЇ «ЛЮДИНА- ЛЮДИНА»

На сьогоднішній день питання збереження професійного здоров'я працівників є актуальним, оскільки в наш час у країні життя, навчання, будь-яка діяльність виконується в стресових умовах. За визначенням О.Пономаренка професійне здоров'я - це здатність організму зберігати компенсаторні та захисні механізми, які забезпечують працездатність у будь-яких умовах діяльності. Згодом автор, разом з іншими науковцями розширив розуміння цього терміну, визначаючи професійне здоров'я як процес збереження і розвитку регуляторних властивостей організму, фізичного, психічного, соціального благополуччя, що забезпечує ефективність професійної діяльності, тривалості життя. На думку А.Г. Маклакова, професійне здоров'я - певний рівень характеристик здорової людини, який відповідає вимогам професійної діяльності. Багато хто з науковців вважають, що професійне здоров'я характеризується також і стійкістю організму до несприятливих умов виконання діяльності.

Наразі формується новий напрям прикладної психології, де увага зосереджена на вивченні психологічних, соціальних, організаційних аспектів динамічного взаємозв'язку ефективної професійної діяльності та здоров'я. Науковці визначають дві взаємодоповнюючі ознаки здоров'я: соціальну – як міру працездатності; особистісну – як стратегію життєдіяльності особистості.

Розуміючи важливість збереження професійного ресурсу в складних умовах нами проведено емпіричне дослідження копінг-ресурсів та рівня стресу у респондентів - здобувачів вищої освіти освітньо-професійної програм “Психологія”, “Психологія бізнесу” (НАУ), та освітньо-професійної програми “Психологія (практична психологія)” майбутніх фахівців у галузі психології. (НАУ та Українського державного університету ім. М. Драгоманова). Кількість респондентів – 45 осіб Усі

респонденти мають професійний досвід, крім навчання ще й працюють, тип професії “людина-людина”, враховуючи складні умови діяльності збереження професійного ресурсу для них, як для молодих фахівців вже є актуальним .

За результатами опитування де визначалося чи важко в умовах сьогодення здійснювати планування, організацію діяльності, передбачати результати діяльності , отримано наступне: 72% (33 особи) визначили, що мають труднощі у планування, організації діяльності, 28% (12 осіб) визначили, що планування та організація діяльності потребують більших зусиль ніж раніше. Слід зазначити, що організованість, відповідальність, стресостійкість, комунікативна компетентність, емпатія є професійно важливими якостями у обраній професійній діяльності. Була проведена методика на визначення рівня стресу (за авт В.Ю.Щербатих) де визначалися ознаки: інтелектуального, поведінкового, емоційного, фізіологічного стресу. З результатами методики 84% (38 осіб) визначили ознаки інтелектуального стресу: труднощі зосередження, погіршення показників пам'яті, підвищене відволікання, часті помилки. У 42% (19 осіб) виявлено поведінкові ознаки стресу: зростання помилок при виконанні звичних дій, збільшення конфліктних ситуацій, хронічна нестача часу. У 46% (21особи) визначено емоційні симптоми стресу: занепокоєння, підвищена тривожність, зменшення почуття впевненості у собі. У 37 % (17 осіб) прояв фізіологічних ознак стресу: відчуття напруги у м'язах, підвищена стомлюваність. За результатами методики на визначення копінг-стратегій (авт. Лазарус) За результатами високі прояви копінг - стратегій: самоконтролю- 27% (12 осіб), втеча, уникнення 51% (23 особи), позитивна переоцінка 68% (31особа). Низькі показники по наступним проявам стратегій: конфронтація – 24% (12 осіб), прийняття відповідальності 24 % (12осіб), планування рішення проблеми 43 % (20 осіб). Неочікуваними для респондентів були показники по плануванню рішення та вирішення проблеми, бо на думку респондентів вони навіть не звернули увагу, що почали намагатися менше брати відповідальність та менше замислюватися над вирішенням проблем. Тож, це ще раз демонструє, що у складних умовах змінюється поведінка людини, що впливає на ефективність діяльності. Надалі дослідження буде продовжено

Список літератури

1. Karamushka L. M. Shevchenko A. M. Vplyv osvithnoho seredovyshcha na zabezpechennia psykholohichnoho zdorovia menedzheriv ta pedahohichnykh pratsivnykiv osvitnykh orhanizatsii : navch. posib. Bila Tserkva : KNZ KOR «КОІРОПК», 2019. 45 s.
2. Lahodzynska V. I. Kreatyvnist, yak vazhlyva determinanta

zabezpechennia psykhologichnoho zdorovia osobystosti: teoretychni analiz problemy. Aktualni problemy psykhologii : zb. nauk. pr. Instytutu psykhologii imeni H.S. Kostiuks NAPN Ukrainy. 2019. T. 1 : Orhanizatsiina psykhologiiia. Ekonomichna psykhologiiia. Sotsialna psykhologiiia. Vup. 54. S. 29-35.

3. Шахова О.Г. Соціальна психологія особистості: Навчальний посібник. – Харків: «Контраст», 2019. – 116 с.

4. Психологія особистості підручник, 3-тє вид., перероб., доповн. / В. П. Москалець. – Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. – 364 с.

*Науковий керівник: Олеся ГІРЧУК,
ст. викладач*

УДК 159.9:629.7(043.2)

Олександр РИКОВ

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ УСТАНОВКИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ В МОТИВАЦІЙНІЙ СФЕРІ

Зміни, що відбуваються в нашому суспільстві не можуть не впливати на розвиток молоді особистості. Нині в усіх сферах (політичній, економічній, виробничій, освітній тощо) відчутні впливи, пов'язані з військовими діями в нашій країні. Однак, слід відмітити, що наше суспільство гідно бореться з ситуацією на усіх «фронтах», і, відповідно, працівники вищої освіти міцно тримають прапор честі й гідності, продовжують нести добре, світле, чисте студентській молоді [1].

На сьогоднішній день мотивація молоді щодо саморозвитку та самореалізації значно знизилась за рахунок впливів військових дій, а перед цим із-за ковідних обмежень [2]. Однак патріотичний дух більшості молодих людей проявляється у соціальній та волонтерській діяльності, а також у безпосередній участі у військових діях. Ми провели онлайн-опитування серед молоді за тестом О.Ф.Потьомкіної «Соціально-психологічні установки в мотиваційно-потребнісній сфері» з метою з'ясування, які саме мотиви переважають у них. Дослідження соціально-психологічних установок сучасної молоді показало наступне (рис.1).

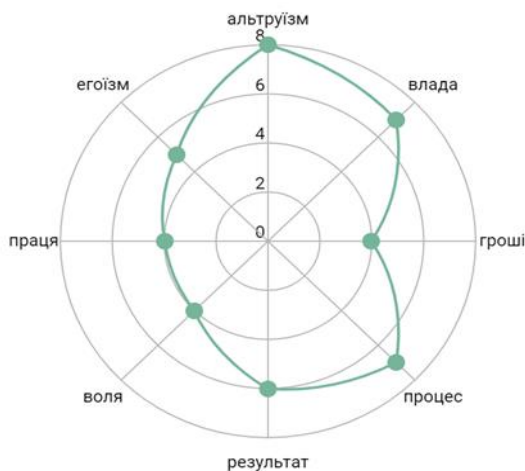

Рис.1. Розподіл соціально-психологічних установок молоді в мотиваційній сфері.

Найбільше вираженими виявилися показники альтруїзму, влади, спрямованості на процес та результат.

Дослідники визначають, що молодь, яка орієнтується на альтруїстичні цінності, часто це роблять на шкоду собі, однак саме вони заслуговують на повагу. Це особистості, яких варто підтримувати, підбадьорювати. Оскільки альтруїзм – найбільш цінна суспільна мотивація, то її наявність, зазвичай, відрізняє зрілу особистість. Якщо ж альтруїзм надмірно шкодить, він, хоч і може здаватися нерозумним, але приносить певне задоволення та, навіть, щастя. Орієнтовані на результат – одні з найнадійніших. Вони можуть досягати результату у своїй діяльності всупереч метушні, перешкодам та невдачам. Зазвичай молоді люди, які орієнтовані на процес, менше замислюються над досягненням результату, часто спізнюються із виконанням завдань, їх процесуальна спрямованість перешкоджає їх результативності, ними більше рухає інтерес до справи, а досягненні результату заважає виконувати багато рутинної роботи, негативне ставлення до якої вони можуть подолати. І ті, що орієнтуються на працю, весь свій час використовують для того, щоб щось зробити, не шкодуючи вихідних днів, відпустки тощо. Праця приносить їм більше радостей та задоволення, ніж будь-які інші заняття [3].

Отже, сучасна молодь, хоч і потребує підтримки з боку дорослих, батьків, викладачів, значущих дорослих, однак отримані результати вказують на конструктивну мотивацію та достатній потенціал, який буде запорукою майбутніх досягнень сучасної молоді.

Список літератури

1. Риков О.О. Провідні мотиви професійної діяльності пілотів цивільної авіації / Авіаційна та екстремальна психологія у контексті технологічних досягнень: зб. наук. праць / за заг.ред. Л.В.Помиткіної, О.М.Ічанської. – К.: «Кафедра», 2021. – С.180–182.

2. L. Pomytkina, A. Gudmanian, O. Kovtun, S. Yahodzynski (2020). Personal choice: strategic life decision-making and conscience, E3S Web of Conferences, Vol.164, 10021. **SCOPUS**
<https://doi.org/10.1051/e3sconf/202016410021>

3. Neonila Partyko, Liubov Pomytkina, Olena Kryvopyshyna, Eduard Pomytkin (2021). Peculiarities of hierarchy of leaders' personal values. E3S Web of Conferences 284, 09007. TRACEE-2021
<https://doi.org/10.1051/e3sconf/202128409007> **SCOPUS**

*Науковий керівник: Любов ПОМИТКІНА,
д-р психол. н., професор*

УДК 159.923.3:159.9-057.875-057.16(043.2)

Ольга СЕМЕГЕН

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ РІВНЯ ОПТИМІЗМУ ТА ЖИТТЄСТІЙКОСТІ У СТУДЕНТІВ З ДОСВІДОМ РОБОТИ

Тема оптимізму та життєстійкості зайняла своє почесне місце серед списку найважливіших тем сучасної психології. [1] Людський світ, що постійно розвивається і змінюється, набрав особливо швидкий темп в останні десятиріччя, що вимагає від особистості так само швидко адаптуватись до цих змін. Ця необхідність становить велике навантаження для людської психіки, підвищуючи рівень стресу та створюючи кризові ситуації. Для успішної боротьби із такими ситуаціями важливим механізмом є життєстійкість та оптимістичний погляд на світ, які можна розвивати протягом життя. [2]

Оскільки наявні дослідження враховують тільки одну сферу життєдіяльності людини, ми вирішили визначити, як відрізняється рівень оптимізму та життєстійкості у студентів з різним досвідом роботи. Для цього було проведено дослідження, у якому прийняло участь 30 студентів 3 курсу спеціальності «053 Психологія» приблизно одного віку та різної статі. Студенти були рівномірно розподілені у групи із досвідом роботи та без досвіду роботи (по 15 респондентів у кожній групі).

У ході емпіричного дослідження було застосовано такі методики: анкета визначення досвіду роботи, тест на оптимізм М. Селігмана, «Тест диспозиційного оптимізму» Ч. Карвера та М. Шейера та тест на життєстійкість Д. Леонтьєва. Для математичної обробки отриманих результатів було використано порівняльний аналіз та критерій Стюдента (t) для порівняння незалежних вибірок і визначення статистично значимих відмінностей між ними.

На основі проведених тестувань були отримані результати респондентів двох груп – із досвідом та без досвіду роботи. За результатами методик виявилось, що у більшості студентів низький рівень оптимізму як атрибутивного стилю, низький рівень диспозиційного оптимізму та середній рівень життєстійкості. Після обрахування середніх показників та відсоткових співвідношень рівнів вираженості показників оптимізму і життєстійкості, було проведено їх порівняння по групам, яке показало, що середні показники оптимізму та життєстійкості вищі у групі студентів із досвідом роботи. Проте за результатами математичної обробки ці відмінності виявилися статистично незначимі. Серед причин такого результату можна назвати невеликий розмір вибірки та умовний розподіл на групи респондентів, вплив їх індивідуальних особистісних характеристик, а також зовнішні впливи (наприклад, війна, переїзд, криза тощо).

Оскільки у більшості респондентів був виявлений низький рівень оптимізму та середній рівень життєстійкості, нами було запропоновано практичні рекомендації з десяти доступних кроків, які варто використовувати відповідно до індивідуальних особливостей студента. Серед них зміна установок, розвиток мислення та самоорганізаційних здібностей, самоспостереження та інші.

Список літератури

1. Євланова Е.М., Луньов В.С. Атрибутивно-стильова детермінація життєстійкості особистості (на прикладі внутрішніх переселенців). *American Journal of Fundamental, Applied & Experimental Research*. 2021. Volume 22, Number 3. С. 5-13

2. Вступ до психології. The LibreTexts. Social Sciences Library. 2022.

*Науковий керівник: Тетяна ВАШЕКА,
канд. психол. наук, доцент*

ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ВІЙНИ

Серйозні і часом непередбачувані проблеми, що виникають внаслідок тривалої гібридної російсько-української війни потребують аналізу та врахування психолого-педагогічних, соціальних, політичних і правових питань. Цей комплекс питань підсвічує вирішальну роль людського фактора в сучасних реаліях війни. Актуальною й нині є думка теоретика війни та історії К. Клаузевіца, що у кожній війні моральні сили наскрізь пронизують усю військову стихію, здійснюючи вплив на хід збройної боротьби.

У сучасних умовах перед збройними силами та державою, що воює, наперед постають ряд питань. По-перше, яким чином повернути суспільству психологічно повноцінно функціонуючих громадян й одночасно захистити від їх неконтрольованої спонтанної войовничості. По-друге, як уберегти ветеранів війни, людей з незахищеною психікою від травмуючої дії важкого для них мирного життя, до якого потрібно адаптуватися. По-третє, як завершити війну не тільки юридично, але й психологічно [1].

Згідно з актуальними дослідженнями українських психологів, відчуття тривоги, страху і пригнічення під час таких невизначених часів як війна є невідворотними. Оскільки стрес впливає на людину призводячи до знесилання, поганого настрою і безпорадності. Тривога – це нормальна реакція на військовий стан, бойові дії [2].

Бессель ван дер Колк, описуючи теорію травми, припустив, що не у всіх учасників бойових дій виникатиме посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) [3]. В мета-аналітичному дослідженні Мюллера та колег встановлено, що згідно різних даних, частота виникнення ПТСР коливається від 1,89 до 34,84% серед ветеранів бойових дій. У дослідженні О. Чабана та В. Безшейко, 2017 року клінічні симптоми ПТСР виявлено у 20% вибірки (військових, що брали участь у воєнних діях і медичного персоналу, що надавав допомогу пораненим) [5]. Таким чином є надія, що значна частина українців справлятиметься зі стресами війни завдяки психологічним ресурсам та механізмам психологічного самозцілення.

Після війни матимемо довгий період загоювання психологічних травм та відновлення.

Список літератури

1. The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph/ Riga Latvia Baltija Publishing, 2022.

2. Shestopal, I.; Tkachenko, D.; Saiko, D. Дослідження стану тривоги студентської молоді в період російсько-української війни. «Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Психологія», 2022, 15: 72-77.

3. Bessel Van der Kolk. The Body Keeps the Score : Brain, Mind, and Body in the Healing of Trauma. Paperback, 2015. 464 p

4. Müller J, Ganeshamoorthy S, Myers J. Risk factors associated with posttraumatic stress disorder in US veterans: A cohort study. PLoS One. 2017 Jul 25;12(7):e0181647. doi: 10.1371/journal.pone.0181647. PMID: 28742837; PMCID: PMC5526531.

5. Чабан, О. С., Безшейко, В. Г. (2017). Симптоми посттравматичного стресу, тривоги та депресії серед учасників бойових дій в зоні антитерористичної операції.// Український вісник психоневрології – 2017. – №25. Вип. 2. с. 80–84

Науковий керівник: *Наталія МУЖАНОВА*
канд. псих. наук., доцент

УДК 159.9(050)(043.2)

Наталія СОЛОВЕЙ

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЖІНОК З ПРОБЛЕМАМИ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Первинною основою жіночності, що відіграє фундаментальну роль у формуванні жіночої сексуальності, Зигмунд Фрейд рахував заздрість до пеніса. Відмова прийняти кастрацію і змиритися з тим, що у дівчинки немає того, що є у хлопчика, і це призводить до невідомої фантазії про володіння пенісом і, зростаючи, ця дівчинка починає поводитися як чоловік. Відбувається так званий відхід від жіночності і з'являється маскулінна жінка. Відповідно, комплекс маскуліності та можлива фригідність є наслідком відмови прийняти факт кастрації і неможливості змиритися зі своєю неповноцінністю [2].

На думку Ж.Шаффер, причини відмови від жіночого криються в такому понятті як «Еротичний жіночий мазохізм», і саме в ньому уся «скандальність жіночого». Саме жіночий еротичний генітальний мазохізм

сприяє істинній сексуальній насолоді, але інстанція Я не терпить, ненавидить поразки, попри те, що її (жіноча) стать цього просить, і навіть вимагає. Він хоче падіння, поразки. Віддатися «чоловічому», втратити контроль і межі, що є нестерпним для інстанцій Я і СверхЯ. Подібний конфлікт постійно погрожує регресією до опозиції активно-пасивний або фалічно-кастрований і віддаляє від пари чоловічо-жіноче [5].

Жан-Марк Шовен приділяв увагу стосункам дівчинки з батьком, і звернув увагу на те, що саме заздрість дівчинки до батька в період Едіпа запускає «роботу жіночого», розкриває в ній її жіноче. Почуття цілісності, правомірність ранніх тілесних відчуттів, необхідність нарцисичного проявляється саме в стосунках з батьком. Відповідно відхід від жіночності є порушенням цих стосунках [6].

За словами Шассге Сміржель, жінка не хоче стати чоловіком, але хоче в певний час сепаруватися, відокремитися від матері і стати незалежною і повноцінною. Заздрість до пеніса виражається не претензіями на чоловічу роль, а як протест проти всемогутньої матері, яка спричинила нарцисичну рану [7].

На думку Джоан Рівьер, ті жінки, які являються маскулініними, але прикриваються маскою жіночності, біжать від почуття тривоги. Вони побоюються відплати з боку чоловіків, і в першу чергу, батька, щоб приховати свою чоловічу суть, щоб приховати свою садиську лють і впоратися із страхом покарання за неї, вони ховаються під маскою наївності і невинності... Маскування в жіночий вигляд здійснюється жінкою як потреба умиротворити батька, показати йому свою любов і відданість через страх перед ним. Те, що ніби виглядає як жіноче, насправді ним не є, а є лише маскарадом [1].

Карен Хорні, стверджує про те, що заздрість до пеніса і формування комплексу кастрації не обов'язково призводить до подібної патології, і сама по собі заздрість не є головною причиною відмови від жіночності, а лише вторинне утворення. За подібною заздрістю стоїть, насправді, любовне відношення до батька. Відповідно, відмова від жіночої ролі і вибір чоловічої позиції, який робить маскулінна жінка, відбувається у разі сильного розчарування дівчинки в батькові в період Едіпового комплексу. У дівчинки формується сильна жіноча любов до батька, але коли така любов терпить крах, вона робить вибір на користь відмови від жіночої ролі [4].

Список літератури

1. Рівьер Д. «Жіночність як маскарад», Часопис. № 25, Київ: ПВНЗ МІГП, 2015-60 с.
2. Фрейд З. «Психологія сексуальності», Харків: Фоліо, 2018-58 с.

3. Хорні К. «Розвиток комплексу кастрації у жінок», Психологія жінки, Академічний проект, 2009-240 с.

4. Хорні К. «Відхід від жіночності». Комплекс маскулітності у жінок очима чоловіків і жінок. Психологія жінки, Академічний проект, 2009-238 с.

5. Шаффер Ж. «Жіноче як випробування та мета формування статевої відмінності», Часопис. № 32, Київ: ПВНЗ МІГП, 2016-45 с.

6. Шовен Ж.-М. «Фалічно-кастраційна або фалічна вагінальна стадія». Часопис. № 17, Київ: ПВНЗ МІГП, 2013.-86 с.

Науковий керівник: *Леся ЛИТВИНЧУК*
д-р псих. наук., професор

УДК 159.9:355(043.2)

Володимир СТЕЦКО

*Національний університет оборони України
імені Івана Черняховського, Київ*

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА ВИНИКНЕННЯ БОЙОВОГО СТРЕСУ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ-УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Сучасний стан вивчення феномену бойового стресу характеризується суттєвим зростанням інтересу до цієї проблеми, накопиченням і аналізом фактів щодо його виявлення, відображення авторами різних аспектів роботи з його проявами тощо.

Бойовий стрес супроводжується впливом стрес-факторів, які спричиняють загрозу життю військовослужбовців, негативно впливають на стан їх здоров'я, знижують ефективність діяльності або призводять до її зриву, сприяють поширенню психогенних втрат.

Отже, бойовий стрес – це стан психічного напруження військовослужбовців у процесі їх адаптації до умов бойової діяльності з використанням ресурсного потенціалу особистості [1].

Провідними соціально-психологічними детермінантами виникнення бойового стресу у військовослужбовців – учасників бойових дій є: загроза життю та здоров'ю; потрапляння в полон; зняття заборони на вбивство та насилля; смерть товаришів; поранення та каліцтва; перебування під обстрілом; вбивство ворога; страх потрапити в засідку (оточення); робота з тілами загиблих; тривалість перебування в зоні бойових дій; безпосередня участь у активних бойових діях; успішність військових операцій; вигляд тіл загиблих з числа цивільного населення; допущені власні помилки, які призвели до смерті товариша; провина того, хто

вижив; відсутність необхідної поваги до загиблих; відсутність церемонії прощання; ведення обстрілів з території населених пунктів; тяжке фізичне та психологічне навантаження; відсутність бойового досвіду; інтенсивність ведення бойових дій; постійний вплив бойових стрес-факторів; несприятливі умови військового побуту; порушення режиму сну; недостатнє харчування; недостатня кількість продовольства; матеріальне забезпечення військовослужбовців; займання посад у зоні антитерористичної операції, що не відповідають військово-спеціальній підготовці військовослужбовця; відсутність якісного професійного відбору до армії; ведення позиційної війни; неоднозначне ставлення цивільного населення до проведення антитерористичної операції; різниця між офіційними версіями ведення бойових дій та реальністю; неможливість відкривати вогонь у відповідь (з різних причин); втрата мотивації на участь у війні; порушення дисципліни; віддаленість від сім'ї та рідних; думки про сімейні проблеми та турботи; низький рівень освіти (інтелектуальні здібності); рівень підтримки з боку командирів; рівень колективної злагодженості; невпевненість у власній зброї; підвищена особистісна тривожність; розуміння своєї ролі у військових операціях; інформаційний дефіцит; дефіцит часу тощо [2].

Результатом впливу бойового стресу є деформація психіки військовослужбовців, що призводить до бойової психічної травми. Вона є віртуально-операційною діагностичною категорією, що характеризує нову форму адаптованості учасників бойових дій до умов виконання завдань за призначенням та спричиняє розлади адаптації військовослужбовців. У загальному розумінні це нормальна реакція здорового організму людини на ненормальні обставини зовнішнього середовища [3].

Список літератури

1.Блінов О.А. Психологічні особливості прояву бойового стресу військовослужбовців – учасників бойових дій. Матеріали наукового семінару «Шляхи трансформації системи морально-психологічного забезпечення у Збройних силах України». НУОУ, 2019.

2. Кравченко К.О., Тімченко О.В., Широбоков Ю.М. Соціально-психологічні детермінанти виникнення бойового стресу у військовослужбовців – учасників антитерористичної операції: монографія, Харків, 2017.

3. Блінов О.А. Бойова психічна травма: монографія. Київ, 2019.

*Науковий керівник: Сергій ВАСИЛЕНКО,
канд. психол. наук, доцент,
ст. наук. Співробітник*

Daria SUPRUN

Ukrainian State Dragomanov University, Kyiv

PSYCHOLOGICAL PROFESSIONALLY DIRECTED ASPECTS OF SUPPORT FOR CHILDREN IN THE WARTIME

Our life was divided into «before the war» and «during the war». The main feeling of this war is chaos and an absolute misunderstanding what and for what is happening. Because the war seemed absolutely unreal, it seemed absolutely impossible and so absurd, ridiculous that everything that happened on it just caused a feeling of some kind of unreality – you don't believe that this is actually happening in the 21st century.

A separate question is children. The contrast between childish joy and war is striking. This is what holds, what inspires hope for a bright and peaceful future, even against the background of uncontrollable anxiety for the safety of their lives.

New standards of support requires a new orientation purposes, principles, content, methods, evaluation obtained knowledge according to defined educational qualification characteristics of specialists, skills to solve typical problems and their application in practice [1, p.23; 2, p. 12]. Thus, the interpenetration of knowledge of methods and theories and their practical application becomes so important. Therefore there is a necessity of forming a new generation of psychologists that can provide expert help for children in wartime.

Intensification of different processes in conditions of war in Ukraine actualizes the problems of specialists' motivation directly involved in the organization and providing the effective functioning of the inclusive support environment. At the same time, as practice shows, we have the need to determine the degree of future specialists' training aimed to work with children in the conditions of war, according to professional and motivational component [4, p. 29].

Expansion of international relations and integration into the European community, the need to find constructive ideas to solve problems of optimization and intensification of professional competencies in wartime – the objective reality. Considering the internationalization of education as an aspect of the global space of higher education, it is necessary to outline the European choice to help in our research: educational values at the global and national levels. Currently we have the opportunity to provide research cooperation between the Faculty of Special and Inclusive Education of National Pedagogical Dragomanov University and relevant faculties of European countries: Sapienza

University, Rome, Masaryk University, Brno and Tomas Bata University, Zlin, Czech Republic, The John Paul II Catholic University, Lublin, Poland etc. It should be noted that the integration of universities into global war processes contributes to the renewal of scientific, educational, personal and organizational potential of the Free Economic Zone at the individual, institutional and system levels. Therefore, we now have the opportunity to implement and increase the innovative experience of the European standard, which should be carried out in a rational combination with the innovative experience of Ukrainian scientists-organizers of higher education in the field of modern education in social cohesion, social support in wartime [3, p. 59].

The Program of researches was built taking into account the peculiarities of the best European practice of online training. It was provided within the framework of ERASMUS Jean Monnet LS projects. Ethics Committee Approval: performed according to the requirements of the Regulations on Academic Honesty of Ukrainian State Dragomanov University and approved by the Academic Council of Faculty of Special and Inclusive Education (Protocol No. 1 of August 31, 2022).

Thus, the effective means of forming the key special education specialist's competences are pedagogical technologies that are considered as a combination of teaching methods through the prism of relevant features of educational results, their effectiveness in determining the quality of mentioned support in wartime.

In conditions of a system of social changes and spiritual values, the economic crisis in the country quality education specialists' training becomes of paramount importance, because psychological doctrine that provides stability, prudence becomes imperative in time of war in all aspects of civilized society [5, p. 92].

So, our life was really divided into «before the war» and «during the war». But we are strong, we will stand. We have to do with even greater force what we do well in peacetime, do our business, do our work, promote the ideas of rational, positive, common sense for the development of a society where is no place for war...We must do with even greater force what we do well in peacetime, do our business, do our work, promote the ideas of rational, positive, common sense for the development of a society where is no place for war.

References

1. Suprun, D. (2017). *Profesiina pidgotovka psychologiv v galuzi specialnoyi osvity* (monographia). Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M.P. Dragomanova. 459p.
2. Suprun, D. (2019). *Modernizatsiia zmistu profesiinoi pidhotovky psykholohiv v haluzi spetsialnoi osvity* (monohrafiia). Kyiv: Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. 440p.

3.Suprun, D. (2018). Teoriia ta praktyka profesiinoi pidhotovky psykhologiv v haluzi spetsialnoi osvity. (dys.dok. ped. nauk). Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M.P. Drahomanova. Kyiv.

4.Suprun, D. (2018). Academic mobility perspective in the context of professional internationalization in the field of special education DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2020.40.13Kyiv. http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/34962/Sheremet_83-89.pdf?sequence=1

5.Suprun, D. (2019). The Future Psychologists' Motivation to Work in the System of Inclusive Education International Journal of Recent Technology and Engineering (IJRTE) ISSN: 2277-3878, Volume-8 Issue-4S, November 2019 <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i4S/D10081184S19.pdf>

УДК 159.9-376-056.36

Ірина СУХІНА

*Інститут спеціальної педагогіки і психології
Імені Миколи Ярмаченка НАПН України, Київ*

РЕЗИЛІЄНТНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ: СУТНІСТЬ ФЕНОМЕНУ

Актуальність і важливість дослідження резилієнтності полягає у розумінні людської спроможності до психологічної позитивної адаптації в несприятливих обставинах, що сприятиме розробленню спеціальних технологій для психопрофілактики та розвитку власної стресостійкості у батьків дітей з ООП.

Вітчизняний науковець і практик О. Романчук [2] вважає, що резилієнтність (психологічна стійкість) – це спроможність проходити крізь життєві випробування, зберігаючи і відновлюючи та плекаючи при цьому психічне здоров'я, особистісну цілісність і зростання, соціальні зв'язки. Це надзвичайно важлива якість, що росте і міцніє з кожним досвідом подолання труднощів та викликів життя.

Науковець D. Hellerstein [5], концептуалізуючи цей феномен, виокремлює дві його основні складові – фізичну резилієнтність як показник стресостійкості й толерантності та психологічну резилієнтність, що містить у собі розвиток та підтримку соціальних контактів, використання соціальної підтримки, віднайдення смислів у важких подіях або ситуаціях, підвищення освітнього рівня та опанування різних

психотехнологій, що допомагають розвитку та долати негативних наслідків після стресу.

Резилієнтні люди мають три характеристики: стійке прийняття реальності; глибока, підкріплена міцними цінностями, віра в те, що життя має сенс; і надзвичайна здатність імпровізувати [3].

Резилієнтність – це здатність (потенційна або проявлена) динамічної системи успішно пристосовуватися до порушень, які загрожують функціонуванню системи, життєздатності або розвитку; позитивна адаптація або розвиток у контексті негативного впливу [6].

Резилієнтність – це процес подолання негативних наслідків впливу травмивних подій, успішної боротьби з травмивними наслідками після цих подій та уникнення негативних траєкторій життя та розвитку, що пов'язані з ризиком [4].

Згідно з цим підходом на думку Г. Лазоса [1] динамічний процес резилієнтності містить: 1) контакт з несприятливими подіями чи факторами ризику; 2) активацію захисних факторів і їхню взаємодію з факторами уразливості; 3) в результаті відбувається створення резилієнтності або вихід до патологічного реагування психіки.

Отже, аналіз науково-теоретичних джерел із заявленої теми свідчить про те, що феномен резилієнтності у психології розуміється у трьох площинах – як риса чи здатність особистості долати стрес, як процес копіювання та як адаптаційно-захисний механізм особистості, що дозволяє протистояти стресу чи адаптуватись після психотравми.

Нами вбачається, що подальше дослідження резилієнтності дасть змогу суттєво розширити розуміння цього феномену і дозволить розробити алгоритм заходів з формування і розвитку резилієнтності особистості у батьків дітей з ООП.

Список літератури

1. Лазос Г. П. Резилієнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень. / Г.П. Лазос // Актуальні проблеми психології. Том 3: Консультативна психологія і психотерапія. Вінниця: ФОП Рогальська І.О., 2018. – Вип. 14. – С. 26-64.

2. Романчук О. [Електронний ресурс] Як берегти і плекати психологічну стійкість в умовах тривалої війни. – 2022. – Режим доступу: <https://i-cbt.org.ua/resilience-endurance/>

3. Coutu D. L. How resilience works. Harvard business review, 80.5, 2002.– P 46-56.

4. Fergus S., Zimmerman M. A. Adolescent resilience: a framework for understanding healthy development in the face of risk. Annual review of Public Health, 26, 2005 – P. 399.

5. Hellerstein D. [Електронний ресурс] How I can become resilient // Heal Your Brain. – 2011. – Режим доступу: <http://www.psychologytoday.com/blog/heal-your-brain>.

6. Masten A. Ordinary magic: resilience in development. New York: The Guilford press, 2014. – P. 45.

УДК 159.96(043.2)

Віола ТОМИЧ

Національний авіаційний університет, Київ

ФАКТОРИ ВИНИКНЕННЯ ПСИХОПАТОЛОГІЙ У СТУДЕНТІВ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Виникнення психопатологій у студентської молоді завжди було важливим питанням педагогів та психологів, що обумовлює надзвичайну необхідність її дослідження та обговорення. За тривалий період вченими було сконструйовано низку теоретичних знань, які дають нам певне уявлення про розвиток девіантної поведінки у молоді. Вивченням психопатологічних розладів займалася значна кількість науковців. Зокрема, Л.Б. Шнейдер в повній мірі зміг обґрунтувати та пояснити причини появи розладів психіки в період юнацтва. Р.Кесслер та ін., зазначив, що понад 50% психічних захворювань формуються в людей до 25 років. Враховуючи, що студентський вік займає 27% населення планети, вивчення цього питання є актуальна проблема сьогодення.

В процесі дослідження психопатологічних проявів, ми визначити, що єдиного підходу до розуміння провідних факторів її виникнення немає. Одні вважають, що розлади мають генетичне походження, інші визначають, що основні чинники, що провокують появу відхилень, проявляються в дитинстві, з точки зору науковців, що покладають в основу своїх досліджень принцип розвитку, зазначають, що основні провокуючі моменти трапляються у людини в процесі її зростання. Важливим, для вивчення цієї тематики, є усвідомлення та правильне трактування цього поняття. Під психопатологією ми будемо розуміти галузь психіатрії, яка вивчає перебіг та утворення психічних захворювань, а також засоби їх профілактики і лікування [2].

Психопатологічна поведінка в студентському віці може бути зумовлена покладанням суспільством неприйнятних для цього віку вимог та стандартів. Ускладнена навчальна програма для підвищення успішності у вищій школі здебільшого провокує зворотній результат у вигляді

розумової відсталості, до проявляється в незадоволені та відторгненні власних психічних властивостей [1].

Варто зазначити, що біологічні фактори відіграють значну роль в формуванні та розвитку психопатологій. До них можна віднести:

- генетичну спадковість;
- гормональний дисбаланс;
- неврологічні розлади;
- внутрішні зміни організму в юнацький період.

Не лише біологічні фактори впливають на розвиток девіантної поведінки, впливає також і фактори, що супроводжують людину протягом її становлення, до них ми відносимо: життєві події, дискримінацію, знущання, когнітивний розвиток, соціально-економічний статус і т.д [3].

В нашому дослідженні були розглянуті фактори, які впливають на розвиток психопатологій у студентів. Для кращого розуміння, їх було поділено на групи, які детально розкривають суть даної роботи та її тему. Саме цей принцип розкриття теми дає змогу помітити проблему ще на ранніх стадіях розвитку та вчасно її попередити.

Список літератури

1. Варій М. Й. Психологія: навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] [2-ге вид.]. - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 288 с.
2. Левенець І. В. Судова психіатрія: Навчальний посібник. – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – с. 328.
3. Шнейдер Л. Б. Девіантна поведінка дітей та підлітків. - М.: Академічний Проект; Трикста, 2005. - 336с.

*Науковий керівник: Марина ДІДУХ,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159.9:355 (043.2)

Андрій ТРИНЯК

*Національний університет оборони України
імені Івана Черняховського, Київ*

БОЙОВИЙ СТРЕС У ПРАЦЯХ ВІТЧИЗНЯНИХ ДОСЛІДНИКІВ

У зв'язку з подіями, які пов'язані із загрозою територіальній цілісності України, наша держава з 2014 року проводила антитерористичну операцію (з 2018 року - операцію Об'єднаних сил) на Сході країни. 24 лютого 2022 року, внаслідок повномасштабного вторгнення російської федерації,

ситуація, що склалася в Україні, спричинила стрімке збільшення виражених бойових психологічних травм.

Практика останніх років свідчить про те, що все більша кількість осіб, які залучалися до участі в бойових діях, мають прояви психологічної травматизації. В Україні це питання набуло надзвичайної актуальності та залишається предметом досліджень ряду авторів, зокрема Н.Агаєва, О.Кокуна, Н. Лозінської, О. Блінова, О.Колесніченка, В.Осьодла, І. Приходька, В.Стасюка, О.Хміляра, Ю.Широбокова та ін.

На думку І. Приходька, бойовим стресом є “процес впливу факторів бойової обстановки на психіку військовослужбовця, який супроводжується зниженням рівня психологічної безпеки особистості та появою неспецифічних доклінічних психологічних проявів, які у сукупності складають поняття “бойова психологічна травматизація особистості” або досягають специфічних нозологічних проявів психічних розладів, об’єднаних у категорію “бойова психічна травма” [1].

Під бойовим стресом К. Кравченко, О. Тімченко, Ю. Широбоків розуміють “переживання”, які виникають у військовослужбовців рід час опосередкованого чи безпосереднього впливу на нього стрес-факторів бойової діяльності та проявляються у вигляді емоційних, інтелектуальних, фізичних та поведінкових реакцій [2].

Бойовий стрес поділяється на два види – фізіологічний і психологічний [3].

До основних стрес-факторів, які викликають фізіологічний стрес, належать: температура повітря, тиск, вологість, шум, вібрація, гіпоксія, збільшення темпу дій, моногонія від надлишку часу, стомлення, поранення, травми, запахи, біль тощо.

Психологічний стрес поділяється на емоційний та інформаційний.

До основних факторів емоційного стресу належать: загроза життю або отримання інвалідності, загибель друзів і товаришів, участь у знищенні противника і насильство щодо цивільного населення, безвідповідальність керівництва, страх припуститися помилки, ступінь узгодженості дій фахівців, невизначеність, групова ізоляція, клаустрофобія, фізичний дискомфорт тощо.

Інформаційний стрес спричиняють раптовість, новизна (нестандартність) обстановки та її швидкоплинність, дефіцит або надлишок часу, гранична інтелектуальна складність ухвалення рішень в умовах невизначеності, одночасне поєднання декількох видів діяльності, надлишок інформації тощо.

У сучасних війнах (збройних конфліктах) бойові дії, як правило, супроводжуються підвищеним впливом стрес-факторів на психіку військовослужбовців [3, с. 81].

Список літератури

1. Приходько І. І. Система профілактики та контролю бойового стресу у військовослужбовців / І. І. Приходько // Слайди виступу. Сучасний стан розвитку екстремальної та кризової психології: IV Міжнародна науково-практична конференція. – Х. : НУЦЗУ, 2017.

2. Кравченко К. О., Тімченко О. В., Широбоков Ю. М. Соціально-психологічні детермінанти виникнення бойового стресу у військовослужбовців - учасників антитерористичної операції: монографія / К. О. Кравченко, О. В. Тімченко, Ю. М. Широбоков. – Харків.: НУЦЗУ, ФОЛ Мезіна В. В., 2017. – 186 с.

3. Блінов О. А. Бойова психічна травма: монографія / О. А. Блінов. – К.:Талком, 2019. – 700 с.

*Науковий керівник: Сергій ВАСИЛЕНКО,
канд. психол. наук, доцент,
ст. наук. співробітник*

УДК: 159.9(043.2)

Анна ХАРЧЕНКО

Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова, Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Підлітковий період займає важливе місце у процесі формування особистості. У зв'язку з появою в дітей підліткового віку нових психологічних особливостей інколи їхні стосунки супроводжуються конфліктами, негативними формами поведінки. Це пов'язано з прагненням до самостійності та лідерства. Підлітки хочуть, щоб з їхніми думками, бажаннями та настроями рахувалися, не терплять недовіри, байдужості, насмішок, нотацій. Підлітки часто відстоюють своє право на лідерство саме в ході конфліктів, вони намагаються довести свою думку за будь-яких умов.

Однією з характеристик нестійкого, дискомфортного становища підлітка є недостатня сформованість його соціальних навичок, які сприяють успішній соціалізації. Недостатньо сформовані соціальні навички, посилені соціально-економічною незахищеністю, часто є причиною, яка впливає на підвищену агресивність, конфліктність підлітка, на його бажання будь-якими засобами компенсувати своє незадоволення життям. Підлітки стикаються з цілим рядом суперечливих позицій та

внутрішніх коливань між залежністю та незалежністю, роллю дитини та дорослого [1].

Ми погоджуємося з думкою Долинської Л.В., що контрастність дитинства і зрілості, між якими знаходиться підліток, ускладнює його засвоєння соціальних ролей і породжує немало зовнішніх і внутрішніх конфліктів. Крім того, існує проблема індивідуальних відмінностей. Загальні закономірності проявляють себе через індивідуальні варіації, які залежать не тільки від оточуючого підлітка середовища і умов виховання, але і від особливостей особистості [5].

Дуткевич Т.В. звертає увагу на те, що конфлікти підлітків і батьків обумовлені недоліками у вихованні, індивідуально-психологічними змінами в психічному розвитку підлітків і індивідуальними особливостями самих дорослих. Вчений наголошує, що конфліктна поведінка підлітків виникає тоді, коли не враховуються індивідуальні особливості, вікові зміни у психіці, коли не змінюється форма і зміст спілкування дорослих [3].

Конфліктні стосунки сприяють розвитку пристосувальних форм поведінки та емансипації підлітка. З'являються відчуженість, переконання у несправедливості дорослого, існування яких забезпечується уявленням про те, що дорослий його не розуміє і зрозуміти не може. На цій основі може виникнути уже свідоме неприйняття вимог, оцінок, поглядів дорослого і він взагалі може втратити можливість впливати на підлітка в цей відповідальний період формування особистості [2].

Підлітки часто конфліктують між собою у зв'язку з різними статусами, які вони займають в міжособистісних відносинах. Це, як правило, затяжні, довгі конфлікти, причини яких скриті від вчителів, і тому вирішувати їх важко. Частина конфліктів, які спостерігаються, є наслідком протиріч, які виникають між високою самооцінкою і не відповідним їй реальним положенням учнів в класному колективі. Підліток не вірить у свої сили у вирішенні конфліктної ситуації, займаючи пасивну поведінкову позицію і відчуває астеничні емоції. Підліток прагне до досягнення суб'єктно-особистісного результату показати себе, відчути впевненість у своїх силах, навіть якщо причина конфлікту не подолана [4].

Отже, провідними для даного віку є три чинники формування конфліктної поведінки. До них відносяться стиль сімейного виховання, становище в групі однолітків і особистісні особливості підлітка.

Список літератури

1. Близнюкова О.М. Психологічний аналіз чинників кризи підліткового віку // Проблеми сучасної психології. Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,

інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. Випуск 8. – Кам'янець-Подільський: “Аксиома”, 2010. – С.66 – 75.

2. Булах І.С. В 86 Психологія особистісного зростання підлітків: реальності та перспективи. / І.С. Булах: монографія. – Вінниця, ТОВ “Нілан-ЛТД”, 2016. – 340 с.

3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2019. – 424 с.

4. Ложкін Г.В., Пов'якель Н.І. Практична психологія конфлікту. – К., 2000. – 254с.

5. Психологія конфлікту / Долинська Л.В., Матяш-Заяц Л.П. Навч. посіб. – К.: Каравела, 2019. – 304 с.

*Науковий керівник: Тетяна ГОРБАЩЕНКО,
ст. викладач*

УДК 159.922.76-056.34:616.896 (043.2)

Ельвіра ХОДАНОВИЧ

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРА В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Процеси адаптації спрямовані на збереження рівноваги з оточуючим середовищем. Зміни, які супроводжують адаптацію, зачіпають всі рівні організму: від молекулярного до психологічної організації діяльності.

Аналіз сутності соціально-психологічної адаптації у наукових джерелах показав, що поняття «адаптація» вивчається багатьма науками і застосовується як у характеристиках різних сторін життєдіяльності організмів, так і у дослідженні поведінки індивіда, групи. В. Синявський та О. Сергеєнкова стверджують, що поняття адаптації включає основні закономірності, що забезпечують існування та розвиток багатьох систем при певній взаємодії внутрішніх і зовнішніх умов їх існування [2]. І. Галецькою виявлено, що адаптація є частиною соціалізації. На сучасному етапі у психологічній науці адаптація трактується як складний, багатоаспектний процес включення людини в змінені умови життєдіяльності, до нової системи вимог і контролю, до нового колективу. Виняткового значення набуває проблема соціально-психологічної адаптації дітей з розладами аутистичного спектра в закладах дошкільної освіти, як переломного моменту розвитку дитини, у процесі якого змінюється її життєвий уклад [1].

Аутизм репрезентовано широким діапазоном виявів, який складають психологічна вразливість, слабка психологічна захищеність, особлива вразливість до негативних соціально-психологічних впливів, порушення комунікації, які спотворюють соціалізацію особистості. Найпоширенішими формами розладів аутистичного спектру є дитячий аутизм, атиповий аутизм, синдром Аспергера, синдром Ретта.

Розлади аутистичного спектру – це первазивне порушення психічного розвитку, тобто порушення, яке охоплює всі сторони психіко-сенсомоторну, перцептивну, мовленнєву, інтелектуальну, емоційну сфери [1].

В. Тарасун вважає, що система психолого-педагогічного супроводу та адаптації дітей із розладами аутистичного спектру має включати компоненти, спрямовані на корекцію порушень розвитку у всіх цих сфер [3]. Причому всі компоненти повинні бути взаємопов'язані між собою і спрямовані на організації того середовища, в якому дитина з розладом аутистичного спектру могла б освоїтися та комфортно себе почувати .

Для забезпечення ефективності соціально-психологічної адаптації до умов закладу дошкільної освіти дітей з розладами аутистичного спектру необхідні такі психолого-педагогічні умови: організація довкілля та середовища, організація часу, сенсорні перерви, соціальні історії, психологічна підтримка сімей, вивчення індивідуальних психологічних особливостей дитини.

Таким чином, вищезазначені умови психолого-педагогічного супроводу складають базові алгоритми діяльності команди підтримки дитини з розладами аутистичного спектру щодо її соціально-психологічної адаптації в закладі дошкільної освіти.

Список літератури

1. Галецька І. Психологічні чинники соціальної адаптації. *Соціогуманітарні проблеми людини*. 2005. № 1. С. 140-145.

2. Психологічний словник / автори-укладачі В.В. Сінявський, О.П. Сергєєнкова ; ред. Н.А. Побірченко. Київ : Науковий світ, 2007. 274 с.

3. Тарасун В.В. Аутологія : теорія і практика : підручник. Київ : «Вадекс», 2018. 590 с.

4. Юрченко Л.О. Діти з розладами аутистичного спектра. План корекційно-розвиткової роботи. Тернопіль : Мандрівець, 2019. 104 с.

*Науковий керівник: Лада ЯКОВИЦЬКА,
д-р психол. наук, професор*

УДК 159.923(043.2)

Олександр ЧЕРЕВКО
Національний авіаційний університет, Київ

ДУХОВНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПОДОЛАННЯ УМОВ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Актуальною проблемою сучасного студента, який активно входить в суспільно-економічні взаємостосунки є подолання умов невизначеності, із формуванням розуміння власної спроможності актуалізації духовного потенціалу та взяття відповідальності за вирішення життєвих і професійних питань.

Відповідальність обумовлює можливість розумного підходу до діагностики власного духовного потенціалу, як внутрішнього ресурсу знань, навичок, умінь, талантів та компетенцій, у вирішенні посылних задач із усвідомленням алгоритму дій. Відсутність вичерпного і найефективнішого розуміння яких і слугує джерелом невизначеності. Подолання якої має низку варіантів розв'язання, таких як: ревізія внутрішнього і зовнішнього ресурсу, у вигляді підвищення інформованості, щодо алгоритмів розв'язання задач і факторів, які на неї впливають; моделювання потенційних результатів та наслідків використання кожного наявного алгоритму; спроможність обрати найсприятливіший алгоритм, врахувавши цінність кожної складової результатів; психологічна актуалізація творчого підходу до вияву нових форм та способів досягнення розв'язання задачі.

Провідним аспектом процесу подолання невизначеності слугує усвідомлення уявлення щодо образу фінального результату. Аналіз якого, надає можливість виділення ключових компонент та їх цінності. Формуючи бачення про реальну спроможність студента вирішити задачу із наявними ресурсами; шляхом підвищення власної кваліфікації, при наявному доступі до відповідних знань, у випадку спроможності їх досягнути; здатністю делегувати частину компетенцій, використовуючи зовнішній духовний потенціал суспільного середовища.

Таким чином, на загальному рівні подолання умов невизначеності досягається діагностикою власного духовного потенціалу, який обумовлює найбільш сприятливу професійну орієнтацію у виборі власної сфери діяльності і професії. Яка дозволяє зосереджуватись на вирішенні питань, до розв'язання яких людина має найбільшу схильність, та досягнення знань якої, відбувається мимовільно та природньо. Що у процесі засвоєння компетенцій виявляє межі власних можливостей та точки духовного розвитку. Опрацювання яких у процесі духовного розвитку

розширює межі свідомості, що на рівні світосприйняття відкриває нові потенційні можливості та упорядковує уявлення, щодо факторів впливу на процеси та явища. Ясність та системність яких, дозволяє знаходити найбільш сприятливий спосіб вияву алгоритму дій, відповідно до бажаного результату, з урахуванням прислухання до інтуїції та орієнтацією на спроможність впоратись із потенційними наслідками свого рішення.

Отже, духовно-психологічні аспекти подолання умов невизначеності полягають у: психологічній готовності особистості знаходити знання, щодо шляхів вирішення задачі, відповідно до внутрішніх і зовнішніх ресурсів; орієнтації на актуалізації свого духовного потенціалу, відповідно до власної професійної схильності; орієнтація на духовний розвиток та самовдосконалення, з розширенням здібностей свідомості і спроможності творчого осягнення нових способів розв'язання завдання; орієнтація на пошук зовнішніх соціально-інтелектуальних та технічних ресурсів, з делегуванням частини задач.

*Науковий керівник: Любов ПОМИТКІНА
д-р псих наук, професор*

УДК 159.9(043.2)

Юлія ЧЕРКЕСОВА

Національний педагогічний університет імені М. Драгоманова, Київ

ТРИВОЖНІСТЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

За останні роки інтерес до дослідження тривожності значно посилюється у зв'язку з різкими змінами життя суспільства, в результаті чого відбувається переживання емоційної напруженості, тривоги та тривожності. На фоні сучасних мінливих морально-ціннісних ідеалів суспільства виникає тенденція збільшення кількості осіб з тривожними розладами. Дослідження даного питання являється актуальним вже не перше десятиліття.

Багато досліджень психологів продемонстрували, що невизначеність і непередбачуваність майбутнього як чинник може викликати страх і тривогу. Ідея «нетерпимості до невизначеності» впливає з досліджень, пов'язаних із тривогою, ключовим компонентом якого спочатку був визначений страх перед невідомим. Психологи визначили страх перед невідомим як «схильність індивіда переживати страх, викликаний уявною відсутністю інформації на будь-якому рівні свідомості або точки обробки» [1]. Цей фундаментальний страх є основним когнітивним процесом, що

лежить в основі всіх тривожних розладів [2], але відрізняється від емоційних переживань, викликаних тривогою.

Дослідники помітили, що на різні емоційні реакції впливає ступінь сприйнятної невизначеності: страх асоціюється з менш невизначеною майбутньою загрозою, тоді як тривога пов'язана з більш невизначеною майбутньою загрозою [3].

Учені відокремлюють два важливі аспекти надмірної тривожності. По-перше, підвищена тривожність в очікуванні неприємних подій може бути важливішою, ніж перебільшена реакція на ці події, для розуміння нейробіологічної та психологічної основи тривожних розладів. По-друге, тривожність пов'язана з передбачуваними уявленнями про потенційно можливі (тобто достеменно невизначені) майбутні події.

Тривожні розлади є дуже поширеними і виснажливими психологічними станами, які часто залишаються нерозпізнаними. Однак, якщо їх не лікувати, то тривожні розлади часто зберігаються і можуть сприяти розвитку інших психічних розладів. Усунути прагнення людини до певності та безпеки нереально. Зміна негативних переконань щодо невизначеності та вдосконалення стратегій подолання здається більш практичним. Тому важливо раннє виявлення тривожних станів у особистості та подальше втручання.

Список літератури

1. Carleton R. N. Into the unknown: a review and synthesis of contemporary models involving uncertainty. *Journal of Anxiety Disorders*. 2016;39:30–43. doi: 10.1016/j.janxdis.2016.02.007.
2. Barlow D. H. Unraveling the mysteries of anxiety and its disorders from the perspective of emotion theory. *American Psychologist*. 2000;55(11):1247–1263. doi: 10.1037/0003-066X.55.11.1247.
3. Rosen J. B., Schulkin J. From normal fear to pathological anxiety. *Psychological Review*. 1998;105(2):325–350. doi: 10.1037/0033-295X.105.2.325.

*Науковий керівник: Любов ДОЛИНСЬКА,
канд. психол. наук, професор*

Світлана ЧЕРНЯВСЬКА
Національний авіаційний університет, Київ

РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ВИВЧЕННЯ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТА ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ПІЛОТІВ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Теоретичний аналіз наукової літератури (М.І. Д'яченко, Л.А. Кандибович, Є.О. Мілерян, В.А. Семиченко, Г.О. Балл, С.Д. Максименко, О.П. Хохліна, О.М. Кокун, Ю.Ю. Бойко, О.С. Колесніченко та ін.) показав, що мотиваційний компонент психологічної готовності до професійної діяльності являє собою систему мотивів, цінностей та інтересів майбутнього авіатора; здійснює мотиваційно-цільову, побуджуючу функцію і є провідним структурним компонентом психологічної готовності до діяльності. Згідно нашої методики дослідження мотиваційного компонента психологічної готовності, показниками його сформованості є: мотивація на досягнення успіху та мотивація на уникання невдач; такі цінності особистості як: власний престиж, високе матеріальне положення, саморозвиток; спрямованість інтересів: «Людина-Техніка», «Людина-Знакова система» [1,2].

Для вивчення мотивів професійної діяльності були використані методики: «Опитувальник для оцінки мотивації до досягнення успіху Т. Елерса», «Опитувальник для оцінки мотивації до уникнення невдач Т. Елерса». Цінності майбутніх авіаторів оцінювалися за допомогою тестової методики «Опитувальник термінальних цінностей І.Г.Сеніна», а інтереси – за допомогою «Диференційно-діагностичного опитувальника Є.О. Климова».

Експериментальною базою дослідження виступала кафедра аеродинаміки та безпеки польотів літальних апаратів Аерокосмічного факультету Національного авіаційного університету, де дослідною роботою було охоплено 40 студентів другого курсу, які навчаються на за спеціальністю «Льотна експлуатація повітряних суден».

Результатами дослідження мотиваційного компонента психологічної готовності студентів-пілотів є отримані дані, щодо рівня сформованості його показників. Так, переважна більшість опитаних (60%) виявила середній рівень мотивації до успіху, дещо менша частина опитаних (40%) продемонструвала високий рівень мотивації такого роду. Мотивація до уникнення невдач відповідає середньому рівню прояву у 60% опитаних, а високі та низькі показники виявлено у 25% та 15% опитаних відповідно. Щодо термінальних цінностей майбутніх авіаторів, то вони переважно

відповідають середньому рівню сформованості. Власний престиж: 75% середній і 25% низький рівні. Високе матеріальне положення: 85% середній, 15% низький рівні. Саморозвиток: 60% середній, 25% низький та 15% високий рівні. Високий рівень спрямованості інтересів у напрямку «Людина-Техніка» було виявлено у 25% досліджуваних, решта респондентів продемонструвала середній рівень прояву (75%). Інтереси типу «Людина-Знакова система» мають високий ступінь прояву лише у 15% досліджуваних. Цікаво, що такий же відсоток (15%) припадає на студентів, чий інтерес до знакових систем має низький ступінь прояву. Результати опитування більшості респондентів (75%) свідчать про середній рівень сформованості таких інтересів.

Таким чином, дослідження показників мотиваційного компонента психологічної готовності майбутніх пілотів цивільної авіації до професійної діяльності дало нам можливість констатувати середній рівень його сформованості і є підставою для подальшого вивчення особливостей його взаємозв'язку з іншими компонентами психологічної готовності до професійної діяльності з метою розвитку останньої і, як наслідок, підвищення ефективності підготовки майбутніх авіаторів у ЗВО.

Список літератури

1. Чернявська С.М., Хохліна О.П. Психологічна готовність до діяльності як умова професійної самореалізації студентів-пілотів цивільної авіації. *Moderní aspekty vědy: XIV. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut. r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut.r.o., 2021. С. 287-306.* <http://perspectives.pp.ua/public/site/mono/monography-14.pdf>.

2. Чернявська С.М. Мотиваційний компонент психологічної готовності майбутніх пілотів цивільної авіації до професійної діяльності // Психологічне забезпечення інноваційних процесів в освітньо-професійному просторі закладу вищої освіти: сучасні реалії та перспективи: збірник наукових праць за матеріалами II Всеукраїнської науково-практичної конференції (21 вересня 2022 року, м. Кам'янець-Подільський). — Київ: КНТ, 2022.- С. 101-105.

*Науковий керівник: Олена ХОХЛІНА,
д-р психол. наук, професор*

ЗВ'ЯЗОК Я-ОБРАЗУ ТА ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У ПСИХОЛОГІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ

Вивчення Я-образу та ціннісних орієнтацій молоді актуальне в сучасних умовах, у зв'язку зі зростаючими вимогами до формування активної творчої особистості, здатної знайти своє місце в житті, самовизначитися та реалізувати себе, враховуючи контекст воєнних та повоєнних умов.

Я-образ – це уявлення індивіда про самого себе. Можна сказати, що це особистість, яка вона є в єдності всіх сторін її буття. Я-образ є складним психічним явищем, що виникає у людини як результат самопізнання та формування ставлення до себе. Образ “Я” це продукт самосвідомості, тобто вияву усвідомлення і оцінки індивідом себе як суб’єкта практичної та теоретичної діяльності, ідеалів та переконань, що мотивують активність.

У Я-образі особистості можна виділити такі елементи, як: «Я-реальне», «Я-ідеальне», «Я-фізичне», «Я-психічне» та «Я-соціальне», «Я-духовне». Головна функція образу “Я” полягає у тому, щоб забезпечити інтегрованість, цілісність, індивіда, його особистісну сутність та досягти суб’єктивної гармонійності.[1]

Ціннісні орієнтації – це певна ієрархічна система установок, які регулюють поведінку людини в соціумі. Ціннісні орієнтації людини органічно виступають як головний компонент детермінації її поведінки. Ціннісні орієнтації особистості формуються в ході соціалізації особистості внаслідок проникнення інформації у індивідуально-психологічний світ людини. Головним чином цінності формуються на основі головних цілей, які ставить перед собою особистість.

Ціннісні орієнтації визначають:

- 1) загальну спрямованість інтересів і прагнень особистості;
- 2) ієрархію індивідуальних вподобань і зразків;
- 3) цільові і мотиваційні програми;
- 4) рівень вподобань;
- 5) уявлення про дійсне і механізми селекції за критеріями значущості;
- 6) міру готовності й рішучості до реалізації власного «проекту життя»[4].

Ціннісні орієнтації сприяють формуванню концепції життєвого шляху особистості, а також система цінностей обумовлює побудову життєвої

стратегії людини. Наявність сформованої системи ціннісних орієнтацій забезпечує гармонію внутрішнього світу особистості, сприяє систематизації її знань, норм, стереотипів поведінки та самоствердженню особистості [2].

Отже, образ «Я» та сформована система ціннісних орієнтацій людини забезпечують гармонію та цілісність особистості. Обидва поняття формуються під час перебування людини в соціумі, тобто соціалізації. Вплив ціннісних орієнтацій на становлення особистості необхідно розглядати у структурі самосвідомості, життєвих відношень особистості до світу в цілому. Тоді як Я-образ є продуктом самосвідомості. З усього вище сказаного можна зробити висновок, що Я-образ та ціннісні орієнтації особистості нерозривно пов'язані між собою.

Список використаних джерел

1. Винославська О.В., Бреусенко-Кузнецов О.А. та ін. Психологія: навч. Посіб. Для студ. Вищ. Навч. Закл. ; ред. О.В. Винославська. – Київ: ІНК ОС, 2005. – 350 с.
2. Долинська Л. В. Психологія ціннісних орієнтацій майбутнього вчителя : [навч. Посіб.] / Л. В. Долинська, Н. П. Максимчук. – Кам'янець-Подільський : ФОП Сисин О. В., 2008. – 124 с.
3. Зінченко Світлана Володимирівна. Роль “Я-концепцій” в особистісному самовизначенні дорослих / Світлана Зінченко // Європейський Союз – Україна: освіта дорослих: збірник матеріалів форуму до Міжнародних днів освіти дорослих в Україні. – К.-Ніжин, 2015. – С. 131-135
4. Целякова О. М. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві [Електронний ресурс] / О. М. Целякова // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – Вип. 38. – Режим доступу : http://zgia.zp.ua/gazeta/VISNIK_38_22.pdf.

*Науковий керівник: Олена ІЧАНСЬКА
канд. Психол. Наук, доцент*

THE IMPORTANCE OF ACCESS TO VIRTUAL COMMUNICATION FOR STABLE EMOTIONAL STANCE OF A ADOLESCENTS IN CRISIS SITUATIONS

Access to information is essential for maintaining a stable emotional stance among adolescents during crisis situations. Natural disasters, war, and social upheavals can create feelings of uncertainty, fear, and anxiety among adolescents, making it challenging for them to make informed decisions and manage their emotions. In this article, we discuss the importance of access to information for adolescents in crisis situations and provide evidence from studies that support this claim.

Access to accurate and reliable information can help adolescents better understand the crisis situation they are facing, which can reduce feelings of anxiety and stress. Information can also provide adolescents with a sense of control and empowerment, which can further enhance their emotional stability. By having access to information, adolescents can make informed decisions and take appropriate actions to protect themselves and their loved ones.

Studies have shown that access to information can help reduce anxiety and stress in adolescents during crisis situations. For example, a study conducted in the aftermath of the 1995 earthquake and tsunami in Kobe found that access to information about the disaster helped adolescents cope with the emotional distress caused by the event [1]. Similarly, a study conducted in the aftermath of Hurricane Katrina found that access to information about the storm and discussing it helped reduce anxiety and depression among children [2].

However, it is important to note that not all information available online is accurate or reliable. Misinformation and fake news can exacerbate anxiety and panic, leading to further emotional distress. Therefore, it is essential to ensure that adolescents have access to credible and verified sources of information. This can be achieved through government-approved websites, verified social media accounts, and established news outlets [3].

In addition, the COVID-19 pandemic has created additional challenges for adolescents, including social isolation, disrupted education, and limited access to mental health services. The pandemic has also disrupted traditional social support networks, such as schools, peer groups, and community organizations [4].

Virtual communication platforms have become increasingly important in addressing the emotional needs of adolescents in crisis situations. These

platforms offer opportunities for adolescents to connect with others and maintain social relationships, reducing feelings of isolation and loneliness. Virtual communication can also provide access to mental health professionals, offering support and guidance during times of emotional distress.

Virtual communication platforms are diverse and include social media, video conferencing, messaging apps, and online support groups. These platforms offer several benefits, including anonymity, convenience, and accessibility. adolescents can access virtual communication platforms at any time and from any location, providing a sense of control and autonomy over their emotional support.

Conclusion. Access to accurate and reliable information and virtual communication is crucial for maintaining a stable emotional stance among adolescents during crisis situations. The war in Ukraine has highlighted the importance of virtual communication platforms for adolescents in crisis situations. Virtual communication platforms offer opportunities for adolescents to connect with their peers, family, and mental health professionals, reducing feelings of isolation and providing emotional support.

References:

1. Sawada Y, Shimizutani S. How do people cope with natural disasters? Evidence from the Great Hanshin-Awaji (Kobe) earthquake in 1995. *Journal of Money, Credit and Banking*. 2008 Mar;40(2-3):463-88.

2. Abramson DM, Park YS, Stehling-Ariza T, Redlener I. Children as bellwethers of recovery: dysfunctional systems and the effects of parents, households, and neighborhoods on serious emotional disturbance in children after Hurricane Katrina. *Disaster medicine and public health preparedness*. 2010 Sep;4(S1):S17-27.

3. Huang YL, Starbird K, Orand M, Stanek SA, Pedersen HT. Connected through crisis: Emotional proximity and the spread of misinformation online. In *Proceedings of the 18th ACM conference on computer supported cooperative work & social computing* 2015 Feb 28 (pp. 969-980).

4. Ellis WE, Dumas TM, Forbes LM. Physically isolated but socially connected: Psychological adjustment and stress among adolescents during the initial COVID-19 crisis. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*. 2020 Jul;52(3):177.

*Scientific supervisor: Lada YAKOVYTSKA,
Doctor of Sciences, Professor*

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ БЕЗПЛОТНИХ СИСТЕМ ДЛЯ СИСТЕМАТИЧНОГО ІНФОРМУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ПРО ВІЙСЬКОВУ ОБСТАНОВКУ

Вступ. Виходячи із сучасного положення України, впровадження та розвиток безпілотних систем, по типу безпілотних літальних апаратів, є одним із основних шляхів отримання достовірної інформації, її систематизації, та використання у військовій обстановці, для більш ефективного використання військово-технічних засобів.

Матеріали та методи. Матеріалами дослідження виступили наукові роботи та статті по даній темі дослідження. Для наукового обґрунтування результатів дослідження новітніх безпілотних систем, використаний метод аналізу та синтезу наукових першоджерел, порівняння безпілотних систем НАТО та України, теоретичне узагальнення використаних джерел та систематизація у впровадженні науково-технічних результатів теоретичного дослідження.

Результати. Головними завданнями України є покращення військової боєздатності, посилення оборонної спроможності, швидкість реагування на критичні ситуації, а також вступ до НАТО. Виходячи із завдань потрібні конкретні кроки, для виконання кожного, а першим кроком у даних завданнях є розвиток безпілотних систем, які дозволять швидко виявити, проаналізувати та відреагувати на будь який чинник впливу на Україну та її кордони [2]. Технологічні нововведення можна використовувати як наземний, аерокосмічний та підводний апарати. Прогнозування експертів у області безпілотних систем виправдовуються, та до 2025р. у складі бойової авіації провідних країн світу, буде налічуватися до 80% безпілотної складової [2]. В НАТО уже використовуються дані технології, і встановлені стандарти які повинна виконувати кожна країна Північного Альянсу, при використанні безпілотних систем зокрема безпілотних авіаційних комплексів (БпАК) [1]. Однією з переваг використання безпілотних літальних апаратів є зменшення втрат військових, що вплине і на боєздатність Збройних Сил. У 2020 р. Україна розпочала ціле направлене виготовлення безпілотних роботизованих систем, тому майбутні досягнення України в військовій справі будуть залежати у більшій частині, від просування даної області науки та техніки [2]. Тому можливо саме підвищений розвиток та

виробництво безпілотних систем призведе до зацікавленості НАТО до України.

Висновки. Безпілотні системи різних типових характеристик є основним завданням держави для покращення боєздатності, економії військових ресурсів, підвищення швидкості реагування на загрози, розвитку технологій та модернізації військової розвідки, підвищення можливості вступу України до НАТО.

Список використаних джерел

1. Ключніков, І. М., Шалигін, А. А., & Джус, Р. М. (2017). Використання стандартів НАТО при обґрунтуванні вимог до безпілотних авіаційних комплексів. Актуальні проблеми проектування, виготовлення і експлуатації озброєння та військової техніки: матеріали Всеукраїнської науково-технічної конференції, Вінниця, 17–19 травня 2017 р.: 160-162.

2. Tolok, P. Розвиток виробництва безпілотних роботизованих систем в Україні засобами міжнародного воєнно-економічного співробітництва. Journal of Scientific Papers "Social Development and Security", 2021, 11(5), 51-59.

3. Залипка, В. Д. Особливості створення та застосування наземних роботизованих комплексів у провідних країнах світу та Україні. Науковий вісник НЛТУ України, 2022, 32(4), 60-65

*Науковий керівник: Сергій ПЕТРИЧЕНКО,
ст. викладач*

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

UDC 004.056 (043.2)

Nicholas PIERCE

University of Texas at Austin, Austin, USA

ADDRESSING THE DANGERS OF AN OPEN INFORMATION ECOSYSTEM

The United States can be said to be in an information crisis; trust in the government and media remains at abysmally low levels, while the advertising-driven information economy increasingly favors low-quality and inflammatory writing [3]. The intensity of panic and paranoia around every public crisis indicates an outdated and ineffective response by authorities in challenging bad actors in the information ecosystem. I define the “information ecosystem” here as the space where the public and institutions communicate and interact through media, both social media and traditional. The “open” designation refers to the wide range of information and the low cost of entry into the information space afforded by social media and the Internet, which is a component of the breakdown of effective public communication [1]. The crisis here lies in the failure of institutions to communicate effectively, especially in crises where clear and correct information is necessary for an informed public.

In the domestic sphere, an example of this crisis is the public debate around COVID, which outside of mainstream media spaces has been dominated by disinformation about vaccines spread through social media [4]. Beyond the anti-vaccine movement, a browse through any social media comment section on topics such as nutrition or history indicates a disturbing depth and breadth of disinformation across a diverse range of communities. In the foreign sphere, the messaging of the United States has been strong if one considers only American allies; other countries have signaled support in the UN but have remained largely uncommitted to US foreign policy actions such as sanctions.

This crisis of public communication can be interpreted as a failure of the open information ecosystem, specifically the failure of the government to effectively sponsor the voices that would be most important in combating disinformation and hysteria: the well-educated expert. Due to the open nature of the information ecosystem, the public square has been conceded to those with large presences over those who have the education necessary to lead the public conversation [2]. The sheer amount of content available on social media platforms presents an incredibly inviting atmosphere for the growth of

disinformation, and the only way to combat it is to invest into training and education of experts to lead the public conversation from within and outside institutions.

References

1. Barfar, Arash. "Cognitive and affective responses to political disinformation in Facebook." *Computers in Human Behavior* 101 (Dec. 2019): 173-179.
2. Berkowitz, Carin, and Matthew Gibson. "Reframing the Public Humanities: The Tensions, Challenges & Potentials of a More Expansive Endeavor." *Daedalus* 151, no. 3 (2022): 68-81.
- Curran, James. "Triple crisis of journalism." *Journalism* 20, no. 1 (Jan. 2019): 190-193.
3. DiRusso, Carlina, and Kathleen Stansberry. "Unvaxxed: A Cultural Study of the Online Anti-Vaccination Movement." *Qualitative Health Research* 32, no. 2 (2022): 317-329.

*Scientific supervisor: Tetiana KLYNINA
PhD (History), Associate Professor*

УДК 342.5:070-028.45(477)(043.2)

Данило АНТОНОВ

Національний авіаційний університет, Київ

СЛУЖБИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Сьогодні стан управління органами державної адміністративної влади та органами місцевого самоврядування в Україні характеризується підвищеним навантаженням, необхідністю використання сучасних комп'ютерних засобів, інформатизації різних складових їх діяльності, впровадження нових інформаційних технологій. При цьому завданням процесу інформатизації діяльності державних органів є забезпечення інформаційних потреб центрального та місцевого самоврядування на основі єдиного інформаційного простору, всебічної автоматизації управління та автоматизації.

Відтак в умовах розвитку процесу глобалізації інформаційного суспільства, інформація відіграє ключову роль у системі державного управління. Розвиток інформаційного забезпечення державних органів є стратегічним орієнтиром влади на шляху сталого розвитку.

Закон України «Про інформацію» визначає інформацію як будь-яку

інформацію або дані, які можуть зберігатися на матеріальному носії або відображатися в електронній формі [1]. Держава контролює спосіб отримання інформації. Завдання цього контролю полягає у тому, щоб забезпечити дотримання законодавчих вимог національних органів влади щодо інформації.

Інформаційно-аналітичне забезпечення можна розглядати як один із методів державного управління, що додає специфічних рис до загальних характеристик методів фінансового менеджменту. Незважаючи на значну кількість досліджень вітчизняних науковців, присвячених окремим аспектам інформаційного забезпечення в державному управлінні, наразі не існує єдиного підходу до визначення сутності інформаційно-аналітичного забезпечення [3].

Узагальнено, за твердженням науковців, інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади – це комплекс заходів зі збору, обробки та використання інформації, необхідної для виконання покладених на них функцій і завдань. Інформаційно-аналітичне забезпечення – це системне поняття, що складається з двох взаємопов'язаних елементів: інформаційний рівень – це діяльність, яка забезпечує інформацією, необхідною для виконання завдань співробітників; рівень аналізу – це творчий елемент діяльності, спрямований на оцінку інформації та підготовку рішень [2].

Серед суб'єктів інформаційно-аналітичного забезпечення варто виокремити наступні: інформаційно-аналітичні підрозділи органів державної влади, інформаційні агентства, незалежні інформаційні аналітики та інші особи, які проводять збір та аналіз інформації щодо проблемних ситуацій, що мають місце у суспільстві і забезпечують такою інформацією суб'єктів державного управління.

Метою інформаційно-аналітичного забезпечення управління є створення інформаційної бази для підготовки, прийняття, реалізації та контролю за виконанням управлінських рішень. У процесі обміну інформацією між органами управління та їхніми суб'єктами формується стабільна та цілісна система.

У діяльності інформаційно-аналітичного центру управлінська інформація є необхідною основою для вироблення, прийняття та реалізації управлінських рішень, упорядковуючи таким чином взаємодію між об'єктами та суб'єктами управління і формуючи прямі та зворотні зв'язки.

Таким чином, інформація та дії суб'єкта управління повинні становити єдність, тобто інформаційно-аналітичне забезпечення державного управління має бути безперервним як у процесі прийняття рішень, так і в процесі їх реалізації. Для ефективного публічного управління інформаційний аналітик повинен завжди враховувати характер

проблемної ситуації, можливі варіанти дій та обрану дію, а суб'єкт управління зобов'язаний спиратися на інформацію, надану аналітиком, при виборі оптимального управлінського рішення.

Список літератури

1. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992. Поточна редакція 01.01.2023. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2657-12> (дата звернення: 27.02.2023).

2. Соколов В. А. Категоріально-понятійний апарат проблематики аналітичної діяльності у сфері забезпечення національної безпеки України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 15. С. 73–78.

3. Телешун С. О., Рейтерович І.В. Інформаційно-аналітична діяльність в державному управлінні: навч.-метод. матеріали. Київ: НАДУ, 2013. 36 с.
Науковий керівник: Людмила БОЖУК, канд. іст. наук, доцент

УДК [004.738.5:316.772.5]:004.056(043.2)

Марина БОЖКО

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ

Комунікація в сучасному світі не лише організовує суспільні відносини, але й впливає на організацію соціальної дійсності. Інформаційне суспільство використовує мережеву комунікацію через нові умови комунікативної взаємодії, а також, оскільки джерело та одержувач інформації у подібних комунікаціях мають рівні права та технологічні можливості, для створення контенту.

Соціальні мережі нині є невід'ємними інтернет-сервісами, які потрібні для комунікації, налагодження соціальних зв'язків, реклами, інформування населення про важливі події та, звичайно ж, поширення інформації. Відтак, оскільки кількість інформації невпинно збільшується, що призводить до інтенсивного розвитку науки й техніки, сучасні інформаційно-комунікаційні технології надають значно більші можливості для комунікації в мережі «Інтернет» та поширення соціально значущої інформації. Однак перенасичення соціального простору новими даними ми не можемо трактувати як позитивне явище. Наприклад, через збільшення циркуляції інформації за допомогою соціальних мереж може відбуватися маніпулювання суспільною думкою, зміна моральних чи

поведінкових реакцій особи, глобалізація спілкування, що веде, у свою чергу, до втрати ідентичності.

Проблемою використання такого виду комунікативних інструментів для маніпулювання думками людей почали цікавитися нещодавно, усвідомлюючи, що саме соціальні мережі є найбільш ефективними інструментами, мають потенційно нескінченне число центрів акумуляції, поширення інформації та альтернативні ланцюги комунікативних ланок. Серед науковців, що присвятили свої дослідження означеній проблематиці, варто, зокрема, назвати: Почепцова Г.Г. [3], Скулиша Є.Д., Петрика В.М., Присяжнюка М.М., Компанцева Л.Ф. [2] та ін. Зокрема, Почепцов Г.Г. розглядає питання інформаційних війн та впливу соціальних медіа як інтелектуального інструментарію [3]. Такі науковці, як Петрик В.М., Присяжнюк М.М., Компанцева Л.Ф. у навчальному посібнику «Сугестивні технології маніпулятивного впливу» досліджують інформаційно-комунікаційне суспільство як об'єкт маніпулятивних технологій, зокрема: нейромаркетингу, піару та інших методів, що змінюють особисту ідентичність, використовуючи нові соціальні комунікації як засіб [2].

Згідно з дослідженням організації «USAID-Internews» у 2022 році в Україні скоротилося споживання телебачення, радіо, преси та інтернет-сайтів, натомість більшість, а саме 74% опитаних, використовують соціальні мережі для отримання новин, проте, лише 49% використовують декілька джерел інформації [1]. Це доводить, що соціальні мережі мають значні об'єми даних, проте складно ручатися за якість та фільтрування інформації, що циркулює у них.

Рівень медіаграмотності та вміння критично оцінювати відомості, на жаль, усе ще недостатній, а інформаційні загрози, такі як: фішинг, хакерські атаки, зливання особистих чи конфіденційних даних у мережу, троянські програми, мережеві хробаки тощо лише збільшилися, оскільки інформаційна війна, яку ми ведемо з Росією, є продовженням реальних військових дій у інфопросторі. Постійна інформаційна загроза зумовлює необхідність удосконалювати обізнаність населення щодо негативної ролі соціальних мереж, які використовуються для дезінформації, сугестії, пропаганди та білого шуму.

Отже, соціальні медіа є феноменом та одним із комунікативних інструментів сучасності, які також виступають новою формою масової та публічної комунікації. Проте, соціальні мережі також є й середовищем інформаційних загроз, тому маємо дбати про якість контенту, фільтрувати його, підвищувати рівень медіаграмотності та зробити фактчекінг щоденною звичкою.

Список літератури

1. Українські медіа, ставлення та довіра у 2022 р. [Електронний ресурс] // USAID-Internews. 2022. URL: <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/Ukrainiski-media-stavlennia-ta-dovira-2022.pdf> (дата звернення: 01.03.2023).

2. Сугестивні технології маніпулятивного впливу: навч. посіб. / В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш та ін. Київ: ЗАТ “ВІПОЛ”, 2011. 248 с.

3. Почепцов Г. Г. Смыслові та інформаційні війни [Електронний ресурс]. Інформаційне суспільство. 2013. Вип. 18. С. 21-27. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2013_18_6 (дата звернення: 01.03.2023).

*Науковий керівник: Людмила БОЖУК,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 004.77:316.772.5(043.2)

Марина БОРОДАЙ

Національний авіаційний університет, Київ

ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ УСТАНОВ

Переважна більшість професійних інформаційних установ в Україні та інших пострадянських державах діють у сфері обігу інформації, призначеної для розв'язання тактичних завдань на різних рівнях управління. Причому ці суб'єкти інформаційного ринку мають різний вік: одні виникли ще за радянських часів, а потім адаптувалися до нових умов, інші – з'явилися значно пізніше [1].

Інтернет-комунікації в інформаційних установах є важливим засобом взаємодії з читачами та користувачами. Бібліотеки, музеї та інші інформаційні установи використовують інтернет-комунікацію для залучення більш широкої аудиторії та збільшення своєї онлайн-присутності. Сучасні інформаційні технології дозволяють інформаційним установам зв'язуватися з користувачами, щоб дізнатись їхні потреби, вимоги та надавати кращі послуги.

Двома найрозповсюдженішими формами існування електронних інформаційних ресурсів є вебсайти та бази даних. Іноді бази даних є сукупністю документів. Прикладом такого електронного інформаційного ресурсу може слугувати база даних будь-якої системи електронного документообігу [3]. Для інформаційних установ по типу архівів вебсайт умовно стає новим видом довідника – комплексним електронним

довідником оперативного характеру. Можливості такого довідника досить широкі: він може включати описову (повідомлення, хроніка, огляд тощо), бібліографічну та археографічну (каталоги, покажчики, списки, переліки), едиційно-текстову (публікація джерел та наукових ресурсів), зображувальну (зокрема й кіно-, фоторесурси) інформацію, у тому числі й краєзнавчого змісту, бази даних тощо [2].

Середні та великі інформаційні установи використовують соціальні мережі та електронну пошту, щоб збирати відгуки від читачів та відповідати на запитання. За допомогою інтернет-комунікацій інформаційні установи поширюють актуальну інформацію та знання серед користувачів, збільшуючи тим самим свою цінність для суспільства. Важливими функціями інтернет-комунікацій є рекламування установи, покращення ефективності та зручності надання послуг, збір відгуків та інформації про потреби користувачів. Також можна використовувати різні канали комунікації, такі як електронна пошта, соціальні мережі, онлайн-чати, офіційні вебсайти тощо, щоб забезпечити максимальну доступність для користувачів.

Завдяки впровадженню сучасних технологій та інтернет-комунікацій розширився спектр послуг та форм інтелектуальних сервісів, бібліотечних інформаційних продуктів. Сьогодні у бібліотечній діяльності постійно з'являються нові інструменти інтернет-комунікацій: соціальні мережі, наукові конференції, інформаційні бібліотечні продукти, довідково-бібліографічне обслуговування віддалених користувачів, електронна доставка документів, мобільні додатки тощо [5].

Отже, вимогою сьогодення є не лише забезпечення користувачам доступу до інформації через бази даних та особисте відвідування офісів, а й надання якомога повної та об'єктивної інформації про склад та зміст послуг установи через глобальну мережу Інтернет. Одним з головних впливів Інтернету на інформаційні установи є зміна формату та швидкості поширення інформації. Завдяки соціальним мережам та іншим онлайн-каналам комунікації, нові відомості можуть бути опубліковані майже миттєво, установи мають можливість швидко відреагувати на актуальні події та передавати інформацію своїм читачам у режимі реального часу.

Список літератури

1. Біловус Л.І. Управління та організація діяльності інформаційних установ (за фаховим спрямуванням). Тернопіль. 2010. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/9171/1/feu_kdidu_sdid_dotudiu_NP.pdf (дата звернення: 20.03.2023)
2. Божук Л. В. Інформаційні ресурси і сервіси інтернет в роботі архівів України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса*

Шевченка. Історія. 2016. Вип. 3. С. 14-18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2016_3_5 (дата звернення: 21.03.2023)

3. Гавриш В. І. Архівні ресурси України в глобальній інформаційній мережі: види, доступ, перспективи. Тернопіль. 2017. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ist_2016_3_5 (дата звернення: 21.03.2023)

4. Климчук О. В. Сучасні аспекти використання інформаційних систем і технологій в управлінні. Вінниця. 2021. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230931> (дата звернення: 20.03.2023)

5. Самохіна Ж. В. Інтернет-комунікації в діяльності інформаційних установ. *Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг».* 2022. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1419> (дата звернення: 20.03.2023)

*Науковий керівник: Ольга ЮРЧЕНКО,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 070.16(477) (043.2)

Вікторія ГАРБАР

Національний авіаційний університет, Київ

ФЕЙКИ ТА ДЕЗІНФОРМАЦІЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ УКРАЇНИ

Дезінформація та підроблені (штучно створені, неправдиві) новини стали повсякденним явищем у мінливому сучасному суспільстві, де суб'єкти інформаційних відносин самі стають або творцями, або тими, хто поширює (свідомо чи несвідомо) неправдиву, або свідомо спотворену інформацію.

Дезінформація здійснює морально-психологічний вплив на споживачів інформаційних послуг, вводить їх в оману щодо справжнього стану речей та створює так звану «викривлену реальність». Відповідно до Закону України «Про інформацію» створення такої «реальності» є протиправним, оскільки Закон засвідчує право та можливість кожної людини на вільне одержання, використання, поширення, зберігання та захист інформації, яка є необхідною для реалізації прав, свобод та законних інтересів громадян [1].

Українська наукиня Мар'яна Кіца зазначає, що фейкова інформація –

це інформаційна зброя масового ураження. Основна мета таких повідомлень – це переконання аудиторії у правдивості даної інформації та поява сумнівів. Завданнями фейкових повідомлень є дезінформувати аудиторію та пропагувати власне бачення, політику і позицію [2].

Найбільш поширеним, а через це й загрозливішим засобом розповсюдження дезінформації, є соціальні медіа. Сьогоднішні соціальні мережі, які «охопили та поглинули» світове суспільство, є ідеальною платформою для маніпуляцій та висвітлення неправдивої інформації в інтересах впливових людей, угруповань та окремих держав. За даними проведеного опитування українською науковицею Іриною Мудрою, 62% респондентів отримують інформацію із соціальних мереж, 48% - із сайтів новин [3]. Можна лише уявити масштаби поширення дезінформації особливо враховуючи той факт, що Інтернет став найпопулярнішим місцем отримання інформації в Україні у 2022 році. Нажаль, поширити дезінформацію в соціальних мережах достатньо просто: відсутність редакційного контролю та покарання за розповсюдження дезінформації, безкоштовний доступ до соціальних мереж, «довірливість» користувачів та небажання перевіряти інформацію (здійснювати фактчекінг), все це призводить до швидшого розповсюдження «неправдивого» контенту та його «вірусності», тобто масового поширення користувачами зі сторінки на сторінку, з сайту на сайт тощо.

Варто наголосити, що особливого поширення фейкові новини набувають на тлі важливих та масштабних подій. З початком повномасштабного вторгнення країни-агресорки до України тема фейків та дезінформації постала наново і ми можемо спостерігати їх масове використання у повсякденному інформаційному полі українців.

Отже, протидія фейкам та дезінформації є одним з найголовніших завдань у забезпеченні інформаційної безпеки держави, оскільки окрім повномасштабної війни триває запекла інформаційна війна, головною рушійною силою якої є дезінформація, яка є «гібридною зброєю» в руках ворога.

Список літератури

1. Про інформацію: Закон України від 28.06.1996. Поточна редакція 01.01.2022. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 16.02.2023).
2. Кіца М. Особливості та методи виявлення фейкової інформації в українських ЗМІ. Журналістські науки. Вип. 883, №1. 2017. С. 30-35. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/43019> (Дата звернення: 20.02.2023).
3. Мудра І. Поняття «фейк» та його види у ЗМІ. Теле- та

радіожурналістика, № 15. 2016.С.184-188. URL:
<http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/teleradio/article/viewFile/694/699> (Дата звернення: 20.02.2023).

*Науковий керівник: Тетяна КЛИНИНА,
канд. іст. наук, доцент*

УДК: 002.1:167.2(043.2)

Марія ГУЛІВЕЦЬ

Національний авіаційний університет, Київ

РОЛЬ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

На сучасному етапі джерела інформації відіграють дуже важливу роль в здійсненні інформаційно-аналітичній діяльності. Їх роль полягає в забезпеченні суб'єктів інформаційної діяльності якісною та достовірною інформацією, яка є необхідною для проведення аналізу та вирішення багатьох важливих завдань. У свою чергу, джерела інформації є важливим елементом у процесі збору, аналізу та опрацювання інформації, а також у формуванні висновків і прийнятті рішень.

Згідно із Законом України «Про інформацію» джерелами інформації є передбачені або встановлені законом носії інформації: «документи та інші носії інформації, які являють собою матеріальні об'єкти, що зберігають інформацію, а також повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи» [1].

У загальному розумінні інформаційні джерела є невід'ємною частиною інформаційно-аналітичної діяльності, оскільки інформація є фундаментом для функціонування такого роду діяльності. Наразі, інформація охоплює усі сфери життя людини, тому важливо вміти аналізувати її. Саме для цього і створена інформаційно-аналітична діяльність [3].

Інформаційні джерела в аналітичній діяльності дозволяють визначити формування розвитку подій та явищ у певній сфері, ефективність та розпізнання сутності причин та тенденцій розвитку в галузі. Таким чином, можна надати розгляд оцінки ситуації, що склалася, висновків, рекомендацій та прогнозів.

На сьогодні життя сучасної людини неможливо уявити без джерел інформації. В ХХІ ст. людство перебуває в інформаційному потоці – стрімкому, безмежному та швидкоплинному. Саме доступність інформації та її великий обсяг створює сучасну проблему з переважанням інформаційних джерел недостовірною інформацією, що ставлять під

загрозу спотворення інформаційних ресурсів [2].

Крім того, через великий приріст соціальних процесів створюються неконтрольовані та суперечливі потоки інформації, що потребують відповідного аналізу, контролю та дослідження, що неможливо зробити без сучасних аналітичних технологій. При вирішенні цієї проблеми допомагає інформаційно-аналітична діяльність. Саме завдяки інформаційно-аналітичній діяльності виконується збір, пошук, переробка інформації, тобто реалізується сукупність інформаційних процесів, що є необхідним для ефективного та якісного використання інформації. Тому, можна бути впевненим, що при організації інформаційно-аналітичної діяльності залучаються усі механізми для перевірки інформації на достовірність, повноту та зрозумілість.

Отже, інформаційні джерела в аналітичній діяльності дозволяють визначити формування розвитку подій та явищ у певній сфері, ефективність та розпізнання сутності причин та тенденцій розвитку в галузі.

Список літератури

1. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ: станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 28.02.2023).

2. Бржевська З. М., Гайдур Г. І., Аносов А. О. Вплив на достовірність інформації як загроза для інформаційного простору. *Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка»*, 2(2), 105-112. URL: <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2018.2.105112> (дата звернення: 01.03.2023).

3. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність : навч. посіб. Київ : Університет «Україна», 2014. 417 с. URL: <http://library.megu.edu.ua:8180/jspui/bitstream/123456789/1577/1/LAD.pdf> (дата звернення: 01.03.2023).

*Науковий керівник: Оксана ІЛЬКОВА,
старший викладач*

Валерія ГУРА

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО–АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ В КРАЇНАХ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ

Сьогодні велику увагу приділяють ефективності інформаційно-аналітичної діяльності як однієї з управлінських функцій, що має велике значення в європейській науці про державне управління та є її ефективною основою. Важливою частиною цього процесу є впровадження передового досвіду національних наукових інституцій та аналітичних центрів ЄС, а також необхідність систематизації та узагальнення переважно у сфері управління, політичної та економічної діяльності.

Говорячи про розвиток інформаційно-аналітичної діяльності у Великій Британії, варто звернути увагу на Королівський інститут міжнародних відносин, який був заснований у Лондоні в 1920 році як незалежний політичний інститут з місією сприяти створенню безпечного, процвітаючого та справедливого світу. Відповідно до щорічного індексу глобальних аналітичних центрів Пенсільванського університету, у 2020 році згаданий інститут посів шосте місце серед аналітичних центрів у світі (включно зі США) та шосте місце у світі (без США) [1]. Інститут видає два інформаційно-аналітичні журнали «Міжнародні справи» та «Всесвітній огляд», які є найважливішими джерелами цінної та аналітичної інформації [2].

У Бельгії, наприклад, одним з найавторитетніших інформаційно-аналітичних центрів є Центр аналізу Брейгеля. Створений у 2005 році Центр зосереджується на підвищенні якості економічної політики за допомогою відкритих і заснованих на фактах досліджень, аналізу та дебатів [3]. Центр аналізу Брейгеля займає перше місце у світі (за винятком аналітичних центрів у США) і друге місце у світі (включаючи аналітичні центри США). Згідно з Global Go To Think Tank Університету Пенсільванії в рейтингу Global Index 2020 року Центр посів перше місце серед найкращих аналітичних центрів Європи та дванадцяте місце серед найкращих аналітичних центрів, діяльність яких зосереджується на питаннях внутрішньо-економічної політики.

Щодо Франції, то варто відзначити заснований у 1872 році Паризький інститут політичних наук, широко відомий як Sciences Po. Це не просто міжнародний дослідницький університет, а великий аналітично-дослідницький центр, який зосереджує свою увагу на п'яти основних напрямках: економіці, історії, праві, політології, соціології. Дослідження,

що проводяться в Sciences Po, зосереджені на головних викликах, що постають перед суспільством, підживлюють і активізують громадські дебати щодо таких питань, як охорона здоров'я, освіта, розвиток міст, безпека, навколишнє середовище та демократія в усьому світі. [4].

Отже, інформаційно-аналітичні центри країн Західної Європи мають одну ключову відмінність: вони функціонують у формі інститутів, які є науковими чи дослідницькими центрами, але на відміну від університетів, вони не мають студентів, не пропонують навчальні курси і не намагаються відразу пропонувати кількість досліджень з усіх можливих тематик, але зосереджуються, насамперед, на ключових питаннях державної політики і з метою підвищення ефективності своєї діяльності залучають науковців і дослідників, які мають досвід суміжних галузей.

Список літератури

1. Global Go To Think Tank Index Report 2020 [Electronic resource]. — Access mode: https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=think_tanks
2. The Royal Institute of International Affairs Chatham House [Electronic resource]. — Access mode: <https://www.chathamhouse.org>
3. Bruegel [Electronic resource]. — Access mode: <http://bruegel.org>
4. Polski Instytut Spraw Międzynarodowych [Źródło electroniczne]. — Ścieżka dostępu: www.pism.pl/strona_glowna

*Науковий керівник: Тетяна КЛИНИНА
канд іст. наук, доцент*

УДК 811.111 (043.2)

Ніна ДАШЕВСЬКА

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ В ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕЧНИХ УСТАНОВ НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Соціальні мережі є важливою складовою у комунікації кожної людини сьогодення. Люди все більше стають зацікавленими у тому, аби товари, які вони купують, або послуги, якими вони користуються були легкодоступними. У свою чергу, соціальні мережі – зручний інструмент просування діяльності інформаційних установ, у тому числі і бібліотечних, оскільки вони неабияк спрощують процес споживання. Якщо бібліотека

хоче бути сучасною і орієнтованою на користувача, вона повинна звернути увагу на соціальні медіа і роботу в них.

Для бібліотек соціальні мережі є платформою діалогу з користувачами, які самі вирішують, який контент їм споживати. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського може використовувати соціальні мережі для різних цілей, які можуть включати:

1. Рекламу бібліотечних послуг: бібліотека може використовувати соціальні мережі для популяризації своїх послуг, книг, заходів, та інших подій.
2. Комунікація з користувачами: бібліотека може використовувати соціальні мережі для спілкування з користувачами, наприклад, у режимі відповіді на запитання, запрошення на заходи, опитування та інші форми взаємодії з читачами.
3. Підтримка груп за інтересами: бібліотека може створювати групи у соціальних мережах для підтримки певних груп за інтересами, таких як наукові працівники, дослідники, любителі літератури з певної країни, або здобувачі вищої освіти.
4. Дистанційна освіта: бібліотека може використовувати соціальні мережі для дистанційної освіти, наприклад, проведення вебінарів з тематики книгозбірні.
5. Збір даних та аналітика: бібліотека може використовувати соціальні мережі для збору даних та аналітики щодо інтересів та поведінки користувачів. Це може допомогти бібліотеці зрозуміти, які книги та послуги найбільше цікавлять її читачів, та як краще рекламувати свої послуги [1].

Загалом, соціальні мережі можуть бути корисним інструментом для головної книгозбірні України щодо спілкування з користувачами, просування своїх послуг, підтримки спільноти читачів та збору даних. Проте, перед тим як бібліотека почне активно використовувати соціальні мережі, вона повинна розробити стратегію використання цих інструментів, визначити свої цілі та цільову аудиторію. Для досягнення успіху в соціальних мережах, бібліотека повинна також забезпечити високу якість контенту, взаємодію з користувачами та підтримку активності. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського використовує мережу «Фейсбук» [2], але для залучення молодіжної аудиторії, SMM-спеціалісти можуть створити акаунт в інстаграм та почати регулярно публікувати фото книг, новинки, анонси подій, світлини з виставок та інших заходів, проведених бібліотекою. За допомогою інстаграму можна запрошувати користувачів до участі у конкурсах, опитуваннях, обговорення книг, та інших активностях, що збільшать кількість аудиторії та залучення її уваги до бібліотечних послуг. Також

можливо використовувати соціальні мережі для розміщення реклами друкованої продукції та інших книжкових подій в межах Києва та України, інформації про послуги бібліотеки та інформаційно-просвітницькі заходи, які вона організовує та проводить.

Можна зробити висновок, що залучення уваги аудиторії до культурно-просвітницької діяльності бібліотеки є однією з головних місій цього загальнодержавного комплексного бібліотечно-інформаційного, науково-дослідного, культурно-просвітницького центру. Використання соціальних мереж, зокрема інстаграму, для привернення уваги до бібліотечних послуг та організації інформаційних та культурних заходів є актуальним та дієвим інструментом у сучасному світі.

Список літератури

1. Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/97> (дата звернення: 01.03.2023).

2. Вебсайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/> (дата звернення: 01.03.2023).

*Науковий керівник: Оксана ІЛЬКОВА,
старший викладач*

УДК 316.454.52:004.738.5(043.2)

Ольга ДЗЮБА

Національний авіаційний університет, Київ

КОМУНІКАТИВНІ РИЗИКИ СПІЛКУВАННЯ В ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩІ

З появою всесвітньої глобальної мережі питання впливу комунікативних ризиків на життя особистості стало надзвичайно актуальним. Наразі інтернет-середовище є дуже ефективним у спілкуванні та обміні інформацією, тому мережа «Інтернет» стала невід'ємною складовою життя не тільки дорослих, а й дітей, які особливо вразливі до ризиків з якими можуть зіткнутися.

Комунікативні ризики можна розглядати як соціокультурний феномен, пов'язаний з комунікацією, міжособистісними стосунками і міжособистісною взаємодією користувачів інтернету. Цій актуальній темі присвячена низка досліджень український науковців та педагогів-практиків, які, зокрема, акцентують увагу на вивченні особливостей спілкування в інтернет-середовищі, виявлення медіаризиків та

характеристики ризиків міжособистісного спілкуванні в соціальних мережах [1].

Дослідники комунікативних ризиків Е. Чусляєва та В. Кузьміна серед існуючих факторів ризику називають низку мовленнєвих тактик перешкодження спілкуванню: мовчання, уникнення теми та переведення розмови в інше русло, ігнорування запитань, а також імітація комунікатора. Серед можливих способів усунення ризику комунікативної невдачі було визначено своєчасну модифікацію або зміну комунікативних практик учасниками комунікацій [2].

До комунікативних ризиків, які можуть призвести до негативних наслідків можемо віднести, зокрема, наступні:

1) вірогідність міжкультурного нерозуміння. У мережі можливе зіткнення з людьми із різних країн та культур і незнання мови може призвести до неправильного тлумачення інформації та невірних висновків;

2) зловживання інформацією. Відомості, які публікує людина онлайн, можуть бути використані проти неї, з поганими помислами;

3) вірогідність поширення дезінформації. В інтернеті може бути багато неправдивої інформації, яка може ввести в оману людей і призвести до негативних наслідків;

4) ймовірність виникнення конфліктів. Оскільки у мережі люди можуть висловлювати свої думки без обмежень, то ймовірність виникнення конфліктів під час дискусії є високою;

5) небезпека онлайн-шахрайства. Інтернет може бути місцем дії зловмисників, які використовують різні методи для шахрайства і отримання незаконних вигод.

Особливо не захищені від комунікативних ризиків діти, які не уявляють на що вони себе наражають. Серед великих ризиків, на які можуть наражатися діти під час спілкування у мережі «Інтернет» варто виокремити кібербулінг – переслідування за допомогою повідомлень в інтернеті, включає образи, погрози, агресію, що має на меті спричинити емоційні та психологічні страждання та кібергрумінг – входження у довіру до дитини з метою використання її у сексуальних цілях.

Саме у родині закладаються основи поведінки дітей у суспільстві і віртуальний простір не повинен бути винятком. Батьки повинні серйозно ставитися до онлайн-освіти своїх дітей і підвищувати їхню обізнаність про загрози інформаційного середовища.

Таким чином, потрібно пам'ятати, що комунікативних ризиків під час онлайн-спілкування можна уникнути, якщо дотримуватись правил безпеки в інтернеті та уважно стежити за тим, яку інформацію особисто публікує інтернет-користувач. Здоровий глузд та повага до інших користувачів інтернету стануть надійними запобіжником більшості комунікативних

ризиків.

Список літератури

1. Посохова В. В. Специфіка життєконструювання користувачів за допомогою сервісів інтернет-мережі. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2013. Вип. 33. С. 132-139.

2. Як допомогти особистості в період переходу від війни до миру: соціально психологічний супровід: практ. посібн. ред. Т. М. Титаренко, М. С. Дворник. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2022. 154 с.

*Науковий керівник: Людмила БОЖУК,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 061.2(=161.2) СКУ"2002"(043.2)

Софія ДОНІЙ

Національний авіаційний університет, Київ

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ СВІТОВОГО КОНГРЕСУ УКРАЇНЦІВ У 2022 – НА ПОЧАТКУ 2023 РОКУ

Російсько-українська війна призвела до великого потоку переміщених осіб з України на територію інших держав, що обумовлено прагненням українських громадян зберегти своє життя. Як наслідок, нині питання об'єднання та координації українців закордоном є досить актуальним. Так, потрапивши в іншу країну, людина має розуміти, до кого може звернутися за допомогою, де їй отримати житло, як вона може отримувати освітні та медичні послуги, а також яким чином можна працевлаштуватися на роботу. При цьому така особа хоче отримати інформацію не від офіційних джерел, оскільки намагається уникнути бюрократичних процедур, а від своїх земляків, які проживають у цій країні.

Діяльність неурядових організацій дозволила багатьом українцям у 2022 р. соціалізуватися в інших країнах та успішно адаптуватися до нових умов: люди змогли знайти роботу, розпочати свій бізнес, облаштувати свій побут, отримати гідну медичну допомогу, освітні послуги. Неурядові організації активно долучилися до вирішення всіх цих проблем, а їх інформаційна діяльність набула різноманітних видів.

Серед таких організацій найбільшою активністю відзначився Світовий Конгрес українців. Світовий Конгрес українців є міжнародною координаційною надбудовою українських громад у діаспорі, що

представляє інтереси понад 20 мільйонів українців. До світової мережі СКУ входять українські діаспорні організації з понад 60 країн світу. СКУ сприяє консолідації світового українства, розбудовує міжнародну коаліцію підтримки України та зміцнює мережу українських діаспорних організацій. Упродовж багатьох років СКУ об'єднує й координує діяльність багатьох українських суспільно-громадських надбудов, організацій і громад. Багато об'єднань і товариств належать до цієї організації через ради й комісії, котрі діють в системі СКУ. До складу СКУ увійшли також українські національні об'єднання в окремих країнах: Український конгресовий комітет Америки, Конгрес українців Канади, Координаційний осередок українських громадських центральних установ (Європа), Союз українських організацій Австралії тощо. У роботі СКУ активну участь беруть представники українських церков, жіночих, молодіжних і студентських організацій. З початку війни світова діаспора збрала майже півмільярда доларів для України. Хоча це лише офіційні дані Конгресу, насправді – більше. Але Конгрес робить все системно. Співпрацює з волонтерами: збирає гуманітарні та військові фонди, купує необхідне і надсилає волонтерам в Україну, контролюючи, щоб допомога надходила за призначенням. Потужною є інформаційна діяльність СКУ: інформування українців усього світу про розгортання опору навалі рашистів, організація та проведення різноманітних громадських акцій на підтримку України, масових акцій протесту проти РФ, висвітлення волонтерського руху. Серед таких заходів на початку 2023 року: проведення вебінарів з актуальних проблем, збір коштів на броньовану техніку, підготовка міжнародного заходу в енергетичній сфері, підтримка процедури створення Міжнародного трибуналу з воєнних злочинів росіян в Україні.

Завдяки ініціативі Світового Конгресу українців – Unite With Ukraine – до України прибули 25 британських броньованих машин FV103 Spartan і FV432, що вже вирушили на передові позиції.

Президент Світового Конгресу українців Пало Грод представив ініціативу СКУ –Energize Ukraine – під час міжнародного заходу у сфері енергетики Distributech International у Сан-Дієго (США).

У Чикаго (США), в історичному районі Ukrainian Village з'явився новий мурал, виконаний в синьо-жовтих кольорах. Цим питанням опікувалася віцепрезидентка Українського конгресового комітету Америки (Відділ Іллінойс) Марті Фаріон.

Світовий Конгрес українців (СКУ) закликав Генасамблею ООН вжити заходів для створення Міжнародного трибуналу з воєнних злочинів, який притягне до відповідальності РФ, її керівництво та всіх відповідальних або причетних до воєнних злочинів і злочинів проти народу України.

Світовий Конгрес українців (СКУ) провів вебінар-зустріч, до якої долучилися українські організації та громади із заступницею міністра оборони України Ганною Маляр та Міністром соціальної політики України Оксаною Жолнович. У рамках заходу йшлося про ключові аспекти російсько-української війни, реальну ситуацію на фронті та в Україні загалом тощо.

Отже, інформаційна діяльність Світового Конгресу українців є широкомасштабною, високоорганізованою та надзвичайно потрібною сьогодні українцям усього світу.

Список літератури

1. Світовий Конгрес українців. Офіційний вебпортал URL: <https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/>

2. Світовий конгрес українців пів віку тому і сьогодні. URL: https://ipress.ua/articles/svitovyy_kongres_ukraintsiv_pivviku_tomu_i_sogodni_i_dosvid_zahystu_susa_ta_chornovila_stav_v_nagodi_aby_dostukatysya_do_svitu_335824.html

3. Укрінформ. Світовий Конгрес українців. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-svitovij-kongres-ukrainciv>

4. Світовий Конгрес українців. #UWC NEWS. URL: https://www.ukrainianworldcongress.org/ua/news-uwc_ua/

5. Інформація про СКУ. URL: <https://lastivka.dk/o-sku.html>

*Науковий керівник: Наталія БЕМ,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 373.2.091..34(477)(043.2)

Анастасія КАЧАЛОВСЬКА

Національний авіаційний університет, Київ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ДОКУМЕНТАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Документаційне забезпечення управління закладами дошкільної освіти передбачає формування значної кількості різних видів управлінських документів, без яких неможливо вирішувати планування, оперативне управління, фінансування, кадрове забезпечення діяльності установ. Крім того, фахівці з діловодства, що працюють в дошкільних навчальних закладах (далі-ДНЗ) повинні бути ознайомлені з нормативно-

правовою базою у сфері інформаційної діяльності, організації діяльності самих закладів, забезпечення в них навчального процесу та трудових відносин.

З огляду на завдання та особливості діяльності ДНЗ, організації в них освітнього процесу, робота ДНЗ регламентується наступними законодавчими актами: Конституцією України, у якій прописане право кожного громадянина на отримання доступної та безоплатної освіти та дошкільної освіти, зокрема [1]; Кодексом законів про працю України; Законом України «Про освіту», в якому регулюються суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації конституційного права людини на освіту. Стаття 11 цього Закону присвячена питанню саме дошкільної освіти [3].

Закон «Про дошкільну освіту» визначає правові, організаційні та фінансові засади функціонування і розвитку системи дошкільної освіти, яка забезпечує розвиток, виховання і навчання дитини. Згідно зі ст.13 Закону України «Про дошкільну освіту» ДНЗ діють на підставі статуту. Установчі документи, до яких відносяться Статут і Положення про діяльність закладу, штатний розпис, посадові інструкції співробітників тощо, розробляються відповідно до Конституції України, Закону України «Про освіту», Типового Положення про заклад дошкільної освіти, що затверджується Кабінетом Міністрів України. Положенням про дошкільний навчальний заклад регламентуються основні засади діяльності освітньої установи: від зарахування, переведення та відрахування дітей дошкільного віку із закладу до фінансово-господарської діяльності та матеріально-технічної бази [4].

Нормативними документами, що лежать в основі усіх ділових процесів ДНЗ є: Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві електронного міжвідомчого органу (2018); Національний стандарт ДСТУ 4163:2020 «Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів» (2020); Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях (2015); Примірна інструкція з діловодства у дошкільних навчальних закладах (2012)., що встановлює загальні вимоги до документування управлінської інформації та організації роботи з документами в дошкільних навчальних закладах незалежно від способу фіксації та відтворення інформації, яка міститься в документах, включаючи їх підготовку, реєстрацію, облік і контроль за виконанням [5].

Отже, функціонування дошкільних навчальних закладів опирається на

комплекс нормативно-правових актів, що забезпечують їх діяльність і якісне виконання покладених на них завдань.

Список літератури

1. Конституція України: Відомості Верховної Ради України від 1996. Поточна редакція 01.01.2020. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

2. Про дошкільну освіту: Закон України від 2001 №49, стаття 259. Поточна редакція 01.01.2023. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2628-14#Text>

3. Про освіту: Закон України від 2017, № 38-39, ст.380. Поточна редакція 01.01.2023. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

4. Про затвердження Положення про заклад дошкільної освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 12.03.2003 р. №305. Поточна редакція 10.02.2021. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2003-%D0%BF#Text>

5. Про затвердження Примірної інструкції з діловодства у дошкільних навчальних закладах: Наказ Міністерство освіти і науки молоді і спорту України від 01.10.2012 №1059. Поточна редакція 01.10.2012. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1059736-12#Text>

*Науковий керівник: Тетяна КУРЧЕНКО,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 167.2:351.741(043.2)

Павло КОЖУШКО

Національний авіаційний університет, Київ

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЦЕНТРАЛЬНИХ ОРГАНАХ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ (НА ПРИКЛАДІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ)

Інформаційно-аналітична діяльність є необхідною складовою усіх сфер життєдіяльності суспільства. Особливого значення вона набула в питаннях державного управління, де спостерігається перехід до прогностичних форм діяльності, що потребує не просто констатації фактів, а й системного підходу до розв'язання проблеми в цілому. Не є виключенням й Національна поліція України як центральний орган

виконавчої влади, де інформаційно-аналітична робота дозволяє виявляти закономірності у дослідженні злочинів, порушень громадського порядку, дорожньо-транспортних пригод, узагальнює результати боротьби поліції з негативними суспільними явищами, а також включає аналіз криміногенної ситуації та заходів, спрямованих на охорону громадського порядку, вивчення ефективності та практичної доцільності певної форми роботи, її законодавчого забезпечення, використання інформації для боротьби з беззаконням, протидії порушенням правопорядку [3].

Департамент інформаційних технологій Міністерства внутрішніх справ України є структурним підрозділом апарату і головним підрозділом у системі підрозділів інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України та здійснює організаційно-методичне керівництво їх діяльністю [3].

Закон України “Про національну поліцію” визначає як один із напрямків своєї діяльності - інформаційно-аналітичну [1].

З точки зору наукового обґрунтування процедури аналітичної роботи Національної поліції України можна розділити на стратегічний і тактичний рівень. Стратегічний рівень створює найкращу інформаційну структуру, інформаційне забезпечення та її відповідне нормативне регулювання; реалізація стратегічного рівня потребує раціоналізації інформаційних потоків та створення інформаційних фондів. Тактичний рівень забезпечує підготовку висновків для розслідування кримінального провадження та упередження конкретних правопорушень [2].

Аналітичне дослідження в Національній поліції України включає дев'ять етапів: визначення мети; вибір об'єктів і складання програми дослідження; розробка методики дослідження; складання робочого плану проведення дослідження; перевірка методики дослідження; збирання матеріалу; аналіз зібраного матеріалу, його узагальнення, формулювання висновків; перевірка висновків аналізу на практиці; розробка пропозицій за результатами дослідження [2].

Після проведення аналізу зібраної інформації складається підсумковий документ зі зробленими висновками. Дуже важливо перевірити висновки на практиці, що вимагає оцінки великої кількості фактів, пов'язаних з явищем, яке розглядається, оскільки висновки, зроблені за яким-небудь одним показником, можуть бути помилковими [2].

Отже, ефективність інформаційно-аналітичної діяльності полягає у виробленні професійно-компетентних, законних та своєчасних управлінських рішень, які спрямовані на досягнення певних цілей. Інформаційно-аналітична діяльність є важливою складовою ефективного функціонування Національної поліції України в питаннях якісного захисту інтересів українського суспільства.

Список літератури

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

2. Косаревська О.В. Основні аспекти організації аналітичної роботи в підрозділах Національної поліції України» Одеса, 2017 р. URL: https://oduvs.edu.ua/wp-content/uploads/2016/09/Lek_2_UVONP_2017.pdf

3. Кравченко І.С. Основи управління в Національній поліції. навч. посібник. Дніпро: Видавець Біла К.О., 2020 р.

*Науковий керівник: Тетяна КЛИНИНА
канд. іст. наук, доцент*

УДК 02 (410.5) (043.2)

Поліна КОПІЙКА

Національний авіаційний університет, Київ

ФОНДОВІ КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ ШОТЛАНДІЇ

Національна бібліотека Шотландії (далі НБШ) є найбільшою книгозбірнею Шотландії та однією з провідних наукових бібліотек Європи, що містить колекції світового рівня.

Бібліотеку було засновано згідно з Законом про Національну бібліотеку Шотландії виданому в 1925 році. У 2012 р. Закон було скасовано і його місце зайняв Закон про Національну бібліотеку Шотландії 2012 р. [3]. У 2019 р. Бібліотека отримала акредитацію Archive Service і має статус бібліотеки-архіву.

НБШ формує свої колекції через отримання друкованих та недрукованих обов'язкових примірників, купівлю, пожертвування від наукових та навчальних закладів, приватних осіб та через програми обміну. У колекції бібліотеки нараховується близько 34 мільйонів друкованих і цифрових документів, кількість яких щотижня збільшуються [2].

Фонди бібліотеки є надзвичайно різноманітними: варіюються від рідкісних історичних джерел до онлайн-журналів та оцифрованих документів.

Колекція ділових видань в НБШ є найбільшою у своєму роді в Шотландії. Вона налічує близько десятка тисяч книг, які стосуються розвитку та сучасного стану бізнесу Шотландії та його управління. У її складі містяться тисячі історичних звітів про дослідження ринку регіону

в різні періоди, а також сучасні поточні звіти в цифровому форматі тощо.

Надзвичайно цікавою є колекція міжнародних видань. Її документи відображують зв'язки Шотландії зі світом, містять інформацію про міжнародні події значної історичної ваги, що тим чи іншим чином впливали на Шотландію.

Колекція манускриптів є одними з найбільших скарбів НБШ. Колекцію складають переважно рукописи, написані гельською та шотландською мовами, які описують побут і повсякденне життя шотландців, їх культуру та мову в різні часи.

В основі колекції рідкісних книг лежить шотландський матеріал датований від 1455 р. до наших днів [1]; ранні книжкові шотландські пам'ятки, книги на шотландську тематику, видання перших шотландських друкарень тощо. Теми, які вони висвітлюють, варіюються від чаклунства до Французької революції.

У фондах НБШ налічується близько 2 млн. картографічних одиниць. Колекція карт є найбільшою в Шотландії та однією з найбільших у світі [1].

Колекція газетних видань НБШ є однією з найбільших у Великій Британії. До неї входять як найдавніші газети, надруковані у Шотландії, так і сучасні видання. Частина газетних видань замікрофільмовано, що зменшує навантаження на крихкий папір при зберіганні та користуванні.

Станом на вересень 2022 р. бібліотека оцифрувала 636 813 одиниць матеріалів [1], з якими на її офіційному вебсайті може безкоштовно та без реєстрації ознайомитись будь-хто охочий.

Отже, Національна бібліотека Шотландії є одною з найбільших книгозбірень Європи. У складі її колекцій міститься значна кількість видань, що накопичувались століттями. Бібліотека прагне підвищити міжнародну репутацію Шотландії, максимально повно зібравши її історико-культурний спадок та репрезентувавши його світу.

Список літератури

1. About the collections [Electronic resource] // National library of Scotland. – Electronic text data. – URL: <https://www.nls.uk/collections/about-the-collections/>, free (date of the application: 05.02.2023). – Header from the screen.
2. Brief history of the National Library [Electronic resource] // National library of Scotland. – Electronic text data. – URL: <https://www.nls.uk/about-us/what-we-are/history/>, free (date of the application: 05.02.2023). – Header from the screen.
3. National Library of Scotland Act 1925 (repealed) [Electronic resource]: Act from 1925 // Legislation: Official website of the UK Legislation. – Electronic text data. – URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo5/15->

16/73/2013-02-01, free (date of the application: 05.02.2023). – Header from the screen.

*Науковий керівник: Тетяна КУРЧЕНКО,
канд. іст. наук., доцент*

УДК 342.51:004.738.1(043.2)

Дарина МОШКІВСЬКА
Національний авіаційний університет, Київ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВЕБСАЙТІВ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ

В сучасному світі вебсайти стали важливим інструментом комунікації між органами виконавчої влади та громадськістю. Завдяки ним можливо швидко та ефективно отримати доступ до різноманітної інформації, яка стосується роботи державних установ.

Вебсайти органів виконавчої влади є також важливим інструментом для забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність державних органів, виконання законодавства та реалізації державної політики. Оскільки інформація, що публікується на вебсайтах, може мати значний вплив на суспільне життя та інтереси громадян, необхідно регулювати діяльність вебсайтів з точки зору їх відповідності законодавству.

Відповідно до п. 1 ст. 1 Закону України «Про електронні довірчі послуги» «веб-сайт – сукупність програмних засобів, розміщених за унікальною адресою в обчислювальній мережі, у тому числі в мережі Інтернет, разом з інформаційними ресурсами, що перебувають у розпорядженні певних суб'єктів і забезпечують доступ юридичних та фізичних осіб до цих інформаційних ресурсів та інших інформаційних послуг через обчислювальну мережу» [3].

Діяльність вебсайтів органів виконавчої влади в Україні регулюється низкою нормативно-правових актів, серед яких головними є «Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» [4], «Порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади» [5], Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [2] та Закон України «Про місцеві державні адміністрації» [1].

«Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади» встановлює правила оприлюднення в мережі «Інтернет» інформації про діяльність органів виконавчої влади, зокрема зобов'язує органи виконавчої влади створювати офіційні вебсайти та

розміщувати на них необхідну інформацію про свою діяльність [4]. Дотримання вимог, визначених у цьому документі, є обов'язковим для всіх органів виконавчої влади в Україні.

«Порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади» встановлює вимоги до створення, функціонування та підтримки вебсайтів органів виконавчої влади в Україні [5]. Зокрема, він визначає вимоги до дизайну та структури вебсайтів, до гарантування їх безпеки та захисту інформації, процедур зберігання та обробки персональних даних користувачів, а також до процедур розміщення та оприлюднення інформації на вебсайтах.

Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» встановлює правові засади використання електронних документів та електронного документообігу в Україні [2]. У ньому зазначено, що органи державної влади можуть використовувати електронні документи у своїй діяльності, включаючи оприлюднення інформації на вебсайтах; встановлено вимоги до електронних документів, зокрема, щодо їх формату, зберігання та передачі. Отже, Закон регулює використання електронних документів у діяльності органів державної влади, включаючи їхні вебсайти.

Закон України «Про місцеві державні адміністрації» визначає правові засади організації та функціонування місцевих державних адміністрацій в Україні, а також забезпечення їх повноважень та відповідальності за реалізацію державної політики на місцях [1]. У ньому зазначено, що місцеві державні адміністрації мають свої вебсайти, на яких публікують інформацію про свою діяльність та здійснюють взаємодію з громадськістю. Крім того, місцеві державні адміністрації зобов'язані забезпечувати доступ громадськості до інформації про їх діяльність, включаючи інформацію, що публікується на їх вебсайтах.

Отже, законодавча база, яка регулює діяльність вебсайтів органів виконавчої влади в Україні, є достатньо широкою та забезпечує прозорість, відкритість і доступність інформації на вебсайтах державних органів, що є важливим для забезпечення ефективного діалогу між державою та громадянами.

Список літератури

1. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999. Поточна редакція 01.01.2023. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення: 20.02.2023).
2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22.05.2003. Поточна редакція 01.08.2022. База даних

«Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 19.02.2023).

3. Про електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017. Поточна редакція 01.01.2023. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/215519#Text> (дата звернення: 21.02.2023).

4. Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України № 3 від 04.01.2002. Поточна редакція 25.09.2021. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3-2002-p#Text> (дата звернення: 18.02.2023).

5. Порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади: Наказ Держ. ком. інформ. політики, телебачення та радіомовлення України від 25.11.2002. Поточна редакція 27.03.2015. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1022-02#Text> (дата звернення: 19.02.2023).

*Науковий керівник: Леся ХАЛЕЦЬКА,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 811.111 (043.2)

Дарія НЕСТЕРЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ХФК» «БІОКОН»

Косметичний ринок України є досить динамічним. Станом на 01 січня 2023 р. в Україні було зареєстровано 110 брендів косметики. Це косметичні засоби різного напрямку, зокрема, доглядова косметика, декоративна, косметичні засоби для ванни та душу, екологічна косметика, вікова косметика. Нині активно розвивається такий напрям як космецевтика, де косметичні засоби мають лікувальний ефект та створюються на основі медично-наукового підходу. Водночас для реалізації продукції косметики недостатньо тільки розширити збут, розмістити максимальну кількість товару на полицях та на просторах інтернет-магазинів, оформити яскраву рекламу. Важлива інформаційна робота виробника. Так, задля просування своєї продукції, виробник має ознайомлювати споживачів із історією бренду, напрямами діяльності, видами косметики, виробничими потужностями, новинками виробництва. Це дозволяє максимально донести всю інформацію покупцю та сприяє формуванню у нього довіру

до бренду. При цьому необхідно відзначити суттєву роль соціальних мереж та Інтернету в інформаційній роботі косметичних виробників. Вони дозволяють їм у зручній формі поширювати інформацію про свій бренд та комунікувати із значною кількістю споживачів. Для покупців це можливість отримати дані про продукцію у доступній формі та порівнювати їх з іншими виробниками за короткий проміжок часу. При цьому виробники активно поширюють у соціальних мережах аналітичні дані про свою роботу, подають відомості у таблично-графічній формі, доповнюють інформацію зображеннями виробничого процесу та продукції. Це дозволяє їм у більш зручній формі аналізувати та збирати відомості про результати своєї діяльності, позиціонувати свою продукцію у віртуальному просторі, формувати позитивний імідж, отримувати зворотній зв'язок від користувачів їх косметики.

ТОВ «ХФК» «Біокон» є великим виробником косметики, яка буде своєю діяльністю на основі медичних та наукових підходів. Як наслідок, продукція підприємства популярна серед споживачів, які купують її як у магазинах, так і на сайтах косметики. При цьому організація активно здійснює інформаційну діяльність, зокрема у соціальних мережах.

Інформаційна діяльність підприємства базується на нормативно-правовій базі, українському законодавстві. Це, перш за все, Закон України «Про інформацію»[1], за допомогою якого можна визначити основні напрями інформаційної діяльності підприємства. Важливе значення має Закон України «Про науково-технічну інформацію»[2]. У ньому характеризується питання щодо виробників, споживачів, суб'єктів інформації; визначено види інформації; структуровано функції окремих органів щодо поширення інформації. Власне даний закон є важливим, адже частина відомостей, які поширюють косметичні виробництва, мають науково-технічну частину. Необхідно відмітити й Цивільний кодекс України»[3], 420 стаття якого визначає, що комерційна таємниця є одним з об'єктів інтелектуальної власності. Відповідно майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належать особі, яка правомірно визнала інформацію комерційною таємницею, якщо інше не встановлено договором. Даний документ важливий для розгляду, оскільки інформація, яку поширює виробництво, має відомості про склад продукції, технологічний процес, виробництво продукції, матеріально-технічну базу підприємства, як наслідок така інформація має комерційну складову. Серед нормативних документів важливими є Господарський кодекс [4] та Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію»[5]. У ній розглянуто вимоги до виробництва та складу косметичної продукції, види косметики, вимоги щодо державного регулювання розповсюдження косметичних засобів,

маркування на косметичних засобах, обмеження або заборони розповсюдження певних видів косметичної продукції. Даний нормативно-правовий акт важливий, оскільки визначає, яку інформацію про виробництво косметики підприємство може поширювати, та чи відповідає продукція бренду технічному регламенту на косметичну продукцію.

Список літератури

1. Закон України «Про інформацію». Набуття чинності від 02.10.1992. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 48. Ст. 650.
2. Закон України «Про науково-технічну інформацію». Набуття чинності від 25.06.1993. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 33. Ст. 345.
3. Цивільний кодекс України. №435-IV від 16.01.2003. (Чинна редакція від 01.01.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Господарський кодекс України: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18-22. Ст. 144.
5. Постанова Кабінету міністрів України від 20 січня 2021 р. № 65 «Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію». *Кабінет Міністрів України*. 2021. № 65. URL: <https://docs.dftkt.ua/doc/65-2021-%D0%BF>

*Науковий керівник: ОЛЬГА ЮРЧЕНКО,
канд. іст. наук, доцент*

УДК [004.738.5:316.472.4]:331.54-043.84(043.2)

Світлана НИКОЛАЄНКО

Національний авіаційний університет, Київ

МОЖЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Потреба самореалізації у людині закладена природою. Самореалізація – це реалізація потенціалу особистості з усвідомленням самої себе. Підлаштовуючись під виклики сучасної доби самореалізація особистості набуває нових форм. Нові реалії створюють нові можливості для самореалізації людини. Виклики сьогодення: COVID-19, карантин, збройна агресія РФ проти України, еміграція у зв'язку з війною відкрили нові напрями та форми професійної самореалізації. Інструментом професійної самореалізації у сучасних умовах стають соціальні мережі. Соціальні мережі наразі є важливими для професійної реалізації

особистості. Соціальною мережею називають вебсайт або іншу службу в мережі «Інтернет», яка дозволяє користувачам створювати публічні або напівпублічні анкети (акаунти), складати списки користувачів, з якими вони мають зв'язок та переглядати власний список зв'язків і списки інших користувачів [1]. Завдяки соціальним мережам ми можемо ділитися власними досягненнями, полегшити собі пошук роботи, нетворкінг.

Усе більше приватних підприємств, підлаштовуючись під сучасні умови, «переходять» в онлайн, а саме – у соціальні мережі. За даними Speka Media, на сьогодні 76,6 % українців є користувачами соціальних мереж, про це свідчать аналіз даних GlobalLogic [2]. Найбільш популярними є ютуб, інстаграм, фейсбук, тікток та лінкідін. Соціальні мережі суттєво розширюють спектр впливу підприємства (організації): підвищується лояльність до підприємства (організації) через його представленість у віртуальному просторі, можливість охоплення більш широкою аудиторією.

Соціальні мережі «Фейсбук», «Твіттер» та «Лінкідін» допомагають у пошуку роботи. У них можливо поширити свої резюме, кейси та портфоліо. Соціальні мережі є невід'ємним інструментом для створення іміджу та професійної репутації як підприємства (організації), так і конкретного фахівця. Люди можуть ділитися професійними досягненнями та надавати додаткову інформацію про себе: кейси, портфоліо, приклади професійних досягнень тощо. Це допомагає підвищувати професійну репутацію конкретного працівника, створює можливості впізнаваності бренду.

Соціальні мережі створюють більше можливостей для людей, які перебувають у пошуку нової роботи, зацікавлені у кар'єрному зростанні. Вони стали найпопулярнішим місцем для розвитку професійних навичок та пошуку нових творчих можливостей. Поява та розвиток мережевого суспільства сприяли появі й нових професій. Серед професій, які з'явилися з появою та розвитком соціальних мереж, зокрема: розробники вебсайтів, SMM-спеціалісти, акаунт-менеджери, контент-мейкери тощо.

Наприклад, розробник вебсайту або веброзробник – це фахівець, який займається створенням, оновленням, редагуванням і покращенням алгоритмів для додатків, сайтів і окремих елементів з використанням різних мов програмування. Результатом роботи веброзробника може бути соціальна мережа, розважальний портал, онлайн банкінг тощо.

SMM-спеціаліст – спеціаліст з маркетингу у соціальних мережах, професіонал, який спеціалізується на розробці та проведенні рекламних кампаній у соціальних мережах. На базі цієї професії з'явилися більш вузькопрофільні фахівці: таргетолог, контент-мейкер, акаунт-менеджер та ін. Так, контент-мейкером є фахівець, який створює контент під певний

запит. Контент може бути будь-який: текст, фото, відео, аудіо. Залежно від видів контенту існують фахівці, такі як: копірайтер, відеомейкер тощо.

Отже, соціальні мережі як ефективний канал комунікаційної взаємодії відкривають для нас широкі можливості знайомства та оволодіння новими професіями, розширюють можливості для розвитку та самореалізації особистості як фахівця, допомагають знайти роботу з меншими затратами часу, забезпечують можливість вдосконалювати свої знання та навички.

Список літератури

1. Правова природа сторінок у соціальних мережах. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/zahist-intelektualnoyi-vlasnosti-avtorske-pravo/pravova-priroda-storinok-u-socialnih-merezhah.html> (дата звернення 03.03.2023).

2. Якими соцмережами користуються українці під час війни: статистика. URL: <https://speka.media/yakimi-socmerezami-koristuyutsya-ukrayinci-pid-cas-viini-doslidzennya-p22nur> (дата звернення 26.02.2023).

*Науковий керівник: Людмила БОЖУК,
канд. іст. наук, доцент*

УДК [005.92:004]:378.4(043.2)

Владислава ПАСІЧНИК

Національний авіаційний університет, Київ

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Чому наразі постає питання щодо доцільності впровадження електронного документообігу у всіх сферах людської діяльності, у тому числі й в освітній? Тому що це економічно зручний спосіб організації документів, які можуть ефективно та швидко курсувати між різними структурними підрозділами, а працівники можуть бути впевнені у безпечності та надійності збору, обробки, передачі та збереження інформації. Впровадження електронного документообігу у закладах вищої освіти (ЗВО) стане однією із ключових переваг освітнього закладу. Для впровадження електронного документообігу потрібне певне програмне забезпечення – це системи електронного документообігу (СЕД). СЕД є досить багато, розглянемо одні із найбільш затребуваних в Україні – «Вчасно», «АСКОД», «Megapolis.DocNet».

Система «Вчасно» дає змогу створювати, погоджувати, обмінюватися та зберігати документи онлайн на єдиному сервісі. Програма пропонує

зручний інтерфейс, який зрозуміє будь-який працівник. При підготовці документа співробітники можуть спілкуватися в чаті, при чому одразу і з іншими структурними підрозділами: бухгалтерія, відділ кадрів тощо [1]. Впроваджувати цю систему в освітній процес почала Київська школа економіки у 2020 році. Тоді, враховуючи епідеміологічну ситуацію, усі заклади освіти перейшли на дистанційну роботу. Вибір інтерфейсу «Вчасно» був зумовлений тим, що для використання системи достатньо мати гаджет, інтернет та електронний підпис, тобто, зручністю і доступом до документів 24/7 [2].

СЕД «АСКОД» призначена для єдиної технології роботи з різними документами в установах і може ефективно створювати, передавати, зберігати та управляти рухом документів. Система має зручний інтерфейс, працює як із внутрішніми, так із зовнішніми документами, не потребує додаткового встановлення програмного забезпечення [3]. Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна може слугувати прикладом застосування «АСКОД» у сфері вищої освіти. Згідно рішення засідання вченої ради університету, то до 2025 року освітній та управлінський процес буде переведено в електронну форму. Вибір СЕД «АСКОД» був зумовлений тим, що її використовують у вищих органах державної влади, що свідчить про надійний захист інформації. Також система забезпечує кваліфікований електронний підпис безкоштовно через систему MobileID [4].

У Megapolis.DocNet система підтримує весь життєвий цикл управління документами, – від підготовки проектів документів до організації зберігання з функціями захищеного електронного архіву та цифрового підпису. Перевагами даного сервісу є те, що з документами можна працювати навіть в офлайн-менеджері, вбудоване сховище документів, сканування та розпізнавання документів [5]. З 31 серпня 2020 року Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» поступово перейшов саме на цю систему. Перехід до «Megapolis» університет здійснював: з 31 серпня в ньому почали реєструватися вхідні документи, з 7 вересня – службові записки, з 21 вересня почалася робота з вихідними документами, з 5 жовтня – з наказами та розпорядженнями, з 19 жовтня – з договорами та іншими документами [6].

Варто відмітити, що представлений практичний досвід використання СЕД закладами вищої освіти загалом є позитивним. Застосування нових технологій в документообігу насамперед покращить доступність та ефективність освіти, удосконалив навчально-виховний процес. Використання СЕД є необхідністю в сучасних умовах розвитку суспільства та безперервного потоку інформації в ньому.

Список літератури

1. Електронний Документообіг в Україні – Вчасно | vchasno.ua. Вчасно. URL: <https://vchasno.ua> (дата звернення: 07.03.2023).
2. Діджиталізація Київської школи економіки. Як заклад вищої освіти почав використовувати електронні документи - Вчасно. URL: <https://vchasno.ua/case/kse/> (дата звернення: 07.03.2023).
3. Електронний документообіг. Аскод. Онлайн. URL: <https://askod.online/index.ua.html> (дата звернення: 07.03.2023).
4. Про стан запровадження системи електронного врядування в університеті. Вчена рада Каразінського університету. URL: <http://rada.karazin.ua/public/uploads/2021/04/Електронне-врядування-в-університеті.pdf> (дата звернення: 07.03.2023).
5. Megapolis.DocNet. InBASE. URL: <https://inbase.com.ua/ua/megapolis-docnet.html> (дата звернення: 08.03.2023).
6. «Мегаполіс» в університеті КПІ ім. Ігоря Сікорського. URL: <https://kpi.ua/megapolis> (дата звернення: 09.03.2023).

*Науковий керівник: Оксана ІЛЬКОВА,
старший викладач*

УДК 025.5:004.738.1(043.2)

Дарина РАКОВИЧ

Національний авіаційний університет, Київ

ІНФОРМАЦІЙНІ ПОСЛУГИ БІБЛОТЕЧНОГО ВЕБСАЙТУ ДЛЯ ЧИТАЧІВ

Бібліотека займає важливе місце у науковому та освітньому процесі. Вона має на меті допомагати людям користуватися рукописами, картами, книгами, базами даних, отримувати необхідну інформацію.

Розвиток науково-технічного процесу та діджиталізація суспільства, вимагає від усіх інституцій вдосконалення та сучасного ефективного функціонування. Тому сьогодні головна функція бібліотек – це надання доступу до власних інформаційних ресурсів без обмежень у будь-який час [1].

Для виконання основних функцій – інформаційної та комунікативної бібліотечна установа повинна створити єдиний інформаційний простір, який міститиме: інформаційні ресурси (архівні бази даних інформації), організаційні структури (вебсайт закладу), засоби взаємодії між читачем і бібліотекою [2].

Цифрова доба інформаційного суспільства з його інформаційно-комунікативними технологіям створює нові можливості для задоволення інформаційних потреб споживачів бібліотечних ресурсів. Зокрема, широкого застосування набуло створення вебсайтів бібліотек як своєрідних електронних інформаційних довідників, де бібліотеки мають можливість представляти такі інформаційні послуги як: електронний каталог наявних ресурсів, перегляд виставок і презентацій онлайн, уточнення інформації через довідкову службу сайту та інші. Дані послуги можуть бути розміщені не лише на офіційній сторінці, а й у власних соціальних мережах (наприклад, фейсбук). Або ж містити на даному ресурсі інформування про нові праці, публікації із посиланням на вебсайт [3].

Наразі вебсайт бібліотеки є одним з основних інструментів задоволення інформаційних запитів читачів. Основною перевагою сайту будь-якої бібліотеки є швидкість на реагування запитів користувачів із наданням максимально точної та наповненої інформації. Для цього потрібно постійно вдосконалювати вебсайт і наповнювати його актуальною інформацією та новинами [4].

Таким чином, сучасні бібліотеки, як сховище друкованих та електронних джерел, є важливим соціокомунікаційним інститутом, що постійно перебуває у пошуку нових підходів з метою забезпечення читачів інформаційними послугами шляхом використання новітніх інформаційно-комунікативних технологій.

Список літератури

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу: Закон від 27.01.1995 р. № 32/95-ВР. Поточна редакція 27.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.03.2023).

2. Конджарян Н. Застосування новітніх інформаційних технологій у науковій бібліотеці ім. М. Максимовича як пріоритетний напрямок роботи. URL: <https://biblioteka.cdu.edu.ua/index.php/publikatsii-pratsivnykiv-naukovoii-biblioteky/221-zastosuvannia-novitnikh-informatsiinykh-tekhnologii-u-naukovii-bibliotetsi-im-m-maksymovycha-iak-priorytetnyi-napriamok-roboty.html> (дата звернення: 28.02.2023).

3. Айвазян О., Костров Ю. Веб-сайт бібліотеки як засіб ефективною взаємодії з користувачем. URL: http://library.khmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/ayv_veb.pdf (дата звернення: 01.03.2023).

4. Цуняк О. Розвиток електронних бібліотечно-інформаційних

технологій як складова іміджу сучасної бібліотеки URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/29293/1/>(дата звернення: 01.03.2023).

*Науковий керівник: Людмила БОЖУК,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 004.056:351.862.4(477)(043.2)

Ігор СЛЮСАР

Національний авіаційний університет, Київ

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Конституцією України визначено, що забезпечення інформаційної безпеки є одним із пріоритетів захисту суверенітету та територіальної цілісності української держави [1]. Можна констатувати, що інформаційна безпека України сьогодні – це сукупність дієвих заходів вповноважених державних органів у інформаційній сфері, спрямованих на захист національної безпеки та оборони України.

Поняття інформаційної безпеки не обмежується безпекою технічних інформаційних систем чи безпекою інформації у чисельному чи електронному вигляді, а стосується усіх аспектів захисту даних чи інформації незалежно від форми, у якій вони перебувають.

У 2021 році набрали чинності Укази Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України» від 15 жовтня 2021 року та «Про Стратегію інформаційної безпеки» від 28 грудня 2021 р. [2; 3]. Основними напрямками забезпечення інформаційної безпеки України є стійкість та взаємодія, для досягнення яких необхідним є виконання таких стратегічних цілей: протидія дезінформації та інформаційним операціям, насамперед держави-агресора, спрямованим, серед іншого, на ліквідацію незалежності України, повалення конституційного ладу, порушення суверенітету і територіальної цілісності держави, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання національної, міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі та ненависті, вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини; забезпечення всебічного розвитку української культури та утвердження української громадянської ідентичності; підвищення рівня медіакультури та медіаграмотності суспільства; забезпечення дотримання прав особи на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, свободу вираження своїх поглядів і переконань, захист приватного життя, доступ до об'єктивної та

достовірної інформації, а також забезпечення захисту прав журналістів, гарантування їх безпеки під час виконання професійних обов'язків, протидія поширенню незаконного контенту; інформаційна реінтеграція громадян України, які проживають на тимчасово окупованих територіях та на прилеглих до них територіях України, до загальноукраїнського інформаційного простору, а також відновлення їх права на інформацію, що дає їм змогу підтримувати зв'язок з Україною; створення ефективної системи стратегічних комунікацій; розвиток інформаційного суспільства та підвищення рівня культури діалогу [2; 3].

Отже, забезпечення інформаційної безпеки України є однією з найважливіших функцій держави, яка сьогодні втілюється в життя шляхом регламентації Стратегія інформаційної безпеки, яка визначає актуальні виклики та загрози національній безпеці України в інформаційній сфері, стратегічні цілі та завдання, спрямовані на протидію таким загрозам, захист прав осіб на інформацію та захист персональних даних.

Список літератури

1. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96 с.
2. Про Стратегію інформаційної безпеки: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.10.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0080525-21#Text> (дата звернення: 26.02.2023).
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони країни від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки»: Указ Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#Text> (дата звернення: 26.02.2023).

*Науковий керівник: Тетяна КЛИНИНА
канд. іст. наук, доцент*

УДК 17.022.1:659.113.23(043.2)

Віталій ТРИШНЬОВСЬКИЙ

Національний авіаційний університет, Київ

ІМІДЖ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА: ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТТЯ ТА СКЛАДОВІ

У сучасному науковому дискурсі не існує єдиного універсального визначення терміну «імідж». У дослідженнях зарубіжних та вітчизняних

науковців зустрічаємо значну кількість визначень терміну імідж, які розглядають його з різних точок зору. Імідж компанії можна охарактеризувати такими поняття, як: репутація, непохитність, бренд і так далі. Відомий соціолог Ервін Хофман називає імідж мистецтвом «управління враженням». Уперше термін «імідж» був запропонований американським практиком, професором Мічиганського університету К. Болдінгом, який обґрунтував його значення для успішного підприємництва. Імідж компанії можна охарактеризувати також такими поняттями, як: репутація, непохитність, бренд. Отже, існує велика кількість визначень терміну «імідж», які розглядають його з різних точок зору [1].

Так, зокрема, дослідниця І.В. Альошина розглядає важливість іміджу для діяльності організації і резюмує, що імідж компанії – це образ організації у поданні соціальних груп. Позитивний імідж підвищує конкурентоспроможність компанії на ринку, залучає клієнтів і партнерів, а також полегшує доступ компанії до фінансових, інформаційних, людських і матеріальних ресурсів. Найважливіші характеристики іміджу включають ув себе: набір сприйнятих, набір організаційних характеристик, які сприймаються та вимірюються; вага і значимість оцінок цих характеристик; рівень позитивності (негативності); оптимальність; активність; витрати на створення і підтримку іміджу.

Автор В.О. Сизоненко позитивно визначає імідж будь-якої компанії, який, створюючи загальний імідж, репутацію, думку громадськості, споживачів і партнерів про престиж компанії, її продукти і послуги, післяпродажне обслуговування, закладає надійне підґрунтя стабільної конкурентної переваги [2].

Імідж компанії серед споживачів представлений поглядами людей на унікальні характеристики, якими володіє продукція компанії: якість, дизайн, впізнаваність бренду, послуги, що надаються компанією, і систему знижок, ціну продукту, уявлення споживачів про місію і стратегію компанії, надані компанією послуги і система знижок, ціна товару, а також її фірмовий стиль. Діловий імідж – це таке враження про партнерів компанії, коли основними показниками є прозорість ведення бізнесу, лояльність до споживачів, стабільність, інформація про результати роботи: кількість проданої продукції, частка ринку, асортимент товарів, еластичність цін. Імідж у суспільстві створюється таким чином, щоб суспільство було поінформоване про соціальні складові бізнесу, пов'язані з такими видами, як меценатство, благодійність, фінансування соціальних проєктів, активна участь у вирішенні екологічних проблем, працевлаштування, охорона здоров'я тощо.

Отже, імідж організації – це багатогранне поняття, що містить у собі

важливі функції від ефективності роботи яких залежить майбутнє організації загалом. До того ж він володіє складною структурою з безліччю елементів. При цьому імідж – це узагальнений портрет організації, а позитивний імідж – один з інструментів досягнення стратегічних цілей підприємства, що зачіпають основні сторони його діяльності і орієнтованих на перспективу.

Список літератури

1. Менеджмент і адміністрування: в 2 ч. Ч. II. Менеджмент: навч. посіб. / [О. В. Баєва, Н. І. Новальська, Л. О. Згалат-Лозинська]; за ред. О. В. Баєвої, Н. І. Новальської. Київ: ДП «Вид. дім “Персонал”», 2017. 326 с.
2. Сучасне підприємництво: довідник. Київ: Знання-Прес, 2007. 440 с.
*Науковий керівник: Людмила БОЖУК,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 34:061:930.25(477+438.111)(043.2)

Микита ХАЛЕЦЬКИЙ

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ВИСТАВКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АРХІВІВ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Нормативно-правову базу виставкової діяльності архівів України складають Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [1], «Правила роботи архівних установ України» [2], «Порядок підготовки архівними установами документів Національного архівного фонду до експонування на виставках та в інших інформаційних заходах» [3].

Статті 15 та 18 Розділу V «Використання Національного архівного фонду» Закону України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [1] опосередковано стосуються виставкової діяльності архівів. У Статті 5 серед інших завдань держави стосовно організації доступу до документів Національного архівного фонду зазначено сприяння публікації та експонуванню цих документів на виставках і створення до них загальнодоступного довідкового апарату. Однією з форм використання відомостей, що містяться в документах Національного архівного фонду, відповідно до Статті 18 визначені публікація, експонування як форми популяризації архівних документів.

Нормативні положення, які стосуються виставкової діяльності архівів,

містяться у Розділах V і VI «Правил роботи архівних установ України» [2]. Визначено умови видавання документів з архівосховища в тимчасове користування за межами архіву, у тому числі і для їх експонування; названо види виставок, на яких здійснюється експонування архівних документів (стаціонарні, пересувні, тимчасові, постійнодіючі, організовані архівом самостійно або спільно з бібліотеками, музеями й іншими установами); подано етапи підготовки виставки архівних документів; роз'яснено способи (залежно від виду виставки) та умови безпосереднього розміщення документів на виставках.

Документом, який визначає основні вимоги щодо організації та проведення архівними установами виставок з використанням документів НАФ, є «Порядок підготовки архівними установами документів Національного архівного фонду до експонування на виставках та в інших інформаційних заходах» [3] (далі – Порядок). У ньому подано перелік установ, на які поширюються дії Порядку, визначено поняття «виставка», «виставкова діяльність архівів», «експозиційний план». Зазначено, що підставою участі у міжнародних виставках є укладення з архівними службами, іншими установами іноземних держав міжнародних договорів міжвідомчого характеру про співробітництво. Відповідно до фінансового забезпечення, виставки можуть організовуватися на комерційній, некомерційній та змішаній основах. Міжгалузева координація виставкової діяльності архівів забезпечується Укрдержархівом.

Вимоги до проведення виставок містять перелік обов'язків організаторів і співорганізаторів виставки із забезпечення виконання основного комплексу заходів та послуг з підготовки та проведення виставки. Правовою основою організації спільних виставок на комерційній/змішаній основі є укладення договору між архівами та співорганізаторами про участь у підготовці виставки і складання кошторису витрат. Порядком визначено вимоги до експонування оригіналів документів, які регулюють підстави видачі юридичним особам у тимчасове користування за межами архіву для короткотривалого експонування на виставках оригіналів документів НАФ, а також обов'язки сторін. Підкреслено вимогу експонування документів на пересувних виставках виключно у вигляді художньо оформлених копій (цифрових копій) документів. Визначено перелік навколівиставкових заходів: рекламні акції; екскурсії, науково-практичні конференції тощо.

Порядком визначені етапи роботи архіву з підготовки виставки, необхідність створення, склад і діяльність робочої групи, відповідальної за підготовку виставки, вимоги до тематичного плану (концепції), експозиційного та тематико-експозиційного планів, змісту підтекстовок до відібраних документів і матеріалів, до виготовлення цифрових копій

Діяльність архівних установ Польщі регламентується Законом від 14 липня 1983 року про Національний архівний фонд та архіви зі змінами, внесеними протягом 2002–2007 рр. [4]. Стаття 23 Закону визначає зміст архівної діяльності, яка включає збирання, облік, зберігання, обробку, збереження, надання доступу до архівних матеріалів, а також проведення інформаційної діяльності. Відповідно до Статті 28 Закону до сфери діяльності державних архівів належать, зокрема, популяризація знань про архівні матеріали й архіви та здійснення інформаційної діяльності.

Стратегія розвитку Державних архівів на 2021–2030 роки визначає їх головну місію як постійне збереження свідчень про минуле та забезпечення загального доступу до них з метою сприяння розвитку держави і суспільства [5]. У цьому контексті одним із напрямів, представлених у візії Державних архівів до 2030 р., є забезпечення доступу до ресурсів Державних архівів, просвітницька, популяризаторська та інформаційна діяльність. Як інституції, що поєднують традиційну та сучасну рецепцію історичної документальної спадщини, державні архіви професійно та з використанням форм, орієнтованих на конкретні групи споживачів, поширюють цю частину культурної спадщини, зокрема, через безпосередній контакт з документальним джерелом, а також опосередковано – через використання сучасних цифрових технологій та послідовне збільшення кількості цифрових копій традиційних і електронних документів, доступних в інтернеті, а також через джерелознавчі публікації найвищої якості, наукові та науково-популярні дослідження. Державні архіви як важливий елемент єдиного інформаційного простору національної культурної спадщини зосереджуються на збереженні та забезпеченні доступу до архівної спадщини, незалежно від місця її зберігання, носіїв та контексту походження [5]. У межах першої стратегічної цілі – «Архівна спадщина. Національна архівна спадщина як загально визнана, широкодоступна і важлива частина культурної спадщини та культурних цінностей» [5] – визначена операційна ціль «#PopArch. Популяризація Державного архіву та заходи, пов'язані з позиціонуванням бренду Державного архіву» [5]. Діяльність щодо її реалізації передбачає, зокрема, розробку та запуск сучасного віртуального виставкового порталу Державних архівів.

Отже, порівнюючи нормативно-правову базу виставкової діяльності архівних установ України і Польщі, можна зазначити більш загальний підхід з боку останньої до визначення вимог і правил організації виставкової діяльності, хоча їй відводиться значна роль в забезпеченні доступу до архівної спадщини, її популяризації. Натомість український підхід позначений більшою регламентацією виставкової діяльності архівів.

Список літератури

1. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 № 3815-ХІІ. Редакція 01.01.2023. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення 27.02.2023).

2. Правила роботи архівних установ України: Наказ Міністерства юстиції України від 08.04.2013 № 656/5. Редакція 11.11.2022. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13#Text> (дата звернення 01.03.2023).

3. Порядок підготовки архівними установами документів Національного архівного фонду до експонування на виставках та в інших інформаційних заходах: Наказ Міністерства юстиції України від 01.09.2014. База даних «Законодавство України». №1445/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1072-14#Text> (дата звернення 01.03.2023).

4. Ustawa z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. Wersja od: 1 grudnia 2021 r. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/narodowy-zasob-archiwalny-i-archiwa-16791280> (дата звернення 04.03.2023).

5. Strategia rozwoju Archiwów Państwowych na lata 2021–2030. URL: https://www.archiwa.gov.pl/wp-content/uploads/2022/02/Strategia_rozwoju_AP_2021-2030.pdf (дата звернення 01.03.2023).

*Науковий керівник: Галина КОЦУР,
д-р. іст. наук, доцент*

УДК 351.86:352.07(043.2)

Тетяна ЧЕЧОТА

Національний авіаційний університет, Київ

ВІЙСЬКОВІ АДМІНІСТРАЦІЇ ЯК ОРГАН МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Закон України від 12 травня 2015 року «Про правовий режим воєнного стану» передбачає, що у місцях запровадження військового стану, можуть утворюватися військові адміністрації (ВА) як тимчасовий орган державної влади. Метою створення ВА є забезпечення виконання Конституційних норм, законів України, а також, спільно із військовим командуванням, здійснення заходів правового режиму військового стану, що включають в себе: оборону, цивільний захист, громадську безпеку та правопорядок,

захист критичної інфраструктури, охорону прав, свобод і законних інтересів громадян[1].

У зв'язку з повномасштабним вторгненням РФ на територію України 24 лютого 2022 року Президентом України було видано Указ № 68/2022, згідно з яким на базі існуючих державних адміністрацій по всій території України було створено районні та обласні військові адміністрації [2], що є тимчасовими державними органами, які діють у період військового стану та 30 діб після його скасування. Відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» створюються: обласні, районні адміністрації населених пунктів (міські, селищні, сільські) військові адміністрації [1].

Військові адміністрації населених пунктів утворюються за потреби та затверджуються Указом Президента за поданням військового командування або ОДА і набувають відповідних прав з моменту їх реєстрації. Серед основних причин їх утворення є невиконання сільським чи міським головою покладених на них завдань та Конституційних норм. Вони утворюються у межах юрисдикції територіальних громад і можуть як повністю, так і частково виконувати функції органу місцевого управління. Серед пріоритетних – функції цивільного захисту, оборони та безпеки громадян.

Застосування даної системи управління є новим для нашої держави та несе за собою потребу вирішення багатьох складних питань у діяльності військових адміністрацій. Особливо гострою є проблема кадрового забезпечення. Відтак, на вимогу Міністерства розвитку громад та територій України за підтримки Програми Ради Європи «Децентралізація і реформа публічної адміністрації в Україні» були розроблені «Методичні рекомендації щодо організації трудових відносин у військових адміністраціях населених пунктів, що тимчасово здійснюють повноваження місцевого самоврядування» [3] та «Методичні рекомендації щодо реалізації військовими адміністраціями населених пунктів та їх посадовими особами окремих повноважень ОМС в умовах воєнного стану» [4]. Розробка таких методичних рекомендацій значно полегшує роботу керівного складу військових адміністрацій та діяльність органу загалом.

Отже, наразі ми є свідками становлення нової форми місцевого управління, а саме військової адміністрації – тимчасового державного механізму, на який покладається реалізація прав правового режиму воєнного стану та здійснення повноважень ОМС.

Список літератури

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015. № 389-VIII. Поточна редакція 29.09.2022. База даних: «Законодавство України» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 26.02.2023).

2. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24.02.2022 №68/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/682022-41405> (дата звернення: 26.02.2023).

3. Козіна В. Методичні рекомендації щодо реалізації військовими адміністраціями населених пунктів та їх посадовими особами окремих повноважень ОМС в умовах воєнного стану. Київ: Міністерство розвитку громад та територій України, 2022. 38 с.

4. Козіна В., Федченко Л. Методичні рекомендації щодо організації трудових відносин у військових адміністраціях населених пунктів, що тимчасово здійснюють повноваження місцевого самоврядування. Київ: Міністерство розвитку громад та територій України, 2022. 31 с.

*Науковий керівник: Людмила БОЖУК,
канд. іст. наук, доцент*

УДК: 37.091.59(043.2)

Ігор ШЕВЧЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У реаліях сучасних суспільних змін в Україні успіх професійної діяльності майбутніх фахівців залежить не лише від їхньої фахової підготовки, а й від їхньої позанавчальної діяльності, почуття відповідальності та прагнення до самовдосконалення й особистісного розвитку. Формування лідерських якостей здобувачів вищої освіти наразі є неможливим без їх участі в студентському житті, а саме у громадській діяльності, в роботі, різного роду, творчих організації, спілок або органів студентського самоврядування (далі ОСС) [3, с. 49].

Однією з головних умов розвитку лідерських здібностей у майбутніх фахівців є їхня активна участь у студентському самоврядуванні, що є виявом творчої ініціативи, формою незалежної діяльності, спрямованої на реалізацію функції ефективного управління закладом вищої освіти (далі –

ЗВО).

Відповідно до статті 40 Закону України «Про вищу освіту» студентське самоврядування – це право і можливість студентів (здобувачів вищої освіти) вирішувати питання навчання й побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати безпосередню участь в управлінні вищим навчальним закладом. Студентське самоврядування забезпечує захист прав та інтересів студентів і їх участь в управлінні ЗВО [1].

Студенти, що залучені до діяльності ОСС мають можливість отримати практичні навички в управлінській діяльності, проектному менеджменті, реалізації соціально-освітніх ініціатив, налагодженні комунікацій на рівні українських та закордонних вишів. Завдяки цьому відбувається формування та розвиток їх лідерського потенціалу, що відкриває перед ними безліч нових можливостей у професійній громадській діяльності.

Питання впливу студентського самоврядування на лідерський потенціал здобувачів вищої освіти, як актуальна проблематика, досліджувалось багатьма українськими науковцями. Так, дослідниця О. Єгорова визначає студентське самоврядування, як форму колективної добровільної, рівноправної, відкритої самоорганізації студентів, яка сприяє формуванню лідерських та громадянських якостей, виробленню навичок управлінської та організаторської роботи молодій людині у системі демократичних відносин колективу й визначається важливим фактором розвитку і модернізації суспільства [2].

Авторкиня О. Романовська акцентує увагу на тому, що для виявлення, формування та розвитку лідерських якостей особистості у ЗВО потужні можливості мають органи студентського самоврядування, адже саме вони сприяють розвитку особистісних, професійних, ділових якостей майбутніх фахівців [4, с. 340].

Отже, студентське самоврядування відіграє важливу роль в розвитку лідерських якостей студентської молоді, оскільки створює реальні можливості для розвитку практичних навичок у сфері управління, що, у свою чергу, покращує їх професійні якості.

Список літератури

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 1 січ. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 23.02.2023).

2. Єгорова, О.В. З історії студентського самоврядування [Електронний ресурс]. *Гуманітарний журнал*. 2009. № 3–4. С. 97-101. URL: <http://gj.nmu.org.ua/pdf/2009/3-4/Egorova.pdf>.

3. Мороз В. П. Формування лідерських якостей студентів закладів вищої освіти в процесі діяльності органів студентського самоврядування:

навч.-метод. посіб. для студ. закл. вищ. осв. Старобільськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2019. 263 с.

4. Романовська О.О. Формування лідерських якостей у майбутніх фахівців економічного профілю за спеціальністю 073 «Менеджмент» у закладах вищої освіти. *Наукові записки кафедри педагогіки*. Харків, 2018. Вип. 43. С. 330-341.

*Науковий керівник: Людмила БОЖУК,
канд. іст. наук., доцент*

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

УДК 364.633-055.2

Валерія АБРИКОСОВА

Національний авіаційний університет, Київ

ЖІНОЧЕ НАСИЛЬСТВО В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Жіноче насильство - це фізичне, психологічне та сексуальне насильство, спрямоване на жінок або дівчат, зазвичай здійснюване чоловіками або іншими чоловічими особами, які є більш сильними або мають більшу владу в суспільстві. Це може бути насильство в родині, насильство від партнера, насильство на роботі, насильство в громадському просторі, насильство у війнах та конфліктах тощо.

Жіноче насильство є серйозною проблемою, яка має негативний вплив на життя жінок та дівчат, а також на суспільство в цілому. Воно може призвести до фізичних та психологічних травм, страху, тривоги, депресії та інших негативних наслідків для жертв насильства.

Щоб боротися з жіночим насильством, необхідно проводити широкомасштабну просвіту та популяризацію знань про права жінок, насильство, його наслідки та способи боротьби з ним. Також потрібно створювати безпечні середовища для жінок та дівчат, підтримувати їхні права та інтереси, та карати насильників відповідно до закону.

Тема жіночого насильства є дуже актуальною у сучасному світі. Насильство є серйозною проблемою, яка стосується мільйонів жінок у всьому світі, незалежно від їхнього віку, національності, соціального стану, релігійних переконань та інших характеристик.

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, одна з трьох жінок у світі стикається з фізичним або сексуальним насильством під час свого життя. Це може включати насильство вдома, на роботі, у школі, у військових конфліктах, внаслідок дискримінації на підставі статі та інші форми насильства.

Крім того, пандемія COVID-19 призвела до збільшення випадків насильства в сім'ях, коли жінки були змушені залишатися вдома з своїми насильницькими партнерами. Це ще більше посилює актуальність цієї проблеми та потребу у підтримці та захисті жінок, які стикаються з насильством.

Тому, боротьба з жіночим насильством є важливою темою, яка потребує уваги і дій з боку урядів, громадських організацій, активістів та громадянського суспільства в цілому.

Ознаки жіночого насильства можуть включати в себе фізичні, психологічні, економічні та сексуальні прояви. Ось кілька можливих ознак:

Фізичне насильство: це можуть бути удари, каліцтва, зв'язування, душіння, змушування до вживання наркотиків або алкоголю тощо.

Психологічне насильство: це можуть бути зневажливі слова, ігнорування, контроль, підступність, вимагання покаяння або покарання, погрози знищенням, підтримка почуття вини та інші способи, щоб знизити самооцінку та контролювати жертву.

Економічне насильство: це можуть бути обмеження доступу до грошей, примус до подачі на харчування або працевлаштування, вимоги підписати документи, або інші дії, які забезпечують фінансовий контроль та залежність жертви.

Сексуальне насильство: це можуть бути змушування до статевих стосунків або інших статевих дій без згоди, сексуальне шантажування, насильницьке утримання або примус до статевих послуг для інших людей.

У багатьох випадках жіноче насильство може бути складним для розпізнавання та довіри, і може вимагати певної міри навичок та спеціалізованої допомоги, щоб захистити жертву та привести до відповідальності насильника.

Запобігання жіночому насильству включає широкий спектр дій на різних рівнях, від індивідуального до соціального. Ось деякі можливі способи запобігання жіночому насильству:

Створення свідомості та підвищення освіти: Розмовляйте з рідними та друзями про питання насильства, та підкреслюйте важливість поваги до жінок. Підвищуйте свою освіту про те, що є насильством та як від нього захиститися.

Встановлення громадських та правових норм: Суспільство має встановити норми поведінки, які виключають будь-які форми насильства, та закони, які накладають відповідальність на тих, хто порушує ці норми.

Підтримка жертв та відновлення їхнього здоров'я: Забезпечення доступу до допомоги, психологічного супроводу та соціальної підтримки може допомогти жертвам відновити свою самооцінку та відчуття контролю.

Підвищення свідомості про гендерну рівність: Це включає роботу з дітьми та молоддю, щоб вони зрозуміли, що гендерна рівність є важливою складовою життя в суспільстві.

Проактивна дія на ранній стадії: Національні та локальні органи можуть розробити програми та ініціативи для виявлення та попередження насильства на ранній стадії, наприклад, профілактичні заходи у школах, на робочому місці та ін.

Подолання стереотипів: Необхідно підтримувати та просувати зміни в культурній та соціальній практиці.

Зміна культури насильства: Для запобігання насильства потрібно змінити культуру, де насильство вважається прийнятною формою поведінки. Наприклад, потрібно виховувати дітей в дусі поваги до інших, а не насильства.

Підтримка жертв та відновлення їхнього здоров'я: Забезпечення доступу до допомоги, психологічного супроводу та соціальної підтримки може допомогти жертвам відновити свою самооцінку та відчуття контролю. Наприклад, можна створити гарячу лінію для жертв насильства, де вони зможуть отримати допомогу.

Існує багато організацій, які допомагають жінкам, які постраждали від жіночого насильства. Ось кілька прикладів:

Національна коаліція насильства над жінками (National Coalition Against Domestic Violence) - це організація, яка займається боротьбою з домашнім насильством в США, пропагує рівність статей та надає ресурси та підтримку жінкам, які постраждали від насильства.

Міжнародна організація "Жінки проти насильства" (Women Against Violence Europe) - це організація, яка займається питаннями, пов'язаними з насильством над жінками в Європі, та допомагає забезпечити права жінок на безпеку та належну допомогу.

Міжнародна амністія - це організація, яка займається правами людини в усьому світі, включаючи права жінок на безпеку та свободу від насильства.

"Відкрите серце" (Open Heart) - це українська громадська організація, яка допомагає жінкам, які постраждали від домашнього насильства, шляхом забезпечення порад та підтримки, психологічних консультацій та матеріальної допомоги.

"Карітас" (Caritas) - це міжнародна гуманітарна організація Католицької Церкви, яка займається питаннями, пов'язаними з бідністю та соціальним виключенням. Організація надає допомогу жінкам, які стали жертвами насильства, шляхом забезпечення підтримки та матеріальної допомоги.

Україна має багато організацій, які допомагають жінкам, що постраждали від насильства. Ось декілька з них:

Національна гаряча лінія з питань насильства в родинах (0800505805) - це безкоштовна гаряча лінія, яка працює цілодобово та надає консультації та допомогу жінкам, що постраждали від насильства.

Центр соціальної реабілітації жертв насильства "Ла Страда-Україна" - це організація, яка забезпечує психологічну та соціальну підтримку жінкам, що постраждали від насильства, та надає їм можливість пройти курси реабілітації.

Жіноча правозахисна група "Ла Страда" - це організація, яка працює з питань насильства над жінками та бореться за права жінок в Україні.

"Кризовий центр для жінок" - це центр, який забезпечує безкоштовну консультацію та підтримку жінкам, що постраждали від насильства, та надає їм можливість прожити у центрі на певний термін.

Фонд "Рівність гендерів" - це організація, яка працює з питань рівності статей та бореться з насильством над жінками в Україні. Фонд надає консультації та підтримку жінкам, що постраждали від насильства, та проводить різноманітні проекти з просвітництва та підвищення свідомості на цю тему.

Проблема жіночого насильства є серйозним викликом для нашого суспільства, оскільки вона порушує права жінок на безпеку, гідність та рівноправність. Боротьба з цією проблемою є важливим кроком у зміцненні прав людини, підвищенні свідомості та зменшенні витрат для суспільства. Це також може допомогти змінити культурні та соціальні установки, які сприяють жіночому насильству. Є важливою метою зміцнення економічного розвитку та забезпечення більш гідного та безпечного середовища для життя та роботи. Зробити кроки, щоб боротися з цією проблемою, важливо не лише для захисту жінок, але й для забезпечення майбутнього розвитку суспільства в цілому.

*Науковий керівник: Тетяна ПЕТРЕНКО
канд. пед. наук, доцент*

УДК 364.4

Катерина БУТЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З МОЛОДІУ: ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМКИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Однією із найважливіших та найпродуктивніших прошарків суспільства є молодь, без якої неможливий розвиток країни та самого суспільства зокрема. У Законі України «Про сприяння соціальному

становленню та розвитку молоді в Україні» зазначається, що молоддю вважаються громадяни України віком від 14 до 35 років, а становлення та розвиток молоді базується на принципах поваги до загальнолюдських цінностей, прав людини і народів, історичних, культурних, національних особливостей України.

Участь молоді у формуванні та реалізації політики та програм, що стосуються суспільства взагалі та молоді зокрема повинна відбуватися з урахуванням потреб молоді, співвіднесення їх реалізації з економічними можливостями держави.

Молодь як велика суспільна, соціально-демографічна група має спеціальні соціальні і психологічні риси, наявність яких визначається як віковими особливостями молодих людей, так і тим, що їх соціально-економічний і суспільно-політичний стан, духовний світ знаходяться у становленні та формуванні. Соціальна робота з молоддю ґрунтується на синтезі концепцій і практичних підходів, що вирізняються правовими, психологічними, педагогічними, соціологічними, адміністративними, організаційними та іншими ознаками [1].

Соціальна робота з молоддю має загальнодержавний характер і повинна бути направлена на активізацію дій і розвиток партнерства її основних суб'єктів: органів державної влади, місцевого самоврядування, комерційних і некомерційних організацій, самої молоді, зокрема, щодо забезпечення ефективної реалізації державних і громадських інтересів в процесі соціального становлення та самореалізації молоді. Водночас, пріоритетною стає діяльність уповноважених органів, підприємств, організацій та установ незалежно від їх підпорядкування і форми власності та окремих громадян, яка спрямована на створення соціальних умов життєдіяльності, гармонійного та різнобічного розвитку дітей та молоді, захист їх конституційних прав, свобод і законних інтересів, задоволення культурних та духовних потреб.

Успішність соціальної роботи з дітьми та молоддю цілком залежить від створення умов позитивно орієнтованої соціалізації особистості, які повинні забезпечити соціальну адаптацію та самореалізацію молодого покоління в інтересах особистості й суспільства. Ідея цілісності соціальної роботи, спираючись на усвідомлення практичного досвіду та пріоритетних проблем практики соціальної роботи з різними категоріями населення сприяє розвитку теоретичного обґрунтування практичної соціальної роботи. У межах такого розуміння методологічних можливостей соціальної роботи спостерігається неможливість узагальнення практичних моделей соціальної роботи та адаптаційність теоретичних засад для обґрунтування практичних дій, прийняття рішень щодо розв'язання практичних ситуацій [2]. Це зумовлює специфічність соціальної роботи

щодо впровадження певних напрямів та технологій, таких як соціальна профілактика, соціальне обслуговування, соціальна реабілітація і соціальна допомога. Особливості їх реалізації щодо роботи з молоддю полягають у наступному:

Соціально-профілактична робота, спрямована на попередження аморальної, протиправної, іншої асоціальної поведінки дітей та молоді, виявлення будь-якого негативного впливу на життя і здоров'я дітей та молоді й запобігання такому впливу.

Соціальне обслуговування — робота, спрямована на задоволення потреб, які виникають у процесі життєдіяльності, що забезпечує гармонійний та різнобічний розвиток дітей та молоді шляхом

Соціальна реабілітація — робота, спрямована на відновлення морального, психічного та фізичного стану дітей і молоді, їх соціальних функцій, приведення індивідуальної чи колективної поведінки у відповідність до загальноновизнаних суспільних правил і норм.

Соціальна допомога (підтримка) молоді — вид соціальної діяльності спеціально уповноважених органів держави та соціальних інституцій щодо забезпечення потрібного особистості рівня освіти, культури, умов організації дозвілля та відпочинку, забезпечення працевлаштування, а також надання системи гарантованого державою рівня матеріальної підтримки молоді та сімей з дітьми з урахуванням їх матеріального та фізичного стану, складу сім'ї, віку, здоров'я, участі в суспільному та іншому виробництві.

Одним із сучасних напрямків соціальної роботи з молоддю є соціальний супровід, який передбачає здійснення: службами у справах неповнолітніх, центрами соціальних служб для молоді системного обліку та догляду дітей і молоді, які опинилися в складних життєвих ситуаціях; систематичних і комплексних заходів, спрямованих на подолання життєвих труднощів, збереження та підвищення соціального статусу дітей та молоді; низки заходів, спрямованих на подолання різних видів залежностей, які завдають шкоди психічному й фізичному здоров'ю дітей та молоді; соціальної опіки щодо дітей з вадами фізичного та розумового розвитку.

Соціальне інспектування у сфері соціальної роботи з дітьми та молоддю здійснюється з метою контролю за додержанням вимог законодавства щодо захисту прав і свобод дітей та молоді у сфері соціальної роботи з ними. Соціальне інспектування здійснюється центрами соціальних служб для молоді спільно з відповідними органами виконавчої влади, яким законодавством надано право здійснювати інспекторський нагляд. Порядок і умови здійснення соціального

інспектування визначаються спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань молодіжної політики.

Однією із найважливіших є технологія соціальної терапії. Вона, як галузь наукового знання, орієнтує на вирішення соціально-терапевтичних проблем. Насамперед, в основу технології покладено такі проблеми як подолання аномалій життєвих орієнтацій, соціальні цінності суб'єктів суспільного життя, зокрема молоді, їх уявлення про справедливість і несправедливість.

У процесі соціальної роботи з молоді досить часто використовується технологія консультування, завдяки якій встановлюється із клієнтом контакт шляхом вербальної комунікації, у ході якої виявляються проблеми, вирішується як посприяти молодій людині у їх вирішенні. На початку нинішнього століття гостро постало питання як активізувати молодь, розвинути її естетичні смаки, залучити до культурно-дозвілних заходів, відвідування різних гуртків, клубів тощо. Це можна реалізувати завдяки технології «Арт-терапії» або «терапії мистецтвом». Близької до неї є музикотерапія. Вона націлює на соціалізацію молоді через опанування музичної культури, субкультури, організацію відвідування різних заходів, зльотів тощо. Спорідненими із двома попередніми є творчі технології, які, з одного боку, мають сприяти розвитку індивідуальної творчості, а з іншого, мають стимулювати колективну творчу діяльність молодих людей. У процесі формування сенсо-життєвих орієнтацій молоді варто звернутися до бібліотерапії, яка передбачає підбір спеціальної літератури (у свою чергу вона здійснює вплив на свідомість індивіда). Близькими до цієї технології є соціально-педагогічні технології. Вони також формують сенсо-життєві орієнтації молодих людей. Відмінність полягає в тому, що ця технологія є більш активною, оскільки передбачає участь соціального працівника (педагога) у вихованні клієнта.

Соціальне становище і соціальні проблеми молоді вивчаються і досліджуються у таких аспектах: демографічна ситуація в молодіжному середовищі; молодь і здоров'я; соціальне становище та самопочуття молоді; молодь і шлюб, проблеми молодих сімей; зайнятість і професійна підготовка молоді; молодь і освіта; молодь і Збройні сили, інші військові формування України; фізична культура і спорт; система ціннісних орієнтацій, культурні потреби і духовний світ української молоді; групи ризику та ризикова поведінка; економічна активність молоді та ін.

Найактуальніші методологічні проблеми соціальної роботи з молоддю стосуються її організації на такому рівні, який забезпечував би максимальну результативність здійснюваних заходів. Цим зумовлені чіткі вимоги до організації відповідної діяльності, а також фахової

компетентності та особистісних якостей соціальних працівників і соціальних педагогів.

Отже, соціальна робота повинна створювати передумови для вирішення наявних проблем молоді соціальних, медичних, юридичних, і виступати профілактичним засобом асоціальної поведінки молоді проблем. Ефективність і результативність соціальної роботи з молоддю забезпечується науково обґрунтованими цілями, принципами, підходами, а також підбором оптимальних методів і засобів соціально-професійного становлення особистості молодої людини. Нині на порядку денному стоять нові виклики, пов'язані з модернізацією соціальної роботи з молоддю, створенням у суспільстві умов і механізмів оптимальної соціалізації молоді. Варто осучаснити державну міжвідомчу політику соціального обслуговування, створити систему соціальних служб з розгалуженою інфраструктурою. Потрібно звернути увагу на соціальну підтримку молоді, створити умови для реалізації її життєвого і творчого потенціалу. Ці питання можна успішно вирішувати за умови суттєвого оновлення нормативно-правової бази, організації спеціалізованої підготовки і перепідготовки нових кадрів, які б відповідали вимогам часу. Необхідні також ефективні управлінські і організаційно-технологічні рішення на всіх рівнях у напрямку соціальної підтримки молоді.

Список літератури

1. Молодь у сучасному світі. <http://un.by/news/world>.
2. Савельчук, І. Сутнісні й змістові характеристики становлення теорії та практики соціальної роботи. *Social Work & Education*. Vol. 7, No.4. TernopilAberdeen, 2020. pp. 436-451. DOI: 10.25128/2520- 6230.20.4.3.

*Науковий керівник: Ірина САВЕЛЬЧУК,
д-р пед. наук, професор.*

УДК 364:37.013.42

Яна ВЛАСЮК

Національний авіаційний університет, Київ

МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Стан дітей-сиріт в умовах воєнних дій є особливо складним і потребує значної уваги та підтримки з боку соціальних працівників та держави в цілому. Війна в Україні стала причиною суттєвого зростання числа дітей-сиріт, дітей, які залишилися без батьківського піклування та

дітей, яких незаконно вивезли до Російської Федерації з метою їх подальшого усиновлення – усе це призвело до погіршення їх життєвих умов, що потребують використання нових методів і технологій соціальної роботи.

Методи соціальної роботи з дітьми сиротами під час воєнного стану повинні бути спрямовані на забезпечення дітей необхідними матеріальними та психологічними ресурсами, а також на забезпечення захисту їх прав та інтересів. Виділяють ось такі методи:

Забезпечення доступу до харчування, медичної допомоги та інших основних потреб дітей.

Забезпечення безпеки та захисту від насильства.

Розробка індивідуальних планів допомоги для кожної дитини з урахуванням її потреб та особливостей.

Розробка та проведення психологічних тренінгів, які допоможуть дітям справлятися зі стресом та травмами, пов'язаними з війною.

Створення можливостей для дітей для отримання освіти та інших навичок, які допоможуть у майбутньому.

Мобілізація та координація ресурсів. Соціальні працівники повинні працювати в тісній співпраці з громадськістю, гуманітарними організаціями та іншими службами, які надають допомогу дітям-сиротам.

Щодо технологій соціальної роботи з дітьми-сиротами, то вони охоплюють теж не менш важливі аспекти, які спрямовані на забезпечення безпеки, здоров'я та добробуту дітей, тому:

Однією із ключових технологій є створення системи соціального захисту, яка включає в себе законодавчі та інституційні заходи, що забезпечують дітям-сиротам доступ до соціальних потреб. До таких інституцій можуть входити державні служби соціального захисту, місцеві органи влади, громадські організації, благодійні фонди та інші.

Другою важливою технологією є розробка та впровадження програм психологічної підтримки, які допоможуть дітям-сиротам подолати емоційні та психологічні труднощі.

Третя технологія - це створення системи усиновлення та прийомної опіки, яка дозволяє дітям-сиротам знайти стабільну родину та отримати належний догляд.

Також варто зазначити, що в Україні існують служби та організації, які опікуються дітьми-сиротами, а саме: департамент у справах сім'ї та дітей; центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; благодійні організації; волонтерські організації; виховні заклади. Також Україна має кілька державних програм підтримки дітей-сиріт, які спрямовані на покращення їхнього благополуччя та інтеграцію до суспільства, це: "Дитина-сирота", "Сім'я дитини", "Шанс", "Родинний дім"- усі вони

передбачають фінансову допомогу на утримання дітей у дитячих будинках, інтернатах та після навчальних закладів.

Отже, методи та технології соціальної роботи з дітьми-сиротами в умовах воєнного стану мають на меті забезпечення дітей захистом та підтримкою. Важливо пам'ятати, що під час воєнного стану робота з дітьми-сиротами стає складнішою та потребує від працівників соціальної роботи більшої чутливості, терпіння та професійності.

Список літератури

- 1.Світлана Дорош / Як війна робить сиротами тисячі дітей: 2022
- 2.Анастасія Ізвозікова, Ганна Матвійшина / Порядок усиновлення дітей-сиріт в умовах воєнного стану: 2023
- 3.Брич В. Я., Миколок С.М. Соціальний захист сиріт в Україні: 2019

*Науковий керівник: Олена КОТИКОВА
д-р пед. наук, професор*

УДК 616.89(043.2)

Богдан ВОРОНА

Національний авіаційний університет, Київ

ПІДЛІТКОВА ДЕПРЕСІЯ: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД ТА ПОРАДИ ЩОДО ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Мабуть, кожна людина знайома зі словом депресія, або навіть відчувала її на собі. Це і не дивно, бо в нашому світі є безліч факторів що впливають на її появу. Депресія – це психічний розлад, який характеризується почуттям пониженого настрою, втрати інтересу до життя, неможності відчувати задоволення від раніше приємних речей та втратою самооцінки. Цей стан може бути короточасним, або стати хронічним і тривати декілька місяців і навіть років [1].

Підлітковий період один з найскладніших у житті. Серед відомих фахівців які займалися проблемою депресії у підлітків слід виділити: Д. Добсона - американський психолог, автор книг про підліткову депресію та Г. Ремшміда - німецький дитячий та підлітковий психіатр, психолог. Він є одним з найвідоміших у світі представників своєї галузі.

Депресія може відрізнитися у підлітків та дорослих в залежності від симптомів, що проявляються. Основна відмінність полягає в тому, що підлітки можуть відчувати більше емоційної руйнації та страждання, що може призвести до зниження настрою та відчуття втрати сенсу життя.

У підлітків, депресія може бути часто пов'язана зі змінами в соціальному житті. Симптоми, пов'язані зі зниженням настрою, можуть включати сильну тугу, роздратованість та недовіру. Взагалі депресію потрібно розглядати як сигнал, що в житті підлітка потрібні зміни й чим раніше вони почнуться, тим краще.

Ознакою того, що підлітку потрібна допомога свідчать такі ознаки як: вживання наркотиків та алкоголю, нанесення собі ушкоджень, суїцидальні думки [2]. Якщо у підлітка спостерігаються ознаки депресії, важливо вжити заходів для допомоги. Ось деякі поради, які можуть бути корисними:

1. Створіть довіру і розуміння. Підлітки можуть почуватися засудженими або незрозумілими, тому дуже важливо дізнатися, як вони почувуються, і показати, що ви їх розумієте.

2. Не звинувачуйте та не критикуйте. Потрібно уникати звинувачень або критики, оскільки це може погіршити їхній стан.

3. Зверніться за допомогою фахівця. Якщо ви побачили, що ваш підліток продовжує страждати від депресії, зверніться до лікаря або психотерапевта для отримання допомоги. Будьте терплячі. Лікування депресії може зайняти час і вимагати терпіння.

4. Підтримуйте діяльність. Підтримка у здійсненні їхніх інтересів та діяльності може підвищити їхню самооцінку та зробити їх менш уразливими до депресії [3, с. 30].

Отже, підліткова депресія - серйозна проблема, яка може суттєво вплинути на життя підлітка та його оточення. Хоча її причини можуть бути різноманітними, включаючи генетичні та соціальні чинники, її можна успішно лікувати. Важливо звернути увагу на підлітків, які можуть демонструвати симптоми депресії, та забезпечити їм необхідну підтримку і допомогу.

Список літератури

1. Корб А. У пастці депресії. Як подолати тривожність і радіти життю. – Київ, “Наш Формат”, 2019. – 216 с.

2. О'Коннор Р. Депресія скасовується. Як повернутися до життя без лікарів і ліків. 2010. – Режим доступу: https://www.rulit.me/books/depressiya-otmenyaetsya-kak-vernutsya-k-zhizni-bez-vrachej-i-lekarstv-read-396848-1.html#section_1

3. Сколіченко С. Книга про депресію. 2014. – Режим доступу: <https://afew.org.ua/ru/sasha-skochilenko-kniga-o-depressii/>

*Науковий керівник: Олег БЛІНОВ,
д-р психол наук, професор*

ЕМПАУЕРМЕНТ ЯК СПОСІБ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Зараз Україна переживає важкі часи, пов'язані з військовим нападом країни-агресора, що призводить до великої кількості поранених та інвалідів. У таких умовах важливо забезпечити ефективну реабілітацію та соціальну адаптацію цих людей. Традиційно, реабілітація зосереджується на відновленні фізичної та когнітивної функцій. Однак, в останні роки увага до психологічної реабілітації зростає.

Одним з потенційних способів є використання концепції емпauerменту, яка покликана допомогти людям з інвалідністю отримати контроль над своїм життям, збільшити свою самооцінку та самовизначеність [6]. Поняття емпauerмент походить з соціальної психології та соціології та означає надання людині мотивації, внутрішніх сил і натхнення для активних дій. Емпauerмент описує процес, за допомогою якого людина набуває контролю над своїм життям та приймає рішення щодо свого майбутнього. Дана концепція сприяє збільшенню самооцінки, знань та відчуття самостійності.

Емпauerмент може бути використаний в реабілітації як спосіб допомогти людям зрозуміти та прийняти їх обмеження та знайти способи пристосування до них, а також може збільшити самооцінку та знання про те, як керувати своїм станом, що може допомогти покращити якість життя людини [1,2].

Один зі способів застосування емпauerменту в реабілітації полягає у наданні можливості людині брати участь у прийнятті рішень щодо її власної реабілітації. Це може включати надання інформації про різні види терапій та дозволяти людині вибирати, яку з них вона бажає отримати. Також, емпauerмент може бути використаний для створення підтримуючого середовища, де людина відчуває підтримку та розуміння з боку інших [5].

Інший спосіб використання даної концепції полягає в розробці індивідуальних планів реабілітації разом з пацієнтом. Це допомагає людині стати більш активним учасником своєї реабілітації та впевнитись, що її потреби та цілі враховуються.

Емпauerмент може також бути використаний для зміни ставлення до інвалідності та забезпечення того, що вона розглядається як щось, що можна пристосувати та перетворити на перевагу. Це допомагає людям з

інвалідністю зменшувати соціальну відмінність, бути більш самодостатніми та залучатися до соціального життя [3,4].

Отже, емпauerмент є важливим інструментом в реабілітації, який допомагає людям зрозуміти та прийняти свої обмеження, а також знайти способи пристосуватися до них. Використання даного способу може збільшити самооцінку та знання про те, як керувати своїм станом, що може допомогти покращити якість життя людини.

Список літератури

1. Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. New York: W. H. Freeman and Company. [Електронний ресурс]: [Веб сайт]. Режим доступу: <https://www.academia.edu/28274869/>

2. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. New York: Plenum Press. [Електронний ресурс]: [Веб сайт]. Режим доступу: <https://books.google.com.ua/books>

3. Freire, P. (1970). Pedagogy of the oppressed. New York: Herder and Herder. [Електронний ресурс]: [Веб сайт]. Режим доступу: Paulo Freire's Pedagogy of the Oppressed

4. Rappaport, J. (1981). In praise of paradox: A social policy of empowerment over prevention. American Journal of Community Psychology. [Електронний ресурс]: [Веб сайт]. Режим доступу: <https://doi.org/10.1007/BF00896357>

5. Perkins, D. D., Zimmerman, M. A., & Sanders, E. (2019). Empowerment theory, research, and application. American Journal of Community Psychology. [Електронний ресурс]: [Веб сайт]. Режим доступу: Empowerment theory, research, and application

6. Zimmerman, M. A., & Warschausky, S. A. (2019). Empowerment theory for rehabilitation: A conceptual framework. Rehabilitation Psychology. [Електронний ресурс]: [Веб сайт]. Режим доступу: <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/0090-5550.43.1.3>

*Науковий керівник: Юлія ВОВК
викладач*

Катерина ГАЛЄВА
Національний авіаційний університет, Київ

ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ КРИЗОВИМ КЛІЄНТАМ

Кризові ситуації можуть виникати у повсякденному житті, що може негативно вплинути на психологічний, соціальний і психічний стан людини. Особистість, яка потрапляє у кризовий стан не завжди самостійно здатна вирішити проблемну ситуацію.

Психосоціальна допомога – це напрям соціальної роботи, головним завданням якого є надання первинної психологічної допомоги, соціальної підтримки особі, що опинилася у складних життєвих ситуаціях та створення відповідних умов з метою забезпечення успішної адаптації особистості у змінених умовах навколишнього середовища. Це може бути допомога в розв'язанні проблем, пов'язаних з роботою, відносинами, втратою роботи, смертю близької людини тощо. Психосоціальна допомога може включати в себе консультування, психотерапію, роботу з соціальним працівником, групову терапію.

Технології психосоціальної роботи - це сукупність прийомів і методів, що використовуються для досягнення визначених цілей під час здійснення психосоціальної роботи, вирішення різних психосоціальних проблем клієнтів. Технологіями психосоціальної роботи виступають різні види тренінгу комунікативних умінь, ділові ігри, ігротерапевтичні методи по корекції емоційно-вольових і комунікативних відносин, у ході яких відбувається рефлексія та відпрацювання різних соціальних ролей і емоційних станів.

Для ефективного вибору стратегії взаємодії та методів дії на клієнта, необхідно на початку психосоціальної роботи провести бесіду із застосуванням психодіагностичних методик. Таким чином, перший етап взаємодії полягає у глибокому проникненні в особистість кризового клієнта.

Основні технології психосоціальної допомоги з кризовими клієнтами:

Кризове консультування. Короткострокова допомога, яка надається з метою заспокоєння та стабілізування клієнта.

Психотерапія. Має на меті допомогти клієнту усвідомити та подолати негативні переживання чи поведінку.

Групова психологічна допомога. Надається у групі людей, що мають схожі проблеми.

Отже, технології психосоціальної допомоги з кризовими клієнтами включають широкий спектр інтервенцій, що мають на меті зменшити негативні наслідки кризи та допомогти людям відновити своє психологічне благополуччя та функціонування.

Список літератури

Групові форми роботи в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (досвід упровадження) / [авт. кол. В. В. Байдик, Ю. С. Бондарук, Ю. П. Гопкало, Т. Б. Гніда, І. О. Корнієнко, Н. В. Лунченко, Ю. А. Луценко, Р. А. Мороз, І. І. Ткачук] ; заг. ред. В. Г. Панка, І. І. Ткачук. – Київ : Ніка-Центр, 2020. – 122 с.

Мілютіна К. Л. Теорія і практика психологічного тренінгу / К. Л. Мілютіна. – К. : МАУП, 2006. – 175 с.

Тюптя Л. Т., Іванова І. Б. Соціальна робота (теорія і практика). Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. – К. : ВМУРОЛ “Україна”, 2004. – 408 с.

*Науковий керівник: Юлія ГОРОДИСЬКА,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159.9

Юлія ГОРОДИСЬКА

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТЕАТР ЯК МЕТОД ПРОФІЛАКТИКИ ПОСТТРАВМАТИЧНИХ СТРЕСОВИХ РОЗЛАДІВ У ДІТЕЙ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Війна може мати серйозні наслідки для дітей, зокрема може спричинити посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). ПТСР може проявлятися у дітей у вигляді нічних кошмарів, страху, тривоги та інших симптомів, що можуть вплинути на їхнє фізичне та психічне здоров'я.

Театр є ефективним методом профілактики ПТСР у дітей під час війни. Театральне мистецтво допомагає дітям відчувати себе частинкою групи та отримати підтримку від інших, відчувати себе більш упевненими в собі, підвищити їхню самооцінку та навчити їх проявляти свої почуття та емоції.

Театр є способом відволіктися стресу та травматичних подій, які вони переживають в реальному житті. Вистави, в яких діти беруть участь, можуть бути спрямовані на підтримку їхнього психічного здоров'я, сприяти їхньому відновленню після травм. Крім того, театр може бути

використаний для формування навичок співпраці та комунікації в групі. Це може бути особливо корисно для дітей, які були змушені втратити зв'язок зі своєю родиною та друзями через війну. Театр може допомогти дітям знову відчувати себе частиною групи та побудувати нові стосунки.

Заняття в дитячому театрі можуть стати одним з інструментів, які допоможуть дітям під час важких часів війни. Включення театру в програми профілактики та підтримки дітей може бути дієвим способом підтримки їхнього психічного здоров'я та зниження ризику розвитку ПТСР.

Один з методів використання театру, як технології роботи з дітьми війни – це драма-терапія. Вона включає в себе різні вправи та ігри, що допомагають дітям висловлювати свої почуття та думки. Це може бути особливо корисно для дітей, які вже пережили травматичні події.

Найбільш ефективними у роботі з дітьми, які постраждали від війни є вправи спрямовані на роботу з емоціями та мімично-жестикуляційні вправи, які дозволяють пропрацювати затиски та перенести негативні почуття в тіло, а потім визволити їх та пропрацювати.

Отже, театр може бути ефективним методом профілактики ПТСР у дітей, допомогти відновити психологічну та емоційну стійкість, зміцнити позитивні емоції та знайти спосіб виразити свої почуття.

Список літератури

1. Профілактика посттравматичних стресових розладів: психологічні аспекти. Методичний посібник / Упор. : Д.Д. Романовська, О.В. Ілашук. – Чернівці : Технодрук, 2014. – 133 с.

2. Тарасова, Т. В. (2018) The role of game and art technology in post-traumatic stress disorder overcoming by adolescent / Тарасова Т. В. // Посттравматичний стресовий розлад: дорослі, діти та родини в ситуації війни, 2. pp. 511-519.

УДК 364.044:331

Богдана ЗДРІЛЬКО

Національний авіаційний університет, Київ

ТРУДОВА ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Принципи забезпечення та організації законодавчого регулювання трудових відносин, що виникають між державою, роботодавцями та працівниками, узагальнені в законі України «Організація з трудових

відносин в умовах воєнного стану»[1]. Втім, враховуючи пропозиції щодо оновлених механізмів і способів регулювання зазначених взаємодій теми, рекомендується їх детально вивчити щодо зниження ризику конфлікту, а також порушення чинного законодавства до закінчення дії спеціального правового режиму.

Проблематику правового регулювання трудових взаємовідносин детально досліджено у працях І. Алексєєнко, С. Бортника, О. Бражко, О. Грیشнової, В. Михальчука [2], Д. Підкопай [3], О. Костюченко, Т. Колесніка [4] та ін. Так, В. Михальчук досліджує механізм державного регулювання трудових взаємовідносин в Україні, правові інструменти у структурі якого займають провідне значення. Визначено, що учасники трудових правовідносин є рівноцінними сторонами за будь-яких обставин у державі, хоча вітчизняна практика свідчить про відсутність такого рівноправ'я; науковцем було узагальнено ознаки трудових взаємовідносин задля конкретизації актуальних проблем законодавчого регулювання, притаманних різним сферам життєдіяльності громадян [2, с. 82]. Як зазначив науковець, «проблема оновлення і правових актів, і самої сутності взаємовідносин між владою, бізнесом і громадянами, що пов'язані із трудовою діяльністю» залишається актуальною [2, с. 84]. Окрім того, проблематика законодавчого регулювання трудових відносин, що виникають в межах господарюючого суб'єкта, досліджена Д. Підкопаєм. Науковець визначає, що ефективність регуляторних процедур, чи то в умовах карантинних обмежень, чи то в умовах воєнного стану, залежить в значній мірі від дотримання кожним із працівників правил і традицій організації процесу праці. Різні категорії працівників мають неоднакові можливості та працюють у різних умовах.

Відповідно до Конституції України, незалежно від обставин, учасниками яких можуть стати держава чи її громадяни, діятиме принцип рівності прав і свобод людини і громадянина [5]. Наразі Законодавство підкреслює беззаперечну важливість дотримання цього аспекту в організаціях функціонування в усіх сферах життя, це стосується і сфери трудових відносин. Це Кодекс законів про працю України щодо встановлення єдності трудового законодавства незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, тощо.

В умовах воєнного стану оптимальною можна визначити форму трудової діяльності, яка здійснюється працівниками за межами роботодавця, у безпечному та комфортному місці, яке обирають самі працівники. Таке визначення повною мірою відображає соціально-економічну природу віддаленої роботи, або дистанційної роботи враховуючи суттєві характеристики цих форм зайнятості. Основи регулювання праці у випадку з дистанційною або надомною формою

праці регулюються Законом України № 1213-IX «Про внесення змін до деяких Законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу» [6], а також Законом України № 540-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (Covid-19)» [7].

Зокрема статтею 119 КЗпП [8] визначено, що на час виконання державних або громадських обов'язків, якщо за чинним законодавством України ці обов'язки здійснюються у робочий час, працівникам гарантується збереження місця праці і всіх умов, передбачених вже укладеним між роботодавцем і працівником трудовим договором. А це означає, що за працівниками, призваними на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період або прийнятими на військову службу за контрактом, у тому числі шляхом укладення нового контракту на проходження військової служби, під час дії особливого періоду на строк до його закінчення або до дня фактичного звільнення зберігаються місце роботи, посада і середній заробіток на підприємстві, в установі, організації, фермерському господарстві, сільськогосподарському виробничому кооперативі незалежно від підпорядкування та форми власності і у фізичних осіб-підприємців, у яких вони працювали на час призову.

Проте, умови воєнного стану значно ускладнили взаємодію сторін, основи їх відносин було прописано у Законі України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану», який під час війни має пріоритетну роль над іншими законодавчими актами, що регламентують роботу сфери регулювання зайнятості. Також, потужний регуляторний потенціал мають документи, що регламентують порядок організації дистанційної, надомної чи іншої нетипової форми праці. Особливий вплив на рівень зайнятості та порядок праці в Україні під час війни має мобілізація, а тому окрема увага в актуальному законодавстві приділена і аспектами регулювання взаємодії роботодавців із особами, що були мобілізовані

Список літератури

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану: Закон України № 2136-IX від 15.03.2022. Урядовий кур'єр. 2022. № 69.

2.Сщенко О. Г., Михальчук В. М. Особливості державного регулювання трудових відносин в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 18. С. 78–84.

3.Підкопай Д. С. Проблема єдності та диференціації внутрішнього трудового розпорядку. Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2020. № 4 (91). С. 79–87.

4.Костюченко О. Є., Колеснік Т. В. Правила внутрішнього трудового розпорядку як інструмент правового регулювання організації праці на підприємствах, в установах, організаціях. Економічна теорія та право. 2021. № 3 (46). С. 89–107.

5.Конституція України: Закон України №254к/96-ВР від 28.06.1996 р. Офіційний вісник України. 2010. № 72/1. С. 15. Ст. 2598.

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення правового регулювання дистанційної, надомної роботи та роботи із застосуванням гнучкого режиму робочого часу: Закон України № 1213-IX від 04.02.2021 року. Офіційний вісник України. 2021. № 20. С. 7. Ст. 850

7.Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (Covid-19): Закон України №540-IX від 30.03.2020 року. Офіційний вісник України. 2020. № 30. С. 5. Ст. 1059.

8.Кодекс законів про працю України № 322-VIII від 10.12.1971. Відомості Верховної Ради УРСР. 1971. Дод. до № 50.

*Науковий керівник: Ірина ПРОЖОГА,
канд. економ. наук, доцент*

УДК 364.4:659.44

Ольга КАЗАЧЕК

Національний авіаційний університет, Київ

СПОСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗВ'ЯЗКІВ З ГРОМАДСЬКІСТЮ (PR) У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

У сучасному світі зв'язки з громадськістю (PR) є надзвичайно важливим інструментом соціальної роботи. PR є ключовим елементом реалізації соціальних програм та послуг, оскільки громадськість є значущим партнером у забезпеченні їх дієвості та стійкості. Ефективні зв'язки з громадою допомагають покращити обізнаність суспільства про соціальні проблеми, а також сприяють створенню позитивного іміджу

організації. Якщо громадськість підтримує соціальну роботу та проявляє інтерес, то збільшується шанс досягти успіху в вирішенні соціальних питань. У цій роботі я розгляну актуальні способи реалізації зв'язків з громадськістю у соціальній роботі та їх важливість.

PR в соціальній роботі є двосторонніми і включають в себе комунікацію та взаємодію між організацією та громадськістю. Це може включати розповсюдження інформації про послуги та ресурси, які надає перша, залучення громадськості до процесу прийняття рішень та участь її у програмах й ініціативах, що спрямовані на покращення якості життя. Окрім цього, дана технологія дозволяє соціальним працівникам отримувати зворотний зв'язок та взаємодіяти з громадою для забезпечення якісної роботи. Громадський зворотний зв'язок може допомогти соціальним працівникам зрозуміти потреби та очікування громади, а також покращити сприйняття роботи, яку вони виконують. PR можуть бути корисними для збору ресурсів, таких як фінансові кошти та допомога волонтерів.

Способи реалізації зв'язків з громадськістю у соціальній роботі можуть бути дуже різноманітними, залежно від потреб та цілей організації. Серед них можна виділити наступні:

1. Комунікація через ЗМІ: Співпраця з місцевими ЗМІ, наприклад, надання інформації про соціальну роботу, події, які проводяться, інтерв'ю з представниками організації. ЗМІ можуть бути ефективним засобом звернення уваги до соціальних питань та просування соціальних програм.

ЗМІ дозволяють залучити увагу громадськості через масові засоби комунікації, такі як телебачення, радіо та газети. Наприклад, відкриття нового центру для безхатьків може бути презентовано у місцевій газеті, що дозволить залучити увагу більшої кількості людей до даної новини та збільшити підтримку від громадськості.

2. Організація громадських заходів: Проведення різних заходів, які мають на меті збір коштів, благодійність, виставки, презентації, дебати та інші. Головна мета таких заходів полягає у залученні суспільства до обговорення соціальних питань та розвитку взаємодії між соціальними службами та громадою.

Організація громадських заходів дозволяє ефективно взаємодіяти з громадою, визначати потреби, пріоритети та створювати програми, що відповідають цим потребам. Організація таких міроприємств може бути дієвим інструментом для просування соціальних програм та збільшення свідомості громади про конкретні соціальні питання. Наприклад, організація конференції з питань протидії насильству може допомогти популяризувати увагу до цієї проблеми та обговорити можливі шляхи

розв'язання її. Такі заходи також можуть сприяти підвищенню рівня довіри між соціальними службами та громадою.

3. Соціальні мережі: Використання соціальних мереж, таких як Facebook, Twitter, Instagram і т.д., для спілкування з громадськістю та підтримки зв'язків зі спільнотою. Сучасний світ безперервно розвивається, і все більше людей отримують інформацію через інтернет та соціальні мережі. Медіа ресурси, такі як веб-сайти, соціальні мережі, блоги та відео-платформи, дозволяють організаціям інформувати про свою діяльність та пропагувати цінності, проводити опитування, збирати фідбек та залучати громаду до участі у різних ініціативах. Наприклад, відео зі свідченнями людей, які отримали допомогу від організації, можуть допомогти донести їх ефективність до суспільства.

4. Залучення волонтерів та громадських активістів: Волонтерство є важливим способом реалізації PR у соціальній роботі. Волонтерська діяльність є взаємовигідною для всіх сторін: для організації, яка надає послуги соціальної допомоги, для волонтерів і для користувачів соціальних послуг. Вони можуть бути задіяні в різних аспектах роботи організації, наприклад, волонтери можуть допомагати з розробкою програм та проєктів, які реалізуються організацією, або волонтери можуть бути посланцями організації в громадськість, допомагаючи відкривати діалог між ними, встановлюючи контакти з потенційними партнерами.

5. Освіта та навчання: Проведення лекцій, семінарів та навчальних курсів для громади з метою підвищення обізнаності та розуміння соціальної роботи, сприяння залученню волонтерів. Освіта та навчання можуть бути реалізовані за допомогою різноманітних форматів та методів. Наприклад, проведення семінарів, тренінгів та курсів зі спеціальності соціальна робота, співпраця зі школами та університетами для залучення студентів до практики у соціальній роботі, створення вебінарів та онлайн-курсів для широкої аудиторії тощо.

Наприклад, створення місцевих програм волонтерства та навчання волонтерів основним принципам й методам соціальної роботи. Це не тільки допомагає вирішувати конкретні проблеми у громаді, але й забезпечує більшу свідомість

6. Організація громадських зборів: Проведення громадських зборів з метою діалогу з громадою та обговорення соціальних проблем, розуміння їх потреб, і обмірковування можливих рішень. Збори дозволяють організації бути відкритою й прозорою для громади та отримувати зворотний зв'язок щодо роботи соціальних програм, які вони надають.

Кожен з цих методів має свої переваги та недоліки, і вибір конкретного залежить від конкретної ситуації та цілей, які має соціальний працівник. Найефективнішим буде використання комплексного підходу, який включає в себе кілька видів зв'язків з громадськістю. Це дозволить максимально залучити громаду та забезпечити успішне впровадження соціальної програми чи проєкту.

Таким чином, зв'язки з громадськістю є важливою складовою соціальної роботи та їх реалізація є ключовим елементом успіху в цій сфері.

Список літератури

1. <https://osvita.ua/vnz/reports/sociology/12351/>
2. <https://core.ac.uk/download/pdf/268616719.pdf>
3. Обрицько Б. Реклама і рекламна діяльність [Текст] / Б. Обрицько. – К.: МАУП, 2002. – 240 с.
4. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників [Текст] / [за заг. ред. А.Й. Капської, І.М. Пінчук, С.В. Толстоухової]. – К., 2000. – 260 с.

*Науковий керівник: Ірина ПРОЖОГА
канд. економ. наук, доцент*

УДК 364.044

Андрій КАЛІНІН

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Соціальна робота є вкрай необхідною та важливою сферою діяльності в умовах війни, оскільки вона забезпечує допомогу тим, хто найбільше її потребує, відіграє важливу роль у забезпеченні соціальної підтримки постраждалим від війни, тим, хто потребує медичної допомоги, житла, харчування та іншої необхідної допомоги.

Реалізація соціальної роботи у воєнний час має свої особливості та вимагає від соціальних працівників специфічних навичок і знань. Особливостями соціальної роботи у воєнний час є:

- надзвичайні умови роботи. У воєнний час соціальні працівники працюють в надзвичайних умовах. Вони стикаються зі страшними наслідками війни, такими як травми, смерть та руйнування. Такий досвід

може призвести до виникнення психологічних травм чи професійного вигорання, що буде потребувати втручання інших фахівців.

- воєнні дії можуть призвести до масового переселення населення. Це може викликати потік біженців, внутрішнє переміщення осіб, які потребують допомоги від соціальних працівників. Соціальні працівники надають допомогу в таборах для біженців або на місцях їх тимчасового розміщення, забезпечуючи необхідні послуги, такі як житло, медична допомога та соціальна підтримка.

- підтримка вояків та їх родин. Соціальні працівники працюють з вояками та їх родинами, забезпечуючи їм необхідну допомогу та підтримку. Це може бути допомога з управлінням фінансами, отриманням медичної допомоги та надання інших соціальних послуг. Крім того, соціальні працівники працюють з вояками, які повертаються додому після війни, допомагаючи їм адаптуватися до цивільного життя.

Закон України "Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей" визначає такі права, пільги та соціальні гарантії: продовольче, речове та інше матеріальне забезпечення за встановленими нормами (стаття 9); Безоплатна кваліфікована медична допомога у військово-медичних закладах охорони здоров'я; Військовослужбовці, учасники бойових дій та прирівняні до них особи, особи, звільнені з військової служби, які брали безпосередню участь в антитерористичній операції чи виконували службово-бойові завдання в екстремальних (бойових) умовах, в обов'язковому порядку повинні пройти безоплатну психологічну, медико-психологічну реабілітацію у відповідних центрах з відшкодуванням вартості проїзду до цих центрів і назад санаторно-курортне лікування та відпочинок військовослужбовців і членів їх сімей; Грошова допомога при звільненні з військової служби та в інших, передбачених законодавством випадках; грошова допомога на оздоровлення та державна допомога сім'ям з дітьми в порядку і розмірах, що визначаються законодавством України; військовослужбовці, які стали інвалідами внаслідок бойових дій, а також учасники бойових дій прирівнюються у правах до інвалідів та учасників Великої Вітчизняної війни.

Для соціальних працівників, які працюють у воєнний час, необхідно володіти специфічними професійними навичками та знаннями. Такими критеріями є:

-готовність до роботи в небезпечних умовах та мати знання про медичну допомогу. Наявність знань про психологічну допомогу, щоб надавати підтримку людям, які можуть бути психологічно травмовані. І Закон України "Про соціальні послуги" містить кваліфікаційні вимоги до соціальних працівників: соціальний працівник має мати вищу або середню

спеціальну освіту зі спеціальності "соціальна робота", мати знання з питань соціального захисту, медицини, психології, педагогіки, права, економіки, інформаційних технологій та інших наукових і практичних дисциплін, які забезпечують високий рівень професійної підготовки соціального працівника.

Під час та після війни набуває актуальності термін "військова соціальна робота". Військова соціальна робота - це комплекс заходів, спрямованих на підтримку та захист військовослужбовців та їх родин під час їх служби та після повернення з військової служби. Вона реалізує ряд специфічних функцій :

- підтримка військовослужбовців та їх родин в умовах військових конфліктів та кризових ситуацій. Військові соціальні працівники забезпечують військовослужбовців та їх сім'ї допомогою в наданні медичної допомоги, житла, продуктів харчування, одягу та інших необхідних речей;

- підтримка військових після повернення з військової служби. Військові соціальні працівники допомагають військовослужбовцям в адаптації до мирного життя та забезпечують їм психологічну та соціальну підтримку, сприяють військовослужбовцям знайти роботу та отримати освіту, що дозволить успішно інтегруватися в цивільне життя.

Впливовим фактором на стан соціальної роботи є економічна політика країни. У випадку війни економічні витрати на військові потреби перебільшують витрати на соціальний захист. Економічні особливості соціальної роботи у воєнний час відображаються у зміні економічних показників країни та її соціальних програм, які мають на меті забезпечення потреб воєннослужбовців та їхніх родин.

Соціальна робота у військовий час має певні особливості та залежить від наступних факторів :

- збільшення державного бюджету на оборону. У воєнний час держави зазвичай збільшують свій бюджет на оборону, щоб забезпечити потреби армії. Це може призвести до скорочення коштів на соціальні програми та послуги, що може негативно вплинути на якість соціальної роботи.

- забезпечення соціального захисту військовослужбовців та їхніх родин. Військовослужбовці та їхні родини потребують додаткової підтримки та захисту в період воєнного конфлікту. Держава забезпечує доступ до необхідних медичних послуг, житла, продуктів харчування та інших необхідних ресурсів.

- розвиток військової промисловості. Воєнний конфлікт може призвести до розвитку військової промисловості та збільшення замовлень

на військову техніку та обладнання. Це сприяє зростанню економіки країни, але також може вплинути на соціальні програми та послуги.

- підтримка ветеранів війни. Після закінчення воєнного конфлікту держава забезпечує ветеранам війни доступ до соціальних програм та послуг.

Отже, з викладеного вище, можна зробити висновок, що соціальна робота у воєнний час має свої особливості, пов'язані зі зміною соціально-економічної ситуації в країні. Соціальні працівники повинні бути готові до дії в умовах воєнного конфлікту, забезпечувати допомогу військовослужбовцям та їхнім родинам і тим хто постраждав від війни, підтримувати морально та психологічно, а також здійснювати соціальну допомогу всім людям які її потребують. Особлива увага має бути приділена захисту прав та інтересів жінок, дітей та людей похилого віку в умовах війни, оскільки вони є найбільш уразливими категоріями населення.

Крім того, важливо зазначити, що соціальна робота у воєнний час повинна бути взаємозв'язаною з іншими секторами, такими як медицина, освіта, військова промисловість тощо. Тільки спільними зусиллями можна забезпечити ефективну та якісну соціальну роботу у воєнний час.

Список літератури

1. Блінов О. А. Інноваційний психологічний інструментарій для вимірювання та корекції наслідків впливу бойового стресу та особливості його застосування. Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія. Том II / за заг. ред. В. П. Садкового, О. В. Тімченка; НУЦЗУ. – Х.: ФОП Панов А.М., 2022. – С. 328-344

*Науковий керівник: Наталя НОВІКОВА
старший викладач*

УДК 364:376.58:343.85

Галина КЛИМ'ЮК

Національний авіаційний університет, Київ

СІМЕЙНЕ НЕБЛАГОПОЛУЧЧЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Нині девіантна поведінка у дітей зумовлена взаємодією складної системи соціальних, педагогічних, психологічних, економічних, біологічних, зовнішніх і внутрішніх, об'єктивних і суб'єктивних факторів.

Водночас більшість авторів відзначають, що особливості соціалізації в дитинстві відіграють вирішальну роль у виникненні поведінкових відхилень. Під впливом несприятливих соціальних факторів діти можуть бути підсвідомо підготовлені до асоціальної поведінки.

Провідну роль сім'ї у забезпеченні психологічних потреб відзначали З. Фрейд, А. Адлер, К. Юнг, Е. Берн, Л.С. Виготський, О.М. Леонт'єв та багато інших вчених. У своїх працях вони акцентують увагу на тому, що сім'я є центром розвитку особистості неповнолітнього. Сім'я займає основне місце в моральному формуванні особистості, піклується про здоров'я і виховання дитини з перших днів життя, сім'я дає дитині початкове розуміння навколишнього світу, формує певні уявлення і навички, допомагає налагоджувати соціальні відносини з оточуючими. Жоден громадський або державний навчальний заклад не може конкурувати з сім'єю у встановленні зв'язків, особливо на початкових етапах розвитку особистості.

Порівняльні дослідження підліткової злочинності в українських містах показують, що викривлення у сприйнятті моральних норм формуються переважно під впливом сім'ї, а згодом закріплюються у неформальних групах найближчого оточення.

Найчастіше неповнолітні намагаються у своїй поведінці наслідувати тих осіб, які мають у них авторитет. Оскільки батьки часто є найавторитетнішими людьми для дитини, вона свідомо чи несвідомо переймає їх культуру спілкування, світогляд, моральний рівень і законослухняність. Тому першочерговий вплив на правове виховання дитини має сім'я.

Як зазначав В.О. Сухомлинський, діти виховуються всією родиною, яка створюється загальним духом родини, культурою взаємин і самими батьками. Іншими словами, хороший мікроклімат у сім'ї – запорука успішного виховання дітей. У той же час, враховуючи важливу роль сім'ї у формуванні особистості дитини, несприятливі стосунки в сім'ї стають причиною багатьох психологічних труднощів і можуть призвести до відхилень у поведінці дітей.

Сімейне неблагополуччя є одним з основних чинників формування девіантної поведінки неповнолітніх. Сімейне неблагополуччя може включати такі фактори, як відсутність батьківської уваги, домашнє насилля, зловживання алкоголем та наркотиками, розлучення батьків, емоційне насилля.

Після ґрунтовного аналізу різних наукових підходів О. М. Чайковська виокремлює такі групи чинників девіантної поведінки дітей:

-особистісні чинники діють на рівні психобіологічних передумов девіантної поведінки та ускладнюють соціально-психологічну адаптацію особистості.

-педагогічні фактори проявляються в недоліках шкільного та сімейного виховання.

-психологічні чинники виявляють несприятливі особливості взаємодії особистості з найближчим оточенням у сім'ї, на вулиці та в колективах, що проявляються насамперед у середовищі спілкування, нормах і цінностях оточення, а також позитивному та вибірковому ставленні особистості до психолого-педагогічних впливів з боку сім'ї, школи та громадськості.

Дуже важливим фактором ризику девіантної поведінки підлітків є неналежне батьківське виховання. Дослідники визначили такі поширені помилки батьків: нерозуміння розвитку особистості дитини, завищені батьківські очікування щодо дитини, негнучкість у стосунках, нерівномірність батьківських стосунків у різні роки життя дитини, непослідовність у стосунках з дитиною, недовіра до дитини, а також відсутність чуйності, батьківська неухважність та сварки.

У сім'ях, де характерна злочинність батьків, помітно частішають сварки і розбіжності, в результаті чого подружнє життя батьків неблагополучне, а конфлікти призводять до жорстокості по відношенню до дітей. Ризик антисоціальної поведінки зростає, коли батьки розлучаються. Саме хаос і дисгармонія в сім'ї, а не розпад сім'ї, призводить до асоціальної поведінки. Для розвитку дитини важливіше характер стосунків і поведінка батьків, ніж присутність одного чи обох батьків у сім'ї.

Жорстоке поводження з дітьми є одним із найважливіших чинників дискомфорту в сім'ї. Часто фізичне насильство завжди супроводжується емоційним насильством (постійні або повторювані словесні образи, погрози, приниження, нехтування інтересами та потребами дітей). Більшість неповнолітніх, які живуть у неблагополучних сім'ях, мають ознаки фізичного та нервово-психічного насильства.

Причинами насильства є антисоціальна орієнтація батьків, алкоголізм, психічні захворювання та низька культура. Алкоголізм є одним з найбільш багатofакторних факторів, що сприяють сімейному дискомфорту.

Таким чином, ми можемо зазначити, що сімейне неблагополуччя може бути одним із чинників формування девіантної поведінки неповнолітніх. Коли дитина знаходиться в середовищі сімейного неблагополуччя, вона може почуватися самотньою, зрадженою та беззахисною. Це може вплинути на її психологічний розвиток, самооцінку

та поведінку. Діти, які зростають у середовищі сімейного насильства, можуть стати агресивними, несамовитими, не вміти контролювати свої емоції, що може призвести до девіантної поведінки, такої як бійки, крадіжки, наркоманія, дитячий алкоголізм та інші правопорушення.

Також сімейна незахищеність та недостатнє батьківське виховання можуть призвести до відсутності в неповнолітнього здатності розуміти соціальні норми та моральні цінності, що є основою девіантної поведінки. Важливо звернути увагу на питання виховання дітей у сім'ї та надати їм психологічну та соціальну підтримку для запобігання виникнення такої поведінки.

Список літератури

1. Бондарчук О. І. Психологія сім'ї: Курс лекцій. К.: МАУП, 2001. 96 с.
2. Міннегалієв М. М. Роль сімейного виховання в профілактиці девіантної поведінки підлітків // Вісник ТГУ. 2012. С. 213-218
3. Чайковська О. М. Складові системи чинників девіантної поведінки підлітків//Проблеми сучасної психології. Вип. 28. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2015. С. 627-637
4. Шенкевич О. М. Девіантна поведінка як результат сімейного неблагополуччя // Наукові праці: Педагогічні науки. Т. 46. Вип. 33. С.109-111.
5. Золотова Г.Д. Соціально-педагогічна профілактика адиктивної поведінки неповнолітніх: Курс лекцій. – Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2008. – 113 с.
6. Максимова Н.Ю. Психологія девіантної поведінки: навч. посібник. –Київ: Либідь, 2011. – 520с.
7. Оржеховська В.М. Профілактика девіантної поведінки неповнолітніх: навч. метод. посіб. / В.М. Оржеховська, Т.Є. Федорченко. - Черкаси: Вид. Чабаненко, 2008. - С. 291-296

*Науковий керівник: Олена КОТИКОВА
д-р пед. наук, професор*

УДК 159.9:37.09(043.2)

Софія КОВАЛЬОВА
Національний авіаційний університет, Київ

ПРОБЛЕМАТИКА ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ В ШКІЛЬНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

Актуальність теми професійної самовизначеності є важливим етапом у житті кожної людини. Шкільна освіта визначає майбутній професійний шлях учнів, тому проблеми професійної самовизначеності в шкільній системі освіти важливі для подальшого життя молодих людей. У зв'язку з цим актуальним стає вивчення проблем, що виникають в процесі формування професійної самовизначеності учнів.

У сучасному світі, де кожен має можливість обрати свою професію та розвиватись в ній, проблема професійної самовизначеності в шкільній системі освіти стає все більш актуальною. Багато учнів не мають чіткої уяви про свої цілі та бажання щодо майбутньої професії, що може призвести до труднощів у подальшому житті.

Однією з основних причин такої проблематики є відсутність належної підготовки у шкільній освіті. Іншою важливою причиною проблеми професійної самовизначеності є зміна ринку праці та технологічний прогрес [2].

Проблема професійної самовизначеності в шкільній системі освіти полягає у наступному:

- Відсутності належної підготовки у шкільній освіті.
- Недостатнього індивідуального підходу до учнів та їх інтересів.
- Зміни ринку праці та технологічний прогрес як фактори, що впливають на професійну самовизначеність учнів.
- Недостатня практична підготовка учнів та підтримка їх у виборі професії.
- Відсутність підтримки учнів у формуванні навичок самовизначеності та цілепокладання.
- Необхідність створення умов для забезпечення позитивного інтересу до майбутньої професії та сприяння розвитку професійних здібностей.

Наразі, в Україні використовується застаріла програма профорієнтації для учнів старших класів. Після здобуття незалежності, методи професійної самовизначеності в переважній більшості залишилися радянськими. На відміну від системи профорієнтації в Україні, профорієнтація в європейських країнах розвивається швидкими темпами.

Перш за все, це пов'язано з активним контролем і законодавчим забезпеченням системи професійної орієнтації в країні [3].

Але існують вітчизняні розробки в області професійної орієнтації, які значно підвищують ефективність вибору професійного шляху сучасної молоді. Таким інструментарієм, наприклад, виступають метафоричні асоціативні карти. Колода метафоричних карт «Компас вибору професії» дозволяє за дуже короткий час надати допомогу людині щодо вибору її професійного шляху [1].

Таким чином, питання професійного самовизначення учнівської молоді відноситься до доіндустріального періоду розвитку суспільства [4]. Зростаюче значення професійної орієнтації сьогодні пов'язане з такими реаліями: запровадженням спеціалізованих професійно-орієнтованих навчальних програм у сучасних загальноосвітніх школах, підготовкою учнів до професійної діяльності в ліцеях та університетах, а також прагненням професійно-технічних навчальних закладів розвивати своїх випускників у конкурентоспроможні на ринку праці кадри.

Список літератури

1. Лозовецька В.Т. Професійна орієнтація молоді в умовах сучасного ринку праці: Монографія. – Київ, 2012. – С. 2-63. – Режим доступу:

<https://lib.iitta.gov.ua/2950/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%8F.pdf>

2. Могильна Ю. Європейський досвід професійної орієнтації учнівської молоді. Український педагогічний журнал. 2021. С. 5. – Режим доступу: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-4-88-95>

3. Гуцан Л. А. Професійне самовизначення учнівської молоді в умовах освітнього округу. – С. 140. – Режим доступу: URL:https://lib.iitta.gov.ua/704718/1/Monograph_%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A4%D0%A1%D0%90%D0%9C%D0%9E%D0%92%D0%98%D0%97%D0%9D_%D0%A3%D0%A7%D0%9D%D0%92_%D0%9C%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%94I.pdf

4. Блінов О. А. Інноваційний психологічний інструментарій для вимірювання та корекції наслідків впливу бойового стресу та особливості його застосування. Актуальні дослідження в сучасній вітчизняній екстремальній та кризовій психології: монографія. Том II / за заг. ред. В. П. Садкового, О. В. Тімченка; НУЦЗУ. – Х.: ФОП Панов А.М., 2022. – С. 328-344

*Науковий керівник: Олег БЛІНОВ,
д-р психол. наук, професор*

УДК 364.4:159.98

Аліна КОВАЛЬЧУК
Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЗАХИСТИ У ПІДЛІТКІВ ІЗ РІЗНОЮ МОТИВАЦІЄЮ ВЖИВАННЯ АЛКОГОЛЮ

Життя людини може бути різним, стан здоров'я може бути різним, але головне те, як сама людина бачить усі ці ситуації, як вона ставиться до інших, як вона переживає події свого життя.

Саме це стає предметом психоаналізу, і саме це визначає, чому одна дитина, яка виросла в поганих життєвих умовах, стає гідною людиною, а інша дитина, яка виросла в тому, що мало б бути заможним, благополучним, ні. Почніть вживати алкоголь. Необхідність вивчення психологічних аспектів боротьби неповнолітніх з алкогольною та наркотичною залежністю полягає в тому, що цей підхід має бути спрямований на саму природу існуючої проблеми. Якщо боротися з наслідками наркотиків — завдання медицини, а правоохоронців — не допустити доступу неповнолітніх до психотропів, то завдання психологів — зробити так, щоб людина сама не хотіла пити. Якщо знайти психологічні механізми, які формують установку на здоровий спосіб життя, то медичні та правові проблеми відпадуть самі собою.

Алкоголізм означає, що людина штучно змінює свій душевний стан. Тому знайти психологічні причини підліткового алкоголізму — це відповіді на питання «Навіщо підлітки штучно змінюють свій психічний стан?». Відповідь на це питання слід знайти, вивчивши психологічні особливості підлітків, які вживають алкоголь або епізодично вживають наркотики.

Вчені почали своє дослідження з вивчення сфери мотивації. Відомо, що мотивація домінує в особистості, оскільки вона значною мірою пояснює спонукання до діяльності та поведінки. Висновки показують, що основні мотиви більшості підлітків безглузді.

Згідно із дослідженням ESPAD-2019, найбільше респондентів вживали алкоголь тому, що це «покрощує вечірки та святкування» (26,4% опитаних), «робить заходи веселішими» (25,9%), «допомагає насолодитися вечіркою» (24,9%) [10]. Отже, найчастіше підлітки вживають алкоголь, щоб «поліпшити» вечірку чи святковий захід, зробити їх більш емоційними, веселішими. Психоемоційний стан і переживання особливо важливі для дівчат. Порівняно із хлопцями, дівчата частіше вказують причиною вживання алкоголю прагнення «поліпшити» вечірку чи святковий захід, зробити його більш емоційним, веселішим. Також

дівчата помітно частіше вживають алкоголь для того, щоб подолати внутрішній психологічний дискомфорт, позбутися поганого настрою, підбадьорити себе.

Відмінності у мотивації до вживання алкоголю серед підлітків пояснюються також культурними особливостями. Так, для молоді з країн, в яких цінується індивідуалізм (наприклад, Ірландії, Нідерландів, Великобританії, Швейцарії), сильнішими виявилися соціальна мотивація й прагнення до приємних відчуттів (тобто пити з іншими і пити, щоб напитися), ніж у підлітків із країн з «колективістською» культурою (наприклад, Іспанії та Португалії)

Отже на думку психологів, неможливо однозначно виділити головну причину виникнення бажання вживати алкоголь чи наркотики. Ми знаємо, що багато дітей виховується у неблагополучних сім'ях, які мають низький культурний рівень, однак далеко не всі вони стають алкоголіками. З другого боку, більшість дітей, що стоять на обліку в психоневрологічних диспансерах (тобто мають значні відхилення у розвитку нервової діяльності), все ж таки знаходять своє місце у самостійному житті. Таким чином, головного фактору виникнення алкоголізму в неповнолітніх виступають не зовнішні обставини, і навіть не внутрішні особливості, а свідомість, внутрішній світ самого підлітка.

Список літератури:

1. Болтівець С.І. Соціально-педагогічні причини поширення пияцтва серед молоді // Практична психологія та соціальна робота / С.І. Болтівець, Н. А.Фоліменко. – 2004. – №10. – С.4-6.
2. Європейське опитування учнівської молоді щодо вживання алкоголю та наркотичних речовин – «ESPAD» [Електронний ресурс] / Український інститут соціологічних досліджень імені Олександра Яременка. – Режим доступу: <http://www.uisr.org.ua/espad>.
3. Максимова Н.Ю. Соціально-психологічні аспекти профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді / Н.Ю.Максимова, С.В.Толстоухова. – К., 2000. – 200 с.
4. Тімкін, І. Ф. Сучасні підходи до розуміння національно-патріотичного виховання молоді / І. Ф. Тімкін, Н. Є. Новікова // Вісн. Нац. авіац. ун-ту. Серія: Педагогіка. Психологія : зб. наук. пр. / Нац.авіац. ун-т. – Київ, 2016. – Вип. 9. – С. 166–171). – Бібліогр.: 11 назв.
5. Копитін А. И. Психодіагностика у Арт-терапії, 2014. – 274 с.
6. Позітум Україна. Науково-практичний журнал. – 2013. – No 5. – С. 8.

*Науковий керівник: Ірина ПРОЖОГА,
канд. економ. наук, доцент*

Вероніка КОЗЛОВА
Національний авіаційний університет, Київ

ПОДОЛАННЯ РЕТРАВМАТИЗАЦІЇ КЛІЄНТА В ПРАКТИЦІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Згідно з даними Національного обстеження коморбідності, більше половини чоловіків і жінок витримали одну або кілька травм протягом свого життя, причому переживання стихійного лиха є другим за поширеністю типом травми. Для деяких травматична стресова реакція на нову подію може здатися такою ж інтенсивною, як і під час первинної події. Це відомо як ретравматизація.

Ретравматизація – це повторне переживання стресових реакцій, які виникли в результаті травматичної події, зіткнення з новим подібним інцидентом. Однак через час багато людей не усвідомлюють, що стрес, який вони переживають, пов'язаний із травмою, яку вони пережили раніше. Нинішній досвід підсвідомо асоціюється з первинною травмою, пробуджуючи спогади та реакції, які можуть бути неприємними. Цей тип реакції є поширеним, і постраждалі повинні усвідомлювати, що існують кроки, які можна вжити для лікування або полегшення симптомів.

Більшість людей, які пережили катастрофу чи іншу травматичну подію здатні працювати через свій травматичний досвід, повернутися до своїх звичайних справ і насолоджуватися життям. Однак, деякі люди, відчують повторну травму і можуть отримати користь від розпізнавання симптомів травми, навчитися керувати ними та шукати додаткову допомогу за потреби.

Подія, що викликає повторну травму, — це те, що негайно нагадує вам, вашій родині про страх, який ви пережили під час попередньої травматичної події, наприклад катастрофи. Повторна травматизація може відбутися, через подію, що порушила ситуацію, обставини, які нагадують про попередню травму.

Кілька прикладів пускових подій, які можуть сприяти повторній травматизації:

Ювілейні дати або новини про подібні травматичні події

Подібні лиха, такі як: торнадо, ураган, землетрус, повінь, лісова пожежа, або загроза цих лих

Такі події, як: розлив нафти, масова стрілянина або терористична атака

Сумні події, про які повідомляють ЗМІ, наприклад, автомобільні аварії, фізичне, сексуальне та емоційне насильство

Бути свідком травматичної події або почути про те, що сталося з кимось іншим

Існують фактори ризику, за якими можна визначити ймовірність повторної травми. Знання їх може допомогти визначити ризик повторної травми, а також підготуватися до вирішення можливих ознак і симптомів дистресу.

Дистрес — стан, при якому людина не в змозі повністю адаптуватися до стресових ситуацій та спричинених ними наслідків і проявляє дезадаптивну поведінку.

Фактори ризику:

Висока частота життєвих травм, таких як жорстоке поводження або зневага

Бути емоційно відірваним або не відчувати любові та підтримки з боку інших, наприклад: членів родини, однолітків, колег, друзів чи інших близьких

Життя або робота в небезпечних ситуаціях, наприклад у зонах бойових дій чи інших небезпечних середовищах

Використання нездорових стилів подолання, таких як уникання або заперечення минулих травматичних подій, неправильне керування стресом (наприклад, зловживання алкоголем, ліками, що відпускаються за рецептом, або забороненими речовинами)

Відсутність економічної та соціальної підтримки або відсутність доступу до послуг охорони здоров'я та психічного здоров'я

Якщо був травматичний досвід, ви можете пережити його будь-яким із наведених нижче способів:

1. Думки

Негативні, пов'язані зі страхом або іншими емоціями, які виникли під час травми. Флешбеки та кошмари. Проблеми з концентрацією. Дисоціація (відокремлення зазвичай пов'язаних частин усвідомлення, таких як думки, сприйняття, спогади та ідентичність).

2. Фізичні ознаки та симптоми

Почуття «на межі», сильне занепокоєння та напруження, або почуття страху. Проблеми із засипанням або сонливість. Значні зміни апетиту, ваги. Втома та відсутність енергії. Сильні реакції на тригери (наприклад, прискорене дихання та серцебиття, пітливість).

3. Поведінки

Соціальна замкнутість та ізоляція. Збільшення споживання алкоголю та інших речовин після інциденту. Уникання людей, місць і ситуацій, пов'язаних із травматичною подією.

4. Емоції

Сильне почуття провини, гніву, страху, тривоги, жаху, смутку, сорому або відчаю. Сильний дистрес у відповідь на тригери або обставини, які пов'язані з теперішньою чи минулою травмою. Почуття віддаленості від інших людей. Почуття нездатності контролювати свої емоції, наприклад, нездатність заспокоїтися, зниження почуття безпеки та нездатність відчувати любов.

Поради щодо управління та розвитку стійкості до повторної травматизації. Повторна травматизація може здаватися повторним відкриттям рани, яка ще не повністю зажила. Як тільки людина усвідомлює, що переживає повторну травматизацію, може присвятити час і зусилля своєму відновленню після травматичної події. Наступні рекомендації можуть допомогти впоратися з повторною травматизацією:

Треба оцінити вплив початкової травми. Не можна недооцінювати те, через що прийшлося пройти, але усвідомлювати, що відновитися можна. Осмислювати, як і чому сталася подія. Спілкування з людьми, які розуміють і допоможуть у подіях, що викликають тригери. Переконавання, у тому, що є легкодоступна система підтримки, яка складається з людей, які знають, приймають і піклуються. Розвиток ефективних навичок подолання (наприклад, керування стресом, самообслуговування та соціальна підтримка, особливо підтримка однолітків);

Мати план самообслуговування, який включає стратегії розвитку стійкості (наприклад, займатися регулярними фізичними вправами, виділяти час для медитації чи відпочинку). Практикувати духовні переконання. Звернення за допомогою до навченого, проінформованого про травми лікаря, який зможе розпізнати симптоми повторної травми та запропонувати лікування та рекомендації на основі доказів.

Якщо відчувається повторна травма, відчуття себе зневіреною людиною, в такі ситуації треба пам'ятати, можливо зробити кроки, щоб відчуття себе краще та повернутися до повноцінного та задоволеного життя. Минуле завжди буде, але можливо дізнатися нові способи справлятися з тригерами, травмами та стресом.

Отже, найголовніше, усвідомлення, що сприйняття може вплинути на реакцію постраждалого. Потрібно бути терплячими до себе і пам'ятати, що люди одужують від усіх невдач. Варто користуватися можливістю взяти під контроль свої реакції та своє життя, визначивши найкращі способи одужання.

Список літератури

І.Блінов О. А. Бойова психічна травма: монографія /О. А. Блінов. – К.: Талком, 2019. – 700 с.

2.Блінов О. А. Опитувальник бойового стресу Блінова О.
А.(ОБСБ): наук.-метод. видання / О. А. Блінов. – К.: Талком, 2019. – 36 с
Науковий керівник: Марина РАДЧЕНКО
канд.психол. наук, доцент

УДК 364.7-057.36(043.2)

Катерина КОРОЛЬОВА
Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Після початку повномасштабного вторгнення до лав Збройних сил України приєдналась велика кількість осіб, готових боронити свою Батьківщину. Порівняно з минулими роками чисельність армії значно зросла. Станом на жовтень 2022 року лише в збройних силах України налічується приблизно 700 тисяч осіб.

Всі ці люди потребують соціального захисту. Питання соціального захисту військовослужбовців регулюється Законом України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”, який останнім часом набуває змін. Згідно закону соціальний захист військовослужбовців – діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі [1].

Військова служба є особливою сферою діяльності і потребує різних видів забезпечення, для можливості якісного виконання поставлених завдань. Існують такі види соціального забезпечення: грошове; продовольче; речове; медичне; житлове; виплата одноразової грошової допомоги у разі загибелі, інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців [2].

Соціальний захист фінансується державою і на пряму залежить від достатності коштів в державному бюджеті.

Через різке збільшення чисельності армії із забезпеченням почалися проблеми. З деякими видами забезпечення, в основному це продовольче і речове, допомагають волонтери, які в досить великому обсязі закривають це питання. Але є потреби, які може задовольнити тільки держава.

За даними опитування українського ветеранського фонду Міністерства у справах ветеранів України зараз серед діючих військовослужбовців найрозповсюдженішою проблемою є матеріальна підтримка. В майбутньому ж основними потребами будуть зміцнення здоров'я та забезпечення житлом.

Певні питання потрібно вирішувати негайно, а деякі з'являться по завершенню, незважаючи на це займатися розробкою плану вирішення цих питань потрібно ще в процесі війни. Тому що, після завершення ми стикнемось з великим обсягом роботи, який повинен одразу бути організований і продуманий. Також потрібно забезпечити робочі місця, адже число волонтерів зменшиться, люди повернуться до колишнього життя, а їм на зміну повинні прийти соціальні працівники, які маючи належні знання зможуть якісно надавати допомогу.

Отже, актуальним питанням, яке потребує розвитку, є соціальний захист військовослужбовців. Він представляє собою діяльність держави, що спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій та задоволення матеріальних і духовних потреб. Основними видами соціального забезпечення є: грошове, продовольче, речове, медичне, житлове. Найбільшого розвитку потребують медичне і житлове забезпечення, адже в майбутньому ці потреби будуть основними.

Список літератури

1. Закон України Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/T201100?an=826871>
2. Соціальне забезпечення військовослужбовців Збройних сил України та його суть. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5696>
3. Сайнецький О. П. Зміст та особливості соціального забезпечення військовослужбовців як правового явища // Митна справа. – 2013. – № 5(2.2). – С. 204-209.
4. Друге анонімне онлайн-опитування серед ветеранів та діючих військовослужбовців «Портрет ветерана. Блок «Потреби ветеранів» 6-12 лютого 2023. – Режим доступу: <https://veteranfund.com.ua/analytics/opituvanna-6-12-02-2023/>

*Науковий керівник: Олег БЛІНОВ,
д-р психол. наук, професор*

Дар'я КОТЛЯРОВА

Національний авіаційний університет, м. Київ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ОСОБАМИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ НАСИЛЛЯ В СІМ'Ї

Проблема насильства в сім'ї є досить поширеною в сучасній Україні. Свідченням є статистика щодо цього питання. У наш час існує досить багато сумнівів про те, чи варто це обговорювати. Попри те, що світ розвивається з кожним днем, випадків домашнього насильства в нашій країні не меншає.

В Україні існує Закон «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який набув чинності у січні 2019 року. Відповідно до даного закону домашнім насильством визнаються усі дії фізичного, сексуального, психологічного або економічного характеру, що вчиняються в сім'ї, між родичами, колишнім чи теперішнім подружжям, або людьми, які живуть чи жили разом.

Також необхідно зазначити, що існує 4 види домашнього насильства: психологічне, фізичне, сексуальне та економічне. Розглядаючи статистичні дані щодо цього питання, можна констатувати, що психологічне насильство є найбільш поширеним. Друге місце посідає фізичне, третє – сексуальне і на четвертому місці зазначають економічний вид насильства.

Постраждати від домашнього насильства може будь-яка людина, але найчастіше жертвами стають жінки та діти. Варто пам'ятати, що до чоловіків та літніх людей також можуть застосовуватися подібні випадки порушення закону.

Необхідно зазначити, що в наш час ситуація щодо роботи з особами, які зазнали насильства в сім'ї значно поліпшилася. Досить позитивним є той факт, що в Україні був підписаний Закон «Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами». Мета конвенції в тому, що особи мають бути захищеними від насильства.

Також в Україні розглядають створення державних притулків, де особа, яка постраждала від домашнього насильства може отримати допомогу. Досить вагомим є той факт, що процедура щодо того, як потрапити в даний притулок достатньо нескладна, можна помітити спрощену бюрократичну лінію.

Та попри позитивні зміни, є питання, через які проблема домашнього насильства залишається досить актуальною. По-перше, зараз

наша країна знаходиться в умовах війни, що значно уповільнює процес боротьби з насильством. По-друге, фінансування у міських бюджетах є досить невеликим для вирішення цього питання. По-третє, іноді поліція не сприймає достатньо серйозно звернення осіб, які постраждали від домашнього насильства та не фіксує подібні звернення. Як наслідок жертва не може потрапити до відповідних притулків і отримати захист.

Отже, з вищезазначеного можна зробити висновок, що домашнє насильство – це будь-які дії фізичного, психологічного, економічного та сексуального характеру, що вчиняються по відношенню до людини. У наш час в Україні ситуація щодо боротьби з домашнім насильством покращується, але є питання, через які ця проблема залишається досить актуальною. Тож варто вирішити існуючі проблеми для того, щоб поліпшити роботу з особами, які зазнали насильства в сім'ї.

Список літератури

1. Назаренко М. Домашнє насильство – не приватна справа/ Максим Назаренко// Національний пресклуб «Українська перспектива». 2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/domashnye-nasylstvo-ne-prywatna-sprava/>

2. Пахомов В.В., Безвін О.С. Домашнє насильство в Україні та за кордоном/ В.В. Пахомов, О.С. Безвін//Сумський державний університет. 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <file:///C:/Users/Asus/Downloads/1642%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-1604-1-10-20210921.pdf>

3. Перцева Т.О., Огоренко В.В. Актуальні проблеми сімейного насильства/ Т.О. Перцева, В.В. Огоренко// 2021. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://hero.dma.dp.ua/6952/1/Актуальні%20проблеми%20сімейного%20насильства.%20монографія.pdf>

*Науковий керівник: Тетяна ПЕТРЕНКО
канд пед. наук, доцент*

УДК 364.4:056.42(043.2)

Кароліна МАСЛЮК

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНІ ПИТАННЯ У ВИХОВАННІ ДІТЕЙ: ІСТОРИЧНА РЕТРОСПЕКТИВА

Історія дитячого виховання є досить важливою темою, тому що античну педагогіку вивчали багато вчених і психологів, та продовжують

розвивати сучасну педагогіку, а саме А.І. Марру, П. Монро, К. Шмідт, Л. Модзалевський, Ф. Крамер [1]. Таким чином, якщо ми зануримося в історію різних епох і поколінь людства, ми зможемо зрозуміти, які техніки виховання були досить корисними, а які шкодили дітям. Мета цього дослідження – ознайомитися з основними принципами давньогрецького виховання та зробити висновки про користь чи негативні наслідки цих методів для розвитку особистості.

У Стародавній Греції виростити дітей було одним з найважливіших аспектів життя. Сім'ї прагнули продовжити свій рід і виховати гідних спадкоємців. Пропоную ознайомитися з ключовими компонентами виховання.

Однією з переваг є те, що батьки намагалися прищепити дітям бажання до самовдосконалення з раннього віку. Тобто навчити дитину розуміння таких понять як справедливість, добро, зло, що сприяло духовному розвитку. Це було важливо для формування моральних цінностей. Хлопці і дівчатка вчилися стійкості, відповідальності, справедливості, чесності.

Можна сказати, що даний метод батьків є досить хороший для розвитку дитини, але існували значні недоліки, які є неприпустимими для сучасності. Недоречність таких дій, що використовували в минулому, довели такі психологи, як З. Фрейд, М. Монтессорі, Е. Фромм.

По-перше, це присутність у суспільстві гендерної нерівності, що заважала індивідуальному розвитку дитини. Інтелектуальному розвитку приділялося більше уваги саме хлопцям, тим часом як дівчатка не мали право на освіту та займати надалі певні посади. Саме цей факт вже свідчить про утиск державою благ та інтересів певних верств суспільства.

По-друге, це фізичне насильство. Хлопців і дівчат виховували досить суворо, тому за неслухняність вони отримували такий вид покарання як биття палицею. Саме даний метод тільки погіршує психіку дітей, що довели науковці. Одна з них, це психоаналітик Аліс Міллер, яка вважала, що насильство породжує насильство та при суворому вихованню, у дитини зароджується почуття сорому й невпевненості у собі [2].

Ці факти можуть свідчити про те, що існує значна різниця між стародавніми методами виховання та методами сучасного суспільства. Відомий психолог Еріх Фромм засуджував фізичне насильство, та вважав, що авторитарне виховання робить у край негативний вплив на формування особистості, сприяє виникненню і розвитку психічної патології та агресії. Справжньою метою виховання, має бути розвиток внутрішньої незалежності дитини та її неповторної індивідуальності [3]. Це означає, що минула поведінка батьків по відношенню до своїх дітей є неприйнятною і застарілою.

Отже, античне виховання було досить авторитарним, не даючи дітям вільно формуватися. Ми можемо зрозуміти для себе, які помилки були допущені в минулому і яких дій з дітьми слід уникати в теперішньому. У порівнянні з давніми часами, сучасна педагогіка дає дітям більше свободи вибору та можливості проявити себе як особистості та сприяє здоровому емоційному розвитку.

Список літератури

1. Гусак Петро. Виховання у Стародавній Греції: соціокультурний контекст : навч. посіб. для вищих пед. навч. закладів / Петро Гусак, Людмила Гусак, Леся Мартіросян. – Луцьк : Вежа-Друк, 2016. – 200 с. – Режим доступу: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/9919/1/starod_grec.pdf

2. Мілер А. Драма одареного ребенка и поиск собственного Я. 2001. – Режим доступу: https://akhmetovfoundation.org/ckeditor_assets/Книги.pdf

3. Вульфсон Б.Л. Психоаналітичні концепції виховання: Зигмунд Фрейд і Еріх Фромм. Порівняльна педагогіка. Історія і сучасні проблеми. 2003. – Режим доступу: <http://socio.125mb.com/psihoanaliticheskie-kontseptsii-vospitaniya-19705.html>

*Науковий керівник: Олег БЛІНОВ,
д-р психол. наук, професор*

УДК 364:612.8

Анастасія МЕЛЬНИК

Національний авіаційний університет, Київ

АНІМАЛОТЕРАПІЯ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Сучасний світ не можна уявити без тварин щодня оточуючих людей. Ще в первісні часи звернення до образу тварини допомагало людям зняти психічну напругу, придушити почуття безпорадності, страху, дати впевненість і заспокоєння, а також знайти ресурси в самому собі. Можна сміливо сказати, що тварини та його символи були одними з перших, хто надавав соціально-психологічну допомогу людині. *Анімалотерапія* – вид терапії, що використовує тварин і їх образи для надання соціальної та психотерапевтичної допомоги. У багатьох народів світу ще в давнину було виділено окрему групу тварин – священні тварини, яким приписують зв'язок з окремою людиною або родом. Африканці, як і інші народи світу, використовували племінні групи тварин як символ. У деяких

африканських народів досі існує термін "сибоко", який позначає священну тварину, оточену суворою табуїзацією.

Соціальна реабілітація з допомогою тварин, як диких, і домашніх часто вважається нетрадиційним методом, але знайома вона людям ще з давніх-давен. У суспільстві, віра у могутність тваринного-тотему змушувала людей дотримуватись певних норм і правил, регулювала спілкування і була одним із джерел добробуту та душевного спокою, амулети із зображеннями тварин використовували як символ заступництва та удачі – все це можна назвати прообразами анімалотерапевтичних прийомів. Можна відзначити велику роль анімалотерапії у соціальній адаптації дітей з дефектами розвитку та відхиленнями у поведінці, яка дає хороші результати при роботі з клієнтами, хворими на ДЦП, синдром Дауна, аутизм, шизофренію тощо. [3].

У сучасній соціальній роботі використання домашніх тварин може бути корисним в індивідуальній терапії, реабілітації, підтримці та соціальній інтеграції людей. Ось декілька можливостей використання домашніх тварин у соціальній роботі:

Терапевтичне використання:

Домашні тварини можуть бути використані у терапевтичних цілях для зменшення тривоги, депресії та інших психічних розладів у людей. Наприклад, терапевтичні собаки можуть допомогти знизити рівень стресу та підвищити настрій клієнтів.

Реабілітаційні цілі: Домашні тварини можуть бути використані у реабілітаційних цілях для покращення фізичного та психічного стану людей. Наприклад, коні можуть бути використані для реабілітації людей з руховими порушеннями або для зменшення тривоги та депресії.

Підтримка: Домашні тварини можуть бути використані для підтримки людей у складних життєвих ситуаціях. Наприклад, терапевтичний кіт може стати важливою опорою для людини, яка досвідчує самотність або втрату.

Соціальна інтеграція: Домашні тварини можуть допомогти людям у побудові соціальних зв'язків та інтеграції в суспільство. Наприклад, участь у програмі з домашніми тваринами може допомогти людям з аутизмом або іншими розладами сприйняття побудувати більш успішні соціальні взаємини.

Тварини можуть бути корисні при роботі з клієнтами в сучасній соціальній роботі з кількох причин.

По-перше, наявність домашніх тварин може знизити рівень стресу та тривоги клієнтів. Дослідження показують, що терапія з використанням тварин може допомогти знизити рівень крові гормону стресу (кортизол) та покращити настрій людей.

По-друге, терапія з використанням тварин може бути корисною для клієнтів з психічними розладами, такими як депресія та тривожність. Домашні тварини можуть допомогти покращити настрій та підвищити самооцінку.

По-третє, використання домашніх тварин може забезпечити можливість для соціальної інтеракції. Клієнти можуть відчувати більшу схильність до спілкування та відкриття, якщо мають можливість взаємодіяти з тваринами.

Отже, використання домашніх тварин може бути корисним для роботи з клієнтами в соціальній роботі, проте варто звернути увагу на індивідуальні потреби та вподобання клієнтів.

Список літератури

1. Татаровська І.Г. Світ тварин у міфологічному свідомості народів Тропічної та Південної Африки

2. Смолова Л. В. Социальные аспекты психологии взаимодействия с животными

3. Попова О.В., Постнова П.В., Усмінова А.П., Брудних С.М., Барсукова М.А. Сучасні педагогічні технології у корекційній роботі з дітьми із затримкою психічного розвитку

4. <https://www.konex.com.ua/blog/likuvalni-vlastivosti-domashnih-ulyublenciv/>

*Науковий керівник: Ірина ПРОЖОГА,
канд. економ. наук, доцент*

УДК 159.922:342.722 (043.2)

Інна ОСТАНЕВИЧ

Національний авіаційний університет, Київ

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ: ПРАКТИКА ФОРМУЄ ДУМКУ СОЦІУМУ

Серед членів нашого суспільства є проблема, що зветься гендерною. Людство традиційно використовує біологічні відмінності для створення гендерних стереотипів, що впливають у проблему гендерної нерівності. З народження нам прищеплюють ці стереотипи, через що діти ростуть із вкоріненою думкою про діяльність і поведінку, яку суспільство приписує залежно від статі. У статті Зозулі К.С «Гендерна нерівність: проблематика міжнародно-правового захисту прав жінок» аналізується правова та нормативна ситуація щодо захисту прав жінок на міжнародному рівні,

питання впровадження як в Україні, так і в світі в цілому. Розглянуто нормативно-правові акти ООН та Ради Європи про гендерні права. Розглянуто міжнародний досвід реалізації зазначених положень, запропоновано конкретні заходи щодо заміни міжнародно-правових актів внутрішнім законодавством та вдосконалення механізмів [1].

Грицяк Н. пише: «Державна гендерна політика – це такі дії органів державної влади з вирішення суспільних проблем, які найбільш оптимально сприяють реалізації інтересів жінок і чоловіків, вирішення проблем забезпечення гендерної рівності в суспільстві, а саме: 1) однакового суспільного статусу жінок і чоловіків; 2) однакових умов реалізації прав людини як жінкам так і чоловікам; 3) однакової можливості використання соціальних та економічних ресурсів для жінок і чоловіків; 4) однакових можливостей для жінок і чоловіків робити свій внесок у національний, політичний, соціальний, економічний і культурний розвиток; 5) однакового права для жінок і чоловіків мати однакову користь від результатів їх діяльності» [2].

З дитинства дівчат вчать покірності. Наприклад, під час дискусій дівчаткам радять підтримати чужу думку аби уникати конфліктних ситуацій. Ця соціалізація прищеплює уявлення, що дівчата повинні ставити інтереси інших вище своїх власних. У старшому віці дівчат навчають бути покірними у стосунках. Така тенденція підтримується у релігії іслам, але і в Україні залишилися прихильники «чоловічої влади». У результаті жінки не мають бажання відстоювати свою позицію. Дівчата, які сміливо відстоюють свою думку вважаються невихованими. Це змушує багатьох жінок повертатися до очікуваної норми затишшя, що у майбутньому впливає у проблеми, які психологи згодом назвуть психічним порушенням. Наприклад, коли у стосунках замість озвучення проблеми для її вирішення дівчата замовчують, бо бояться реакції чоловіка. Якщо жінка не боїться відстояти свою думку деякі представники чоловічої статі (сексисти) навішують на них неприємні ярлики, як-от «стервозна» та «груба». Збереження гендерного стереотипу несе за собою неприємні наслідки. Жінки, які дотримуються цього стереотипу намагаються бути покірними, вони не наполягають на задоволенні своїх особистих потреб. Коли стикаються з опозицією, вони йдуть на компроміс, бо так їх виховували (такі жінки можуть розвинути низьку самооцінку). Оскільки їхні особисті погляди не поважають, вони можуть почати вірити, що не заслуговують на повагу, що призведе до проблем з емоційним здоров'ям (стрес/депресія).

Отже, гендерні стереотипи ставлять під загрозу життя та здоров'я жінки. Враховуючи значні негативні наслідки цього стереотипу, необхідно вжити заходів для його нейтралізації.

Список літератури

1. Зозуля К.С Гендерна нерівність: проблематика міжнародно-правового захисту прав жінок // «Молодий вчений». – № 11 (63) – листопад, 2018. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/27.pdf>

2. Грицяк Н. Теоретичні засади гендерної політики // Вісник національної академії державного управління при Президентові України. – 2004. – №1. – С. 326-327.

*Науковий керівник: Олег БЛІНОВ,
д-р психол. наук, професор*

УДК 159.9:316.6(043.2)

Віолетта ПАВЛЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

МАЛЮВАННЯ ЯК МЕТОД СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ВИРШЕННЯ ВНУТРІШНЬООСОБИСТІСНИХ КОНФЛІКТІВ КЛІЄНТІВ

Тема малювання на сьогоднішній день є дуже актуальна. Вся Україна відчуває суміш різних емоцій, які важко описати словами, а також невимовний біль, тож сьогодні малювання – це німий крик, емоції та слова, які так і не вимовили, але також воно є натхненням і мотивацією, допомогою і навіть спонсоруванням.

Саме через малюнки художники сьогодення виражають свій біль, свій крик, свої емоції і доносять їх за межі нашої країни. Малювання дозволяє відчувати полегшення і саме тому воно несе в собі багато сенсу.

Найвідоміше визначення мистецтва малюнку від Мікеланджело Буонаротті: «Малюнок, який інакше називають мистецтвом начерку, є найвища точка і живопису, і скульптури, і архітектури; малюнок є джерелом і душею всіх видів живопису та корінням будь-якої науки. Тому, хто так багато досяг, що опанував малюнок, я скажу, що він володіє цінним скарбом, тому що він може створювати образи вищі, ніж будь-яка вежа, як пензлем, так і розумом, і не зустріне стіни, яка не була б занадто вузька і мала для безмежності його фантазії» [1].

Філософ Жорж-Анрі Люке довів, що малювання покращує інтелект, бо самі малюнки утворюються шляхом порівняння різних образів та світів [2].

Професійно займаються малюванням люди, які на цьому заробляють, тобто графічні дизайнери, дизайнери середовища, одягу, художники, ілюстратори, архітектори і так далі.

Завдяки малюванню люди можуть виражати свої емоції, почуття, хвилювання та інші речі, які приховані для зовнішнього ока.

Малюнки можуть вказати на приховані проблеми.

Малювання грає важливу роль в житті дитини, бо саме завдяки малюнкам ми можемо якнайкраще зрозуміти почуття та думки дітей.

Малювання розвиває уяву, креатив та дрібну моторику рук.

Малювання допомагає розвивати увагу до дрібних деталей.

Прогресивне малювання позитивно впливає на самооцінку.

Малювання допомагає вийти з депресії.

Регулярні заняття малюванням виховують в людині самодисципліну та терпіння.

Завдяки малюванню людина наповнюється енергією, позитивними емоціями та має гарний настрій.

Малювання призводить до позитивних емоцій, а отже зменшує стрес та напруженість.

Під час малювання можна відображати всі негативні емоції, які переслідують людину та після цього відчувається полегшення.

Висновок. Виходячи з інформації про користь малювання та його вплив на людину, можна сказати, що малювання – це важливий процес в розвитку дитини, бо розвиває в ній особистість і допомагає пізнавати світ, як допомагає батькам пізнати дитину, воно також корисне для здоров'я інших, тому ще зазвичай є способом вираження себе.

Список літератури

1. Мікеланджело Буонаротті. Малюнок. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%BD%D0%BE%D0%BA>

2. Жорж-Анрі Люке. Живи активно. – Режим доступу: <https://zhyvyaktyvno.org/news/11-naukovih-faktv-stosovno-togo-yak-malyuvannya-vpliva-na-rozvitok-ditini>

3. Блінов О. А. Інноваційний психологічний інструментарій діагностики, психотерапії та психокорекції бойового стресу : навч.-метод. посіб. / О. А. Блінов. – Київ : Талком, 2020.

4. Вознесенська О.Л. Арт-терапія як засіб психосоціального відновлення особистості // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: Зб. наук. Праць Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2015. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка. No 3 (29). С. 40–47

*Науковий керівник: Олег БЛІНОВ,
д-р психол. наук, професор*

Орина ПЕРКОВА, Катерина НИКИТЧУК
Національний авіаційний університет, Київ

СТРАХ СМЕРТІ ЯК РЕСУРС ОСОБИСТОСТІ У ЛЮДИНИ ПОХИЛОГО ВІКУ

У рамках дисципліни «Соціальна геронтологія» вивчаються процеси старіння людини, її здоров'я та хвороби, які пов'язані з віком. Геронтологія розглядає фізичні, психологічні та соціальні аспекти старіння, бо і саме поняття «старість» відображає період у житті людини, що настає після середнього віку та характеризується певними фізичними і психологічними змінами.

Один з ключових аспектів старіння - це збереження здоров'я. Старість може призводити до зниження фізичної та когнітивної функцій, збільшення ризику розвитку хронічних захворювань та зменшення загальної якості життя. Хоч деякі люди зберігають хороше здоров'я та активність до пізнього віку. У багатьох виникає страх смерті. Страх смерті переживається особистістю по-різному. Це може надавати руйнівного впливу, підвищуючи тривожність та викликаючи депресію, почуття безпорадності і безнадійності, може призвести до життєвої кризи, і навпаки: надати життю сенс, зробити його більш повним і змістовним. У будь-якому випадку «зіткнення зі смертю» яскраво переживається особистістю і змінює її ставлення до життя, особистісних цінностей, змінює життєві стратегії, що допомагають людині вийти із критичної ситуації.

Рівень інтенсивності та прояв емоцій може варіюватись від загальної байдужості до неконтрольованої паніки. Як правило, страх смерті сприймається як негативний емоційний стан, проте він може бути корисним ресурсом для особистості.

По-перше, страх смерті може стимулювати людину до постійного розвитку і зростання. При усвідомленні людиною обмеженості життя та неминучості смерті, в людини підвищується рівень мотивації до досягнення цілей, розвитку талантів та вдосконалення життя. Страх, в такому випадку, може надихнути на створення витворів мистецтва, написання книг, розробку нових технологій та розв'язання важливих проблем.

По-друге, страх смерті відкриває нові можливості для розвитку особистості. Роздуми про життя та вагомий внесок у світ людини, змушує сприймати кожний момент як незабутню можливість. Як наслідок - це призводить до покращення людських цінностей, в тому числі сімейних, де

людина приділяє більше часу стосункам з рідними та друзями, що покращує якість життя в цілому.

По-третє, страх смерті допомагає людині прийняти смерть як необхідний етап життя. Усвідомивши та прийнявши неухильне майбутнє, людина стає спокійнішою та зосереджується на тому, як можна покращити якість життя до моменту переходу в інший світ. Це стимулює зробити значний внесок у життя інших людей, при цьому насолоджуючись власним життєвим шляхом.

У цілому, страх смерті може бути надзвичайно складним для людини похилого віку, бо старші люди відчувають, що їхнє життя наближається до завершення, і це може викликати тривогу. Також, старим людям може бути важко прийняти зміни, які відбуваються в їхньому житті, такі як втрата близьких людей або зміни у фізичному стані. Проте з іншого боку, страх смерті може бути стимулом для того, щоб жити більш цілеспрямовано та насолоджуватися кожною миттю. Для деяких старших людей це може бути часом для відкриття нових інтересів, зв'язків, та активної участі у різних соціальних та культурних заходах.

Таким чином, страх смерті стає джерелом мотивації та натхнення для людей, дозволяє жити насиченим та значущим життям.

Список літератури

1. Актуальні питання геронтології і гериатрії у практиці сімейного лікаря: навчальний посібник для лікарів-інтернів і лікарів-слухачів закладів (факультетів) післядипломної освіти / Ю.В. Вороненко, О.Г. Шекера, Л.А. Стаднюк та ін. [В.В. Чайковська, Л.В. Єгорова] – К.: 2

2. Психологические аспекты работы с пожилыми людьми: Учебное пособие / В.В. Чайковская, А.К. Ешманова, А.К. Абикулова, Л.А. Алмагомбетова, К.К. Куракбаев, Т.И. Вялых, К.У. Рахметова. – Алматы, 2015. Bezrukov V. Biogerontology in Ukraine: update / Vladyslav V. Bezrukov, Khachik K. Muradian, Alexander M. Vaiserman // Biogerontology. — 2011. — No 12. — P. 37—45.

*Науковий керівник: Тетяна ПЕТРЕНКО
канд.пед.наук, доцент*

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА МАРКЕТИНГОВІ СТРАТЕГІЇ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Штучний інтелект (ШІ) може бути допоміжним інструментом для маркетингових послуг в соціальній роботі в майбутньому, оскільки він може забезпечити більш ефективний та точний аналіз даних, прогнозування тенденцій та попиту, підвищення персоналізації та підвищення продуктивності.

Однією з основних переваг штучного інтелекту є здатність аналізувати великі обсяги даних, що допомагає підвищувати ефективність маркетингових стратегій та зменшувати час на їх розробку. За допомогою штучного інтелекту можна здійснювати більш точні прогнози попиту та тенденцій, що дозволяє підготуватися до змін на ринку та планувати стратегії на майбутнє. Штучний інтелект також може допомогти забезпечити більш персоналізований підхід до клієнтів, адаптуючи маркетингові кампанії до їхніх індивідуальних потреб та інтересів. Наприклад, за допомогою аналізу даних про послуги, штучний інтелект може запропонувати клієнтам рекомендації щодо подальших послуг, що відповідають їхнім попереднім виборам[1].

ШІ також може допомогти забезпечити більш ефективну роботу маркетингового персоналу. Наприклад, він може автоматизувати процеси моніторингу рекламних кампаній та аналізу даних, що дозволяє маркетологам в соціальній роботі більш ефективно використовувати свій час та зосереджуватися на більш складних завданнях, таких як розробка стратегій та інноваційні ідеї.

Штучний інтелект має значний вплив на маркетинг послуг, допомагаючи компаніям розуміти своїх клієнтів, прогнозувати та аналізувати тенденції ринку, та покращувати ефективність своїх маркетингових кампаній[2].

Ось деякі конкретні способи, в яких штучний інтелект впливає на маркетингові послуги в соціальній роботі:

1. Аналіз даних клієнтів: Може аналізувати великі обсяги даних про клієнтів, що дозволяє компаніям краще розуміти їх потреби та попереджати поведінку клієнтів. Наприклад, може допомогти вирішити, які товари та послуги більш імовірно придбає клієнт у майбутньому, або які пропозиції більш імовірно привернуть увагу клієнта[3].

2. Оптимізація рекламних кампаній в соціальній роботі: штучний інтелект може допомогти оптимізувати рекламні кампанії, визначаючи найбільш ефективні канали та стратегії реклами. Наприклад, ШІ може розробляти та тестувати різні варіанти рекламних матеріалів, щоб знайти ті, які найбільше привертають увагу та перетворюються на пропозиції в соціальній роботі.

3. Класифікація та аналіз зображень. Штучний інтелект може бути використаний для аналізу послуг, що дозволяє виявляти, які послуги більше сподобаються клієнтам та які послуги потребують покращення. Це може допомогти соціальним службам збільшити продажі та підвищити рівень задоволеності клієнтів.

4. Відслідковування соціальних мереж. Штучний інтелект може відслідковувати та аналізувати соціальні мережі, що дозволяє клієнтам та соціальним працівникам зрозуміти, які тенденції є популярними та які послуги отримують найбільший попит.

5. Покращення електронної комерції. Штучний інтелект може бути використаний для покращення процесу електронної комерції, включаючи рекомендації послуг в процесі замовлення та оплати. Це може допомогти збільшити продажі та знизити кількість відмов від послуг.

Отже, можна зробити висновок, що штучний інтелект має великий маркетинговий потенціал у соціальній роботі. Він може допомогти покращити процес надання послуг та збільшити задоволеність клієнтів. За допомогою ШІ можна аналізувати великі обсяги даних, прогнозувати тенденції та поведінку споживачів, вдосконалювати процеси електронної комерції, підвищувати ефективність рекламних кампаній та забезпечувати автоматичне створення контенту для маркетингу в соціальній роботі.

Список літератури

1. Переваги штучного інтелекту. URL: <https://chat.openai.com/chat>.
2. Використання штучного інтелекту при маркетинговому аналізі даних. URL: <https://mdt-opu.com.ua/index.php/mdt/article/view/127/114>.
3. Способи, в яких штучний інтелект впливає на маркетинг торгівлі. URL: <https://brainberry.ua/uk/newsroom/blog/8-examples-of-ai-in-retail-and-advertising>.

*Науковий керівник: Ірина ПРОЖОГА,
канд. економ. наук, доцент*

Оксана ПНЧУК, Мар'яна КУРОВА
Національний авіаційний університет, Київ

МЕТОДИ ОМОЛОДЖЕННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Пошук ефективного способу омолодження організму почався задовго до нашого часу, коли люди почали здогадуватися про те, що їх тіла старіють з часом. Проте, дотепер нікому не вдалося знайти універсальний засіб, який би повністю зупинив процес старіння.

Геронтологи стверджують, що повернути організм у зворотному напрямі до юного віку взагалі неможливо. Це пояснюється тим, що старіння є природним процесом, неодмінною складовою життя. Тому навіть якщо певні засоби можуть зменшити ознаки старіння, організм все ж не зможе повністю повернутися до стану юності.

Однак, дослідження у галузі геронтології продовжуються, і деякі результати є обнадійливими. Вчені постійно вдосконалюють технології, які допомагають підтримувати здоров'я та зменшувати ризики виникнення різних захворювань, що можуть знижувати якість життя в старості. Таким чином, можна стверджувати, що людина може зберегти молодість душі та духу, і протягом усього свого життя піклуватися про своє здоров'я та благополуччя.

Старіння — це прояви послідовних вікових пошкоджень структури та функції будь-чого, що має структуру, яка здатна пошкоджуватися.

З цього випливає, по-перше, що старіння є явищем космічним, а по-друге, що існує два основні його види: старіння неживої матерії і старіння живої матерії (біологічне старіння).

Системне омолодження старого організму — можливість відновлення структури та функцій усіх органів і систем старого організму до рівня їх стану в юності.

Існує така регенеративно-нормотрофічна теорія системного омолодження організму, вона базується на ідеї, що старіння є процесом, який відбувається на різних біологічних рівнях — від клітин до систем тіла, і що його можна зупинити або зменшити, застосовуючи підходи, що активують процеси регенерації та забезпечують нормальний тонус всіх систем тіла.

Ця теорія базується на тому, що процес біологічної регенерації, який може здійснити системне омолодження організму, але за умови досягнення в старечому віці суттєвого переважання її над біокоагуляцією.

Варто зазначити, що організм може жити так довго, як довго він може підтримувати належний рівень гомеостазу, а для його підтримки

потрібен належний рівень активності всіх тих процесів, які лежать в основі функціонування різних органів і систем організму. Тут виділяють базовий (генетичний) та надбазовий (визначається чинниками навколишнього середовища, та внутрішнього середовища організму).

Отже, перший спосіб омолодження організму може бути здійсненим за допомогою зміни співвідношення надбазового рівня активності процесів біокоагуляції та біорегенерації у бік переважання останнього.

У другому варіанті омолодження здійснюється шляхом зміни співвідношення базового рівня активності цих процесів також в бік суттєвого переважання біорегенерації.

Відомо, що підвищити рівень активності надбазового процесу біорегенерації можуть тільки готові препарати плазміну чи активатори ендогенного його утворення. Це було доведено під час досліду над щурами. Після введення цих препаратів була відновлена репродуктивна система. На ці способи омолодження організму одержано два патенти.

За отриманими позитивними результатами слід визнати, що навіть при посиленні лише надбазового рівня активності процесу біорегенерації, мабуть, ніколи не вдасться повністю омолодити старий організм до рівня юного віку. Посилення надбазового рівня активності процесу біорегенерації за допомогою активаторів плазміногенезу по суті є замісною терапією, яка вимагає постійного введення препарату. А в даному випадку постійне введення необхідного препарату є дуже небезпечним щонайменше з трьох причин: по-перше, існує загроза розвитку геморагічних ускладнень, по-друге, можливість виникнення алергічних реакцій, аж до розвитку анафілактичного шоку, і по-третє, є загроза загострення різних хронічних мікробних, вірусних чи грибкових запальних процесів.

Другий можливий варіант омолодження старого організму, який полягає у переважанні базового рівня активності біорегенерації, може бути досягнутий лише за умови внесення відповідних змін в генетичну програму вікового розвитку. Проте, на сьогоднішній день, генетики ще не вміють здійснювати такі зміни у генетичній програмі, і ймовірність успішного їх впровадження взагалі є дуже низькою.

Отже, за допомогою сучасних досягнень біологічної коагулології вдалося довести, що процес біологічної регенерації, що залежить від плазміну, є складним та фундаментальним для живих систем. У певних умовах цей процес може омолодити старий організм до юного віку. Головне питання залишається відкритим і полягає в тому, яким чином та кому вдасться реалізувати цю можливість.

Список літератури

1. Монастирський В.А. Коагуляційно гіпотрофічна теорія фізіологічного старіння як складова коагуляційно регенераційної теорії вікового розвитку організму. 2014. 13, №1. 81—99.

2. Монастирський В.А. Тромбінплазмінова система — одна з основних регуляторних систем організму. Львів: ЛігаПрес, 2017. 226 с.

3. Монастирський В.А. Старіння та омолодження організму — проблеми не стільки геронтологічні, скільки генетичнокоагулологічні. Кровообіг та гемостаз. 2014. № 3—4. 124—132.

4. Монастирський В.А. Відкриття, яке дозволило створити дієвий спосіб системного омолодження організму. Львів: Ліга Прес, 2015. 132 с.

5. Щотка О.П. Психологія дорослої людини: Психологічний практикум.- Ніжин: Видавництво НДПУ ім. М.Гоголя, 2004.- 113 с

*Науковий курівник: Тетяна ПЕТРЕНКО
канд.пед. наук, доцент*

УДК 159.9:351

Альона САЙДЕЛЬ

*ліцензований психолог (Ізраїль),
сертифікований психодрама-терапевт (Німеччина),
член IAGP (міжнародна асоціація) та ASGPP (США)*

ОСОБЛИВОСТІ СУПЕРВІЗІЇ ДЛЯ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ З ПТСР

Соціальна робота, загалом, це підтримка незахищених верств населення. Наприклад, соціальна робота з дітьми групи ризику. Завдання соціальної роботи – захистити цих дітей. Але для цього соціальна робота має служити дітям і сім'ям. Як правило, ці сім'ї багатопроблемні та кризові.

Часто члени цієї вразливої групи травмуються, і це призводить до орієнтованих на травму та інформованих про травму підходів у соціальній роботі. (Джакомуччі, 2021) Соціальна робота, орієнтована на травму, орієнтована на роботу з ПТСР та інших пов'язаних із травмою станів. У той час як практика, яка інформує про травму, використовує знання про травму (вразливість, тригери тощо), для зміни та адаптування традиційних соціальних послуг, щоб вони були більш сприятливими та уникали повторної травми (NCFTIC, 2012). Продовжуючи приклад із дітьми групи ризику, діти також може отримати травму у відповідь на втручання самої системи соціальної роботи (наприклад, примусове вилучення з сім'ї).

Робота з соціально незахищеними категоріями населення є стресовою та навантажує соціального працівника. Крім того, середовище додає більший тиск, наприклад, ЗМІ, громадська думка, очікування зацікавлених сторін тощо, коли соціальних працівників можна звинувачувати в поганих результатах поганих ситуацій. Емоційне виснаження призводить до незадоволеності роботою. Усі ці фактори призводять до вторинного травматичного стресу (STS) і втоми від співчуття у соціальних працівників на першому місці.

У контексті соціальної роботи супервізія є «підзвітним, двостороннім процесом, який підтримує, мотивує та дозволяє розвивати належну практику для окремих соціальних працівників. Як наслідок, це покращує якість послуг, що надаються організацією». (Рада з догляду за Уельсом, 2012).

Супервізія може працювати як сесія один на один із супервізором та суб'єктом супервізії, або це також може бути групова/командна супервізія. (Моррісон, 2003). Часто за Інскіпом і Проктором функції супервізії називають формувальною, відновлювальною та нормативною. (Інскіп і Проктор, 1995). Тоді як Хокінс і Шохет назвали ці функції як розвиток, забезпечення ресурсами та якість. (Hawkins & Shohet, 2006)

Чотири елементи циклу нагляду: досвід, роздуми, аналіз і дія (Wonnacott, 2012)

Соціальним працівникам можуть знадобитися 4 різні види нагляду: *Адміністративний* – розвиток адміністративних функцій, які дають змогу соціальним працівникам надавати ефективні послуги клієнтам. *Освітній* – зосереджена на професійних цілях і викликах, таких як оцінка та діагностика, лікування/втручання, розв'язання етичних питань, оцінка результатів і завершення послуг. *Підтримуючий* – зменшує професійне стресове навантаження, підтримує, оцінює та підтримує прогрес у роботі та успіх (NASW, 2013). *Клінічний* (Каудушин і Харкнесс, 2002)

Існує 5 основних тем супервізії: цінності, постійні зміни, різноманітність, командна робота та зв'язок із спільнотою. (Hanna&Potters, 2012). Існує дуже обмежена кількість літератури та досліджень на тему супервізії для соціальних працівників. Я можу згадати, що в 2010 році Хьюз провів невелике дослідження супервізії для соціальних працівників (яке довело, що ефективне та збалансоване супервізія має важливе значення для найкращої практики та послуг, які пропонуються клієнтам. (Хьюз, 2010)

З березня 2022 року проведено супервізію українських психологів та соціальних працівників, які працюють як волонтери з гострою воєнною травмою та посттравматичним стресовим розладом. Протягом 1 року було

проведено 59 супервізійних груп для 3 діючих груп і близько 90 годин персональних супервізійних сесій.

Спостереження клієнтів і супервізорські кейси. Окрім гуманітарної катастрофи, війна, яка триває в Україні, створює хронічну гостру колективну/національну та індивідуальну травму.

Розвиток цієї травми має динаміку від первинного шоку (перші 2-3 місяці) до страху, гніву, дезорієнтації (наступні 3-4 місяці). Тоді виникають деякі типи адаптації до стресу – дуже різні для різних груп і особистостей. А після 1 року війни ми бачимо також хронічну втрату сил і втому від масивного і хронічного стресу.

Психотерапія хронічної гострої травми має деякі відмінності від лікування ПТСР. Тут я можу згадати як приклад ефективність техніки терапевтичної дисоціації, коли робота з ПТСР вимагає шляху до інтеграції.

Військова травма може мати різну тяжкість. Чим ближче до поля бою, тим сильніші страждання клієнтів. Фронтовики та люди з окупованих територій, які зазнали нападів і погроз з боку ворогів, як правило, приходять із найважчими справами.

І я маю зазначити, що вторинна/колективна травма часто є важчою, ніж особиста травматизація після трагічних подій війни, таких як обстріли, ракетні обстріли, вимушена міграція, втрата дому та заощаджень тощо. Щоб запобігти цій серйозній вторинній травматизації, я можу порекомендувати зосередитися на початковій ситуації/почуттях клієнта та уникати обробки колективного аспекту травми під час гострої воєнної ситуації.

Емоційний фокус випадків клієнтів часто зосереджений на страху, горі та агресії. Можу додати, що агресія часто передається з боку ворогів на будь-яку іншу людину в безпосередній близькості або безсилну владу. Мабуть, найважче розв'язати проблему агресії, тому що воєнні злочини та напади тривають, а українці щодня відчувають загрозу своєму життю та змушені раптово, кардинально і ненавмисно змінювати умови життя – майже неможливо виразити агресію та гнів здоровим способом. Спочатку їм потрібна перемога, безпека та задоволення.

Тиск війни повторно травмує багатьох клієнтів, а також дає нам дуже швидкий (як у перші 20 хвилин першого сеансу) доступ до минулого травматичного контенту. Проте той самий тиск забирає багато сил, і часто клієнти не мають змоги подолати цей травматичний досвід.

І останнє, але не менш важливе: воєнний стрес порушує регуляцію нервової системи, тому дуже рекомендований терапевтичний підхід, а також багато технік зменшення стресу. Крім того, воєнний стрес погіршує наявні психічні вади та розлади та провокує нові. У результаті психологи

та соціальні працівники працюють у постійному контакті з психіатрами, щоб забезпечити адекватну підтримку страждаючим клієнтам.

Спостереження за проблемами супервізованих під час роботи з гострою військовою травмою. По-перше, всі українські психологи та соціальні працівники живуть у тих же умовах війни та загрози життю, що й їхні клієнти. Вони зазнали тієї самої первинної та вторинної колективної гострої травми (яка була описана вище). Отже, відновлювальна/ресурсна функція нагляду також стоїть на першому місці. Я працюю супервайзером проекту IAGP «Допоможи Україні!» разом із 45 іншими колегами. Багато з них вирішили здійснювати супервізію лише як професійну групу підтримки. Тут рекомендується відновлювати і тренувати навички саморегуляції.

По-друге, колегам доводиться працювати з набагато більш важкими випадками (гострої воєнної травми), ніж вони звикли до початку війни. Вони страждають від більшого тиску від вторинної та вторинної травми. Знову ж таки, колеги потребують більшої підтримки, ніж зазвичай. Також було б корисно відновити навички терапевтичної захисної дисоціації – захисту від надмірного тиску військового стресу.

Далі, через війну та постійні драматичні зміни в житті клієнтів, психологи та соціальні працівники часто почуваються безпорадними та недостатніми. Тут на перший план виходить наглядова тема постійних змін і адаптаційних здібностей/стійкості. Тоді колеги беруть більше випадків з психіатричними ускладненнями, дуже корисно додати до супервізії деяку клінічну та навчальну інформацію.

Рекомендації для керівників. Супервізори, які працюють із супервізованими в контексті гострої воєнної травми, повинні брати до уваги все вищезазначене та, якщо це можливо, уповільнити та обмежити своє втручання та уникати торкання чутливих ретравмуючих тем. Наглядач повинен бути безпечним, передбачуваним і стабільним контейнером – у спробі компенсувати небезпечний, нестабільний і хаотичний досвід війни.

Отже, сам супервізор потребує великої професійної підтримки та додаткової освіти. Рекомендую працювати разом із співкерівником у групах, щоб розділити емоційне навантаження та роздуми. Крім того, важливо мати супервізію для супервізії та/або групу інтервізії з колегами, які також працюють у тій же сфері.

Дмитро САЛВОНЧИК
Національний авіаційний університет, Київ

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Штучний інтелект на сьогоднішній день є досить розвиненим інструментом, який використовується в різних галузях. За допомогою штучного інтелекту створюються системи, які можуть виконувати завдання, які раніше потребували присутності людини. Сьогодні ж він застосовується в багатьох галузях, таких як медицина, банківська справа, автомобільна промисловість, маркетинг та реклама, освіта та багато інших. Штучний інтелект використовується для розв'язання складних завдань, які вимагають аналізу великих обсягів даних. Саме тому він може мати значний вплив на розвиток соціальної роботи. Штучний інтелект може допомогти соціальним працівникам в автоматизації рутинних процесів, таких як заповнення документів або ведення записів. Також він покращить якість послуг, що надаються, та забезпечить більш ефективне використання ресурсів.

Можна навести кілька конкретних прикладів:

Автоматична обробка великої кількості даних: соціальна робота пов'язана з багатьма аспектами, включаючи збір і обробку великої кількості даних. Штучний інтелект може бути корисним у цьому процесі, оскільки він може допомогти автоматично обробляти дані, аналізувати їх та допомагати зробити висновки, які можуть бути корисними для соціальних робітників

Підвищення точності та швидкості прийняття рішень: Штучний Інтелект може бути корисним у підвищенні точності та швидкості прийняття рішень, що є важливим аспектом соціальної роботи. Наприклад, він може допомогти ідентифікувати найбільш вразливі групи людей, які потребують допомоги, та надавати рекомендації стосовно того, які послуги можуть бути корисними для них.

Покращення доступності: Штучний інтелект може допомогти зробити соціальну роботу більш доступною для людей, особливо для тих, хто має обмеження у фізичних можливостях або перебуває в віддалених місцях. Наприклад, може бути використаний для створення віртуальних чат-ботів, які можуть надавати інформацію та підтримку у режимі онлайн, без необхідності присутності соціального робітника в тому самому місці з клієнтом.

Зменшення витрат: Використання Штучного інтелекту у соціальній роботі може допомогти зменшити витрати на робочу силу та ресурси. Наприклад, він може допомогти автоматизувати процеси збору та обробки даних, що зменшує необхідність у працівниках, що займаються цим процесом, а також може допомогти виявляти ефективніші та економніші способи надання послуг.

Отже штучний інтелект може бути надзвичайно корисним для розвитку соціальної роботи. Завдяки своїм аналітичним та прогностичним здібностям, він може допомогти соціальним працівникам ефективніше оцінювати потреби та проблеми своїх клієнтів, а також пропонувати індивідуалізовані рішення. Проте не слід забувати і про негативні наслідки використання даної технології. Такі як безробіття, що буде нести за собою безліч нових проблем.

Список літератури

1. https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/34941/1/Sylka_bakalavr.pdf
2. <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/may/23703/12.pdf>
3. https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/39709/2/PDT_2022_Solovii_Kh-Using_of_artificial_intelligence_87-89.pdf
4. <http://www.trudslava.org.ua/?p=14484>

*Науковий керівник: Ірина ПРОЖОГА,
кандидат економічних наук, доцент кафедри СТХ*

УДК 364

Юлія СЕНЬКО

Національний авіаційний університет

ДЕЗАДАПТОВАНІ ДІТИ ТА ПІДЛІТКИ ЯК ОБ'ЄКТИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

На сьогоднішній день в Україні стрімко збільшується кількість неповнолітніх, що мають девіантну поведінку, яка в більшості ситуацій спричинена певною дезадаптацією дітей та підлітків. Через наявність великої варіації видів дезадаптованості, збільшується потреба держави в посиленні соціального захисту даної категорії. Тому, питання дезадаптації дітей є надто актуальним і потребує значної уваги.

Аспект соціальної дезадаптації широко описаний у наукових працях С. Ігнат'євої, С. Белічевої, Г. Івашенко. Всі вони сходяться на спільній

інтерпретації щодо зазначеного поняття. Загальним визначенням є те, що соціальна дезадаптація – це результат деформації процесу соціалізації, який визначається в несходженні з певними нормами, законами та правилами, затвердженими у суспільстві; у відхиленні та скривленні особистісних структур та у розділенні соціальних відносин та контактів з оточуючими.

Термін «дезадаптовані діти або підлітки» набуває соціального або соціально-психологічного відтінку і описує дану категорію щодо позицій соціальних установ, а точніше- певному не співвідношенню їй.

Існує велика варіація форм дезадаптивності, які можуть трактуватися за: 1) інститутами, де безпосередньо виникла дезадаптація (сімейна, шкільна); 2) за віковими аспектами (дошкільна, молодших школярів, підліткова, юнацька); 3) за властивостями співвідношення індивіда з суспільством (соціальна, психологічна, соціально-психологічна); 4) за глибинністю прояву (поверхнева, поглиблена, глибока); 5) за мірою прояву (прихована, відкрита та над виражена); за характером утворення (первинна, вторинна) та 6) за часом перебігу (короткострокова, ситуативна, стійка).

Якщо говорити про причини дезадаптації, то за результатами праць науковців існує велика кількість поглядів щодо цього питання. В загальному, вирізняються наступні: вроджені (спадкові), психолого-педагогічні (наслідки сімейного та шкільного виховання), соціальні та соціальне функціонування самої особистості, що заключається у власному відношенні до норм і цінностей суспільства та свого оточення.

Проаналізувавши погляди різних науковців, О. Холостова зазначає, що дезадаптація у дітей, може виникати тоді,

-коли не забезпечуються потреби в новітній особистісній діяльності;

-коли не позитивно не задовольняється відчуття дорослішання та необхідність самоствердження, що спричиняє пасивні їх прояви або навіть затримки у розвитку;

- коли не правильно висвітлюється почуття власного «Я» у дитини.

До нормативно-правових аспектів, на які в основному базується соціальна робота відносяться Закони України «Про охорону дитинства», «Про основи соціального захисту бездомних осіб і безпритульних дітей», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей» та Конституція України.

Виходячи з цього, можна стверджувати, що державна політика ґрунтується саме на цих законах, тому подальша соціальна робота передбачає такі завдання:

-соціальна профілактика безадаптованості;

- психолого-медична допомога;
- сприяння створення позитивного досвіду соціальної поведінки, вмінь спілкування та взаємодії з оточуючими;
- виконання опікунської ролі для тих, хто втратив батьків;
- соціально-психологічна підтримка, що впливає на ліквідування кризового середовища;
- соціально-психологічний супровід щодо місця проживання.

Основне надання соціальної підтримки здійснюється на основі соціальних служб, метою яких є повних соціальний захист та підтримка дітей щодо всіх аспектів повноцінної життєдіяльності. Спеціалісти даних установ базують свою роботу на трьох основних етапах:

- 1) діагностична робота;
- 2) реабілітаційна робота;
- 3) постреабілітаційний захист.

Основними аспектами роботи соціального працівника з дезадаптивними підлітками є налагодження атмосфери реальної співпраці і партнерства у спільній взаємодії. У спілкуванні із зазначеною категорією соціальному працівнику необхідно показати, що він ніяким чином не збирається абсолютизувати себе і готовий завжди взяти до відома досвід свого молодшого партнера по спілкуванню, тобто самого підлітка. Тобто робота має в більшій мірі вибудовуватись саме на довірливих стосунках.

Тому, можемо зробити висновок, що дезадаптовані діти та підлітки-це особи, які через різноманітні складні умови, певні обставин в житті не можуть повною мірою пристосуватися до умов оточуючого середовища, через що відбувається збій в у виконанні соціальних ролей, через що і виникають труднощі у взаємодії з об'єктами у середовищі. Вивчення факторів, що спричиняють дезадаптацію потребує комплексного підходу, беручи при цьому до уваги біологічні та психологічні чинники.

Наслідки дитячої дезадаптації можна ліквідувати через певну систему соціальної реабілітації, що має на меті виконання реабілітаційних та корекційних програм у відповідних центрах. Виходячи з вищесказаного, можемо стверджувати, що на сьогоднішній день є необхідністю посилення саме цієї системи для мінімізування проблеми дезадаптації дітей та підлітків.

Список літератури

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: Навчальний посібник (для студентів вищих навчальних закладів) / О. В. Безпалько – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.

2. Выготский Л. С. Проблемы возрастной периодизации детского развития / Л. С. Выготский // Вопросы психологии. – 1972. – № 2. – 114 с.

3. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога. Навчальний посібник для ВНЗ / Л. М. Завацька – К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. – 240 с.

4. Капська А. Й. Соціальна робота: технологічний аспект / А. Й. Капська. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 352 с.

Науковий керівник: Олена КОТИКОВА

д-р пед. наук, професор

УДК 372.037

Анастасія СЛЄПЦОВА

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БАГАТОДІТНОЮ РОДИНОЮ

Багатодітна родина - це особлива категорія сімей, яка потребує уваги та підтримки. У такій родині можуть бути проблеми з фінансами, житлом, харчуванням, охороною здоров'я та багато іншого.

Метою роботи з багатодітною сім'єю є покращення її добробуту та забезпечення її функціонування на користь суспільства. Робота з цією категорією сімей передбачає: матеріальну підтримку; допомогу у подоланні утриманських життєвих установок, у профорієнтації та працевлаштуванні членів сім'ї, оволодіння прийомами послуг, підвищення рівня правової грамотності; ознайомлення із змістом нормативно-правових документів для отримання декларованих пільг; мінімізація почуття самотності, самотності, несхожості; обмін досвідом організації внутрішньосімейного життя; розширення кола спілкування; психолого-педагогічне просвітництво. [1]

У роботі з багатодітною сім'єю можна застосовувати як індивідуальні, так і групові форми роботи. До індивідуальних форм роботи слід віднести телефон довіри, консультативне листування, індивідуальну розмову. До групових форм роботи — консультування, патронаж, семінари для батьків, сімейні практикуми, лекції, тренінги, рольові ігри.

Особливості роботи з багатодітною родиною включають наступні аспекти: Відкритість та співпраця. Працівник, який працює з багатодітною родиною, повинен бути готовий слухати та розуміти їхні потреби, а також співпрацювати з ними, щоб знайти найкращі рішення для сім'ї. Також важлива та необхідна підтримка у вирішенні проблем. Працівник повинен

допомагати сім'ї знайти рішення проблем, які можуть виникати в їхньому житті. Наприклад, це може бути допомога у вирішенні питань фінансів, житла, харчування та охорони здоров'я.

Уважність до потреб кожної дитини. У багатодітній родині кожна дитина є унікальною, тому увага до потреб кожної дитини та допомога їм отримувати необхідну підтримку та догляд є дуже важливими. [1]

Робота зі школами та іншими установами. Працівник повинен співпрацювати зі школами та іншими установами, щоб допомогти дітям отримувати необхідну освіту та підтримку.

Послуги по догляді за дітьми. Професійний працівник може допомогти багатодітній родині, яка має маленьких дітей, допомогти в їхньому догляді, коли батьки не можуть цього зробити. Наприклад, працівник може приходити до родини на кілька годин на день, щоб зайнятися дітьми, допомогти з приготуванням їжі, чи забрати дітей зі школи. [2]

Підтримка батьківства. Професійний працівник може допомогти багатодітній родині, яка має труднощі з управлінням своєю родиною, допомогти їм створити план дій, щоб забезпечити дітям необхідну підтримку та показати, що їхня родина функціонує злагоджено.

Розвиваючі заняття для дітей. Професійний працівник може проводити заняття для багатодітної родини, щоб допомогти дітям розвиватися та навчатися нових навичок. Наприклад, працівник може проводити заняття з мистецтва, спорту, або інші активності, які сприяють розвитку дітей. [2]

Психологічна підтримка. Професійний працівник може допомогти багатодітній родині, яка зазнала стресу або травми, надаючи психологічну підтримку та консультування. Наприклад, працівник може надавати поради щодо емоційного благополуччя, допомагати у вирішенні конфліктів в родині. [2]

Узагальнюючи, особливостями роботи з багатодітною сім'єю є: виявлення та облік багатодітних сімей; визначення потреб і труднощів як сім'ї загалом, і кожного її члена окремо; залучення різних організацій та служб до вирішення соціальних проблем такої сім'ї, координація їхньої діяльності; адресна допомога конкретній багатодітній сім'ї.

Список літератури

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / за заг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь : Універсум, 2012.

2. Соціальна робота з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах / Автори-порядники: О. М. Мороз, Г. І. Постолок, Т. В. Семигіна, О. С. Шипіленко. К.: ЕКМО, 2008.

*Науковий керівник: Ірина САВЕЛЬЧУК,
д-р пед. наук, професор*

УДК 364:159.9

Дар'я СМОРОДИНА
Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ, ЩО ВІДСТАЮТЬ У РОЗВИТКУ

Соціально-педагогічна діяльність з дітьми, що відстають у розвитку, має свої особливості порівняно зі звичайною педагогічною практикою. Основна мета такої діяльності – допомогти дитині розвиватися та досягати свого потенціалу, забезпечити їй належну підтримку та стимулювати її успіхи. Для досягнення цих цілей соціально-педагогічна діяльність повинна бути індивідуалізованою та орієнтованою на потреби конкретної дитини.

Згідно з результатами досліджень, проведених науковцями в галузі соціально-педагогічної діяльності з дітьми, що відстають у розвитку, важливо враховувати такі фактори: соціально-економічний статус сім'ї та рівень освіти батьків можуть впливати на розвиток дитини [1]. Тому соціально-педагогічна діяльність повинна спрямовуватись на підтримку сімей у вирішенні проблем, пов'язаних із розвитком дітей; ранній вік є найбільш критичним для формування основ розвитку дитини, тому соціально-педагогічна діяльність повинна починатись якнайраніше; доцільно використовувати ігрові методи та матеріали, які сприяють розвитку різних вмій та навичок; важливо створити сприятливе середовище для розвитку дитини та підтримувати її позитивну мотивацію до навчання та саморозвитку [2].

Соціально-педагогічна діяльність з дітьми, що відстають у розвитку, має свої особливості та вимоги до фахівців, які працюють з цією категорією дітей. Науковці проводять дослідження, щоб визначити ефективні підходи до роботи з дітьми, які відстають у розвитку. Однією з основних особливостей соціально-педагогічної діяльності з дітьми, що відстають у розвитку, є індивідуальний підхід до кожної дитини, оскільки кожна дитина має свої особливості та потреби. Крім того, важливо

враховувати соціально-економічний статус родини, звички та традиції, що впливають на розвиток дитини.

Дослідження показують, що важливою складовою соціально-педагогічної діяльності з дітьми, що відстають у розвитку, є створення сприятливого середовища для навчання та розвитку. Це може бути досягнуто за допомогою різноманітних методів та прийомів, таких як ігрова діяльність, творчі завдання, практичні вправи тощо. Однією з головних вимог до фахівців, які займаються соціально-педагогічною діяльністю з дітьми, що відстають у розвитку, є наявність знань з психології та педагогіки. Крім того, важливими є комунікативні навички та емпатія, оскільки фахівці повинні встановлювати довірчі відносини з дітьми та їх батьками [3].

За результатами аналізу досліджень конкретних науковців можна зробити наступні висновки про особливості соціально-педагогічної діяльності з дітьми, що відстають у розвитку: особлива увага повинна бути приділена індивідуальному підходу до кожної дитини з урахуванням її потреб, можливостей та особливостей. Необхідно розвивати інклюзивне середовище, щоб діти з особливими потребами мали можливість бути включеними в соціальний та навчальний процес разом з іншими дітьми. Важливо враховувати культурні та індивідуальні особливості кожної дитини, щоб забезпечити її повноцінний розвиток. Важливо залучати до роботи з дітьми з різними видами відсталості спеціалістів з різних галузей знань, що забезпечить комплексність та ефективність педагогічного процесу.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко, С. Г. (2016). Соціально-педагогічна діагностика дітей із порушеннями в розвитку як засіб підвищення ефективності роботи педагогічного колективу. *Проблеми сучасного підручника*, 16, 229-236.
2. Іщенко, О. В. (2018). Соціально-педагогічна допомога дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування. *Педагогіка вищої та середньої школи*, 57, 187-193.
3. Курило, І. В. (2017). Особливості соціально-педагогічної роботи з дітьми з аутизмом в інклюзивних умовах. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологічні науки»*, 3(45), 84-87.

*Науковий керівник: Ірина САВЕЛЬЧУК
д-р пед. наук, професор*

Ірина СРІБНА
Національний авіаційний університет, Київ

НАПРЯМКИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ БІЖЕНЦЯМ ТА ВИМУШЕНИМ ПЕРЕСЕЛЕНЦЯМ

З початком повномасштабного вторгнення перед соціальною роботою постала проблема у наданні різних видів допомоги та підтримки категорії населення, яка вимушено мала покинути своє постійне місце проживання через воєнні дії. З цим питанням зіткнулась не лише наша країна, а також інші держави.

За даними Міністерства соціальної політики “в Україні зараз зареєстровано 4,9 млн внутрішньо переміщених осіб, з яких понад 3,5 млн набули такого статусу після 24 лютого 2022 року”[1].

У свою чергу, вимушені переселенці після вторгнення складають не малу частку населення у країнах Європи. Згідно з даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців кількість біженців з України, зареєстрованих для тимчасового захисту в Європі, станом на 31 січня 2023 року склала 4 млн 823,33 тис.осіб [2]. Про це повідомляє Управління Верховного комісара ООН у справах біженців.

Також кожна область, яка приймає вимушених переселенців, мала організувати певні дії, які надають людині умови для комфортного життя, забезпечуючи житлом, їжею, наданням фінансової допомоги. Перед соціальною роботою постало багато проблем, які пов’язані з великим збільшенням населення, а в результаті – потреб. Найголовнішою є потреба у житлі, адже багато сімей мають повністю зруйновані будинки або території, що є досі непридатними для проживання.

На сьогоднішній день управління праці та соціального захисту населення має більш налагоджену систему надання фінансової допомоги вимушеним переселенцям. Вже існують електронні бази, чітка система надання коштів категоріям внутрішньо переміщених осіб. Але досі є проблема із затримками фінансів, що викликає обурення населення, бо ці надходження є єдиним доходом людини.

У багатьох регіонах України зріс попит на робочі місця. За оцінками МОМ «найбільша частка людей переїхала до західного макрорегіону — більше 2,5 млн осіб»[3]. Такі дані всерівно не є точними, адже частина населення не повідомляє про прибуття у центри соціального захисту, а звертаються зазвичай ті, хто бажає отримати гуманітарну допомогу.

У результаті можна зазначити, що соціальна допомога надається біженцям та вимушеним переселенцям, але існує багато недопрацьовань та

проблем. Гостро постає проблема у психологічній реабілітації постраждалого населення, багато нової інформації потрібно втілювати у роботі з цією категорією, тому важливо запровадити курси для підвищення кваліфікації для соціальних робітників. Можна констатувати, що значну допомогу надають благодійні міжнародні організації у співпраці з Міністерством соціальної політики України, що сприяє впровадженню інноваційних технологій у процес надання комплексної допомоги біженцям.

Список літератури

1. <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3632525-v-ukraini-zareestrovani-majze-49-miljona-pereselenciv.html> [Електронний ресурс] .

2. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, посилання на текст - <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> [Електронний ресурс] .

3. <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-%E2%80%94-94-idp-figures-general-population-survey-march-2022> [Електронний ресурс] .

*Науковий керівник: Марина РАДЧЕНКО
канд.психол. наук, доцент*

УДК 364-7-27(477)

Дарина СУШКО

Національний авіаційний університет, Київ

ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ ПРОГРАМИ ТА УМОВИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

У період світових глобалізаційних перетворень Україна виборює право на соціальну, людино-орієнтовану державу, що передбачає необхідність забезпечення високої якості життя, безпеки та стабільності на всіх рівнях.

Державні соціальні програми є механізми реалізації завдань соціальної політики будь-якої країни. Соціальні програми спрямовані на забезпечення основних потреб громадян, таких як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист, житло та інші. Умови реалізації державних соціальних програм можуть варіюватись в залежності від конкретної програми та її цілей.

Розглядаючи питання реалізації соціальних програм важливо розуміти їх поняття та завдання. Соціальні програми - це плани та проекти, спрямовані на розв'язання різноманітних соціальних проблем та

покращення життя людей. Ці програми можуть мати різний характер та мету, в залежності від конкретного контексту та потреб населення.

Соціальні програми можуть бути розроблені на різних рівнях - від місцевих до національних та міжнародних. Вони охоплюють різні соціальні сфери, такі як охорона здоров'я, освіта, соціальний захист, культура, спорт, розвиток місцевих громад тощо.

Типові приклади соціальних програм включають програми боротьби з бідністю, програми підтримки дітей та молоді, програми здорового способу життя, програми зменшення шкідливого впливу на довкілля, програми підтримки національних меншин та програми соціальної інтеграції для людей з обмеженими можливостями.

Метою соціальних програм є поліпшення якості життя людей та зменшення соціальних нерівностей, забезпечення рівних можливостей для всіх громадян та забезпечення стабільності та процвітання суспільства в цілому.

В Україні діє система різноорієнтованих та різнопланових державних соціальних програм, спрямованих на розв'язання соціальних проблем держави.

Їх можна класифікувати за наступними критеріями:

За галузями: Охорона здоров'я; Освіта; Соціальний захист; Житлове будівництво та комунальне господарство; Екологія та природокористування; Культура та спорт; Регіональний розвиток та інфраструктура.

За способом реалізації:

Грантові програми; Програми з дотаціями; Програми зі співфінансуванням; Програми з лізингу; Програми зі співробітництва.

За метою:

Допомога важкохворим та інвалідам; Підтримка ветеранів та учасників бойових дій; Підтримка сімей з дітьми та малозабезпечених верств населення; Підтримка молоді та студентів; Розвиток малого та середнього бізнесу; Підтримка науки та інновацій; Підтримка культури та мистецтва; Розвиток туризму та спорту.

Зазначені критерії не є вичерпними, і державні соціальні програми можуть бути класифіковані за іншими ознаками.

Масштабність соціальної програми залежить від кількох факторів:

Бюджет: Масштаб соціальної програми може бути обмежений доступним бюджетом. Чим більший бюджет, тим більший масштаб програми можна розробити та реалізувати.

Цілі та обсяг: Масштаб соціальної програми також залежить від її цілей та обсягу. Наприклад, якщо програма має на меті розв'язати складну

соціальну проблему, то її масштаб може бути більшим, ніж у програм, які мають меншу мету та обсяг.

Ресурси: Масштаб соціальної програми також залежить від доступних ресурсів. Це можуть бути людські ресурси, фізичні ресурси, технічні ресурси та інші ресурси, необхідні для реалізації програми.

Підтримка громадськості: Масштаб соціальної програми може залежати від рівня підтримки громадськості. Якщо програма має підтримку від громадськості, то можна залучити більше ресурсів та збільшити масштаб програми.

Час: Масштаб соціальної програми може залежати від доступного часу на її реалізацію. Якщо час обмежений, то можливості для збільшення масштабу програми можуть бути обмежені..

Успішна реалізація соціальних програм можлива при дотриманні наступних умов:

- підтримка держави: соціальна програма має бути підтримана державою, яка повинна виділяти необхідні кошти на її реалізацію та забезпечувати правову базу для її функціонування;

- стабільність економіки: для реалізації соціальної програми потрібні фінансові ресурси, тому важливо, щоб економіка країни була стабільною, а фінансова ситуація у державі дозволяла виділяти необхідні кошти на її фінансування;

- підтримка громадськості: успішну реалізацію соціальної програми можна досягти, якщо вона має широку підтримку громадськості та інших зацікавлених сторін;

- ефективне управління: для успішної реалізації соціальної програми потрібне ефективне управління проектом та високий рівень професійної компетентності управлінців;

- якісне виконання: соціальна програма має бути якісною та ефективною, забезпечуючи якісне виконання поставлених завдань та досягнення запланованих результатів;

- моніторинг та оцінка: важливо мати систему моніторингу та оцінки реалізації соціальної програми, щоб вчасно виявляти проблеми та недоліки та забезпечувати їх виправлення;

- розуміння потреб населення: соціальна програма повинна відповідати потребам населення та бути спрямована на розв'язання актуальних соціальних проблем.

Окрім цього, успішна реалізація державних соціальних програм передбачає налагодження ефективного діалогу між урядом та громадськістю, зокрема, з представниками цільових груп, які будуть користуватися послугами програми. Такий діалог допоможе уникнути

можливих проблем з реалізацією програми та забезпечити високий рівень задоволення потреб споживачів.

В Україні реалізація соціальних програм залежить від роботи різних державних органів, серед яких можна виділити такі: Міністерство соціальної політики; Міністерство охорони здоров'я; Міністерства освіти і науки; Міністерство молоді та спорту.

Висновки. Державні соціальні програми є важливим інструментом для забезпечення соціального захисту громадян та зменшення соціальної нерівності. Такі програми можуть охоплювати різні напрямки та сфери життя. Однак, успішна реалізація державних соціальних програм залежить від багатьох факторів, включаючи ефективне управління, належне фінансування, наявність необхідної інфраструктури, належне регулювання та взаємодію зі суспільством. Крім того, важливим фактором є забезпечення відкритості та прозорості в реалізації державних соціальних програм, а також залучення громадськості до процесу прийняття рішень та контролю за їх виконанням.

Таким чином, державні соціальні програми можуть значно покращити життя громадян та зменшити соціальну нерівність, якщо вони будуть реалізовані ефективно та з дотриманням відповідних умов.

Список літератури

- 1.<http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3751>
- 2.<http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/11838>

*Науковий керівник: Ірина ПРОЖОГА,
канд.економ. наук, доцент*

УДК 349.3:316

Каріна ТИМЧУК

Національний авіаційний університет, Київ

РЕАБІЛІТАЦІЯ ТА ІНТЕГРАЦІЯ У СУСПІЛЬСТВО ДІТЕЙ-ІНВАЛІДІВ

У сучасному суспільстві існує проблема соціальної реабілітації та інтеграції дітей-інвалідів. Незважаючи на зростаючу свідомість про права та потреби дітей з різними видами інвалідності, їхнє соціальне відчуження та дискримінація є поширеними явищами. Соціальна реабілітація та інтеграція можуть допомогти цим дітям отримати доступ до рівних можливостей та покращити їх якість життя.

Один з ключових аспектів соціальної реабілітації та інтеграції дітей-інвалідів - це забезпечення їх доступу до освіти. Найбільш ефективним методом є інклюзивна освіта, що допомагає дітям-інвалідам розвиватися на рівні з дітьми без інвалідності, забезпечує їхнє соціальне і психологічне благополуччя і допомагає їм зберігати повагу до себе та інших людей.

Соціальна робота з дітьми-інвалідами потребує специфічних технік і методів, які сприяють ефективній взаємодії з дітьми та покращенню їхнього самопочуття та соціальній адаптації. Деякі з технік, які можуть бути використані у соціальній роботі з дітьми-інвалідами, включають:

1. Інтерактивні ігри та вправи, які сприяють розвитку психомоторних навичок та соціальної комунікації.

2. Мистецька терапія (арт терапія), малювання, музикотерапія або танці, які можуть допомогти дітям висловлювати свої емоції та почуття.

3. Робота зі спеціальними технічними засобами, які сприяють покращенню фізичних можливостей дітей.

4. Особиста підтримка та наставництво з боку соціального працівника, який може допомогти дітям зрозуміти свої потреби та взаємодіяти з іншими людьми.

5. Робота з батьками та родинами дітей-інвалідів, яка може сприяти покращенню їхнього розуміння та підтримки дітей у їхньому розвитку та адаптації до соціального середовища.

Також, існує практика реабілітації дітей з інвалідністю у відповідних центрах. В центрах працюють лікарі, спеціалісти з питань фізичної та побутової реабілітації, логопеди, соціальні працівники, соціальні педагоги, психологи. Оскільки, причини і наслідки інвалідності неоднакові, то підхід до реабілітаційного процесу у дитини може бути різним: інтердисциплінарним, коли кожен спеціаліст працює окремо; трансдисциплінарним, коли всі фахівці працюють разом; мультидисциплінарним, коли кожен спеціаліст обстежує дитину окремо та складає індивідуальний план роботи, який пізніше обговорюється з усіма іншими спеціалістами, а виявлені проблеми враховуються для побудови загальної стратегії реабілітаційної роботи. В обговоренні проблем хворої дитини передбачена обов'язкова участь батьків дитини та її самої, від чого залежить успіх колективних зусиль. Практика показує, що в плані врахування інтересів хворих дітей та забезпечення їхніх прав саме останній підхід є найбільш дієвим [1].

Основними методами соціальної роботи в центрах є робота індивідуальна, робота групова та робота в громаді. Індивідуальна робота спрямована на зняття у дитини почуття страху і невпевненості, підвищення її самооцінки, формування довіри до людей. Мета групової

роботи – орієнтація дитини-інваліда на соціальний зразок, який вона прагне наслідувати, залучення її до роботи різноманітних клубів та колективів, зокрема художньо-творчих, мистецьких, природничо-наукових, технічної творчості, самодіяльних, театральних, спортивно-оздоровчих, тощо. Практика показує, що цілеспрямований груповий досвід дозволяє дитині більш ефективно справлятися з власними проблемами [1].

У цілому, соціальна робота з дітьми-інвалідами вимагає індивідуального підходу та залежить від конкретних потреб та можливостей кожної дитини.

Список літератури:

1. Про становище інвалідів в Україні / Національна доповідь. – Київ 2008. – 219 с. <http://naiu.org.ua>
2. Капська А.Й. Соціально-педагогічна робота з дітьми з особливими потребами//Технології соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник. – К., 2020. – с.146-167
3. Вступ до абілітації та реабілітації дітей з обмеженнями життєдіяльності : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. В.В. Бурлака. – К. : ГЕРБ, 2007. – 288 с

*Науковий керівник: Ірина ПРОЖОГА,
канд.економ. наук, доцент*

УДК 159.9:364.6

Єлизавета ХАЦЬКО

Національний авіаційний університет, Київ

РІВНІСТЬ СТАТЕЙ ТА СОЦІАЛЬНА СПРАВЕДЛИВІСТЬ: ЗАХИСТ ПРАВ ЖІНОК У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Соціально-правовий захист жінок є невід'ємною частиною будь-якого розвинутого та справедливого суспільства. Забезпечення рівних можливостей потребує системної роботи законодавчої та виконавчої влади, активної участі громадськості та зміни стереотипів стосовно ролі та можливостей жінок.

Законодавство України забезпечує рівність статей та гарантує захист від будь-якої форми дискримінації, насильства та порушення прав, і має вирішувати питання щодо запровадження адекватних законів та норм. Наприклад, закони про більш суворе покарання за насильство проти жінок, або про захист прав жінок у відносинах на робочому місці. Важливо

щоб закони про рівність були реалізовані ефективно, не тільки на папері, але і в практиці. Один із прикладів ефективної роботи в цьому напрямку - створення Національної поліції України. Завдяки реформам, які провели в силових структурах країни, поліція стала більш відкритою та готовою реагувати на порушення. Сьогодні, НПУ має спеціальних представників, які займаються захистом прав жінок, включаючи питання насильства у сім'ї.

Виконавча влада повинна забезпечувати, щоб ці закони діяли, і вживати необхідні заходів для їх виконання. Важливо, щоб правоохоронні органи та судова система були обізнані з новими законами та нормами та виконували їхні обов'язки відповідно до цих норм. Україні існує ряд законодавчих актів. Зокрема, закон про запобігання та протидію домашньому насильству, який було прийнято у 2018 році. Закон передбачає створення кризових центрів та лікувально-реабілітаційних закладів, а також встановлює нові стандарти роботи з такими випадками. Наразі, деякі з цих законів не дотримуються в повній мірі, або не мають достатнього фінансування для ефективного реалізації. Важливо не тільки приймати нові закони, але й забезпечувати їх реалізацію та моніторинг їх ефективності.

Зміна стереотипів є важливим етапом у забезпеченні соціально-правового захисту. Суспільство повинно прийняти новий погляд на роль жінок та визнати їх право на рівні можливості та повагу.

Громадські організації грають важливу роль у захисті прав жінок. Вони можуть проводити освітні заходи та кампанії з просвітницькою метою, щоб сприяти рівності статей у суспільстві. Існує міжнародна компанія «16 днів проти насильства» яка проводиться в Україні та інших країнах світу з метою протидії порушень. У рамках кампанії проводяться заходи, з метою підвищення освітнього рівня та свідомості суспільства щодо даних проблем.

У Львові працює громадська організація "Право на захист", яка надає безкоштовну правову допомогу та психологічну підтримку.

У Києві функціонує організація "Ла Страда-Україна", яка займається боротьбою з торгівлею людьми та проституцією. Згідно з даними цього міжнародного центру, в 2020 році в Україні зареєстрували понад 45 тисяч випадків насильства у сім'ї. Зафіксовані випадки дискримінацій на роботі при відборі на посади та виплаті зарплати.

Загалом, захист прав жінок є однією з найважливіших проблем в Україні та у світі загалом. Для розв'язання цієї проблеми необхідно поєднувати зусилля влади, громадських організацій, активістів та кожного окремого громадянина. Тільки таким чином можна створити справедливе та рівноправне суспільство, де жінки та чоловіки матимуть однакові

можливості та захищені свої права. Кожен з нас може долучитися до цієї справи підтримувати жіночі громадські організації або просто не допускати дискримінації на робочому місці чи в побуті.

Список літератури

1. Журавель, І. М. (2017). Захист прав жінок у сучасному суспільстві: проблеми та перспективи [Електронний ресурс]. Вісник Черкаського університету. Серія: Право, (2), 54-60. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchupr_2017_2_11.

2. Кравчук, І. В. (2019). Рівність статей та захист прав жінок у сучасному суспільстві [Електронний ресурс]. Юридична наука та практика, (2), 34-39. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Yunp_2019_2_7.

3. Марченко, І. В. (2018). Захист прав жінок у сучасному суспільстві: правові аспекти [Електронний ресурс]. Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія: Право, (2), 43-46. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznua_pravo_2018_2_9.

4. Офіційний сайт Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [Електронний ресурс]. (2023). Режим доступу: <https://helsinki.org.ua/>.

5. United Nations. (1979). Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. New York: United Nations. Режим доступу: <https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/text/econvention.htm>.

*Науковий керівник: Наталя НОВИКОВА,
старший викладач*

УДК616.89-364

Ольга ЧЕРНИШ

Київський національний авіаційний університет, Київ

ПРОФЕСІЙНЕ ВИГОРАННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ПІД ЧАС ВІЙНИ

У воєнний час соціальні працівники зазвичай стикаються з багатьма викликами, зокрема зі збільшенням потреби в соціальних послугах, погіршенням матеріально-економічної ситуації і зростанням соціальної напруги. Надмірний тиск на соціальних працівників може спричинити погіршення їх здоров'я та психологічний дискомфорт, що веде до професійного вигорання.

Професійне вигорання є серйозною проблемою, особливо для соціальних працівників, які працюють в зоні конфлікту або війни. Це може виникнути через надмірний стрес, високий рівень відповідальності, постійний контакт зі страждуючими людьми, а також відчуття відчуження і втоми.

Професійне вигорання – це синдром, який виникає внаслідок хронічного стресу, пов'язаного з роботою, із симптомами, що характеризуються почуттям виснаження енергії, або почуття негативізму чи цинізму, пов'язаних з роботою і зниження професійної ефективності.

До основних груп факторів, що сприяють формуванню синдрому професійного вигорання соціальних працівників відносяться: індивідуальні особливості особистості (характерологічні, самооцінка, освіта тощо); організаційні (зміст праці, робочі перевантаження, умови праці); особливості професійної діяльності. Варто зауважити, що професія соціального працівника не має високого соціального статусу в нашому суспільстві. Фактично низька оцінка його праці може бути джерелом виникнення професійного вигорання.

При професійному вигоранні працівники соціальної сфери, можуть відчувати симптоми, такі як виснаженість, депресія, тривожність, недовіра, відчуженість від інших і від роботи, втрата мотивації, погіршення якості роботи та інші.

Для запобігання професійному вигоранню соціальних працівників в воєнний період можна запровадити такі заходи:

1. Забезпечення соціальних працівників підтримкою і допомогою у роботі, зокрема забезпечення належної кількості працівників та необхідного обладнання.
2. Надання соціальним працівникам можливості брати участь у тренінгах, супервізіях, терапіях.
3. Встановлення меж і балансу між роботою і особистим життям соціальних працівників.
4. Розвиток сприятливого робочого середовища, яке забезпечує ефективність та комфорт при роботі.

Також важливо звернути увагу на свої ризики вигорання та діяти проактивно, щоб запобігти йому. Наприклад, якщо ви знаєте, що робота зі складними клієнтами може призвести до вигорання, це можна розглянути як можливість розподілу їхніх завдань з іншими колегами, або звернутися до керівництва з проханням про додаткову підтримку у цих випадках таку як групи підтримки або супервізія.

Крім того, можна скористатися різноманітними самопоміжними практиками, такими як медитація, йога, глибоке дихання, які можуть

допомогти зняти стрес та зосередитися на своєму фізичному та емоційному благополуччі.

Професійне вигорання з'являється у соціальних працівників від перенапруження, тривоги за клієнтів різних категорій, від перенавантаження інформацією. Все разом звичайно «з'їдає» соціального працівника, відсутність наповнення та радості призводить до величезного кому невдоволення та стресу, вигорання та зривів.

Тому, важливо не забувати про самооцінку та визнавати свої досягнення. Сприймаючи себе як компетентного та успішного соціального працівника, можна зберегти мотивацію та енергію для продовження своєї важливої роботи.

Загалом, важливо зрозуміти, що професійне вигорання – це серйозна проблема, яка може мати негативний вплив на якість життя соціального працівника, його родини та клієнтів. Тому необхідно вживати заходів, щоб запобігати виникненню професійного вигорання та вчасно реагувати на ознаки вигорання, які можуть виникнути.

Отже, найголовніше не накопичувати в собі невдоволення, воно утворює загальне негативне тло світогляду.

Список літератури

- 1.Laura Van Dernoot Lipsky, Connie Burk Trauma Stewardship: An Everyday Guide to Caring for Self While Caring for Others (2007)
- 2.Lloyd C., King R., Chenoweth L. Social work, stress and burnout: A review. Journal of Mental Health (2002)
- 3.<https://www.mh4u.in.ua/shukayu-dopomogu/shho-take-vygorannya-i-uakym-vono-buvaye/>

*Науковий керівник: Ірина ПРОЖОГА,
канд.економ. наук, доцент*

УДК 316.42: 005.342

Софія ЧЕСАНОВСЬКА,
Національний авіаційний університет, Київ
Світлана ХРОМЕЦЬ
Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО У ДОСЯГНЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Сталий розвиток за нинішніх соціально-економічних умов є універсальним еталоном розвитку суспільства, який передбачає,

насамперед, забезпечення рівноваги між природою та суспільством. Одним із провідних завдань соціальної політики в Україні це створення дієвої системи соціального захисту населення задля перебудовання системи управління соціальним обслуговуванням населення згідно з потребами населення та сучасних соціально-економічних викликів. Зважаючи на це, актуальним стає впровадження механізмів втілення соціального партнерства в систему надання соціальних послуг населенню на рівні територіальної громади. Зрозуміло, що за допомогою партнерської взаємодії суб'єктів соціального управління можливо забезпечувати результативну діяльність системи соціального обслуговування населення та адаптувати її до загальних змін у соціальній сфері.

Тлумачення «соціального партнерства» як конструктивну взаємодію інститутів держави та місцевого самоврядування, бізнесу й громадських організацій щодо ефективного розв'язання актуальних проблем, доводить необхідність створення сприятливого соціального клімату та забезпечення суспільної згоди [3]. Водночас, можна представити соціальне партнерство як форму існування різних суб'єктів суспільних відносин, які стають партнерами на принципах співпраці, пошуку компромісів, узгодженості дій у реалізації своїх інтересів, домовляються на демократичних засадах про оптимальні параметри соціально-економічного розвитку, визначають умови створення та розподілу виробленої продукції і зобов'язуються їх виконувати [2].

Найбільш розробленою є концепція соціального партнерства у сфері соціально-трудових відносин, де соціальне партнерство виступає чинником управління в різних сферах суспільства. Саме в умовах становлення та розвитку громадянського суспільства, формування нової стратегії соціальної політики, зменшення ролі держави в соціальному забезпеченні, соціальне партнерство набуває важливого значення в управлінні системою соціального захисту й соціального обслуговування населення, особливо на регіональному рівні, рівні місцевого самоврядування та місцевих територіальних громад [6]. При цьому, важливим є поєднання ресурсів певних секторів (некомерційного сектора, бізнесу, держави) при вирішенні різних соціальних проблем, у тому числі і в наданні соціальних послуг населенню [6]. Слід зазначити, що майже всі наукові підходи до вивчення соціального партнерства визначають основним змістом взаємодію соціальних суб'єктів як взаємодію трьох секторів суспільства – держави, бізнесу і громадянського суспільства.

Соціальне партнерство в наданні соціальних послуг на рівні об'єднаної територіальної громади передбачає взаємодію таких соціальних суб'єктів: департамент соціального захисту населення; органи місцевого самоврядування (громади); заклади соціального обслуговування

населення; громадські організації і благодійні фонди; грантодавці; групи самоорганізації в громаді; бізнес-структури і комерційні організації.

Механізмами соціальної взаємодії суб'єктів соціального партнерства в управлінні соціальним обслуговуванням на регіональному рівні виступають організаційно-управлінські механізми, а саме:

- створення надійного соціального середовища, що означає упевненість партнерів і місцевого співтовариства щодо виконання зобов'язань та надання конструктивних пропозицій;

- забезпечення можливості здобуття повної та достовірної інформації про партнерів, їх відкритості перед місцевим співтовариством;

- визначення норм, що спонукають партнерів не шукати вигоду лише для себе, а прагнути до досягнення загальної мети: підвищення якості надання соціальних послуг територіальним громадам;

- координація й залучення ресурсів органів влади (субсидії, гранти некомерційним організаціям), бізнес-структур (спонсорство, добродійність, меценатство) і громадськості (фінансові, матеріальні, людські ресурси);

- розробка та підписання відповідної угоди про партнерство з метою закріплення основаних на відповідній правовій базі його пріоритетних напрямів, механізмів, технологій, критеріїв оцінювання ефективності;

- визначення обов'язків сторін[6].

Правовою основою для запровадження соціального партнерства на рівні громади є національні законодавчі та нормативні акти, які регулюють соціально-трудова відносини, зокрема такі закони України: «Про зайнятість населення»; «Про колективні договори і угоди»; «Про оплату праці»; «Про охорону праці» тощо, Укази Президента України: «Про Національну раду соціального партнерства»; «Про Національну службу посередництва і примирення» тощо [5].

Важливою умовою успішного соціального партнерства, спрямованого на вдосконалення системи надання соціальних послуг на рівні громади, є дотримання принципів його організації. Серед яких доцільно виділити такі:

- загальний і міцний мир на основі соціальної справедливості без загострення соціальних конфліктів;

- свобода слова і свобода об'єднання для постійного прогресу;

- всі люди, незалежно від раси, віри й статі мають право на матеріальний добробут і духовний розвиток в умовах свободи та гідності, сталості економічних умов і рівних можливостей;

- повна зайнятість і зростання життєвого рівня [1].

Основним суб'єктом соціального партнерства в наданні соціальних послуг на рівні територіальної громади можуть виступати громадські організації, а основною технологічною формою соціального партнерства в наданні соціальних послуг на рівні об'єднаної територіальної громади – соціальне замовлення як засіб регулювання діяльності у сфері надання соціальних послуг шляхом залучення на договірній основі суб'єктів господарювання для задоволення потреб у соціальних послугах, визначених місцевими органами виконавчої влади й органами місцевого самоврядування [6].

Про значний досвід, накопичений розвиненими країнами, в площині соціального партнерства свідчить різноманіття його моделей, обумовлене національними й регіональними особливостями кожної з країн. Міжнародна організація праці у своїх документах дотримується позиції, що єдиної моделі соціального партнерства, яка була б придатна для всіх країн не існує. У найзагальнішому вигляді сформовані моделі соціального партнерства можна розділити на наступні: «американська», яка ґрунтується на широкій участі найманих працівників у власності підприємства; «німецька», що базується на залученні найманих працівників в управління виробництвом через спеціально створені органи, на тарифній автономії; «скандинавська», яка полягає в залученні персоналу в розподіл результатів виробництва [4].

Отже, орієнтація на людину і спрямування на утримання сталості соціальних і культурних систем є складовою сталого розвитку. Соціальне партнерство як механізм зміни системи надає можливість скоординувати інтереси провідних суб'єктів, понизити соціальну напругу серед населення, породити систему цінностей, які будуть передбачати можливість брати участь людей у діяльності, які формують сферу їхнього життя, сприяти прийняттю і реалізації рішень, контролювати їх здійснення.

Список літератури

1. Алексейчук В.В. Теоретичні підходи до обґрунтування сутності поняття соціального партнерства. Держава та регіони. Серія: державне управління. 2009. №1. С.10-13
2. Базиляк А.В. Соціальне партнерство як засіб вирішення соціально-економічних проблем. Україна: аспекти праці, 1997. №1. С. 22-25.
3. Зверева І. Д. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія. К. : Центр учбової літератури, 2008. 336 с.

4. Кудряченко А.І. Соціальне партнерство: європейський досвід і Україна. Стратегічні пріоритети: наук.-аналіт. щокварт. 2008. зб. (3). С. 132-141.

5. Пономаренко, Л. І. Соціальне партнерство як спосіб удосконалення системи надання соціальних послуг на рівні громади. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал. Сумський держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2019. № 7 (91). С. 90–99.

6. Мещан І.В. Соціальне партнерство як механізм надання соціальних послуг в об'єднаній територіальній громаді. Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики, 2016, Вип. 72. С.46-54.

*Науковий керівник: Ірина САВЕЛЬЧУК,
д-р пед. наук, професор*

УДК 364.4-43:316

Юлія ЧУХНО

Національний авіаційний університет, Київ

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З БЕЗПРИТУЛЬНИМИ ТА БЕЗДОГЛЯДНИМИ ДІТЬМИ

Діти вулиці – безпритульні і бездоглядні діти, неповнолітні особи, які з деяких причин перебувають у складній життєвій ситуації. Характерна ознака таких дітей – неодноразове перебування на вулиці значну частину часу. Це може бути доба, декілька днів, тижнів чи навіть місяців, без позитивного соціалізуючого впливу дорослих, що несе загрозу для життя та здоров'я цих дітей. Якщо говорити про бездоглядних дітей, також слід брати до уваги трансформацію відсутності батьківського нагляду та емоційного зв'язку з батьками чи особами, що їх замінюють. Таке відмежування дитини від сім'ї супроводжується девіантною поведінкою.

Соціальна ситуація, яка складається у бездоглядних дітей, характеризується значним порушенням особистісних стосунків у родині та школі, прерогативою беззмістовного проведення часу, залученням до асоціальних референтних груп. Варто звернути увагу на те, що характерними ознаками процесу соціалізації дітей вулиці є: невисокий рівень соціального інтелекту, що перешкоджає сприймати суспільні норми, правила; невміння знаходити спільну мову з людьми поза колом їхнього найближчого оточення; погано розвинене відчуття відповідальності за власні вчинки, почуття обов'язку; низька самооцінка при прояві невиправданої амбітності, претензій; відсутність можливості

формулювання та фіксації у свідомості своїх дій, не встановлення життєвих планів і цілей для їх здійснення; зловживання психотропними речовинами, що є деградаційною формою психологічного захисту; зневажливе ставлення до власного майбутнього.

Безпритульні та бездоглядні діти є об'єктом соціальної роботи. На даний момент більшість з них отримують соціальні послуги в притулках для дітей, що останніми роками розглядалися, як одна з найліпших форм соціальної адаптації дітей. Не зважаючи на позитивні зрушення в практичній діяльності цих закладів, не слід забувати про те, що дитина після перебування в цьому закладі може знову опинитися на вулиці. Не варто забувати, що притулок є тимчасовим (три місяці) місцем перебування дитини, тож цей термін у більшій кількості випадків не може вирішити коло проблем, які саме привели дитину на вулицю: несприятливе оточення підлітків; подолання конфліктів у сім'ї; відмова у прийнятті дитини до інтернатного закладу тощо.

Соціальний працівник у роботі з бездоглядними та безпритульними дітьми повинен усвідомлювати, що термін знаходження цих дітей триває від декількох місяців до декількох років. Спираючись на цю інформацію, слід обирати відповідні методи роботи. Перш за все соціальний працівник працюючи з цією категорією дітей, повинен дізнатися більше інформації про спосіб їх життя, побут на вулиці і взаємостосунки між собою, для того, щоб в подальшому переконати цих дітей повернутися додому чи в дитячий будинок, або звернутися за допомогою в спеціалізовану службу.

Також відзначимо принципи, яких соціальний працівник повинен дотримуватися, працюючи з бездоглядними дітьми, щоб його робота була професійною та результативною. По-перше, необхідно і дуже важливо з'являтися в одних і тих же самих місцях регулярно, це для того, щоб дитина пішла на контакт, адже їй потрібен час, щоб довіритися соціальному працівнику. Наступний принцип орієнтований на безпеку самого соціального працівника, тому треба працювати в парах. Третій принцип добровільності, це дає змогу дитині зрозуміти, що вона має право вибору. Також один із важливих принципів – це щире ставлення до дитини. Заключним принципом роботи соціального працівника є пунктуальність.

Однією з найкращих форм профілактики виходу дітей на вулицю є вулична соціальна робота. На сьогодні вона досить популярна і часто використовується для роботи з бездоглядними та безпритульними дітьми.

Головним завданням вуличної соціальної роботи є розробка і реалізація, спільно з дітьми, вільної від насилля поведінки. Першочерговим для цього, перш за все, є підвищення у дитини самооцінки

і впевненості у собі. Задля досягнення цього, організуються ситуації, де дитина зможе розпізнати свої сильні сторони і довести їх.

Вулична соціальна робота вимагає наступних технологій: соціальна профілактика, соціальний супровід, соціальна реабілітація, соціальна підтримка, соціальна діагностика, соціальний менеджмент. Кожна з технологій передбачає використання певних форм та методів роботи, які можуть бути як специфічними, так і розробленими в інших сферах соціальної діяльності.

Отже, соціальна робота із безпритульними та бездоглядними дітьми має велике значення і потребує використання різноманітних технологій, форм і методів. Вони мають спиратися на розуміння та усвідомлення індивідуальних особливостей дитини, до якої будуть застосовуватися. Вуличні соціальні працівники дійсно виконують важливу і складну справу.

Список літератури

1.Рень Л.В. Соціально-профілактична робота з бездоглядними та безпритульними дітьми: Методичні рекомендації для фахівців соціальної сфери. – Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка, 2011. – 72 с.

2.Корнєєвська В.Л. Автореферат Особливості роботи соціального працівника з дітьми вулиці. – Миколаїв: Чорноморський національний університет імені Петра Могили, 2021.

3.Діти вулиці: що потрібно знати для успішного оволодіння проектом.- Великобританія: ЮНІСЕФ, 1998. – 159 с.

*Науковий керівник: Тетяна ПЕТРЕНКО
канд. пед. наук, доцент*

УДК 364.044

Аріана ШАМАЙДА

Національний авіаційний університет, м.Київ

ДОЦІЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Ще на початку 1990-х років з'явився новий напрямок допомагаючої професії - соціальна робота. В цей період з'явилося усвідомлення про необхідність галузі знань для подолання проблем людей в кризових умовах та забезпечити соціальну стабільність. Варто також зазначити, що соціальна робота у нашій країні стає актуальною в кризових періодах, коли

люди потребують кваліфікованої допомоги. Під час повномасштабного вторгнення росії, населенню нашої країни необхідною була допомога саме соціальних працівників. Під час війни в Україні соціальні працівники, допомагають клієнтам зберігати мир в його душі і бути корисним світові, навіть у найважчі часи. Варто також зазначити, що потреба соціальних працівників торкнулася не лише України, а й інших країн, які прийняли біженців і надають їм психологічну підтримку. І це ще один крок до того, щоб реалізувати соціальну роботу, як необхідну професією.

Досвід, про який повідомили соціальні працівники щодо їхнього професійного втручання в конфлікт і війну, підкреслює необхідність розвитку розуміння підтримки, яку необхідно надавати жертвам та їхнім родинам, а також підтримки, яка потрібна соціальним працівникам, щоб мати можливість працювати в такі надзвичайно травматичні умови праці. Незалежно від того, чи працюють вони в лікарнях чи в громаді, втручання соціальних працівників є абсолютно необхідним для людей, які переживають травми, спричинені конфліктами та війнами. Отже, спеціальність соціальна робота - є важливою на сьогоднішній день.

Багато знайомих і друзів, при опитуванні відповідали, що не вважають соціальну роботу пріоритетною та важливою в нашому суспільстві. Згідно статистики вступної кампанії 2022 року не так багато молоді обрало своєю майбутньою професією стати соціальним працівником. На нашу думку, існує багато стереотипів про соціальну роботу, які заважають розвиватися цій професії. Відповідно опитування, частина людей вважають, що це волонтерська робота яка є не оплачуваною, інші вважають, що це жіноча робота, або в цій сфері працюють виключно з хворими людьми. Усі ці факти, навіюють, що цей напрямок професії є непотрібним. Можливо, ще однією причиною є те, що раніше люди не просили моральної допомоги, і свої проблеми вирішували самостійно, проте зараз дуже важливо знайти у собі сміливість і звернутись до соціального працівника про підтримку. У багатьох країнах світу цей напрямок з кожним роком все більше розвивається і є важливим на ринку праці. У США, Англії, Німеччині, Канаді та інших країнах по цьому напрямку відкривають спеціальні служби, клініки для того, щоб надати соціальну допомогу. Тому з впевненістю свідчимо, що соціальна робота необхідна у будь-якому суспільстві, а не лише в тому, де існують складні соціально-економічні проблеми. Тому вона є однією з найпоширеніших професій у розвинених країнах Європи та Північної Америки.

На нашу думку, важливим є звернути увагу на цей напрямок діяльності у нашій країні. Пропонуємо державі зробити більший акцент на соціальній роботі. Відповідно студентам та викладачам, соціальним

працівникам, брати до уваги досвід соціальної роботи в розвинених країнах, щоб в майбутньому відповідати їхньому рівню. Оскільки зараз багато тих, хто потребує цієї допомоги і тому соціальні працівники змушені працювати більше, інтенсивніше, ніж раніше, допомагаючи клієнтам працювати з внутрішніми ресурсами. Тому варто пам'ятати, що ця професія є одна з ключових і не менш важливих, ніж лікар чи психолог.

Отже, актуальною сьогодні є необхідність поширення інформації про соціальну роботу, її перспективи в Україні та світі, а також широкий спектр можливостей для власного професійного розвитку.

Список літератури

1. Зверева І.Д., Лактіонова Г.М. Соціальна робота в Україні. 2004. Ст. 15-25
2. Розвиток соціальної роботи в незалежній Українській державі <http://studentam.net.ua/content/view/3823/114/>
3. Семігіна Т. Вивчення теорії та історії соціальної роботи. 2018. С.13-16

*Науковий керівник: Ірина ПРОЖОГА,
канд.економ. наук, доцент*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

UDC 37.091.212-044.332:378(41)(043.2)

Mariana ZHESTIKOVA

University of Lincoln, Lincoln, England

**PECULIARITIES OF ADAPTATION TO THE BRITISH HIGHER
EDUCATION SYSTEM (ON THE EXAMPLE OF THE UNIVERSITY
OF LINCOLN)**

Adapting to the British higher education system can be a challenging experience, especially for international students. This thesis aims to explore the peculiarities of adaptation to the British higher education system on the example of the University of Lincoln. The University of Lincoln is a modern, student-centered institution that attracts students from all over the world. The focus of this thesis is on the experiences of international students who have enrolled at the University of Lincoln and how they adapt to the British higher education system.

The first peculiarity of adaptation to the British higher education system is the language barrier. International students who come from non-English speaking countries often struggle with the language used in lectures and seminars. In their study, Bousfield and Hager (2014) found that international students face a variety of language-related issues when studying in the UK. This can lead to difficulties in understanding the content of the course and participating in class discussions [1].

The second peculiarity of adaptation is cultural differences. International students who come from different cultures may find it difficult to understand the expectations of the British higher education system. As noted by Jordan (2017), there are significant cultural differences between the UK and other countries, which can affect how students adapt to the British higher education system. These differences may include academic expectations, social norms, and cultural values [2].

third peculiarity of adaptation is the academic style of the British higher education system. International students may find that the academic style used in the UK is different from what they are used to. This can include differences in teaching methods, assessment styles, and the way in which academic writing is structured. According to Saunders and Klemming (2013), international students may struggle with the independent learning approach used in the UK, where students are expected to take responsibility for their own learning.

Social aspect of university life also counts like peculiarity of adaptation. International students may find it challenging to make friends and integrate into the social life of the university. In their study, Huang and Brown (2017) found that international students often feel isolated and struggle to form meaningful relationships with their peers. This can lead to feelings of homesickness and culture shock [3].

The last peculiarity of adaptation is the support available to international students. Universities in the UK offer a range of support services to help international students adapt to the British higher education system. This can include English language courses, academic support, and counseling services. As noted by Marginson and Sawir (2011), the quality of support available can vary between institutions and can have a significant impact on the experience of international students [4].

In conclusion, adapting to the British higher education system can be a challenging experience for international students. This thesis has explored the peculiarities of adaptation to the British higher education system on the example of the University of Lincoln. The language barrier, cultural differences, academic style, social aspect, and support available to international students are all important factors that can affect the experience of studying in the UK. By understanding these factors, universities can better support international students in their adaptation to the British higher education system.

References

1. Bousfield, D., & Hager, M. (2014). The challenges of international students in the UK. *Journal of International Students*, 4(1), 113-126.
2. Jordan, S. (2017). International student culture shock and coping strategies. *Journal of International Students*, 7(3), 815-828.
3. Huang, J., & Brown, M. (2017). International student experiences of social support during transition to higher education: A systematic review. *International Journal of Educational Research*, 82, 1-16.
4. Marginson, S., & Sawir, E. (2011). The challenges of fitting in: The experiences of international students in Australian higher education.

*Scientific adviser: Mariia PATRUL,
Senior Lecturer*

Vladyslava RAKETSKA
National Aviation University, Kyiv

THE ROLE OF RESILIENCE IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF A PSYCHOLOGIST

The variability of our present makes a person to live effectively in extreme conditions, where the endless search for his or her task and the meaning of life becomes the norm. Today, successfully overcoming the next life crises and making personal choices is no longer a sufficient skill, due to which the number of circumstances that lead to overstrain for the individual has been increasing recently [4]. Resilience is a necessary resource that can help to successfully adapt to stressful situations and reach a level associated with independent goal determination and self-realization of the individual [5].

Resilience is the ability of an organism to maintain its functions and properties under various negative environmental influences. Demianenko [2] explains the term resilience through the opposite of surrender. This is expressed in the fact that the first concept is an important factor that helps a person overcome difficulties and develop, while the second can lead to stagnation and decay.

Resilience is formed in the process of human interaction with the environment and internal processes of the body. The main factors that influence the formation of resilience include:

1. Experience: people who have had experience in overcoming difficulties and crises usually have greater resilience. This may be due to the development of certain strategies and approaches that help them cope with challenges.
2. Support: Having social and emotional support from family, friends, and co-workers can significantly increase resilience.
3. Self-support: the ability to focus on one's strengths, motivation and goals, and the ability to help oneself in times of stress and difficulty.
4. Physical health: A healthy lifestyle, including a good diet, regular physical activity, and adequate rest, can make the body more resistant to stress.
5. Psychological resilience: the ability to manage emotions and stress, use positive motivation and self-confidence to achieve goals, as well as flexibility and adaptability to changes and unexpected situations can help increase resilience [3].

Research in the field of psychology shows that resilience can help a psychologist better cope with stress and difficulties in the course of professional activity, increase the level of self-efficacy, and reduce the risk of professional burnout. In working with clients, resilience can help the psychologist maintain

a positive attitude and emotional balance, which is important for successful interaction with a client. In addition, resilience can help a psychologist understand and cope with the emotional and psychological problems of clients, which allows them to provide more effective and professional assistance [1].

Therefore, the professional activity of a psychologist is often associated with various challenges and difficulties, so the issue of psychologist's resilience is relevant and important.

References

1. Berdnyk, A. B. Professional resilience as a condition for effective counseling practice of future practical psychologists / A. B. Berdnyk // International scientific forum: sociology, psychology, pedagogy, management. - 2012. - Issue 9. - P. 150-157.

2. Demianenko B. T. Psychological problems of future psychologists (special, medical) and modern means of overcoming them / B. T. Demianenko, L. Yu. Kachur // Scientific journal of Dragomanov National Pedagogical University. Series 19: Correctional pedagogy and special psychology. - 2017. - Issue 33. - P. 128-134.

3. Hermanskyi I.Yu. Theoretical approaches to understanding the essence of personal resilience / I.Yu. Hermanskyi, S.M. Kondratiuk // Collection of scientific works of Khmelnytskyi Institute of Social Technologies of Ukraine University. - 2016. - Issue 12. - P. 129-132.

4. Kravchuk S. L. Psychological features of personal resilience in relation to its self-actualization values / S. L. Kravchuk // Problems of modern psychology. Collection of scientific papers of K-PNU named after Ivan Ogienko, Institute of Psychology named after G.S. Kostiuk NAES of Ukraine. - 2014. - Issue 25. - P. 152-167.

5. Stepanenko L. V. Resilience as a resource of coping-protective mechanisms of emotional self-regulation of the individual / L. V. Stepanenko // *Habitus*. - 2022. – Issue 34. - P. 58-63.

*Scientific adviser: Nataliya LYTVYNCHUK,
Senior Lecturer*

Ольга БАРАНОВА

Національний авіаційний університет, Київ

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

За три роки, що минули, наше повсякденне життя зазнало значних змін. Пандемія, воєнний стан змінили умови навчання, професійної діяльності й повсякденного життя загалом. Сьогодні тісно пов'язане з інтернетом та віддаленою роботою, а освіта потребує опанування нових інноваційних, інтерактивних форм і методів навчання задля підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних надавати якісні психологічні послуги населенню. Питання фізичного виховання для здобувачів ВО, в т.ч і практичних психологів, які в умовах воєнного стану та карантинних обмежень змушені проводити весь свій час у розумовій діяльності, є надзвичайно актуальним і потребує збереження та зміцнення здоров'я студентської молоді [1].

На думку Н. Орленка, у військовий час у фізичному вихованні особливу увагу варто приділяти трьом елементам: витривалості, фізичній витривалості та фізичній підготовленості, використовуючи методи тренування в умовах ризику та розвитку витривалості. При цьому важливо пробігати 3-8 км щодня перед сніданком, виконувати вправи з обтяженням і вправи на перекладині. За потреби збільшувати час, відведений на фізичні вправи. Важливо також, щоб фізична підготовка проводилася в складних умовах, наприклад, у гірській місцевості, де є нестача кисню, холод і вологість, а також фізичні навантаження і нервово-психічні стреси. Ефективність тренувань залежить від підготовленості та здібностей здобувачів. Крім того, важливо викладачам фізичної культури вміти правильно оцінити рівень розвитку фізичних якостей і забезпечити психологічну готовність та мотивацію до оволодіння фізичними вправами. Зробити це онлайн є вельми складним завданням, адже здобувачі не завжди усвідомлюють необхідність набуття нових знань, умінь і навичок, а викладач - необхідність передачі знань, накопичених людством [2].

Отож, фізичне виховання майбутніх практичних психологів в умовах сьогодення - це використання технологій дистанційного навчання задля його ефективної реалізації, що потребує не лише правильної побудови навчального плану і дотримання системи тренувань, щоб не нашкодити здоров'ю, а й чіткого розуміння здобувачами особливостей формування організму, розвитку фізичної сили, витривалості та психоемоційної рівноваги, а також формування внутрішніх органів і системної сили [3].

Список літератури

1. Сучасні виклики фізичного виховання в умовах дистанційного навчання. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/suchasni-vikliki-fizichnogo-vihovannya-v-umovah-distancijnogo-navchannya-321821.html> (дата звернення: 09.03.2023).

2. Репозитарій Національного Авіаційного Університету: Home. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream> (дата звернення: 09.03.2023).

3. Віталій Андріяш. Підйом фізичного та психологічного духу в умовах воєнного стану. Національний університет біоресурсів і природокористування України. URL: <https://nubip.edu.ua/node/106798> (дата звернення: 09.03.2023).

*Науковий керівник: Валентина БАЛАХТАР,
д-р. психол. наук., професор*

УДК 159.923.4:37.091.212 (043.2)

Валерія БУЛІЧ

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ТЕМПЕРАМЕНТУ Й ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

В сучасному світі, якій дуже швидко змінюється, як ніколи, набуває значення прагнення кожної людини до особистісного саморозвитку, що стає запорукою кращої психологічної адаптації, сприяє розвитку критичного мислення, забезпечує адекватність сприймання навколишньої дійсності в невизначених швидкоплинних реаліях сьогодення. За останніми статистичними даними, в Україні понад 70% людей мають вищу освіту. Тому, на наш погляд, актуальним є дослідження психологічних особливостей студентів, які впливають на навчання, різних стилів їхнього навчання та виділення більш успішних з них, тобто, – встановлення взаємозв'язку особливостей темпераменту та індивідуального стилю діяльності студентів вищих закладів освіти.

В цьому контексті темперамент нами розглядається, як обов'язкова складова кожною людини, з яким вона живе, розвивається та, за допомогою якого, в неї формується індивідуальна поведінка. Згідно з аналізом наукових досліджень цієї проблеми, найбільш поширеним є визначення темпераменту, як важливої і стійкої властивості особистості, якій практично не змінюється впродовж життя і виявляється у всіх сферах життєдіяльності особистості. Як відомо, в основі темпераменту лежать

особливості нервової системи, які визначаються співвідношенням та характеристиками процесів збудження та гальмування, які, в свою чергу характеризуються силою, врівноваженістю та рухливістю. Різноманітні співвідношення цих показників відповідають різним типам вищої нервової діяльності та типам темпераменту. Так, сильний, врівноважений, рухливий – це сангвінік; сильний, невірноважений, рухливий – це холерик; сильний, врівноважений, малорухливий – це флегматик; слабкий, невірноважений, малорухливий – це меланхолік [1].

Але, постає питання – яким чином це впливає на процес навчання і чи є цей вплив або взаємозв'язок? Враховуючи те, що у кожного студента свої особливості та потреби до навчання необхідно враховувати той факт, що не існує людей з одним типом темпераменту, у всіх виявляється одразу чотири типи, проте в різній відсотковій кількості, що і впливає на індивідуальний стиль діяльності студентів у процесі навчання. З погляду Козубовської І. В. студенти, у яких переважає меланхолійний тип темпераменту, при навчанні найбільш уразливі, і потребують найбільшої уваги. Вони відрізняються тривожністю, чутливістю, сором'язливістю, уникають контактів з оточуючими, при невдачах можуть припинити навчання. Тому, відповідно, до особливостей цих студентів викладач повинен проявляти максимум терплячості, доброзичливості, тактовності. Індивідуальний стиль діяльності таких студентів у навчанні полягає у повільному темпі запам'ятовуванні інформації, швидкій втомі від тривалих розумових навантажень, схильності до виконання індивідуальної роботи та чуттєвому сприйманні. Тому, позитивне оціночне судження викладача перед всією аудиторією, яке супроводжує вдалу відповідь на занятті, має велике значення для розвитку самоповаги студента, зміцнення віри у власні сили і можливості [2].

Аналізуючи індивідуальний стиль діяльності студентів холериків, потрібно виокремити їхні імпульсивні та нестримані дії, поганий контроль своєї поведінки, брак терпіння, що призводять до швидкого але не завжди правильно виконаного завдання, до помилкового розрахунку розподілу власних можливостей або їх переоцінки у процесі навчальної діяльності. Гарні комунікативні навички допомагають таким студентам легко та с задоволенням працювати у команді, брати участь у колективних проєктах та проявляти лідерські якості. Тому, спокійний, врівноважений, доброзичливий тон, терплячість є необхідністю у спілкуванні з такими студентами. З боку викладача, їх слід привчати до більшої врівноваженості, виваженості у судженнях і діях, стежити, щоб робота була виконана на належному рівні, а при необхідності наполягти її переробити.

Студенти з переважаючим флегматичним типом темпераменту доволі пасивні, іноді навіть здається що такі люди взагалі не емоційні, проте вони часто самокритичні. Якщо розглядати особливості їхньої навчальної діяльності через більш загальмовану нервову систему, їм потрібно більше часу на обдумування відповіді і підготовку, у момент виконання завдань вони намагаються не відволікатися, тому їм важко швидко включитися в роботу, перемикаючи свою увагу на щось інше або відповідати на неочікуване поставлене запитання. Одночасно, студенти флегматики у процесі навчання концентруються на певному завданні, ретельно та глибоко його вивчають, уважно аналізують і зважують всі можливі аспекти. Тому, намагання підштовхувати студентів з цим темпераментом до швидкого вирішення завдань може викликати роздратування та призвести до невдачі або помилок у виконанні завдання. Крім того, потрібно уникати завдань, які вимагають засвоєння в обмежений проміжок часу великого, різноманітного та складного матеріалу, бажано розділити його на окремі інформаційні частини для кращого засвоєння.

Люди з сангвінічним типом темпераменту можуть бути ідеальними студентами з огляду на їхні особливості, які характеризуються відносно низьким рівнем потреби у контролі викладача, високою здатністю до засвоєння нового матеріалу, меншою схильністю до конфліктів порівняно з холериками та меншою пасивністю порівняно з флегматиками. Люди з екстравертним типом особистості характеризуються необхідністю бути в центрі уваги та діяти активно, проте їхня поведінка може бути пов'язана з певними недоліками. Вони часто не розглядають свої реальні можливості, надмірно беруть на себе складні завдання та не завжди здатні успішно їх виконати. Якщо в студентів сангвініків знижується рівень мотивації, це може призвести до зниження активності та погіршення їхніх навчальних результатів. Отже, викладач повинен бути уважним до таких процесів, щоб допомогти студентам зберегти позитивну мотивацію та продовжувати досягати успіху в навчальному процесі.

Отже, провівши дослідження на тему “Особливості темпераменту й індивідуального стилю діяльності студентів вищих закладів освіти” можна стверджувати, що для покращення навчального процесу, забезпечення оптимальних умов для навчання та досягнення успіху студентами, потрібно враховувати: структуру темпераменту (емоційність, активність, сила волі) і як це впливає на навчальну діяльність студентів; специфіку навчального процесу (яким чином особливості темпераменту та стилю діяльності студентів відображаються на засвоєнні та виконанні лекційних, практичних, лабораторних або самостійних навчальних завдань та взаємозв'язок з іншими факторами (рівень інтелекту, мотивації, емоційного стану, ставлення до навчання тощо) [3]. Це допоможе краще

зрозуміти взаємозв'язок між темпераментом, індивідуальним стилем діяльності та навчальною діяльністю студентів.

Список літератури

1. Загальна психологія, О.П.Хохліна, І.В. Кущенко, С.Л.Горбенко. – К.: НАВС, 2014. – 168 с.

2. Козубовська І. В. Психологічні засади організації навчально-виховного процесу у вищій школі: методичні рекомендації. / І. Козубовська, Д. Данко : Ужгород 2020. – 34 с.

3. Диференційна психологія: підручник /За загальною редакцією академіка С.Д. Максименка. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2013. – 496 с.

*Науковий керівник: Наталія ДЕМЧЕНКО,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 159.922.73 (043.2)

Любов ВЛАСОВА

Національний авіаційний університет, Київ

ДЕТЕРМІНАНТИ ПОДРУЖНИХ РОЗЛУЧЕНЬ ТА ЗРАД У ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

На сьогоднішній день війна дуже серйозно вплинула не лише на масові жертви, великі втрати серед мирного населення та серед військовослужбовців, зруйновану інфраструктуру, а й на сімейні відносини, котрі почали набагато масштабніше анулювати свій шлюб. Відстань між парами збільшилася, багато стресових ситуацій, у котрих кожен реагує по-своєму. В трьох варіантах реакції на стрес: бій, біжи, замри – у подружжя дуже часто не співпадає.

Ситуації котрі можуть вплинути на зради та розлучення:

Переїзд жінки за кордон. З часом починає розуміти що і сама здатна жити своїм життям без чоловіка. Вона побачила в цьому новий шлях для розвитку себе, можливість створити нове життя з нуля в іншій країні.

Чоловіки ж, у свою чергу, залишилися в колишній реальності і в стресовій ситуації. І, відповідно, почалися непорозуміння, бо картинки світу у чоловіка і дружини різні.

Багато жінок бояться повертатися з-за кордону назад до чоловіка, оскільки це може загрожувати її життю та життю дітей. Разом з тим, жінок

лякають уявлення про військові дії, страх з приводу зради чоловіка та зміни ставлення до неї.

Стосунки на відстанні у багатьох пар лишаються під загрозою. Це складне випробування для більшості пар. Люди починають замислюватись над сенсом у відносинах, з'являються багато різних стресових ситуацій, котрі впливають на різні зміни в стосунках. Постає питання, чи готова людина чекати свого партнера, на скільки вона віддана та щира.

Умови воєнного стану можуть прискорити процес розпаду подружжя, який почався задовго до цього. Можливо, це відчуття, що «останній день живемо» дає можливість приймати рішення швидше. [1].

Війна – складний період для кожної людини і виклик для сімейних стосунків. Війна відкрила багато непростих переживань. Дистанція в кілометрах, яка утворилася між парами, поглиблює емоційну дистанцію, яка була раніше. Найбільша проблема в тому, що люди закриваються, не комунікують і втрачають контакт. Завжди треба пам'ятати, що сім'я – це величезна праця обох партнерів. Не можна тільки чекати, що хтось тебе завжди підтримуватиме, любитиме, обійматиме, розумітиме. Все це треба також давати своєму партнерові. важливо аналізувати слабкі та сильні місця стосунків між партнерами [1].

Список літератури

1. О. Гончарук. Розлучень менше, але все складно. 7 сімейних ситуацій, що впливають на шлюб. URL: <https://vesti.ua/uk/poleznoe-uk/razvodov-menshe-no-vse-slozhno-7-semejnyh-situatsij-vliyayushhih-na-brak>

*Науковий керівник: Леся ХОМЕНКО-СЕМЕНОВА,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 159.923 (043.2)

Еліна ГЛАВІНСЬКА

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ ТАНЦЮВАЛЬНОЇ ТЕРАПІЇ НА РОЗВИТОК КОМУНІКАЦІЇ ПІДЛІТКІВ

Однією з ключових концепцій Нової української школи є комунікативна, а отже розвиток комунікації є першочерговим пріоритетом сучасної освіти. Комунікативні навички можна розвивати протягом життя, однак формуються вони починаючи з раннього дитинства і завершуючи підлітковим віком розвитку людини. Часто проблеми з комунікацією супроводжуються тілесною скутістю та

напругою. Саме для подолання такого роду складнощів танцювальна терапія є підходящим методом арт-терапії.

Ефективність використання такого дієвого методу психокорекції як танцювальна терапія, пояснюється, поліфункціональною природою танцю, який є доволі продуктивним способом вираження емоцій, почуттів та думок. Якщо прослідкувати історичне коріння такого методу, то можна зрозуміти, що протягом тисячоліть у різних культурах існували ритуальні танці для відзначення та супроводження абсолютно різних життєвих подій. На сьогодні ж, танець є не лише видом мистецтва, а й психологічним методом корекції, зокрема, розвитку комунікації.

Питання вивчення танцю та його впливу на психіку людини досліджували: В. Райх, К. Юнг, Гаррі С. Салліван, О. Лоуен, Р. Лабан, Д. Селкін, П. Бернстайн, О. Тараріна, В. Лабунська, А. Шурко, Г.Гельниць. М. Бебік.

Цілями арт-терапії згідно дослідження А. Хіля [3] є:

- 1) концентрувати увагу клієнта на його відчуттях, почуттях та емоціях;
- 2) створювати оптимальні для клієнта умови, що сприяють найбільш чіткій вербалізації і опрацювання тих думок і почуттів, які він зник придушувати в собі;
- 3) допомогти клієнту знайти соціально прийнятний вихід як позитивним, так і негативним почуттям за допомогою танцю.

Психокорекційний вплив танцювальної терапії є відчутним на психіку та тіло, яке є основним засобом пізнання навколишнього світу. Те, що людина відчуває, можна здогадатися аналізуючи фізіономіку та положення тіла у просторі. Емоції – це тілесні прояви, це рухи або жести всередині тіла, узагальнений результат яких певна зовнішня дія. Нерідко через тіло набагато легше висловити свої почуття, ніж вербально.

У підлітковому віці, коли організм стрімко росте та розвивається, у школярів виникають різного роду проблеми в комунікації. Це може бути надмірна балакучість, забарвлена емоціями, або ж, навпаки, закритість, тривожність та сором'язливість. Варто зазначити, що і ті і інші особливості можна скорегувати за допомогою танцювальної терапії.

Танцювально-рухова терапія – це метод психокорекції, у якому тіло є інструментом, а рух процесом, що допомагає клієнтам транслювати накопичену енергію у рухову активність. Тілесні рухи людини розглядаються як відображення її внутрішнього психічного життя,

вони взаємодіють з оточуючим світом. Танцювальна терапія базується на закономірності, що тіло і психіка взаємопов'язані [2].

Кожна людина інформацію сприймає, в першу чергу, мозком, адже саме мозок її опрацює і від його реакції залежить ефективність комунікації. Мислення і мовлення становлять тісний функціональний зв'язок: мовлення є засобом усіх видів мислення, воно матеріалізує і виражає мислення – насамперед словниковий склад [1].

Через тілесне вираження, а саме танець, підліток може виражати свої думки та емоції. Після подолання комунікативного бар'єру від нього може легше подолати комунікативний бар'єр. Тілесне розслаблення, звільнення від стислості та набуття пластичності сприяє полегшенню процесу комунікації і таким чином є одним із шляхів покращення та розвитку.

Отже, танцювальна терапія, як метод психокорекції заснований на використанні танцю і руху як процесу, сприяє розвитку комунікації підлітків через зняття фізичної напруги, скутості та стислості м'язів.

Список літератури

1. Савченко О.Я. Дидактика початкової освіти: підручн.. К. : Грамота, 2012. 504 с.
2. Сосіна В. Місце танцювально-рухової терапії у системі навчання студентів. «Теоретико-методологічні, медико-біологічні аспекти хореографії та спорту» упорядник О. Плахотнюк. Львів : СПОЛОМ, 2016. С. 68-70.
3. Хіля А.В. Арт-терапія як об'єкт наукового дослідження у працях зарубіжних та вітчизняних вчених. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології : наук. журнал [внесений до Переліку наукових фахових видань України з педагогічних наук та до міжнародної наукометричної бази INDEX COPERNICUS]. Суми : Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. № 5 (59). С. 394-405.

*Науковий керівник: Анжеліка КОКАРЄВА,
канд. пед. наук, професор*

ДЕЛЬФІНОТЕРАПІЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

Багато фахівців зі всього світу протягом кількох років займаються проблемами психологічної реабілітації методом дельфінотерапії.

Ще десятки років тому, цю ідею і її наслідувачів вважали божевільними. Але, вчені Великобританії, ще в 1978 році дослідили сприятливу динаміку у спілкуванні дітей з дельфінами. Застосування методу дельфінотерапії в Україні є досить новим, йому не більше 4-5 років. Цей метод потребував, як практичної, так і теоретичної розробки, хоча з 70-х років ХХ ст. цей напрям посилено розвивався за кордоном, виявлена інформація дає лише приблизне уявлення про напрям роботи саме в цій галузі.

Дельфінотерапія - це альтернативний та нетрадиційний метод психотерапії, заснований на взаємодії з дельфінами. Процес відбувається під наглядом професіоналів - лікарів, тренерів, психологів, психотерапевтів і ветеринарів. Під час терапії дельфіни можуть гратися з людьми, плавати з ними, катати їх на спині та шукати їхньої ласки. Ефективність цього методу психотерапії була і залишається предметом наукових дискусій.

Дельфінотерапію можна розділити на два напрямки.

Перший - це вільне спілкування між людиною і твариною, з мінімальною участю професіонала. У цьому напрямку людина встановлює відносини з дельфіном, і сам може вибирати метод взаємодії, звичайно, в допустимих межах. Роль фахівця полягає в тому, щоб забезпечити безпеку як тварини, так і людини.

Другий - особлива комунікація. Спілкування відбувається з твариною через фахівця, що має психотерапевтичне значення для людини, тоді як взаємодія з дельфіном відбувається лише як фон або оточення. Більш детально можуть розглядатися питання фізіотерапії, педагогіки, психотерапії та багато інших - це залежить від конкретних потреб людини і фахівця. Терапія може проходити як індивідуально, так і в групах.

Психотерапія з дельфінами ґрунтується на їхніх природних особливостях, таких як: високий інтелект у поєднанні з унікальними фізичними особливостями, грайлива поведінка, використання невербальних засобів і особливе ставлення людини до дельфінів.

Спілкування з дельфінами може

- Змінити наше ставлення до себе, а також до людей, які нас оточують, і до природи нашої планети.
- Допомогти людям вийти із самоізоляції і, так само, розвинути інтерес до зовнішнього світу, що є необхідною умовою для відновлення та оптимізації соціальних стосунків.
- Допомагає активізувати структури мозку та функціонування всього організму.
- Сприяє розвитку мови та сенсорно-моторних навичок у дітей зі зниженим інтелектом.
- Допомагає розвитку особистості.
- Допомагає компенсувати дефіцит позитивних емоцій і надає підтримку не тільки дітям, а й дорослим, які перебувають у стані самотності або дезадаптації.
- Створює умови для зміцнення контакту між терапевтом і дитиною.

Існує курс дельфінотерапії для дітей, який складається з трьох етапів:

Перший етап - підготовчий, який передбачає знайомство з особливостями дитини, збір анамнезу, бесіду з батьками або опікунами дитини, прийом запитів і спільне складання плану корекційної роботи.

Другий етап можна назвати основним. На цьому етапі корекційна робота проводиться переважно в ігровій формі. Ігри підбираються таким чином, щоб забезпечити завершення корекційної роботи. Гра є одним з основних компонентів психічного розвитку дитини і допомагає в дельфінотерапії. Дельфіни зазвичай більш грайливі, тому що між дитиною і дельфіном все відбувається взаємно. Це також впливає на психологічні та фізичні здібності дитини. Зазвичай вони грають у футбол або волейбол, спілкуються з дельфіном, обіймають і пестять тварину. Психолог спостерігає або допомагає у всьому цьому. Ігри та тактильний контакт поєднуються з фізичними вправами, спрямованими на розвиток просторової орієнтації та моторики.

Третій і завершальний етап - заключний. На цьому етапі фахівці, які тривалий час спостерігали за процесом дельфінотерапії, роблять висновки.

Дельфінотерапія дуже швидко розвивається в Україні і не лише визнана зарубіжними науковцями в цій галузі, але й українські науковці співпрацюють з іноземцями та беруть участь у всесвітніх міжнародних симпозіумах дельфінотерапії.

Таким чином, дельфінотерапію можна розглядати як самостійний і автентичний метод психотерапії, який використовується вже тривалий час і є широко доступним. Взагалі зоотерапія сьогодні досить поширена,

але кожна людина має можливість сама обирати, з якими тваринами їй найбільш комфортно і приємно працювати.

Список літератури

1. Кабашнюк В. О. Психофізіологія: [навч. посібник] / В.О. Кабашнюк, В.К. Гаврилькевич. – Львів: «Новий світ - 2000», 2006.- 200с.с.12

2. Колупаєва А. А. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання. Видання доповнене та перероблене: [наук.-метод. посіб.] / А. А. Колупаєва, Л. О. Савчук. К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. - 274 с.

3. Матвеевої М. П. Спеціальна психологія: [тексти]. - Ч. 1 / М. П. Матвеева, С. П. Миронова. - Кам'янець-Подільський: Інформаційно-видавничий відділ Кам'янець-Подільський держ. ун-ту, 1999. - 158 с.

*Науковий керівник:Тетяна КРАСВА,
асистент*

УДК 159.9-053.6:314.15(043.2)

Дар'я ГОНЧАРЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРИРОДИ КОНФЛІКТІВ У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Поняття «конфлікт» має досить широкий спектр значень. Цим словом ми можемо назвати як військові зіткнення так і міжособистісні суперечності. В психології конфлікт пояснюється як емоційна напруга (хвилювання), яка виникає в результаті зіткнення протилежних імпульсів чи нездатності узгодити, примирити внутрішні імпульси з реальністю чи моральними обмеженнями. Простими словами це стан дисгармонії в стосунках між людьми, ідеями або інтересами. [2]

Підлітковий вік вважається складним за багатьма своїми характеристиками. Дитина починає стикатися з дорослим світом, порівнювати себе з оточуючими, будувати власне «Я».

Максимова Н.Ю. виділяє основні протиріччя підліткового віку:

1. Перехід з дитинства в дорослість.
2. Одночасні процеси індивідуалізації та соціалізації.
3. Протиріччя між психічними процесами і лініями дорослішання.
4. Протиріччя між активністю та нормативністю.

5. Протиріччя між статевим дозрівання та заборонаю на сексуальні контакти.

Через такі суперечності віку дослідники мають змогу визначати цей етап онтогенетичного розвитку як кризовий і називати кризу підліткового віку однією з самих критичних.

В підлітковому віці активно починає формуватися самосвідомість людини, яка в свою чергу має вирішальне значення в розвитку конфліктної поведінки, адже дає змогу адекватно (чи неадекватно) оцінити міру та характер власної активності в соціумі. Етап формування самосвідомості у підлітка протікає досить гостро. Його система цінностей починає змінюватися, виникає бажання визнання, незалежності, автономії від батьків та світу дорослих, потреба в розумінні того, хто він є у цьому світі. Так само з'являються неконструктивні психологічні особливості. Підліток стає надто чутливим до думки оточуючих, може вести себе нестримно та виявляти агресію.[1] Ганна Фройд так описала дану особливість: «Підлітки виключно егоїстичні, вважають себе центром Всесвіту і єдиним предметом, гідним інтересу, і водночас ні в один з наступних періодів свого життя вони не здатні на таку відданість і самопожертву. Вони вступають в пристрасні любовні відносини – лише для того, щоб обідрати їх так само раптово, як і почали. З одного боку, вони з ентузіазмом включаються в життя спільноти, а з іншого – вони охоплені пристрасною до самотності. Вони коливаються між сліпим підпорядкуванням обраному ними лідеру і виклику бунту проти будь-якої влади». [3]

Як зазначає Бондаренко О.Ф., підлітковий період - це бурхливий і нестабільний етап становлення самосвідомості особистості, визначення свого «Я», це час коли фізичний розвиток значно випереджає загальне соціальне становлення. Всі ці протиріччя призводять до виникнення внутрішніх криз, невпевненості у собі, проблемності у спілкуванні, і як наслідок - стає підвищений рівень конфліктності. Це впливає на здатність підлітка до саморегуляції та адекватно оцінювати себе. [4]

Сильний вплив на конфліктну поведінку має досвід вирішення проблем. Для підлітка конфліктність є «захисним механізмом». Використовуючи таку модель поведінки він намагається відстояти свої кордони, власну думку та своє місце в суспільстві. Ми живемо в досить невизначені часи, в нестабільному світі з великою кількістю стресорів, що ускладнює процес його розуміння підлітком. На фоні цього порушується нормальний хід особистісного становлення, створюються передумови для прояву конфліктної поведінки.

Окрім зовнішнього впливу на конфліктність підлітка діє ще й внутрішній. Агресивна поведінка може залежати від типу темпераменту, збудливості та сили його емоцій. Підліток шукає звільнення від

внутрішньої напруги, що може проявлятися в словесних сутичках або бійках.

Конфліктна поведінка може становити небезпеку для підлітка в тому випадку, коли він відмовляється шукати інші варіанти вирішення проблем і така модель стає для нього стереотипною. Це викривлює процес його соціалізації, робить неможливим розвиток навичок взаємодії з оточуючими та приводить до повної ізоляції.[5]

Підлітковий вік - найскладніший етап розвитку особистості, сповнений протиріччями, фізичними та особистісними змінами, коли вже сформоване почуття дорослості, а об'єктивно стати дорослим підліток ще не може.. Це період коли формуються соціальні установки, система цінностей, відношення до себе та вміння будувати здорові стосунки з людьми. Психологічна підтримка підлітків з боку батьків, вчителів і практичних психологів – основне завдання задля профілактики конфліктів.

Список літератури

1. Алпатова О.В. Вікова психологія: Навч.посіб. – К.: НАУ, 2017 – 148 с.
2. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посіб. / О. В. Безпалько – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 208 с.
3. Бондарчук О. І. Психологія девіантної поведінки. 2-е вид.- К.: МАУП, 2013 – 186с .
4. Бондаренко О. Ф. Психологічна допомога особистості: Навч. посіб. для студ. ст. курсів психол. ф-тів та від-нь ун-тів. —Харків: Фоліо, 2011. — 237 с
5. Максимова Н. Ю. Психологія адиктивної поведінки: Навч.посіб. — К.: ВПУ “Київ. у-нт”, 2008. — 308 с.

*Науковий керівник: Олександра АЛПАТОВА,
канд. психол. наук, професор*

УДК 159.9(043.2)

Марія ГОРДІЙЧУК

Національний авіаційний університет, Київ

АСЕРТИВНІСТЬ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Сьогодні така риса особистості як асертивність привертає багато уваги, адже наше суспільство, на щастя, прагне до психологічного балансу та рівноваги. Асертивність створює найкращі передумови для оптимальної

взаємодії людини з соціумом, для саморозвитку, самореалізації та досягнення успіху у всіх сферах життя. Що є вкрай важливим та актуальним в такий складний та невизначений час.

Асертивність — це комплексна характеристика людини, здатної відстоювати свою точку зору, не порушуючи моральних прав іншої людини. Це навичка в ситуаціях зовнішнього тиску активно і наполегливо виражати свої почуття, при цьому легко кажучи «ні», якщо щось не подобається, а також це здатність в соціально прийнятний спосіб ефективно відстоювати та наполягати на своїх правах та позиціях. Це вміння відмовити й тактовно відстояти власні інтереси. І це про те, щоб ставити себе на перше місце. Взагалі слово «асертивність» перекладається як «наполегливість», тому його ще можна пояснювати як упевненість та прямотинійність у спілкуванні з іншими, чесне та доречне вираження почуттів, поглядів і потреб. Наприклад, будь-кого розізлить ситуація, коли людина неодноразово порушує слово. Проте це невдоволення можна виражати по-різному: накричати, розізлитися, знову промовчати чи спокійно поговорити. Асертивність не передбачає замовчування своїх емоцій та думок, проте вона передбачає неагресивну форму їх вираження [2;3;4].

Асертивність є протилежністю егоїзму та самовпевненості. Тому що егоїзм і сама поведінка егоїста характеризується тим, що дана особистість активно відстоює власні права, але абсолютно не звертає уваги на потреби інших, а за певних обставин навіть може переходити межі та кордони інших. При асертивності основною ведучою потребою і характеристикою є те, що асертивна особистість має високу повагу до себе і до оточуючих. Вона впевнена в собі, цінує себе, має реалістичні очікування, знає про свої цінності та права, відчуває, що інші люди прислухаються до неї та ставляться з повагою. А ще це все про знання своїх кордонів. Адже коли ви знаєте свої кордони - вами неможливо маніпулювати. І якщо ви хочете, щоб ваші кордони поважали, поважайте кордони інших людей. Але і тут виникає проблема: дуже часто відстоювання своєї межі може бути агресивним та дискомфортним для інших людей. Так ось і головна цінність асертивності – зробити це екологічно і для вас, і для оточуючих, тобто усвідомлювати свої особисті межі та право на «ні», а також усвідомлювати чужі особисті межі та право інших людей на «ні». Дуже часто, коли ми хочемо бути правими, відстояти свої кордони, ми забуваємо що в інших людей також є свої кордони, своя свобода. Тому відстоюючи свої кордони, необхідно зробити так, щоб вони не почали забирати свободу інших. І якщо ви хочете, щоб про ваші межі дізналися інші люди - вам потрібно про них сказати. Ви маєте визначити, де вони починаються, де закінчуються, що для вас важливо, як з вами можна чинити, а як ні. Й відповідно ви в

свою чергу маєте спитати про кордони інших. В кінці кінців розбіжностей та суперечок буде менше, і розв'язуватися їх буде легше. Адже асертивність – це майстерність спілкування без конфліктів, здатність досягнення компромісу, що, в свою чергу, призводить до запоруки соціальної стабільності й розвитку демократичних цінностей [1;3;6].

Асертивні люди зазвичай не подобаються людям, які наслідують інші види поведінки (агресивність, маніпулятивність). Часто люди, які відстоюють свої інтереси не подобаються оточуючим, які мають інші погляди. Бо, на сьогодні, найціннішою ознакою асертивності є здатність до незалежності, а незалежними людьми дуже важко керувати, маніпулювати, підкоряти та зневірювати [1].

В умовах невизначеності у період воєнного стану людям важко висловлювати свої почуття та невдоволення, свої проблеми та страхи, тому що їм здається, що їх ніхто не зрозуміє та вони такі одні. У такі важкі часи всім важко. Тому потрібно навчитися асертивно спілкуватися: з повагою, без осуду, так, щоб інші люди могли вас почути і, предметно аналізуючи свої помилки, виправити їх. Нам треба чути інших, приймати, пробачати, вибачатися, якщо помилилися і були грубими одне з одним. Нам потрібна виваженість, вміння чітко проговорювати свої потреби, неосудливість, розуміння, чесна і пряма комунікація, адекватне сприймання критики й гідне на неї реагування. Терпіти, зціпивши зуби, не допоможе. Треба комунікувати, спілкуватися та взаємодіяти. Але комунікувати – це не означає виплеснути всі емоції та почуття одне на одного. Це означає добирати слова, щоб прагнути до розуміння. Активно слухати співрозмовника, прислуховуватися до його бажань та потреб, та, якщо це вам не нашкодить і ви цього хочете, допомагати. Окрім того, що варто чути інших, надважливо прислухатися і до себе. А все це в результаті є основою асертивності. І тільки за таких умов наше суспільство психологічно здолає цю кризу [5].

Список літератури

1. Гук О. І. Асертивність як складова культури демократичного врядування. Науковий вісник. Демократичне врядування. Вип. 9. 2012. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2012_9_4
2. Мельничук С. К. Асертивність як детермінанта розвитку психологічного потенціалу студентів. Вісник Одеського національного університету імені І. І. Мечникова. Сер. Психологія. Т. 17. Вип. 8. 2012. С. 407-413.
3. Подоляк Н. М. Індивідуально-психологічні особливості асертивності особистості : дис. канд. психол. наук : 19.00.01 / Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. Одеса, 2014. 200 с.

4. Подоляк Н. М. Психологічні особливості асертивності. Наука і освіта. 2010. № 9. С. 108–111.

5. Шинкар М. І. Проблема асертивності в сучасному суспільстві. Вісник Національного університету оборони України. Сер. Питання психології. Т. 1. Вип. 54. 2020. С. 210-213.

6. Smith M. J. . When I say no, I feel guilty. New York: Bantam Books, 1975. 324 с

*Науковий керівник: Наталя ЛИТВИНЧУК,
ст. викладач*

УДК 159.92 (043.2)

Анна ДЖИМА
Національний авіаційний університет, Київ

РОЗВИТОК УВАГИ ТА ПАМ'ЯТІ У ДІТЕЙ ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність теми розвитку пізнавальних процесів у дітей обумовлюється акселерацією поколінь. Саме у віці 6-10 років у дітей відбувається активний розвиток пізнавальних процесів, а саме: уваги, мислення, мовлення, сприймання, пам'яті та уяви. Дитина в цьому віці засвоює нову для себе інформацію, розв'язує задачі, розвивається та запам'ятовує, вона зацікавлена в оточуючому світі та прагне пізнавати його.

Також, розвиток особистості дитини тісно пов'язаний з її розумовими здібностями. Індивідуально – психологічні особливості особистості, забезпечують різного виду досягнення в тій чи іншій діяльності.

Розвиток таких пізнавальних процесів як, увага та пам'ять визначається поєднанням зовнішніх і внутрішніх умов у їх взаємодії. В їх розвитку також, бере велику роль навчання, спілкування, виховання.

Розвиток уваги та пам'яті, можна назвати - тривалим процесом. У процесі їх розвитку, з віком, відбувається якісна перебудова цих пізнавальних процесів. С.Л. Рубінштейн підкреслює, що розвиток здібностей відбувається по спіралі: реалізують можливості, які представляють здатність одного рівня, відкриває можливості для подальшого розвитку здібностей більш високого рівня.

Завдання дорослих полягає в тому, щоб різними методами допомогти розвинути дітям ці процеси та подолати труднощі у розвитку. Дорослі повинні знати та пам'ятати про вікові особливості дитини,

враховувати її можливості, які допоможуть ефективно розвивати розумові процеси дітей.

Пам'ять лежить в основі розумових здібностей людини і є основою набуття навичок, вмінь та є фундаментом в можливості добре навчатись та запам'ятовувати освітню програму. Тому, психологи та педагоги рекомендують займатися розвитком уваги та пам'яті дітей з дитинства, коли дитина починає слідкувати за рухами, запам'ятовує людей, предмети, тощо. Вчити запам'ятовуванню, розрізненню, бути уважним. І тому дуже важливо діагностувати пам'ять та увагу дітей, для поліпшення уважності та процесів запам'ятовування.

Дітей молодшого шкільного віку, легко сконцентрувати на чомусь, загострити уважністю на якомусь предметі. Пам'ять, також піддається коригуванню в цьому віці, бо діти легко засвоюють нове, прагнуть до пізнання нового, невідомого, фокусуються на чомусь конкретному.

Отже, на розвиток пам'яті та уваги у дітей шкільного віку, впливають методи спілкування та виховання батьків та педагогів. Їхнє завдання зацікавити дітей в навчанні та пізнанні, різноманітними методами та техніками. Вчителям головне створити дидактичні та організаційні умови для розвитку в процесі навчання дітей шкільного віку. Також достатньо важливим фактором розвитку пам'яті та уваги є самостійне висловлювання думок дітьми, реалізації своєї ініціативи та мотивування дитини на подальший розвиток близьким оточенням.

*Науковий керівник: Марія ПАТРУЛЬ,
ст. викладач*

УДК 316.628.2:[378.011.3-051:159.9] (043.2)

Юлія ДІДЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

МОТИВАЦІЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК УСПІШНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

В період глобальних змін в суспільстві відбувається переосмислення місця та ролі особистості в сучасному світі. Саме тому важливим завданням вищої освіти є формування висококваліфікованого фахівця-психолога, який може ефективно вирішувати поставлені професійні завдання та прагнути до професійної самоактуалізації та особистісного розвитку. Значне місце у цьому процесі відіграє мотивація, адже при її відсутності або недостатньому рівні відбувається негативний вплив на

активність студентів у процесі навчання та й на успішність психолога у майбутній професійній діяльності.

Чимало сучасних психолого-педагогічних досліджень присвячені сприянню підвищення навчальної мотивації (Н. Атаманчук, Н. Бурмас, Л. Бойко, І. Бекус, М. Кирилів, В. Семиченко) та професійній мотивації сучасних студентів (І. Керестень, В. Літинська, І. Ляшенко, І. Майстренко, О. Макаренко, С. Максименко).

Мотиви – це те, заради чого виконується діяльність У психології поняття мотивації вживається у двох значеннях: 1) система чинників, що обумовлює поведінку (цілі, інтереси, потреби, мотиви, наміри); 2) характеристика процесу, що підтримує поведінкову активність [1].

С.Максименко зазначає, що мотиваційно-потребова сфера – складне психологічне явище, в якому домінантні мотиви визначають спрямованість особистості. Мотиваційно-особистісний аспект пов'язаний із формуванням навчальних мотивів і особистих якостей майбутнього спеціаліста, ділових цілей, оскільки мотиви й цілі є важливими детермінантами діяльності [4]. Успіх у діяльності залежить не тільки від здібностей і знань, а й від мотивації, прагнення самостверджуватись, досягати високих результатів. Мотивація визначає потенційні можливості особистості, активність або пасивність суб'єкта в професійній діяльності, визначає професійний розвиток спеціаліста [5].

Професійна мотивація як властивість особистості є системою цілей, потреб, що спонукають студента до активного засвоєння знань, оволодіння вміннями і навичками, свідомого ставлення до професії. Професійна мотивація відіграє роль компенсаторного чинника: в умовах недостатньо розвинених здібностей студент, за наявності професійної мотивації, може досягти більших успіхів, ніж здібний студент, у якого не сформована професійна мотивація. Тому цілеспрямоване формування у студентів професійної мотивації є одним із першочергових завдань вищої школи [2].

Сьогодні відповідальність за результати своєї роботи, вміння самостійно здобувати необхідні знання та творчо їх застосовувати на практиці є важливими умовами професійного та кар'єрного розвитку молодих людей. Вища професійна освіта є фундаментальною складовою інтегрованої системи безперервної професійної освіти на сучасному ринку праці з високою конкуренцією [3].

Отже, процес успішного професійного становлення студентів-психологів потребує дослідження механізмів мотивації протягом всього періоду навчання у ЗВО.

Список літератури

1. Занюк С. С. Психологія мотивації / С. С. Занюк. – К. : Ельга-Н; Ника-Центр, 2002. – 502 с.

2. Ляшенко І.В. Формування професійної мотивації студентів до успішної фахової діяльності [Електронний ресурс] / І.В. Ляшенко // Народна освіта – 2013. – Вип. 1 (19). – Режим доступу : <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/19/statti/lyashenko.htm>

3. Макарова, Л. Л. Загальна психологія [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навч. за спец. "Психологія" / Л. Л. Макарова, В. М. Синельников. - К. : Центр навчальної літератури, 2005. - 198 с.

4. Максименко, С. Д. Особливості мотивації в процесі професійної підготовки майбутніх біологів / Максименко С.Д., Макаренко О.М., Майстренко І.А. // Наукові записки НаУКМА. - 2009. - Т. 97 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. - С. 40-43.

5. Прядко Н. О. Мотивація досягнення як детермінанта успіху в професійній діяльності особистості / Н. О. Прядко // Вісник. – 2015. – № 127. – С. 177–180. – Режим доступу : http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1574.

*Науковий керівник: Любомира ТЯГУР,
PhD (Психологія)*

УДК 159.923 (043.2)

Олена ІНОЗЕМЦЕВА

Національний авіаційний університет, Київ

ЦІННІСНО-РОЛЬОВА ПАРАДИГМА КОМАНДНОЇ ІНТЕРАКЦІЇ ПРАКТИЧНИХ ПСИХОЛОГІВ

Команда - це група людей, які працюють разом задля певної мети. Команда може бути як спортивна, так і професійна. Перевагою командної роботи є ефективність та орієнтованість всіх її учасників на досягнення бажаного результату. Щоб робота була дійсно ефективною, мають бути чітко вибудовані цінності, розподілені обов'язки, а також вміння знаходити спільну мову, розв'язувати конфлікти й узгоджувати рішення [1].

Усі учасники команди, так чи інакше, керуються власним досвідом, життєвими подіями і пережитими труднощами. Іншими словами, командна робота не обумовлена виключно нормативно-рольовою структурою, оскільки включає цінності кожного учасника, у якого є власний погляд на взаємодію. Також тут фігурує таке поняття як «суб'єктивність», яке уможливорює осмислення різних подій індивідуально кожним учасником команди й інтерпретується згідно їх установ [2].

Існують три підходи до командоутворення. Прихильники першого, діяльнісно-орієнтованого, дії спрямовують на результат діяльності та процес досягнення поставленої мети. Прибічники другого, суб'єктно-орієнтованого підходу, вважають за доцільне дії спрямовувати на розкриття потенціалу і реалізацію кожного члена команди, і саме цей, другий метод, дає можливість покращити продуктивність роботи. Щодо третього підходу, інтеграційного, то командоутворення базується на встановленні міжособистісних зв'язків і досягненні гармонії в команді [1].

У науковій діяльності поширеною є дослідницька програма, яка наділяє кожного учасника команди певною науковою роллю - конкретний науковець бере на себе відповідальність за те, що він робить найкраще порівняно з іншими членами. Згідно цього підходу можуть існувати такі ролі: «генератор ідей», «критик» і «ерудит». Важливо, що колектив, де відсутня хоча б одна роль, має меншу продуктивність і успішність, як той, де є представники кожної з ролі. Це пов'язано з тим, що якщо одна з позицій відсутня, то існує більша ймовірність прогалин і браку інформації для виконавчого процесу [3].

Отже, для командної роботи важливо обрати ефективний підхід, який буде імпонувати кожному з членів колективу; встановити і конкретизувати цінності і методи реалізації поставленої цілі так само важливо, як і саму ціль, а також варто пам'ятати про розкриття потенціалу кожного з учасників задля підвищення продуктивності спільної роботи.

Список літератури

1. Горбунова В. В. Психологія командотворення: ціннісно-рольова парадигма : автореф. Київ, 2017. 30 с.
2. Ціннісно-рольова природа інтеракції у командах. *Психологія командоутворення*. Житомир, 2014. С. 91–94..
3. Голентовська О. С. Огляд зарубіжних та вітчизняних підходів до проблеми командотворення. С. 27.

*Науковий керівник: Катерина БАЛАХТАР,
PhD (Психологія)*

Олександр ІЩЕНКО

*Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, Київ*

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК СКЛАДОВИЙ КОМПОНЕНТ ФОРМУВАННЯ ВИВЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Дистанційне навчання як складовий компонент формування вивчення технологій Нової української школи насамперед передбачає наявність фізичного відокремлення вчителів і учнів під час освітнього процесу. Реалізація дистанційного навчання значною мірою залежить від упорядкованого впровадження та послідовного застосування ряду методів і процесів, які забезпечують онлайн-доступ до навчальних матеріалів на основі взаємодії учасників освітнього процесу.

Новий зміст освіти базується на формуванні здібностей, необхідних для успішної самореалізації в суспільстві. Одним із напрямів діяльності НУШ є модернізація освітнього середовища, яке забезпечить необхідні умови, засоби та технології для навчання учнів, вчителів та батьків, а не лише у приміщеннях навчальних закладів.

Дистанційне навчання при вивченні технологій дає змогу надавати освітні послуги шляхом застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій відповідно вимог технологічної освітньої галузі адаптаційного циклу чинного Державного стандарту базової середньої освіти [1].

Вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: вчителів, учнів та батьків. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихати й мотивувати учнів, давати раду технічним проблемам виявилось зовсім не просто. Дистанційна форма навчання передбачає доступ до інтернету, технічне забезпечення (комп'ютер, планшет, смартфон тощо) в усіх учасників освітнього процесу, а також те, що вчителі володіють технологіями дистанційного навчання.

Положення про дистанційну форму здобуття повної загальної середньої освіти, яке затверджене наказом МОН від 8 вересня 2020 року №1115 і зареєстровано в Міністерстві юстиції 28 вересня 2020 року за №941/35224 розширює можливості для дистанційного навчання учнів – як за дистанційною формою здобуття освіти, так і при використанні технологій дистанційного навчання в інших формах здобуття освіти [2].

Під час дистанційного навчання на уроках технологій для учнів нової української школи важливо бачити й чути свого вчителя, їм потрібне «живе спілкування».

Для забезпечення дистанційного навчання учнів учитель може створити власний веб-ресурс або скористатися іншим веб-ресурсом на власний вибір. Водночас необхідно надати учням пропозиції щодо використання ресурсів, послідовності завдань, характеристик контролю. Щоб навчити дітей академічній доброчесності, важливо завжди правильно цитувати джерела використаної інформації.

Найважливішим критерієм вибору інструментів для організації дистанційного навчання при вивченні технологій в новій українській школі є відповідність поставленим методичним цілям, тобто те, наскільки конкретні сервіси та ресурси дозволяють досягти очікуваних результатів навчання в дистанційному форматі [3].

Порівнюючи кілька інструментів, варто враховувати зрозумілість інтерфейсу як для вчителів, так і для учнів. Водночас важливо врахувати можливі особливі потреби учнів та засади універсальної доступності програмних засобів. В умовах, коли навчання відбувається за допомогою персональних пристроїв, слід зважати на розмаїття цих пристроїв та обирати ресурси, які максимально підходять для різних платформ (персональні комп'ютери, планшети, мобільні пристрої Apple, Android тощо) [3].

Важливим моментом є необхідність реєстрації учнів на веб-ресурсі, адже слід пам'ятати про інформаційну безпеку та мінімізувати кількість платформ, на яких ми пропонуємо реєструватись учням та педагогам. Потрібно уважно ознайомлюватись із правилами використання платформ і, наскільки можливо, мінімізувати обсяг персональних даних, які фіксуються на них [3].

Серед поширених веб-ресурсів, що використовуються при вивченні технологій в новій українській школі є: Moodle, Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, Skype, ClassDojo, Classtime, LearningApps.org

Розглянемо основні форми онлайн-комунікації з учнями при вивченні технологій:

- Відеоконференція. Один із сучасних способів зв'язку, що дозволяє проводити заняття у «віддалених класах», коли учні і вчитель перебувають на відстані, вони відбуваються в режимі реального часу і всі учасники освітнього процесу можуть бачити один одного.

- Форум. Під час роботи групи учнів над проектом створюються форуми для кожної окремої групи з метою спілкуватися під час дослідження щодо поставленого для групи завдання, потім — обговорити

загальну проблему проєкту спільно, з залученням усіх учасників освітнього процесу (веб-конференція).

- Чат - спілкування користувачів мережі в режимі реального часу, засіб оперативної комунікації людей через інтернет. Є кілька різновидів чатів: текстовий, голосовий, аудіо-, відеочат. Найбільш поширений — текстовий чат.

- Блог - це форма спілкування, де права публікації належать одній людині або групі людей. Автор (вчитель, учень або група учнів) створює публікацію на веб-сайті свого інтернет-журналу (блогу) і дає можливість іншим учням прочитати та прокоментувати опубліковані документи.

- Електронна пошта - це стандартна служба Інтернету, яка дозволяє передавати повідомлення як у вигляді звичайного тексту, так і в інших формах (графіка, аудіо, відео) у відкритому або зашифрованому вигляді [3].

Також соціальні мережі, служби обміну миттєвими повідомленнями та мобільні застосунки дозволяють створювати закриті групи, спільноти, чати, вести обговорення тем, завдань, проблем, інформації.

Отже, найважливішим елементом освітньої діяльності учнів при вивченні технологій нової української школи, є педагогічна взаємодія, яка дає змогу використовувати сучасні інформаційні технології, зокрема дистанційне навчання, яке дасть результати, лише тоді, коли буде посиленням для всіх учасників освітнього процесу.

Список літератури

1. Кільдеров Д.Е., Мачача Т.С., Юрженко В.В., Луп'як Д.М. Модельна навчальна програма «ТЕХНОЛОГІЇ. 5–6 КЛАСИ» для закладів загальної середньої освіти URL: <https://cutt.ly/v8O1KoF> (дата звернення 01.03.2023)

2. Оновлені умови дистанційного навчання у школах URL: <http://surl.li/fgkny> (дата звернення 01.03.2023)

3. Організація дистанційного навчання в школі методичні рекомендації URL: <https://cutt.ly/w8OMIIY> (дата звернення 01.03.2023)

*Науковий керівник: Валентина ХАРЛАМЕНКО,
канд. педаг. наук, доцент*

Олександра КЕНЯ

Національний авіаційний університет, м.Київ

ПСИХОЛОГІЧНА КОРЕКЦІЯ ТРИВОЖНОСТІ ТА СТРАХІВ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Під тривожністю в психології розуміють схильність людини переживати тривогу, тобто емоційний стан, що виникає в ситуаціях незвичної небезпеки і проявляється в очікуванні неблагополучного розвитку подій.

А.М. Прихожан визначає тривожність як «переживання емоційного дискомфорту, пов'язане з очікуванням неблагополуччя, з передчуттям небезпеки». На думку А.М. Прихожан, «закріплення та посилення тривожності відбувається за механізмом «психологічного кола», що веде до накопичення і поглиблення негативного емоційного досвіду, який породжуючи, у свою чергу, негативні прогностичні оцінки і визначаючи багато в чому модальність актуальних переживань, сприяє збільшенню та збереженню тривожності» [3].

Підвищена тривожність впливає на всі сфери психіки дитини: афективно-емоційну, комунікативну, морально-вольову, когнітивну.

Середовище, в якому зростає дитина, може впливати на її розвиток тривожності та страхів у дітей старшого дошкільного віку. Низка чинників в середовищі може викликати та підтримувати тривожні стани у дітей, тоді як інші чинники можуть сприяти їх зменшенню або уникненню. Один із чинників, який може викликати тривожність та страхи у дітей старшого дошкільного віку, - це несприятливе родинне середовище. Наприклад, конфлікти в родині, насильство, або розлучення батьків можуть спричинити тривогу та страх у дітей. Іншим чинником, який може викликати тривогу та страх у дітей є соціальне середовище. Діти можуть почуватися тривожними або напруженими через негативні взаємодії з однолітками, відчуття неуваги чи виключення з групи.

Психологічна корекція тривожності та страхів у дітей старшого дошкільного віку - це актуальна та важлива тема досліджень в галузі психології.[1]. Деякі перспективи подальших досліджень включають: 1)Вивчення впливу різних методів психологічної корекції на розвиток дитини: Для вивчення ефективності різних методів корекції тривожності та страху можна проводити дослідження, які включають порівняння результатів застосування різних методів та визначення найбільш ефективних. 2)Дослідження психологічних механізмів, які лежать в основі тривожності та страху у дітей : Дослідження таких механізмів може

допомогти краще зрозуміти причини тривожності та страху у дітей старшого дошкільного віку і розробити більш ефективні методи корекції. 3) Вивчення впливу різних чинників середовища на тривожність та страх у дітей : середовище, в якому дитина зростає, може впливати на її тривожність та страх. Дослідження впливу різних чинників, таких як сімейна обстановка, навчальний процес, соціальне середовище тощо, можуть допомогти краще зрозуміти ці механізми. 4) Вивчення взаємозв'язку між тривожністю та страхом та іншими розладами психіки у дітей старшого дошкільного віку: Вивчення цього взаємозв'язку може допомогти краще зрозуміти, як тривожність та страх можуть впливати на розвиток інших розладів психіки у дітей.

Прояви тривожності та страхів у дітей старшого дошкільного віку можуть бути різними. Це можуть бути плач, скарги на біль, боязнь, нервові тикання, нездорове збудження або, навпаки, застій та інші прояви. Часто, діти можуть приховувати свої страхи та тривогу, тому важливо розуміти, що прояви цих станів можуть бути дуже індивідуальними та не завжди очевидними.[2].

Отже, для успішної корекції тривожності та страхів у дітей старшого дошкільного віку, важливо зрозуміти причини та прояви цих станів. Тільки після цього можна звернутися до психологічних методів корекції та розробити індивідуальний план дій для кожної дитини.

Список літератури

1. Діагностика стану тривоги та особистісної тривожності у дітей та підлітків / Упоряд. Ю.Л. Ханін. - Вільнюс, 1988.
2. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості.- К: Освіта, 1988.
3. Кириллова Є.А., Беляєва Є.Е. Тривожна дитина. - Харків: Видавнича група "Основа", 2012. - 192 с.

*Науковий керівник: Леся ХОМЕНКО-СЕМЕНОВА,
канд. педаг. наук, доцент*

Анна КЛІМОВА

Національний авіаційний університет, Київ

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МОТИВАЦІЇ ДОСЯГНЕННЯ УСПІХУ ТА ПРОКРАСТИНАЦІЇ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Студентський час – це особливий період в житті людини, коли формуються її цінності, мислення і поведінка, що впливатимуть на успіхи та досягнення в майбутньому. Цей період завжди вважався періодом підготовки людини до дорослого життя. Тому важливо розуміти з якими проблемами можуть стикнутися студенти, для запобігання негативних наслідків у людей в дорослому віці. Однією з таких проблем є прокрастинація.

Аналізуючи вітчизняні та іноземні дослідження з проблеми прокрастинації, необхідно відмітити багатогранність підходів до вивчення цього явища. Сучасна психологія схиляється до того, що прокрастинація – це феномен свідомого та добровільного відкладання особистістю будь-яких справ, що призводить до зниження ефективності її діяльності та можливості виникнення подальших проблем. Загальними ознаками даного явища є усвідомленість, ірраціональність, внутрішній дискомфорт та негативні емоційні переживання [2].

Важливим фактором, що впливає на рівень прокрастинації є мотивація досягнення успіху. Під мотивацією розуміють сукупність психологічних процесів, що керують поведінкою людини, визначають її організованість, активність і стійкість. Ця мотивація може бути внутрішньою, коли студент має особисту цікавість до предмету, або зовнішньою, коли студент має зовнішні стимули, такі як винагорода або покарання. Мотивація не тільки детермінує діяльність людини, а й пронизує більшість сфер психічної активності, в тому числі й пізнавальну. Це стосується усіх пізнавальних процесів: сприймання, мислення, уяви та пам'яті.

Психологи зауважили, що зміна мотивації може призвести до змін у мисленні. Наприклад, було проведено експеримент, у якому досліджуваний отримав «нейтральну» інструкцію для розв'язування задачі в одній ситуації, тоді як в іншій експериментатори повідомили про дослідження розумової обдарованості. Виявилось, що впровадження мотивації призвело до зростання продуктивності вирішення проблем у 3,5 рази [1, с. 109].

Для дослідження взаємозв'язку мотивації досягнення успіху та прокрастинації студентів закладів вищої освіти нами були застосовані методики діагностики особистості на мотивацію до успіху Т. Елерса, діагностики мотивації успіху і боязні невдачі (МУН) опитувальник А. А. Реана та «Шкала загальної прокрастинації» К. Лей в адаптації Т.Ю. Юдєєвої. Результати дослідження серед студентів закладів вищої освіти показали, що існує обернений кореляційний зв'язок між рівнем прокрастинації та мотивацією досягнення успіху. Тобто збільшення однієї величини призводить до зменшення іншої та навпаки. Достатній рівень мотивації допомагає студентам переборювати внутрішні чинники, які заважають їхній продуктивності. На рівень мотивації у студентів впливає безліч факторів, таких як індивідуальні особливості, досвід, соціальне оточення, атмосфера в навчальному закладі, якість викладання та оцінювання, очікування від батьків та викладачів, фінансова стабільність та доступність матеріальних ресурсів, а також самостійність в процесі навчання. Крім того, мотивація може бути залежна від того, наскільки цікавими та стимулюючими є завдання, які студентам доводиться виконувати, та наскільки вони допомагають їм досягати майбутніх кар'єрних або особистісних цілей.

Прокрастинація у студентів може викликати негативні наслідки, такі як почуття провини, сорому, байдужості, злості, розчарування, пригнічення, а ще стрес та панічні атаки. Вона також може призводити до незадоволеності різними сферами життя, формування хибних установок, а також проявів дезадаптації, таких як блокування активності, втрата продуктивності та зниження успішності в навчальній діяльності. Це може негативно впливати на психологічне благополуччя особистості та її ефективність у професійній підготовці. В свою чергу це призводить до зниження академічної успішності, підвищеної тривожності та до розвитку почуття неповноцінності, відмови продовжувати навчання. Тому, щоб зменшити ступінь академічної прокрастинації, викладачам необхідно приділяти більше уваги студентам, запроваджувати ефективні механізми стимулювання, сприяти розвитку академічних зв'язків між студентами, логічно розділяти окремі види роботи на більш дрібні частини.

Отже, враховуючи різні причини виникнення прокрастинації (страх невдачі або успіху, перфекціонізм, самообмеження, опір зовнішньому контролю, порушення цілепокладання та організації часу), дослідження цих факторів може сприяти розробці ефективних профілактичних та психокорекційних заходів для подолання прокрастинації серед студентів.

Список літератури

1. Дворник М.С. Прокрастинація в конструюванні особистісного майбутнього: монографія. Кропивницький: Імекс ЛТД, 2018. – 120 с.

2. Столяренко О.Б. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. – 280 с.

*Науковий керівник: Наталія ДЕМЧЕНКО,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 159.9.613.8 (043.2)

Руслан КРІПКИЙ

Національний авіаційний університет, Київ

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

В умовах сьогодення, в умовах війни і надалі опісля війни постає нагальна проблема розвитку та формування мовної свідомості студентів-психологів. Адже мовна свідомість психологів допомагає пояснити факти мовної поведінки особистостей і національних спільнот, а також з'ясувати причини багатьох мовних змін, включаючи непримітні історії літературних мов та «мовних революцій».

Впродовж навчання у закладі вищої освіти вже на перших етапах студенти-психологи в змозі тлумачити поняття про процес мовлення, особливості спілкування, основні фонетичні, графічні та граматичні норми української мови. В сучасній науковій літературі поняття «мовна свідомість» зустрічаються разом з поняттями «мовна компетентність», «мовленнева компетентність» та «мовна особистість».

Щодо терміну «мовна свідомість» - його перші прояви вживання були ще на початку 1980-х років та пов'язують з розвитком мовної особистості, національної ментальності, стратегією й тактикою мовленневої поведінки. Варто наголосити, що саме термін «мовна свідомість» є психічним утворенням, що належить ідеальній сфері, де свідомість розглядається як належність до чогось, а її ознакою є її скерованість на певний предмет, сприйняття його як окремої сутності. Тобто, перед особистістю постають явища реальності в залежності від міри її чи його усвідомлення. Іншими словами, саме свідомість полягає в суб'єктивному відображенні особистістю картини світу, а мовна свідомість полягає у відображенні мовної картини світу. Згідно П. Селігей, мовна свідомість розглядається як окрема форма свідомості, що включає погляди, уявлення, почуття, оцінки й настанови щодо мови та мовної дійсності; мовна картина світу, тобто

образи свідомості, матеріалізовані в мовних знаках; механізм керування мовленням, який формує, зберігає та перетворює мовні знаки, правила поєднання й уживання їх; судження й уявлення людини про мову та її суспільну роль [1; 2].

Л. Мамчур, в свою чергу, розглядає поняття «мовна особистість», як сукупність пізнавальних, емоційних та мотиваційних властивостей, які формують мовну компетенцію особистості як носія певного національно-культурного простору. Тобто мовною особистістю може бути лише особистість, мова якої сповна відтворює культурну спадщину свого народу [3].

Термін «мовна компетенція» розглядається як обізнаність щодо конкретного суб'єкта чи суб'єктів з визначною знаковою системою рідної чи іноземної мови або мов. В свою чергу «мовленнєва компетентність» це здатність людини до практичного використання знань в процесі комунікації [4]. Виділяють основні показники та критерії комунікативної компетентності студентів-психологів, серед яких є: мовна компетенція (знання мови, володіння мовними вміннями та навичками); мовленнєва компетенція (вміння використовувати мовні засоби); предметна компетенція (відображення у свідомості картини світу – предметів, явищ та взаємозв'язку між ними на базі активного володіння загальною лексикою); прагматична компетенція (здатність втілювати мовленнєву діяльність, зумовлену комунікативною метою, свідомо робити відбір необхідних форм, типів функціонально-стильових різновидів мовлення) [5].

Загалом, студент-психолог, який володіє даними компетентностями, здатний до продуктивної діяльності, сучасно інтелектуальний та духовно розвинений. Такий студент володіє не лише досконало багажом знань рідної чи/та іноземної мови, а також вміє їх застосовувати в мовленні, є толерантним та емпатійним, вміє чути і слухати, сприймати і розуміти.

Список літератури

1. Селігей, П. О. «Структура й типологія мовної свідомості». Мовознавство. 2009.
2. Селігей П. О. Мовна свідомість – шанобливе ставлення до мови // Дивослово, 7. 2012. С. 40–44.
3. Мамчур Л.І. Перспективність і наступність у формуванні комунікативної компетентності учнів основної школи: монографія. Умань.: Видавець «Сочінський», 2012. 449 с.
4. Білогорка М, Мороз Т. Шляхи формування мовної компетентності особистості: науково-методичний підхід. Актуальні питання гуманітарних наук. 2015(11):222-8.

5. Козуб, Галина Миколаївна, Тетяна Володимирівна Тукова, Галина Николаевна Козуб, and Татьяна Владимировна Тукова. «Формування мовної свідомості студентів-інофонів (усне мовлення)». Молодий вчений 69, no. 5.1. 2019: 109.

*Науковий керівник: Катерина БАЛАХТАР,
PhD (Психологія)*

УДК 159.92 (043.2)

Олександра КУЗЬМИЧ
Національний авіаційний університет, Київ

ВПЛИВ ІГОР ТА ІГРОВИХ ТЕХНІК НА ПІЗНАВАЛЬНУ СФЕРУ ДОШКІЛЬНИКІВ

Гра – це невід’ємна частина дитинства, яка несе великий вплив на майбутнє становлення особистості в соціумі, на побудову міжособистісних стосунків, опанування конструктивних форм поведінки та на відчуття стійкості та впевненості внутрішнього «Я». З.В. Огороднійчук писав: «Гра - це діяльність, у якій дитина спочатку емоційно, а потім інтелектуально засвоює всю систему людських взаємин». Під час гри діти невимушено вивчають правила взаємовідносин один з одним, засвоюють моральні норми, формують уявлення про сімейні та професійні ролі а також вчаться розуміти свої потреби та задовольняти їх самостійно, або ж із допомогою батьків.

Кожному віковому проміжку нашого життя притаманна певна провідна діяльність. У дітей дошкільного віку 5-ти – 6-ти років такою провідною діяльністю є - гра. Вона забезпечує розвиток рухових здібностей, мовленнєвих та розумових навичок. Це означає, що саме у грі та у ігровій формі діти зможуть найкраще засвоювати інформацію та вивчати щось нове. Визначають п’ять видів гри: сенсорно-моторна гра, режисерська, образно-рольова, сюжетно-рольова та гра за правилами.

Вченими психологами було доведено, що діти, які з раннього дитинства захочуються дорослими до гри, різного спрямування та характеру, є більш схильними до активного та позитивного розвитку пізнавальної сфери (мислення, сприйняття, уваги, пам'яті та уяви), а ніж ті діти, які були обмежені в грі. Дитяча гра розкриває їх творчий потенціал і стимулює творчу уяву, закладає основи комунікабельності, розвиває основи читання й навички вирішення проблем, а також моторику. Вона складає основу навчання, що дуже важливо при роботі з дошкільниками.

Говорячи про гру варто пам'ятати думку В. Сухомлинського: «Без гри немає й не може бути повноцінного розумового розвитку».

Збагачення когнітивної сфери дитини дошкільного віку спирається на гру та активне пізнавальне спілкування з дорослим. У дошкільнят під впливом навчання та виховання відбувається інтенсивний розвиток всіх пізнавальних процесів, в тому числі відчуттів та сприймання.

Ігрові техніки – це той метод, який з роками набирає все більшої популярності та стає більш уживаним в роботі психологів, вихователів та вчителів. Реалізація ігрових технік трансформованих у навчальний процес у роботі з дітьми 5-ти – 6-ти років, полегшує загальну адаптованість майбутніх школярів до навчання у першому класі, а також навчить їх концентрувати та утримувати пізнавальні процеси тривай відрізок часу, бути більш витривалими й проявляти терплячість. Важливо пам'ятати, що усі процеси є взаємопов'язаними один з одним. Розвиваючи пам'ять дитини, ми підключаємо безліч інших пізнавальних процесів, таких як увага, ува, мислення і т.д.

На практиці з дітьми дошкільного віку нами було проведено ігрову методику на розвиток уваги, тривале проведення якої показало хороші результати, діти стали уважнішими і уважно слухали завдання й правила усіх наступних ігор. Методика називається «Дуже складне завдання». Дітям по черзі дається декілька завдань: «Спочатку принеси мені чотири червоні іграшки, потім ввімкни світло, а потім пригадай три фрукта». Під час цієї ігрової методики діти терпляче чекали своєї черги, проявляли уважне слухання та запам'ятовували порядок виконання дій. Регулярне виконання такої методики мобілізує усі внутрішні пізнавальні процеси, вчить дітей бути уважними на занятті та має корисний вплив на покращення пізнавальної сфери дошкільників.

Список літератури

1. Національне дослідження шкільного середовища в Україні: резюме // укладач. Р. Івасій, М. Діденко. – К.: ВБО “точка опори”, 2018.
2. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. пос. / І.М. Дичківська – К.: Академвидав, 2004

*Науковий керівник: Марія ПАТРУЛЬ,
ст. викладач*

УДК 159.9-053.6:314.15-026.911 (043.2)

Марина КУЛІНІЧ

Національний авіаційний університет, Київ

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ПІДЛІТКІВ ДО НОВОГО СЕРЕДОВИЩА

Повномасштабне російське вторгнення в Україну тотально змінило соціальну ситуацію в нашому суспільстві, велика кількість людей були змушені стати мігрантами. Вимушене переселення громадян внесло суттєві корективи в життя місцевих соціумів та змінило особистісні характеристики тих, хто був змушений переїхати до неокупованих міст у пошуках спокійного життя і кращого майбутнього. В будь-яких конфліктах, а особливо військових, найбільше страждає найчутливіша та найвразливіша категорія населення – діти та підлітки. Вони зазнають суттєвих труднощів соціального та психоемоційного характеру, що пов'язані зі зміною середовища і звичного кола спілкування, особливо якщо міграція спричинена війною.

У сучасній літературі з проблеми дослідження, такі психологи як Бочкар Н.П., Волинець Л.С., Дубровська Є.В., Трубавіна І.М., Ковязіна К.О., виокремлюють характерні психологічні синдроми, що є властивими для дітей-мігрантів та внутрішньо переміщених осіб: психологічна інкапсуляція (людина повністю замикається в собі); соціальна дезорієнтація (людина намагається включитися в життя суспільства, але через ненормальне сприйняття соціальних норм не в змозі це зробити); сімейна і групова ізоляція (замикання людини в колі сім'ї або у групі однолітків).

Часто у внутрішньо-переміщених осіб, а зокрема у підлітків, проявляються певні особливості, які штовхають їх до участі в екстремістських діях, зокрема: агресивність, девіантність, делінквентність, усамітнення, негативне ставлення до місцевого населення, соціальна несправедливість. У такий спосіб, підлітки стикаються із проблемою соціальної дезадаптації. Стан дезадаптації провокує погану поведінку, низьку успішність, дитина переходить до категорії важковиховуваних. Відношення оточення до підлітка погіршується і в наслідок цього поведінка такого учня стає ще більш некерованою.

Психотерапія може бути корисним інструментом для підлітків, які стикаються з проблемами адаптації. Під час психотерапевтичної сесії підліток може висловити свої страхи, почуття і смуток з приводу нової ситуації. Психотерапевт може допомогти підлітку зрозуміти, що він

відчуває, і допомогти знайти способи, які можуть допомогти йому пристосуватися.

Під час психотерапії можуть використовуватися різні психотерапевтичні методики, які допоможуть підлітку знизити рівень стресу і тривоги. Наприклад, когнітивно-поведінкова терапія (КПТ) - цей підхід використовується для зміни негативних думок та стереотипної поведінки, що заважають адаптації. Під час сесій КПТ, психотерапевт допомагає підлітку ідентифікувати негативні думки та переконання, які заважають адаптації, та вчить їх змінювати на більш позитивні. Часто використовується емоційно-орієнтована терапія (ЕОТ), яка фокусується на вивченні та розумінні емоцій, які виникають в процесі адаптації. Психотерапевт допомагає підлітку виразити свої емоції, дослухатися до них та знайти спосіб розв'язання проблеми. Також в проблемах адаптації може допомогти групова терапія. Під час такої роботи підлітки отримують не тільки терапію від фахівці, а й групову підтримку.

Загалом, адаптація внутрішньо переміщених підлітків до нового середовища може бути важкою та складною процедурою. Цей процес потребує індивідуального підходу та комплексної підтримки з боку батьків, опікунів, педагогів та соціальних працівників. Вони можуть допомогти підліткам зрозуміти нову культуру та середовище, знайти нових друзів та знайомих, а також забезпечити необхідні ресурси для здійснення успішної адаптації. Від успіху адаптації залежить не тільки майбутнє підлітків, а й майбутнє суспільства в цілому.

*Науковий керівник: Олександра АЛПАТОВА,
канд. психол. наук, професор*

УДК 376.159,9 (043.2)

Анна ЛАРІОНЦЕВА

Національний авіаційний університет, Київ

ВАЖЛИВІСТЬ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ПСИХОЛОГІВ В ТЕХНІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ У ДИСКУРСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Одне з найбільш важливих рішень у житті кожної людини є вибір професії. Варто зазначити, що трудовий ринок сучасності вимагає від випускників магістрів закладів вищої освіти конкретні вимоги: наявність базових навичок і здібностей, базових професійних якостей. А також, - вміння майбутнього магістра психолога аналізувати свою професійну діяльність, покращувати професійні знання, вміння та навички, і зрозуміти

як можна оволодіти новими професійними напрямками, які важливі та потребують розвитку професійної компетентності [1].

Сьогодні, потребує того, щоб фахівець був з високим рівнем професійної підготовки та щоб він міг мобілізувати та включити внутрішні ресурси для своєї професійної діяльності. Через це, основна мета вузівської підготовки магістра психолога до майбутньої професійної діяльності полягає в тенденції формування конкурентоспроможного фахівця з високим рівнем професійної компетентності.

У вітчизняній і зарубіжній педагогічній літературі виділяється велика кількість досліджень, які присвячені формуванню готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців різних напрямів підготовки.

В процесі підготовки до професійної діяльності людина освоює важливу, з погляду питань суспільства, соціальну роль – професію, що володіє певним соціальним статусом, конкурентоспроможністю та престижністю [2].

Професія психолога набуває популярності, особливо зараз, варто згадати епідемію коронавірусу та воєнний стан, у якому перебуває все українське населення. Ця професія застосовна в усіх сферах життя сучасного суспільства.

Також, ця професія має попит в діяльності різних структур і громадських організацій.

Тому, важливість підготовки майбутніх магістрів психологів обумовлена зростаючою потребою суспільства якісно вирішувати проблеми у галузі освіти, управління, бізнесу, виробництва, та у всіх сферах нашого повсякденного життя.

Діяльність магістра психолога відноситься до професій людина-людина і потребує від фахівця вміння рефлексії щодо інших людей. Професійна діяльність магістра психолога визначається вмінням проводити психодіагностику, психологічну корекцію та психологічне консультування. Але, майже, жоден професійно підготовлений магістр психолог не зможе зрозуміти внутрішній світ іншої людини, не розуміючи, в першу чергу, своїх глибоких переживань, почуттів, емоцій, не вміючи пізнавати себе [3].

Варто зазначити, що діяльність магістра психолога вимагає від нього бути майстром щодо пізнання особистісних особливостей людей, і це, в свою чергу, може зумовлювати високий рівень вимог щодо його фахово-особистісних якостей.

Усе це зумовлює важливість побудови якісного рівня підготовки психологів, що відповідає реаліям та завданням, з якими стикаються представники цієї професії під час професійної діяльності.

Отже, підготовка магістрів психологів у сучасному світі переходить на принципово новий рівень. Відповідно до цього, потрібно розробляти такі програми, які нададуть змогу якісно готувати магістрів, врахувавши особливості технологічного прогресу та оновлені освітні системи.

Список літератури

1. Супрун Д. М. Професійна підготовка психологів в галузі спеціальної освіти. Монографія. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. 392 с.
2. Супрун Д. М. Теорія та практика професійної підготовки психологів в галузі спеціальної освіти. (дис. ... д-ра. пед. наук: 13.00.03). Київ. 657с.
3. Шевченко Н.Ф. Актуальні питання професійної підготовки психологів у системі вищої освіти. Здобутки, проблеми і перспективи. Київ : Ніка Центр, 2002. С. 186–189.

*Науковий керівник: Ельвіра ЛУЗІК,
д-р. пед. наук, професор*

УДК 159.962(043.2)

Єлизавета ЛЕХ
Національний авіаційний університет, Київ

ВПЛИВ МАНІПУЛЯТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ НА СТАН МАНІПУЛЯТОРА

Розуміння природи дій маніпулятора сприяє розвитку етичної поведінки серед людей та зменшенню кількості маніпулятивних взаємин у суспільстві.

Маніпулятор може вчинити серйозні наслідки для свого життя, здоров'я та добробуту через свої дії. Кожна людина має право на захист своєї людської гідності, свободу та безпеку особистості, а також на доступ до медичної допомоги та підтримки у випадку необхідності [1]. Маніпулятор має право на захист свого здоров'я та добробуту, і має бути забезпечений підтримкою та допомогою в разі необхідності, тому проблема впливу дій маніпулятора на нього є актуальною.

Людина якій властива маніпулятивна поведінка, стикається зі стресом та тривогою. Маніпулятор зосереджений на своїх особистих потребах та інтересах, які намагається досягти незалежно від впливу його дій на інших людей, або на загальну ситуацію. Він відчуває необхідність втручатися в дії інших осіб та виявляти контроль над ситуацією, що призводить до почуття тривоги та стресу. Також присутній страх перед відмовою, або іншими негативними наслідками, що може збільшуватися коли він

намагається контролювати дії більшої кількості людей, або коли залежність від них зростає.

Маніпулятор може відчувати внутрішню тривогу та провину. Відчуття провини та сорому у нього, може бути пов'язане з усвідомленістю того що його дії не є гуманними.

Стрес з яким стикається маніпулятор може сприяти збільшенню ризику виникнення психічних розладів [2].

Наслідки маніпулятивної поведінки включають негативний вплив на фізичне здоров'я маніпулятора. Його поведінка викликає постійний стрес, що може призвести до збільшення вироблення гормонів кортизолу та адреналіну, які викликають підвищення кров'яного тиску та пульсу [3]. При довготривалому впливі це може призвести до збільшення ризику розвитку серцевих захворювань та зниження функції імунної системи тіла, що збільшує ризик розвитку інфекцій та хвороб. Розвиток серцевих захворювань також провокує зменшення притоку крові до серця, що виникає внаслідок підвищення рівня гормонів стресу.

Маніпулювальна поведінка має вплив на міжособистісні відносини, зокрема, маніпулятор відчуває недовіру та відстань від інших людей, а також демонструє меншу готовність до близьких стосунків .

Використання маніпуляції може мати серйозні психологічні наслідки для маніпулятора, як і для маніпульованої особи. Це підкреслює важливість попередження та протидії маніпулятивним тактикам.

Список літератури

1. Стаття 1 Універсальної декларації прав людини (Universal Declaration of Human Rights), прийнятої Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році. URL: https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/ukr.pdf
2. “Stress and Heart Health”, *Written by American Heart Association editorial staff and reviewed by science and medicine advisers.* URL: <https://www.heart.org/en/healthy-living/healthy-lifestyle/stress-management/stress-and-heart-health>
3. «Stress effects on the body», William Shaw, PhD; Susan Labott-Smith, PhD, ABPP; Matthew M. Burg, PhD; Camelia Hostinar, PhD; Nicholas Alen, BA; Miranda A.L. van Tilburg, PhD; Gary G. Berntson, PhD; Steven M. Tavian, PhD, ABPP, FAClinP, FAClinHP; and Malina Spirito, PsyD, MEd. URL: <https://www.apa.org/topics/stress/body>

*Науковий керівник: Анжеліка КОКАРЄВА
канд. пед. наук, професор*

Дар'я ЛИЩЕНКО
Національний авіаційний університет, Київ

РОЛЬ КОМУНІКАЦІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПСИХОЛОГА

Питання розвитку комунікативних навичок є важливим як у теоретичній, так і в практичній психології. Особливо важливим воно є у підготовці майбутніх психологів, оскільки багато серйозних труднощів, з якими стикаються майбутні фахівці, виникають через брак знань, умінь і навичок у сфері комунікації. Як свідчить аналіз наукової літератури, комунікативна компетентність та комунікативні навички є одними з основних ключових компетенцій, якими повинен володіти психолог на будь-якому рівні освіти. Зокрема, як зазначає А. Капська, фахівець має досконало володіти знаннями і вміннями професійної комунікації, вміннями адекватно їх застосовувати у відповідній сфері і ситуації [3], уміти використовувати увесь набір «засобів, орієнтованих як на розвиток суб'єкт-суб'єктних продуктивних особистісних сторін спілкування, так і його суб'єкт-об'єктних репродуктивних, нерациональних складових (компонентів)» [1, с. 37-42]. Професійна діяльність практичного психолога передбачає взаємини з найрізноманітнішими людьми, здатність переконувати їх у правильності ідей, поглядів та відстоюванні власної професійної позиції. Це вимагає знання основних законів людського сприйняття і розуміння, вміння розпізнавати інших як особистостей, вміння слухати і реагувати, вміння впливати на інших, вміння вирішувати конфлікти, а також володіння мовою і мовленням. Вербальні засоби спілкування (погляди, міміка, жести) тощо, всі ці характеристики та вміння доповнюють ту частину професійної компетентності та навичок фахівця, яку можна назвати його комунікативними навичками [4].

Ефективність комунікаційного процесу підвищується, якщо навчитися належним чином покращувати комунікацію, спрямовану на різні елементи, орієнтації, стосунки та стани його учасників, долаючи (попереджуючи) міжособистісні бар'єри, зумовлені сприйняттям інформації, семантичні бар'єри, невербальні перепони, надання неякісних зворотних зв'язків, невміння слухати й передавати інформацію тощо.

Отже, комунікація є важливою складовою професійної діяльності практичного психолога, однією з «найголовніших рис особистості фахівця, що сприяє становленню його духовності й гуманістичної культури, вихованню терпимості, взаємоповаги, готовності до взаємодії, розкриття самоцінності людини, суті суб'єкт-суб'єктних відносин,

пріоритетності розвитку особистості (клієнта і фахівця), що володіє почуттям власної гідності, внутрішньою волею й відповідальністю» [2, с. 7].

Список літератури

1. Балахтар В. В. Комунікативна компетентність як складова професіоналізму фахівця соціальної роботи. Якісна освіта в Україні: тенденції, проблеми, перспективи : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, (Чернівці, 26-28 жовтня 2017 року). Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2017. 336 с.
2. Балахтар В. В. Соціально-психологічні особливості комунікативної толерантності фахівців з соціальної роботи на різних стадіях професійного становлення. Організаційна психологія. Економічна психологія: науковий журнал Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України та УАОППП. С. Д. Максименко, Л. М. Карамушка (Ред.). Київ, 2018. № 3(14), 7-14.
3. Капська А. Й. Соціальна робота: навч. посібник К.: Центр навч. літератури, 2005. 328 с.
4. Кошлянь І. Г., Дерябіна І. Г. Специфіка комунікативної толерантності у студентів представників різних типів акцентуацій. Наука і освіта : наук.-практ. журн. Півд. наук. Центру АПН України. 2009. № 8. С. 68-71.

*Науковий керівник: Валентина БАЛАХТАР,
д-р. психол. наук., професор*

УДК 378.147 (043.2)

Тамара МИХЕСВА

Національний авіаційний університет, Київ

МАТЕМАТИЧНА ОБРОБКА РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДО НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ-МАЙБУТНІХ АВІАЦІЙНИХ ІНЖЕНЕРІВ

В рамках нашого дослідження, присвяченого удосконаленню професійної підготовки іноземних студентів-майбутніх інженерів з технічного обслуговування та ремонту повітряних суден та авіадвигунів (ТОРПСА) [2], було проведено констатувальний експеримент щодо визначення показників толерантності (ТН) та інтолерантності (ІТН) до невизначеності. В опитуванні взяли участь іноземці, які працюють

інженерами в авіакомпаніях та іноземні студенти-майбутні інженери авіаційної галузі з таких країн: Алжир, Еквадор, Єгипет, Китайська Народна Республіка, Конго, Марокко, Нігерія, Об'єднані Арабські Емірати, Республіка Узбекистан, Судан, Туреччина. Для діагностики було використано методику Баднера [4, 5]. Розмір вибірок становив: $n=43$ (кількість опитаних іноземних інженерів, які працюють в авіакомпаніях); $n=44$ (кількість опитаних іноземних студентів-майбутніх інженерів авіаційної галузі). Результати опитування представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Узагальнені результати щодо визначення ТН та ІТН у іноземних авіа-інженерів та іноземних студентів-майбутніх інженерів авіаційної галузі

Рівень	Іноземні інженери, які працюють в авіакомпаніях (n=43)		Іноземні студенти-майбутні інженери авіаційної галузі (n=44)	
	ІТН	ТН	ІТН	ТН
Низький	-	7	-	7
Нижче середнього	1	7	-	5
Трохи нижче середнього	4	12	1	5
Середній	26	16	12	18
Трохи вище середнього	5	1	6	7
Вище середнього	4	-	5	2
Високий	3	-	20	-

Щоб встановити валідність застосованої нами методики, було застосовано непараметричний статистичний критерій U-Манна-Уїтні [1, 3] для оцінки різниці між двома незалежними вибірками за рівнем досліджуваної нами ознаки (ТН). Цей критерій вважається більш потужним, ніж критерій Q-Розенбаума. У табл. 2 представлено результати ранжування показників ТН серед іноземців-інженерів АГ та іноземних студентів-майбутніх інженерів АГ.

Таблиця 2

Результати ранжування показників ТН у іноземних авіа-інженерів та іноземних студентів-майбутніх інженерів авіаційної галузі

Іноземні інженери, які працюють в авіакомпаніях (n=43)						Іноземні студенти-майбутні інженери авіаційної галузі (n=44)					
№ досліджуваного	Показник ТН	Ранг	№ досліджуваного	Показник ТН	Ранг	№ досліджуваного	Показник ТН	Ранг	№ досліджуваного	Показник ТН	Ранг
1	18	2	23	28	38,5	1	14	1	23	31	56,5
2	20	3,5	24	28	38,5	2	21	6,5	24	31	56,5
3	20	3,5	25	28	38,5	3	21	6,5	25	31	56,5
4	21	6,5	26	28	38,5	4	23	12,5	26	31	56,5
5	21	6,5	27	29	46,5	5	23	12,5	27	32	64,5
6	22	9,5	28	29	46,5	6	23	12,5	28	32	64,5
7	22	9,5	29	30	51	7	23	12,5	29	32	64,5
8	24	16,5	30	30	51	8	24	16,5	30	32	64,5
9	24	16,5	31	31	56,5	9	24	16,5	31	33	70,5
10	25	22	32	31	56,5	10	25	22	32	33	70,5
11	25	22	33	31	56,5	11	25	22	33	33	70,5
12	25	22	34	31	56,5	12	26	27,5	34	34	75
13	25	22	35	32	64,5	13	27	31,5	35	34	75
14	25	22	36	32	64,5	14	28	38,5	36	35	80
15	26	27,5	37	32	64,5	15	28	38,5	37	35	80
16	26	27,5	38	32	64,5	16	28	38,5	38	35	80
17	26	27,5	39	33	70,5	17	28	38,5	39	35	80
18	27	31,5	40	34	75	18	29	46,5	40	36	84
19	27	31,5	41	34	75	19	29	46,5	41	36	84
20	27	31,5	42	34	75	20	29	46,5	42	36	84
21	28	38,5	43	35	80	21	29	46,5	43	38	86
22	28	38,5				22	30	51	44	39	87
$\sum R_{зар} = 1646,5$						$\sum R_{зар} = 2181,5$					

Для вирішення поставленого завдання (встановлення різниці між двома незалежними вибірками) були сформульовані наступні гіпотези:

H_0 : розбіжностей між вибірками немає;

H_1 : розбіжності між вибірками є і вони статистично значущі.

Значення U_{emp} визначаємо за формулою

$$U_{emp} = (n_1 * n_2) + \frac{n_x(n_x + 1)}{2} - T_x$$

де:

n_1 - кількість досліджених у вибірці 1;

n_2 - кількість досліджених у вибірці 2;

T_x - більша з двох рангових сум;

n_x - кількість досліджених у групі з більшою сумою рангів.

$$U_{emp} = (43 * 44) + \frac{44(44 + 1)}{2} - 2181,5 = 700,5$$

Оскільки $U_{кр} = 751$ при $\rho \leq 0,05$ і $U_{кр} = 671$ при $\rho \leq 0,01$, то приймається альтернативна гіпотеза H_1 про наявність статистично значимих розбіжностей між вибірками.

Відтак, підтвердивши за допомогою критерію U-Манна-Уїтні гіпотезу щодо наявності статистично значущих розбіжностей між вибірками, ми констатували наявність у опитаних респондентів сформованих:

а) середнього рівня ІТН у більшості працюючих іноземних інженерів, що складає 60,47% від загальної кількості опитаних; вище середнього рівня ІТН у третини опитаних, що склало 27,9% від загальної кількості; і лише у 11,63% опитаних осіб рівень ІТН трохи нижче середнього;

б) середнього рівня ТН у 37,2% опитаних працюючих іноземних інженерів; по 16,285% припало на низький та нижче середнього рівня ТН; трохи нижче середнього рівня у 27,9% опитаних іноземних інженерів і лише у однієї особи рівень ТН трохи вище середнього, що склало 2,33% від загальної кількості опитаних осіб;

в) високого рівня ІТН у 45,45% опитаних іноземних студентів-майбутніх інженерів авіаційної галузі; вище середнього рівня ІТН у 11,36% опитаних; трохи вище середнього рівня ІТН у 13,64% опитаних; середнього рівня ІТН у 27,28% опитаних і тільки у 2,27% опитаних рівень ІТН трохи нижче середнього;

г) низького рівня ТН у 15,9% опитаних іноземних студентів-майбутніх інженерів авіаційної галузі; по 11,4% припало на рівні ТН нижче середнього і трохи нижче середнього; середнього рівня ТН у 40,9% опитаних; трохи вище середнього рівня ТН у 15,9% опитаних і лише у 4,5% опитаних осіб рівень ТН виявився вище середнього. При цьому у жодного з опитаних іноземних студентів-майбутніх інженерів авіаційної галузі рівень ТН не виявився високим.

Отже, отримані результати констатували відсутність сформованості високого рівня ТН у іноземних студентів-майбутніх інженерів авіаційної

галузі; зокрема, у більшості частини іноземних студентів виявлено високий та вище середнього рівня показники ІТН, що свідчить про неготовність до непередбачуваних та невизначених ситуацій, які притаманні авіаційній галузі. При цьому, високі показники ІТН було виявлено у студентів з таких країн як Нігерія, Конго, Китайська Народна Республіка, Алжир, Пакистан, Узбекистан. У цих же студентів було виявлено низький та нижче середнього рівня показники ІТН.

Список літератури

1. Євтух М.Б., Лузік Е.В., Ільїна Т.В. Математичне моделювання в психологічних та соціологічних дослідженнях: Підручник, 2-ге вид. випр. та доповн./Євтух М.Б., Лузік Е.В., Ільїна Т.В. – К.: Видавничий дім «Кондор», 2017 – 428 с.

2. Михеєва Т.О. Формування готовності до професійної діяльності іноземних студентів-майбутніх інженерів авіаційної галузі / Т.О. Михеєва // Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія: зб. наук. пр. – К.: Національний авіаційний університет, 2020. – Вип. 2(17). – С. 48-53.

3. Mann H. B., Whitney D. R. On a test of whether one of two random variables is stochastically larger than the other. // *Annals of Mathematical Statistics*. — 1947. — № 18. — P. 50—60.

4. McLain DL, Kefallonitis E and Armani K (2015) Ambiguity tolerance in organizations: definitional clarification and perspectives on future research. *Front. Psychol.* 6:344. doi: 10.3389/fpsyg.2015.00344

5. Stanley Budner, N.Y. (1962), Intolerance of ambiguity as a personality variable. *Journal of Personality*, 30: 29-50. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1962.tb02303.x>

*Науковий керівник: Ельвіра ЛУЗІК,
д-р. пед. наук, професор*

УДК 159.9:922. (043.2)

Дар'я МУРЕНКО

Національний авіаційний університет, м.Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНИХ СТАНІВ У ЖІНОК РАНЬОГО ПІСЛЯПОЛОГОВОГО ПЕРІОДУ

Народження дитини – це досвід, який змінює життя. Бути матір'ю захоплює, але також материнство може бути виснажливим і важким. Виникати почуття занепокоєння чи сумніву – це нормально, особливо

якщо ви вперше стали матір'ю. Однак, якщо серед ваших почуттів є надзвичайний смуток або самотність, різкі перепади настрою та часті плачі, у вас може бути післяпологова депресія.

Післяпологова депресія (ППД) – це тип депресії, яка виникає після пологів. Післяпологова депресія впливає не тільки на породіллю. Це також може торкнутися сурогатних батьків та прийомних батьків. Люди відчувають гормональні, фізичні, емоційні, фінансові та соціальні зміни після народження дитини. Ці зміни можуть викликати симптоми післяпологової депресії.

Вагітність та пологи дуже сильний за рівнем переживань, специфічний за комплексом відчуттів період життя жінки. Тому важливо вивчити адаптаційні механізми жінки, які застосовуються після народження дитини і наявні в її сімейному середовищі. Адаптованим вважається та людина, у якої не порушена здатність насолоджуватися життям та психічна рівновага, спостерігається сприятливий стан функціонування психоемоційної сфери. Головна ознака дезадаптованості особистості – переживання тривалих зовнішніх та внутрішніх конфліктів без актуалізації необхідних їх подолання психічних механізмів і форм поведінки. Важливе місце у процесі адаптації до материнства після народження дитини займають емоції, їх ступінь виразності. До зниження рівня адаптації призводять надмірні хвилювання, що супроводжуються сильними негативними емоціями. У цей час активізуються фізіологічні та психологічні процеси пристосування материнського організму до нових умов існування. Тому значуще створення найкомфортніших умов сприяють ефективної адаптації матері до дитини саме після народження. До того ж цей період визначальний не тільки для особистості самої жінки.

Дезадаптація жінок, як відомо, супроводжується післяпологовою депресією, яка охоплює так звані післяпологові «блюзи» або синдром «печалі породіль». Це переважно короткостроковий період, який вимагає лікування. В інших, в більшості випадків, одиноких випадках розвиваються більш тяжкі симптоми депресії, що порушують працездатність, або ж набувають розвитку психопатичних розладів.

Деякі люди соромляться своїх симптомів або вважають себе жахливими батьками через те, що вони відчувають. Післяпологова депресія надзвичайно поширена. Ви не єдина людина, яка відчуває це, і це не означає, що ви погана людина.

Післяпологова депресія може характеризуватися наступними показниками:

- Почуття смутку, нікчемності, безнадійності або провини.
- Надмірне занепокоєння або відчуття нервозності.
- Втрата інтересу до хобі або речей, які вам колись подобалися.

- Зміни апетиту або відсутність їжі.
- Втрата енергії та мотивації.
- Проблеми зі сном або постійне бажання спати.
- Плач без причини або надмірно.
- Труднощі мислення або зосередження.
- Думки про самогубство або бажання померти.
- Відсутність інтересу до вашої дитини або відчуття тривоги навколо неї.

Депресивні матері втрачають інтерес до дитини, перестають доглядати за нею, їх дратує дитячий плач. Іноді спостерігаються панічні страхи, тривога перед виходом з дому, надмірна турбота про власне здоров'я і здоров'я дитини.

Післяпологова депресія може тривати від двох до шести місяців, хоча описані випадки затяжного перебігу тривалістю один рік і довше.

Список літератури

1. Михайлов Б. В. Стратегічні шляхи розвитку медичної психології та психотерапії в Україні. Проблеми медичної науки та освіти. 2006. № 2. С.5-7.

2. Шпатаковська Г. В. Дослідження психоемоційного стану жінок у період адаптації до вагітності. Вісник Одеського національного університету ОНУ імені І. І. Мечнікова. Одеса: Астро-принт, 2009. Том 14, Вип. 18: Порівн. "Психологія".

3. Сіласва А.В. Психологічні та генетичні фактори виникнення депресії в період вагітності та після пологів. Матеріали ІХ міжнародної науково-практичної конференції. Психологія та соціологія. Publishing house "Science and education". Прага, 2013. С. 26-29.

*Науковий керівник: Леся ХОМЕНКО-СЕМЕНОВА,
канд. педаг. наук, доцент*

Вероніка ПАЗЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

ВНУТРІШНІЙ ГОЛОС ЯК ДОПОМІЖНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ПСИХІКИ

Нас оточує колоритний світ слів, спілкуючись з іншими людьми та з собою, ми вербально передаємо свої почуття та думки, за допомогою слів. Відсторонюючись, від того, що коїться, наш мозок продовжує в нашій свідомості розмову, а ми в свою чергу її підтримуємо. Внутрішній голос – це механізм завдяки, якому ми можемо стимулювати себе на відважні кроки, з мотивувати себе на роботу, зрозуміти, що нам подобається, а що ні, полати за неправильні рішення. Тобто це те, що не втілене, але виникає у вигляді ілюстрації, яка може супроводжуватися звуком в нашій голові та передує діям та вчинкам [2].

Паралельно з емоційним розвитком формується і вербальний розвиток ще у ранньому дитинстві. Внутрішній голос бере участь у створенні «Я» з дитинства. Діти, розмовляючи з собою, вчаться, контролювати власні емоції, вибудовувати стосунки з батьками та соціумом, від яких отримують настанови, як поводитися. Діти зазвичай починають повторювати інструкції від батьків в голос, але з часом починають внутрішню розмову, що сприяє розвитку творчого мислення, самоконтролю, впевненості, комунікабельності. Тому, якщо дитина веде активну розмову з собою, то це відбувається розвиток психіки [1].

Перед кожним прийняттям рішення ми зазвичай спілкуємося з собою, тобто ведемо монолог. Внутрішній голос є нашим другом, який допомагає нам здійснювати самоконтроль, щоб не діяти імпульсивно в тих чи інших ситуаціях. Таким чином ми захищені від необдуманих поступків [3].

Внутрішній голос може активізуватися під час напружених ситуацій і він може бути безглуздим діалогом із собою, який набиратиме сили і підштовхуватиме на некоректні дії, які можуть нести несподівані наслідки для нас.

Поради, які можна використовувати для приборкання негативних думок:

- 1) Дистанційована розмова з собою. Для того, щоб обдумати досвід звертайтеся до себе на ім'я або використовуйте займенник другої особи «ти». Дані дії зменшують активність мозкових дій, які пов'язані з румінацією і ведуть до більшої ефективності в умовах стресу та зменшення негативних емоцій.

2) Уявіть, що ви можете запропонувати другові. Це є один із способів, щоб осмислити свій досвід з іншого ракурсу, тобто подумайте, щоб ви могли порадити другові, який опинився в такій ситуації як ви.

3) Виконання ритуалу. Виконання ритуалу – це дії в певній послідовності, що наповнюють людину контролем над собою, тоді коли людину тривожить негативний внутрішній голос [1].

Список літератури

1. Ітан Кросс «Внутрішній голос» національний бестселер США. Переклад з англійської Остап Гладкий. Лабораторія, Київ 2021

2. Внутрішній голос. URL: <https://spe.org.ua/blog/tm/vnutrishnii-holos/> (Дата звернення 12.03.2023)

3. Центр сімейної медицини. Навіщо людині внутрішній голос? URL: <https://www.centmed.com/info/blog/50375/> (Дата звернення 13.03.2023)

*Науковий керівник: Анжеліка КОКАРЄВА
канд. пед. наук, професор*

УДК 378:1599.923.2 (043.2)

Анжеліна ПАРАЩЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

РЕФЛЕКСІЯ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

Професійна діяльність практичного психолога пред'являє безліч різних вимог, серед яких – володіння розвинутими професійно значущими якостями (пізнавальними, лідерськими, комунікативними, емоційно-вольовими якостями, морально-психологічною стійкістю, професійно-психологічною готовністю та ін.), досягнення ними гуманістичного, рефлексивного, ціннісного та духовного щабля [1].

Важливу роль в діяльності практичного психолога відіграє рефлексія, що забезпечує здатність оцінювати діяльність із погляду перспектив успіху, корегувати її з урахуванням різних норм, бути відповідальним за ймовірні результати, передбачати її наслідки для себе та оточуючих [2, с. 137-138].

Рефлексія є психологічним механізмом самоаналізу, який здійснюється через внутрішню роботу особистості, спрямовану на осмислення себе, власної поведінки, дій, станів, професійного і життєвого досвіду, подій

тощо. Адже психологу важливо, в першу чергу, навчитися розуміти себе, свої емоції, почуття, потреби та навчитися органічно їх проявляти, щоб краще розуміти інших. Рефлексія сприяє організації спілкування і взаємодії без помилкового сприйняття і розуміння, тобто без спотворення інтерпретації дій і вчинків. Рефлексія допомагає знайти відповідь на важливі запитання, завдяки спогадам людина починає по новому дивитися на ситуацію, приходять розуміння щодо правильності чи неправильності дій. Рефлексія поєднує в собі елементи, що складають професійну самосвідомість й уможливають здатність до освоєння професійних знань, навичок і вмінь, контролю та управління процесом їх засвоєння та ін. Рефлексивна діяльність у практичній діяльності психолога зумовлює постійний рефлексивний аналіз проблемних ситуацій у наданні психологічних послуг різним категоріям населення, розуміння контексту власних дій та клієнтів, критичного оцінювання професійної діяльності та самокорекції подальших цілей тощо.

Рефлексія передбачає генерування інноваційних ідей, самоаналіз рівня професійної готовності й кар'єрних домагань, самооцінку професійної діяльності тощо. Отже, практичний психолог як високоосвічений, конкурентоздатний на ринку праці фахівець, повинен бути мобільним, ініціативним, здатним до вдосконалення власних знань, умінь і навичок, усвідомлення себе як професіонала та власної діяльності.

Список літератури

1. Балахтар В. В. Рефлексія як чинник професійно-особистісного становлення фахівців у сфері соціальної роботи. *Психологічний часопис*, 2018. № 8, Вип. 18. С. Д. Максименко (Ред.). С. 9-23. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України

2. Савчин М., Студент М. Рефлексія як механізм вдосконалення професійної діяльності. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 2002. №2. С. 137-146

*Науковий керівник: Валентина БАЛАХТАР,
д-р. психол. наук., професор*

Марія ПАТРУЛЬ

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОБРАЗУ «Я-ПРОФЕСІЙНИЙ» У СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

У час коли, наша країна переживає найскладніший період та великою ціною платить за свою свободу, в українському суспільстві відбуваються глибокі трансформаційні процеси на всіх рівнях взаємодії. Постійна невизначеність, небезпека, стрес та тривога присутні в житті кожного українця зараз. Особливо гостро це відчуває юне покоління, яке і без того легко піддавалося різним процесам дезадаптації.

Неможливість побудувати плани та постійна залежність від зовнішніх (часто небезпечних) факторів призводить до негативної трансформації образу «Я-майбутній» у здобувачів вищої освіти. Феномен «Я-майбутнє» виступає як мета, як візуалізація майбутньої дійсності та як компонент системи «Я» особистості. Людина, яка активно представляє своє майбутнє, впевнена в ньому, оцінює його позитивно, здатна більшою мірою приймати виклики сьогодення. І чим актуальнішою є потреба конкретного образу «Я-майбутній», тим активніше і швидше відбувається процес його становлення. І відповідно, чим менш затребуваний компонент образу Я, тим більше він піддається витісненню. Неприйняття образу «Я-майбутнє» більшою мірою здатне порушувати гармонію образу «Я», а значить, знижувати адаптивність особистості, її здатність до самореалізації та відповідно до професійного становлення.

Вивченням аспектів професійного становлення займалися ряд зарубіжних та вітчизняних науковців Т.В. Кудрявцев, Є.О. Клімов, Е.Ф. Зеєр, Л.М. Мітіна, А.О. Деркач, В.Г. Зазикін, А.К. Маркова, О.М.Кокун. Професійне становлення – це формування професійної спрямованості, компетентності, соціально значущих та професійно важливих якостей і їх інтеграція, готовність до постійного професійного зростання, пошук оптимальних прийомів якісного і творчого виконання діяльності у відповідності до індивідуально-психологічних особливостей людини [1, с. 9].

Теоретичний аналіз змістовних та структурних особливостей образу «Я» здобувачів вищої освіти дозволяє припускати, що одним з важливих психолого-педагогічних умов його становлення у процесі освіти у закладі вищої освіти може виступати цілеспрямований розвиток системи уявлень здобувачів про себе як суб'єкт професійної діяльності, тобто уявлення себе як «Я-професіонал».

Під образом «Я-професіонал» маємо на увазі систему установок особистості на себе у проєкції професійної діяльності (С.О.Клімов, В.І. Осьодло). Образ «Я-професіонал» - це динамічна система уявлення професіонала про себе як про суб'єкта професійної діяльності. Образ «Я-професіонал» є складним особистісним утворенням, що формується під впливом професійного середовища і активної участі суб'єкта в професійній діяльності.

Розвиток образу «Я-професіонал» може спостерігатися в динаміці професійного становлення майбутнього фахівця, а також при психологічному супроводі процесу навчання. Одним з таких методів може бути система спецкурсів. Психологічний супровід професійного становлення фахівця у закладах вищої освіти представляється дуже перспективним напрямом. Недостатньо сформувати у майбутнього професіонала лише систему необхідних професійних знань, шляхом оволодіння навчально-професійною діяльністю. Найбільш важливими компонентами психологічного супроводу є формування реального уявлення про професію, становлення ціннісних уявлень мотиваційної готовності до професійної діяльності, моделювання образу себе як професіонала, знайомство із завданнями майбутньої професійної діяльності.

Список літератури

1. Алексеева Т.В. Психологічні особливості уявлень студентів ВНЗ про відповідальність у процесі професійного становлення / Т.В. Алексеева // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України / За ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. — Вип. 23. — Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2014. — С. 19-31.

2. Кокун О.М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Моно-графія. – К.: ДП "Інформ.-аналіт. агенство", 2012. – 200 с.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ У СТОСУНКАХ ОСІБ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ

У нашій час питання емоційної залежності є досить актуальним, так як, все більше число особистостей починають будувати стосунки в юнацькому віці. Прагнення емоційної близькості є частиною здорових партнерських стосунків, проте, це також може вказувати на залежність, якщо людина почувається вразливою і нещасною без об'єкта прив'язаності і не може перебувати на самоті. Проблема емоційної залежності має велике прикладне значення, бо залежність, що нерідко виникає між партнерами у процесі любовних відносин, значно ускладнює їх та негативно впливає на розвиток особистості, формування сценарію життя, кар'єрне та професійне зростання, психічне та соматичне здоров'я. Щоб детальніше розібратись в даній темі було проведене дослідження на виявлення емоційної залежності.

Для проведення були обрані такі психодіагностичні методики як, тест на виявлення любовної залежності (за О.Ю. Єгоровим), тест Трикутник Карпмана та методика самооцінки психічних станів Г. Айзенка. Психологічна база досліджування склала 16 осіб (8 пар). Вік респондентів – від 17 до 21 років.

Використання опитувальника на виявлення любовної залежності (за О.Ю. Єгоровим) дозволило визначити, що у 12,5 % дівчат виявлено висока ймовірність до залежної поведінки, у 50,0% можлива, а 37,5 % опитаних дівчат демонструють мало залежну модель поведінки, це свідчить про переважання адекватних способів взаємодії з партнером.

З опрацьованих даних групи хлопців - 37,5% виявлено високий рівень любовної залежності, у 25,0% - можлива любовна залежність, в той же час, у 37,5% – ознаки залежності не виявлено. Отже, за результатами методики на виявлення любовної залежності було визначено, що до емоційної залежності більше схильні опитувані чоловічої статі.

Для виявлення у респондентів моделі взаємин у стосунках було використано методику на визначення ролі за трикутником Карпмана. Для 37,5 % опитуваних дівчат характерно мати комплекс жертви, 37,5 % – виконують роль рятівника в стосунках та 25,0 % – переслідувачі. З даних опитуваних чоловічої статі, ніхто з респондентів не проявляє комплекс жертви, проте 62,5 % – виконують роль рятівника в стосунках та 37,5 % – переслідувачі.

Методика Г. Айзенка дозволила нам прослідкувати характеристику психічних станів у людей які мають емоційну залежність. Для дівчат які мали високий рівень любовної залежності характерним був середній рівень усіх пунктів тестування: тривожності, фрустрації, агресивності та ригідності. Для хлопців, які мали високий рівень любовної залежності був характерний низький рівень фрустрації та середній рівень тривожності, агресивності й ригідності. На нашу думку, основними причинами розвитку любовної залежності виступають: незадоволеність своїм життям, низька самооцінка, внутрішній конфлікт, нелюбов з боку батьків.

Незалежно від статі, емоційна залежність – це страждання, так як реалізувати свої потреби через іншу людину в повному обсязі не можливо. Коли особистість починає покладатися виключно на іншу людину або коли "потребує" присутності іншої людини для того, щоб відчувати себе живою, отримати визнання, а також усвідомити власну цінність і значимість, дана модель поведінки з часом перетворюється на сильну залежність і нездорову прихильність. Згодом такі стосунки починають завдавати болю та руйнують індивідуальність, яка у юнацькому віці має пік розвитку.

Список літератури

1. Патрушева Л. О. Психологічні механізми та структура поведінки особистості схильної до любовної адикції : кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» : спец. 053 «Психологія» / Л. О. Патрушева ; ЧНУ ім. Петра Могили. – Миколаїв, 2022. – 86 с.

2. Широка А. О., Брух І. І. Психологія і особистість : наук. журнал / Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України ; Полтав. нац. пед. ун-т імені В. Г. Короленка. Київ ; Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2021. Вип. 2 (20). С. 143-158.

*Науковий керівник: Наталія ПРОСКУРКА,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159.96 (043.2)

Аліна РИМАРЧУК

Національний авіаційний університет, Київ

РОЛЬ КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ У ПОДОЛАННІ СТРЕСУ У СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

Актуальність дослідження полягає у встановленні взаємозв'язку між різними видами копінг-стратегій та стресом серед студентів. Адже

застосування адаптивних копінг-стратегій може сприяти покращенню якості життя у юнацькому віці, пошуку нових ресурсів для психологічної підтримки студентів та вказати на нові напрями дослідницької діяльності.

Вибірка та база проведення дослідження. Дослідження проводилось на базі Національного авіаційного університету в м. Київ. В ньому взяли участь 25 студентів-психологів 3 курсу.

Характеристика методик: 1. «Способи копінг-поведінки» Р. Лазаруса. Тест призначений для визначення способів подолання труднощів у різних сферах психічної діяльності, копінг-стратегій. Досліджуванам пропонується 50 тверджень, які згруповані у 8 шкал. Ці твердження стосуються поведінки людини у тяжких життєвих ситуаціях. 2. Шкала PSM-25 Лемура-Тесье-Філіон призначена для вимірювання феноменологічної структури переживань стресу. Мета - вимір стресових відчуттів в соматичних, поведінкових і емоційних показниках. Респондентам пропонується ряд тверджень, їм потрібно оцінити свій стан за останній тиждень за допомогою 8-бальної шкали.

Результати дослідження. Було виявлено, що у респондентів діагностовано високий рівень копінг-стратегій «Самоконтроль» та «Позитивна переоцінка». Хоч ці стратегії й відносять до конструктивних, проте їх високий рівень може свідчити про те, що студенти зараз знаходяться в стресовій ситуації. У більшості студентів було діагностовано високий рівень шкали «Втеча/уникання». При виразній перевазі стратегії уникнення можуть спостерігатися неконструктивні форми поведінки у стресових ситуаціях. Низький рівень було виявлено за такими шкалами: «Прийняття відповідальності» та «Дистанціювання».

Результати, отримані за методикою «Шкала психологічного стресу PSM-25» показали, що у 32% респондентів високий рівень стресу. Такі показники можуть бути обумовлені тим, що діагностика проводилась під час навчання, незадовго до початку сесії.

Кореляційний аналіз допоміг встановити наявність значимих прямих зв'язків стресу з копінг-стратегіями «Дистанціювання» ($r=0,456$) та «Втеча» ($r=0,541$). Отже, можемо сказати, що вони не допомагають з подоланням стресу, адже при вираженій перевазі стратегії «Дистанціювання» можливе знецінення власних переживань та недооцінка значущості проблемної ситуації. При застосуванні ж стратегії «Втеча» можуть спостерігатися повне ігнорування проблеми, пасивність, нетерпіння та спалахи роздратування.

Також, було встановлено, що стрес обернено пов'язаний з копінг-стратегіями «Пошук соціальної підтримки» ($r=-0,408$) та «План вирішення проблеми» ($r=-0,434$). Тобто студенти краще справляють із стресом, коли можуть поділитися з кимось своїми переживаннями та отримують

підтримку від інших людей або за рахунок цілеспрямованого аналізу ситуації та вироблення стратегії вирішення проблеми.

Отримані результати можна застосовувати в роботі психолога з юнаками та дівчатами з метою формування адаптивних копінг-стратегій в стресових ситуаціях.

Список літератури

1. Карамушка Л. М., Снігур Ю. С. Копінг-стратегії: сутність, підходи до класифікації, значення для психологічного здоров'я особистості та організації. Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології імені ГС Костюка НАПН України, 2020, 55.1: 23-30.
2. Липчанський В. О., Бобочка Т. В. Психологічна профілактика стресів в студентському середовищі. 2016. С. 26-27.
3. Степаненко Л. В. Копінг-стратегії та психологічний захист як механізми саморегуляції особистості. Теорія та практика сучасної психології. 2017. 234 с.
4. Хаустова О.О. Психосоматичні маски тривоги. Український медичний часопис. 2019. №4.

*Науковий керівник: Тетяна ВАШЕКА,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159.923.2:37.091.12-051(043.2)

Анастасія РОЖКО

Національний авіаційний університет, Київ

ГЕНДЕРНІ ВІДМІННОСТІ ВЧИТЕЛІВ У ПРАГНЕННІ ДО САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ

Умови розвитку всіх сфер сучасного життя передбачають впровадження в суспільну практику ідеї гендерної рівності. Досягнення такої рівності можливе, якщо гендерна соціалізація буде спиратися на відповідні світоглядні поняття, соціальні гендерні стосунки.

Аналіз моделі сучасного вчителя з гендерного підходу показує, що суворе дотримання статеворольових чоловічих чи жіночих ролей, які мають як сильні, так і слабкі сторони, накладає обмеження на професійну діяльність. Якостями, необхідними для успішного вчителя сьогодні, повинні бути лідерські якості, що вимагає поєднання взаємопов'язаних позитивних проявів маскулінності (прагнення до досягнення мети, наполегливість, енергійність, організаторські здібності, схильність до лідерства тощо) і фемінності (ширість, співпереживання, емоційність,

розвинене мовлення тощо). Тобто гендерна характеристика вчителя розглядається як андрогінна. Педагоги цього типу, незалежно від статі, виявляють поведінкову гнучкість, мотивацію до досягнення, володіють різноманітним репертуаром соціальних ролей: менеджер, організатор творчих справ, учитель, вихователь, наставник [2].

За даними Навчального порталу Міжнародного інституту освітнього планування ЮНЕСКО (2020), на керівних і управлінських посадах у школах у всьому світі вищий відсоток чоловіків, ніж серед викладачів. Жінки, як правило, займають керівні посади в початкових або невеликих школах, а не у великих середніх або вищих навчальних закладах. Значна перевага жінок у школі має великий вплив на вибір професії вчителя, якій віддають перевагу переважно дівчата. Відсутність жіночого лідерства може негативно вплинути на справедливість у навчанні [1].

Ткалич М. досліджуючи поняття гендерного підходу до особистісно-професійного розвитку персоналу, професійної самоактуалізації співробітників організацій, прийшла до висновків, що реалізація гендерного підходу в організаційній психології та практичній діяльності організацій дає можливість чоловікам і жінкам оцінити власні професійні можливості й прагнення, визначити перспективи професійної життєтворчості, активізувати особистісні та професійні ресурси для вибору суб'єктивних стратегій самореалізації та оптимізації міжособистісних і міжгрупових взаємин [4].

Моргун Я. провів аналіз якісних відмінностей у характеристиках і параметрах самоактуалізації жінок і чоловіків та підтвердив власне припущення щодо опосередкування психологічних процесів та феноменів гендерними чинниками. Гендерні відмінності у самоактуалізаційних патернах відображають різну значимість життєвих сфер, відмінності у ієрархія мотивів, рівно як і різні механізми планування і реалізації сценаріїв майбутнього. Це, у свою чергу, зумовлює диференціацію процесів самовизначення особистості як на змістовному (когнітивному), так і на поведінковому рівнях [3].

Отже, гендерні відмінності вчителів посідають чільне місце в структурі досліджень самоактуалізації, що пов'язане з теоретичною і практичною значущістю проблеми. Гендер виступає соціокультурним конструктом в процесі самоактуалізації вчителя, який визначає суспільно прийняті норми і моделі поведінки жінок і чоловіків.

Список літератури

1 Братаніч Б. В. Самоактуалізація особистості та освіта / Б. В. Братаніч, І. Г. Ільченко // ФПО. – 2021. – №2. – с. 13

2. Москальова Я. Ю. Педагогічні умови саморозвитку майбутнього вчителя у процесі професійної підготовки / Я. Ю. Москальова // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2020. – Вип. 38. – С. 243

3. Моргун Я. І. Гендерно зумовлені психологічні особливості кар'єрного самовизначення особистості [Текст] : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Ярослав Ігорович Моргун; наук. кер. Т. В. Говорун; Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського. – Одеса, 2013. – 225 с.

4. Ткалич М. Г. Гендерно-орієнтовані технології розвитку професійної самоактуалізації персоналу: розробка тренінгової програми / М. Г. Ткалич, Д. О. Шутько // Організаційна психологія. Економічна психологія. - 2017. - № 4. - С. 93-98. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ophep_2017_4_14

*Науковий керівник: Любомира ТЯГУР,
PhD (Психологія)*

УДК 343.346:8:004 (043.2)

Ольга РУДЯКА-ПЕТРИЧЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

КІБЕРБУЛІНГ: СУЧАСНА ПРОБЛЕМА ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ КОМУНІКАЦІЙ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Кібербулінг - це серйозна проблема в сучасному світі, пов'язана з використанням технологій та інтернету. Проблематика дослідження впливу кібербулінгу на психічне здоров'я людей у глобалізованому світі стає все більш актуальною. Розповсюдження цифрових технологій та соціальних мереж зумовлює появу нових форм електронного насильства, які можуть негативно впливати на психічне здоров'я особистості. Кібербулінг - одна з них, і ця проблема набуває все більшої актуальності серед дослідників та фахівців у галузі психології та соціальної роботи.

Проблематика полягає в тому, що кібербулінг може мати різні наслідки для психічного здоров'я людей, зокрема для дітей та підлітків, які є особливо вразливими групами. Негативний вплив кібербулінгу може бути виявлений на різних рівнях, включаючи емоційний, поведінковий та когнітивний.

Дослідження впливу кібербулінгу на психічне здоров'я людей в глобалізованому світі є важливим завданням для науковців, фахівців та

практиків у галузі психології та соціальної роботи. Результати досліджень можуть стати основою для розробки програм та стратегій для запобігання кібербулінгу та захисту психічного здоров'я людей.

Виявлення чинників, що сприяють появі кібербулінгу, може допомогти з'ясувати причини та запобігти йому. Серед таких чинників можна виділити: відсутність виховання та свідомості про це явище, низький рівень емоційної інтелігентності, відсутність соціальних навичок, технічні можливості та анонімність в Інтернеті, відсутність етики та моральних принципів, низький самооцінка та ставлення до себе й інших людей тощо.

До основних форм кібербулінгу належать:

1. Викладання образливих або неприємних коментарів під постами у соціальних мережах або на інших веб-ресурсах.
2. Поширення фальшивих чи компрометуючих інформаційних повідомлень про людину в Інтернеті.
3. Психологічний тиск через соціальні мережі або електронну пошту.
4. Надсилання неприємних, образливих або погрозових повідомлень через інтернет.
5. Використання фотошопу або інших програм для віртуального знущання над фотографіями та відео.
6. Використання сторонніх ресурсів для віртуального насильства та підбурювання до агресії.
7. Шантаж через розміщення компрометуючої інформації в Інтернеті.
8. Надмірна критика, погрози, ставлення з приниженням, дискримінація на основі статі, національності, релігії тощо.

Виявлення різноманітних форм кібербулінгу може допомогти в розумінні впливу цього явища на жертв та розробці ефективних способів боротьби з ним.

Кібербулінг може мати серйозний вплив на психіку та поведінку людей. Це може проявлятися у вигляді стресу, тривоги, депресії, погіршення самопочуття, психосоматичних симптомів, зниження самооцінки, відчуття відчуженості та неприйнятності у групі, а також у погіршенні навчальної успішності та зниженні соціальної активності.

Діти та підлітки, які стають жертвами кібербулінгу, можуть також проявляти агресивну поведінку, що може призвести до конфліктів з ровесниками та дорослими. Також може відбутися зміна поведінки у вигляді зменшення соціальних контактів, збільшення часу, проведеного в Інтернеті, а також збільшення ризику погіршення фізичного здоров'я.

Тому дослідження впливу кібербулінгу є важливим завданням для науковців, педагогів та психологів. Для попередження негативних наслідків кібербулінгу необхідно розробляти та впроваджувати програми психологічної підтримки та виховання соціальної компетентності у дітей та підлітків, а також підтримувати взаємодію з батьками та вчителями.

Існує кілька заходів, які можуть допомогти запобігти та боротися з кібербулінгом:

1. Повідомлення про кібербулінг: важливо розповісти людям про існування цього явища, дати інформацію про наслідки кібербулінгу та навчити впізнавати його ознаки.
2. Контроль за використанням Інтернету: батьки, вчителі та інші дорослі повинні контролювати використання Інтернету дітьми та підлітками, встановлюючи правила щодо часу користування, типів сайтів, які можна відвідувати та ін.
3. Виховання соціальних навичок та емоційної інтелігентності: важливо навчити дітей та підлітків вмінню ефективно спілкуватися, розвивати емпатію та розуміння інших людей.
4. Підтримка позитивного спілкування: варто пропагувати позитивне спілкування, допомагати дітям та підліткам встановлювати здорові стосунки та вчити їх розв'язувати конфлікти мирним шляхом.
5. Встановлення правил щодо використання Інтернету та соціальних мереж: батьки та вчителі можуть встановлювати правила щодо використання Інтернету та соціальних мереж, наприклад, забороняти відвідування певних сайтів, обмежувати час користування Інтернетом та інші.

Боротьба з кібербулінгом - це завдання не тільки батьків та вчителів, але й суспільства в цілому. Потрібно активно пропагувати та впроваджувати заходи щодо запобігання кібербулінгу.

Різноманітні форми кібербулінгу, такі як використання соціальних мереж, електронної пошти, текстових повідомлень, онлайн-ігор тощо, демонструють необхідність вжиття заходів для запобігання та боротьби з цією проблемою.

Важливо пам'ятати, що кібербулінг є серйозною проблемою, яка потребує уваги та дії з боку суспільства в цілому. Запобігання кібербулінгу та захист людей, особливо дітей та підлітків, від його наслідків повинні бути невід'ємною частиною нашої повсякденної практики використання документно-інформаційних комунікацій. Заходи боротьби з кібербулінгом можуть допомогти створити безпечне та дружнє оточення для дітей та підлітків, де кожен може бути поважаний та захищений.

Список літератури

1. Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2018). Інформаційний бюлетень про кібербулінг: Поширені причини кібербулінгу. Дослідницький центр кібербулінгу.
2. Ковальські, Р. М., Джуметті, Г. В., Шредер, А. Н. та Латтаннер, М. Р. (2014). Знуцання в цифрову епоху: Критичний огляд та мета-аналіз досліджень кібербулінгу серед молоді. Психологічний вісник, 140(4), 1073-1137.
3. Національна рада з питань запобігання злочинності. (n.d.). Кібербулінг. Отримано з <https://www.ncpc.org/topics/cyberbullying/>
4. Пачін, Д. В., та Хіндуджа, С. (2019). Запобігання кібербулінгу: Політичні рекомендації, засновані на дослідженнях, щодо зменшення переслідувань в Інтернеті. Національна академія преси.
5. Сміт, П. К., Махдаві, Я., Карвальо, М., Фішер, С., Рассел, С. та Тіппетт, Н. (2008). Кібербулінг: Його природа та вплив на учнів середньої школи. Журнал дитячої психології та психіатрії, 49(4), 376-385.
6. Translated with www.DeepL.com/Translator (free version)
*Науковий керівник: Леся ХОМЕНКО-СЕМЕНОВА,
канд. педаг. наук, доцент*

УДК 159.947:159.9-057.875(043.2)

Ольга СЕМЕГЕН

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВОЛЬОВОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ СТУДЕНТІВ ПСИХОЛОГІВ

Регуляція своєї поведінки і діяльності, в тому числі емоційних та вольових процесів, є однією з основних функцій психіки, особливо важливих для людини як розумної соціальної істоти. Воля і емоції відображають навколишній світ та спрямовані на засвоєння знань, умінь і навичок. Сутність волі полягає у свідомій організації та саморегуляції людиною своєї поведінки та діяльності, вона спрямована на цілеспрямоване подолання особистістю труднощів на шляху до досягнення певної мети.

Процес вольової саморегуляції будується на принципах релаксації, візуалізації та самонавіювання. Процес релаксації допомагає відновити роботу організму на фізичному та психічному рівнях, створити умови для мобілізації пізнавальних процесів. Візуалізація допомагає аналізувати отриману від різних систем організму інформацію і створити образ, мету.

Самонавіювання вже полягає в наданні підтримки самому собі, створенні мотиваційних сил для ефективного подолання труднощів на шляху до поставлених цілей. [2]

Рівень оволодіння власною поведінкою і діяльністю залежить від таких аспектів, як наполегливість та самовладання. Наполегливість характеризує силу намірів людини, вона властива працездатним та цілеспрямованим людям. Однак, надмірна наполегливість може привести до втрати гнучкості, а недостатня – до лабільності і непослідовності. Контроль емоційних реакцій та станів визначає самовладання. Високий рівень цього показника властивий стійким, спокійним і впевненим людям, які, однак, часом схильні до самообмеження і перенавантаження. За відсутності достатнього самовладання людина стає спонтанною та імпульсивною у своїх діях, вразливою і образливою. [1]

Для дослідження особливостей вольової саморегуляції студентів психологів нами була застосована методика А.В. Зверькова та Є.В. Ейдмана «Дослідження вольової саморегуляції», яка дозволяє визначити рівень наполегливості та самовладання, що є складовими вольової саморегуляції та виокремити імовірні поведінкові характеристики. Результати дослідження серед студентів психологів показали, що з двадцяти респондентів 35% мають високий рівень, 5% середній рівень та 60% низький рівень вольової саморегуляції. Наявність у більшості респондентів низького рівня вольової саморегуляції свідчить про те, що опитані - чуттєві особи, емоційно нестійкі, ранимі, невпевнені у собі, загальний фон активності знижений, їм властива імпульсивність і нестійкість намірів. Це може бути пов'язано як із незрілістю, так і з вираженою витонченістю натури, яка не підкріплена здатністю до рефлексії і самоконтролю.

Отримані результати за наступною шкалою «Наполегливість» розподілилися наступним чином: у 20% респондентів був отриманий високий рівень, у 25% респондентів середній рівень, а у 55% низький рівень вираженості. Відповідно до отриманих даних наполегливість у студентів психологів розвинена в цілому на низькому рівні, а середній та високий рівень був майже у однаковій кількості респондентів. Можемо припустити, що на отримані результати ймовірно вплинуло емоційне виснаження студентів під час дослідження, яке збіглося з екзаменаційною сесією та на тлі цього зниження активності та підвищення втоми. Одночасно 35% студентів психологів показали високий рівень за шкалою «Самовладання», 45% середній рівень та 20% низький рівень, відповідно. Враховуючи змістове наповнення шкали «Самоконтроль», яке полягає у відображенні рівня вільного контролю емоційних реакцій і станів, можемо

дійти до висновку, що більшість студентів впевнені у собі, готові до сприйняття нового та готові до нового та неочікуваного.

Отже, вольова саморегуляція забезпечує цілеспрямованість та вмотивованість особистості, розвиток адекватних реакцій на стресові фактори та здатність їх використовувати у процесі своєї життєдіяльності, зокрема у навчанні. Таким чином, розвиток вольової саморегуляції сприяє кращому процесу навчання та професійному становленню студентів психологів, допомагає визначитися з цілями та долати перешкоди.

Список літератури

1. Гринців М. Саморегуляція як компонент професійної підготовки майбутнього фахівця. Актуальні питання гуманітарних наук. 2013. Вип. 4. С. 238-245. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2013_4_31.

2. Царькова О.В. Методи емоційно-вольової саморегуляції психологічного стану студентів. Збірник наукових праць. Психологічні науки. 2013. Том 2. Випуск №10(91). С. 316-320. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/files/64.pdf>

*Науковий керівник: Наталія ДЕМЧЕНКО,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 159:332 (043.2)

Оксана СІРАК-КОНДРАТЬЄВА

ДЗВО «Університет менеджменту освіти», Київ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ПРЕДСТАВНИКІВ СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ У КОНТЕКСТІ ЗРУШЕНЬ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах переходу при постійній змінюваності моделей господарської діяльності, ведення бізнесу, зрушення повністю створених роками моделей роботи підприємств, Україна та бізнес постали перед новими викликами, які випробовують на міцність економіку, що було спричинено воєнним станом та глобальною економічною кризою в світі. На сьогодні, як ніколи трудовий потенціал відіграє вирішальну роль у визначенні майбутнього країни. У контексті викликів глобалізації актуалізується пошук нових парадигм соціального розвитку [1], особливої значущості набувають проблеми професійного становлення особистості, розвитку її творчого потенціалу

Перед сучасним бізнесом саме зараз постає завдання максимально створити умови для запобігання повного падіння економіки держави і

сприяння розвитку, забезпеченню ефективної та безперервної роботи економіки держави у період війни та післявоєнний період відновлення. Основою бізнесу, її базою є люди. Від їх індивідуальності, особистих якостей, здатності відновлюватись у таких кризових умовах і залежить відновлення економіки України. Саме керівники, власники бізнесу опинилися не в стандартній для себе ситуації, коли розвиток економічних подій не передбачувальний, коли проектування не допомагає, коли економічні чинники не працюють. Ризик психічного перевантаження в управлінській діяльності, його причини та наслідки унеможливають вирішення питання успішного керування бізнесом.

На особливу увагу заслуговують психологічні аспекти та виявлення проблем управління персоналом середнього бізнесу в екстремальних, кризових ситуаціях, що потребує від представників менеджменту розуміння сутності, причин виникнення стресу, факторів, які зумовлюють його перебіг. Це сприятиме розумінню організаційних питань у роботі з особистістю, що зазнала стресових навантажень. Менеджери середнього бізнесу задля вдалої роботи мають бути обізнаними з особливостями взаємодії з персоналом в кризових станах, опанувати вміннями налагодження стосунків, використовуючи індивідуальний підхід. Тому варто звертати увагу не лише на економічні та адміністративні фактори розвитку власного бізнесу, але й на соціально-психологічні методи відновлення персоналу. При цьому важливим для розуміння людської спроможності до психологічної позитивної адаптації в кризових обставинах є набуття резиліентності менеджментом організації як їх здатності впоратися зі складними життєвими подіями та відновлюватися після труднощів чи стресу

Резилієнс є процесом ефективного подолання негараздів, що не визначається тільки рисами особистості, а включає увагу, мислення і поведінку бізнесмена.. Представники середнього бізнесу, як і кожен громадянин, не можуть змінити факту, що у нашому житті, бізнес середовищі трапляються стресові події чи ситуації, але кожен може навчитися змінювати свою відповідь на них.

Отже, психологічний вимір представників середнього бізнесу у контексті зрушень бізнес-середовища та економічної діяльності є складним і багатовимірним феноменом, що потребує подальшого поглибленого вивчення

Список літератури

1. Саух Ю.П. Освіта впродовж життя у контексті тектонічних зрушень у бізнес-середовищі та нових моделей економічної діяльності,

Збірник наукових статей: *Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи*, Київ, 2018, с.48.

2. Лазос Г. П. Резильєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень. *Актуальні проблеми психології*. Том 3.: Консультативна психологія і психотерапія. Вип. 14, С. 28-29. Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України; Вінниця, ФОП Рогальська І. О., 2018. Вип. 14.

3. Лазос Г.П. Теоретико-методологічна модель резильєнтності як основи побудови психотехнології її розвитку, Організаційна психологія. Економічна психологія. Вип.№ 2-3 (17), 2019, С.1. Режим доступу: <https://doi.org/10/31108/2.2019.3.17.9>.

4. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резильєнс, посібник з проведення тренінгу .[Н. Гусак, В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін, А. Максименко, С. Богданов, О. Бойко ; за заг. ред. Н. Гусак]; Нац. ун-т «Києво- Могиллянська академія». Київ: НАУКМА, 2017. 174 с.

*Науковий керівник: Валентина БАЛАХТАР,
д-р. психол. наук., професор*

УДК 378.091.3:159.9-051]:159.964.21(043.2)

Інна СТЕПАНЕНКО

*Український державний університет
імені Михайла Драгоманова, Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ ДО РОБОТИ З ВНУТРІШНІМИ КОНФЛІКТАМИ ТА СОРОМ'ЯЗЛИВІСТЮ

На сьогоднішній день в практичній психології все частіше зустрічаються запити пов'язані з сором'язливістю та внутрішніми конфліктами, які потребують психологічного втручання.

Проблема виникнення сором'язливості та внутрішніх конфліктів особистості була предметом дослідження багатьох науковців. Так, дослідженням сором'язливості займалися Ф. Зімбардо, К. Ізард М. Кляйн, П. Пілконіс та ін., внутрішні конфлікти вивчались С. Герасіною, Т. Гущиною, О. Донченко, Г. Дубчаком, Т. Титаренко.

Ф. Зімбардо зазначав, що сором'язливість має свій вплив на особистість в контексті широкого кола психологічних проявів – від легкого знякочіння, виникаючого під час спілкування з іншими людьми, до

травмуючої тривожності, яка може спричинити виникнення внутрішнього конфлікту [3].

К. Ізард розглядав сором'язливість як властивість, яка обмежує особистість в індивідуальному та соціальному розвитку і має позитивні та негативні компоненти прояву. Якщо позитивні компоненти сором'язливості можуть виконувати адаптивні функції, то негативні її компоненти мають тісний взаємозв'язок з внутрішньою конфліктністю, депресією та тривожністю [4].

На думку С. Герасіної внутрішній конфлікт являє собою зіткнення інтересів та потягів особистості, що виникає за умови їх зразкової паритетності й значущості, але різної спрямованості [1].

Г. Дубчак [2] говорив про існування зовнішніх та внутрішніх факторів, які прямо або опосередковано впливають на переживання внутрішніх конфліктів. До зовнішніх автор відносить умови життєдіяльності, що формують середовище в якому здійснюється діяльність; до внутрішніх – особистісні властивості, які обумовлюють якість переживання внутрішніх конфліктів (тривалість, інтенсивність, глибина поширення).

Сором'язливість та внутрішні конфлікти являють собою складні психологічні утворення особистості, які потребують психологічного втручання з боку кваліфікованого психолога-практика. Особливістю підготовки студентів-майбутніх психологів до роботи з такими запитами є першочергове визначення самоствавлення, локусу контролю та мотиваційної спрямованості самих студентів.

Психологічна робота з сором'язливістю та вирішенням внутрішнього конфлікту відбувається через специфіку розвитку різних особистісних сфер, якостей і властивостей особистості. Так, оптимізувати внутрішні ресурси можливо завдяки прагненню до самопізнання та свідомого прийняття внутрішніх конфліктів; гармонізувати емотивну сферу – зняттям емоційної напруги, підвищенням почуття впевненості в собі; когнітивну сферу – усвідомленням власної мети та набуттям навичок адаптивної поведінки у складних емоційних ситуаціях.

Отже, в підготовці майбутніх психологів до роботи з сором'язливістю та внутрішніми конфліктами, особливу увагу потрібно приділяти особистості студента-психолога, з урахуванням його внутрішнього ресурсу, рефлексії, здатності до фрустрації та комунікативної лабільності.

Список літератури

1. Герасіна С.В. Психологічні детермінанти виникнення внутрішньоособистісних конфліктів у студентів професійно-навчальних закладів / С.В. Герасіна // Проблеми загальної та педагогічної психології.

Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка. – Т. VIII. – Ч. 9. – 2016. – С. 110 – 115.

2. Дубчак Г.М. Внутрішньоособистісні конфлікти студентів у період навчання у вузі / Г.М. Дубчак. – Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.01. – загальна психологія, історія психології. – Інститут психології ім. Г.С.Костюка АПН України, Київ, 2000. – 180 с.

3. Зимбардо Ф. Як подолати сором'язливість / Ф. Зимбардо ; Пер. с англ. – АЛЬПИНА ПАБЛИШЕР, 2013. – 308 с.

4. Yzard K. Э. Psykholohyia эмotsyi / К. Э. Yzard – SPb.: Pyter, 2011. – 461 s.

УДК 159.942 (043.2)

Єлизавета ХИЛЬКО

Національний авіаційний університет, Київ

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ПРАКТИЧНОГО ПСИХОЛОГА

В умовах сьогодення професія практичного психолога вимагає міцної емоційної стійкості. Наявність високого емоційного інтелекту сприяє психологічному благополуччю як самого психолога, так і його клієнтів.

Емоційний інтелект (ЕІ) – здатність розуму усвідомлювати власні емоції та керувати ними. Виділяють головні складові емоційного інтелекту: оцінка і вираження емоцій; знання про емоції та вміння класифікувати їх; здатність керувати емоціями та здатність приймати рішення на їх основі; самоконтроль [1]; мотивація; самосвідомість, емпатія та навички спілкування [2].

В роботі практичного психолога з клієнтом важливо розуміти його емоційний стан, вміти правильно аналізувати його. Крім того, задля ефективної роботи, варто сприяти тому, щоб клієнт сам навчився розпізнавати свої емоції та правильно їх тлумачити. Високий ЕІ значно покращує роботу психолога, оскільки одною з основних характеристик психолога є емпатія, то це допомагає йому проаналізувати себе та вплив чужих настроїв на своє самопочуття, окрім аналізу станів клієнта. Здатність встановлювати зв'язок своїх емоцій з внутрішніми та зовнішніми подразниками, дуже важлива для психолога, адже кожна людина з якою він працює має той чи інший вплив на нього [3].

Розвинута емпатія часто може викликати надмірну співчутливість до інших людей та зайве відчуття відповідальності за чужі емоції, наче вони належать нам самим. Це не допомагає, а навпаки заважає роботі психолога.

Надмірне співчуття до клієнта може емоційно виснажувати, тому важливо відрізнити свої емоції від чужих, вміти вибудовувати кордони між собою та іншою людиною, і найголовніше – дозволити собі відчувати та прожити емоції якими б вони не були [4].

Варто екологічно проживати свої емоції, вміти працювати з ними, адже не пропрацьовані емоції заважають роботі, так само як і надмірна емпатія. Якщо в першому випадку чужі емоції викликають сильне співчуття, то в другому власні емоції заважають оцінювати проблеми клієнта. Проекція своїх станів на інших не дозволяє точно та коректно описати та проаналізувати проблеми з якими до психолога звернулися [5].

Саме тому, практичному психологу вкрай необхідно розвивати ЕІ, покращувати здатність слухати себе, уважно відноситись до своїх потреб та почуттів. Оскільки практичний психолог у своїй професійній діяльності за допомогою ЕІ може перекладати з емоційної, невербальної мови на більш раціональну, де проявляється здатність приймати рішення і забезпечення доступності цього рішення для самого клієнта, а також концентрувати увагу як свідому, так і підсвідому.

Список літератури

1. Емоційний інтелект 2.0/ Тревіс Бредбері, Джин Гривз; пер. з англ. Павла Миронова - 3-тє видання - М.: Манн, Іванов і Фербер, 2017. - 208 с. (дата звернення: 07.03.2023).

2. Грицюк, І. М. Професія психолога як сфера соціальної реалізації особистості /І.М.Грицюк // Психологія, Всеукраїнська асоціація політичних наук – Луцьк., 2014. – 84-88.

3. Смоляр Л. Що таке емоційний інтелект. /Л.Смоляр// У.П. Життя. URL: <https://life.pravda.com.ua/health/2017/10/15/226957/> (дата звернення: 08.03.2023)

4. Савінова О. Блог психолога : як позбутися “фальшивих” емоцій /О.Савінова// Психологія. 2017. BBC News Україна www-bbc-com.cdn.ampproject.org (Дата звернення: 08.03.2023).

5. Житомирський державний університет ім. Івана Франка. Лекційний курс з основ психокорекції. Принципи побудови спілкування психолога з клієнтом. (дата звернення: 08.03.2023)

*Науковий керівник: Катерина БАЛАХТАР,
PhD (Психологія)*

УДК 159.942(043.2)

Наталія ШАПЕНКО
Національний авіаційний університет, Київ

ЕМОЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ПРОФЕСІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ

Під впливом сучасності кожен індивід повинен вдосконалюватися та пізнавати щось нове. Будь-яка професія чи спеціальність на сьогодні потребує не лише певних фахових компетентностей, а й цілого ряду знань, вмінь та навичок, які дозволяють приймати адекватні рішення, діяти в умовах невизначеності та нестандартних ситуаціях, а також стійко долати професійні виклики на основі результатів інтелектуальної обробки емоційної інформації. Тобто для того, щоб зайняти відповідне становище в соціокультурному середовищі та вільно функціонувати у професійній сфері людині необхідно вміти володіти своїми емоціями.

У сучасному світі важливим детермінуючим фактором професійної діяльності є емоційний інтелект особистості. Розвинений емоційний інтелект може бути показником психологічного благополуччя особистості та успішності її професійної діяльності. Емоційний інтелект визначається як здатність людини розуміти власне ставлення до зовнішнього світу та керувати емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу[1].

В академічних виданнях відзначається, що компетентність означає обізнаність, авторитетність, кваліфікованість, ерудованість індивіда в певному напрямку трудової діяльності, що дозволяє успішно вирішувати необхідні задачі, які становлять сутність цієї діяльності. На думку Я. Раєвської, компетентність – це широке поняття, яке характеризує і визначає рівень професіоналізму особистості, а її досягнення відбувається через здобуття необхідних компетенцій, що становлять мету професійної діяльності особистості [2]. Якщо говорити про поняття емоційна компетентність, то варто зазначити що воно співпадає з розумінням визначення поняття емоційного інтелекту.

Емоційна компетентність є невід'ємною складовою у професійній діяльності особистості. Завдяки набору знань, вмінь і навичок, що лежать в основі емоційного інтелекту та компетентності сформувалася емоційна компетентність, що поєднує в собі саме ці якості. Індивід, що прагне досягти успіху у своїй професійній діяльності починає вдосконалювати власні якості емоційної компетентності. Як зазначає Ю. Гичко, емоційна компетентність пов'язана з емоційним інтелектом. Це є свідченням того,

що емоційний інтелект є інструментом емоційної компетентності, оскільки є ментальною освітою, що проявляється у здатності діяти у згоді із внутрішнім середовищем власних почуттів та емоцій, розуміти міжособистісні стосунки, що відображаються в емоціях. Емоційна компетентність передбачає використання емоцій для підвищення ефективності мислення і поведінки[3].

Аналізуючи складові емоційної компетентності, необхідно вказати, що вони формуються на основі таких індивідуальних властивостей людини певної професійної діяльності як чуйність, толерантність, врівноваженість, рефлексія, тривога, емпатія тощо. Набуття емоційної компетентності є передумовою успіху в професіях, пов'язаних з великою взаємодією з іншими людьми. А отже і важливим чинником професійного становлення майбутніх фахівців різних галузей, зокрема соціономічної сфери.

Високий розвиток емоційної компетентності є показником готовності і здатності особистості гнучко керувати емоційними реакціями, як власними, так і інших людей, відповідно ситуаціям і умовам, що змінюються. Такий результат забезпечується взаємозалежними базовими компонентами конструкту емоційної компетентності: рефлексією, саморегуляцією, емпатією та експресивністю[1].

Для того, щоб людина певної професії могла реалізувати себе як успішний спеціаліст їй необхідно розуміти зміст та вектор дії всіх чотирьох названих компонентів:

1) рефлексія надає особистості можливість визначати, яку емоцію вона відчуває в певний момент, усвідомлювати інтенсивність відчуття цієї емоції та переходити від одної емоції до іншої. Дана складова важлива для розуміння емоцій та впливає на відтворення комунікативних здібностей;

2) саморегуляція — це вміння визначати джерело та причину виникнення емоції, її призначення та можливі наслідки розвитку, ступінь її корисності у різній складності ситуації; відповідно до цього за необхідності знайти спосіб регуляції емоції, керуючи диханням, станом тіла, використовуючи вербальні та невербальні способи керування емоціями та управління внутрішнім діалогом. До цього ж уміння належить здатність викликати у себе емоцію, необхідну у критичній ситуації;

3) експресивність виявляється у вмінні визначати можливу причину виникнення емоції в іншій людині та прогнозувати наслідки її прояву; змінювати емоційний стан іншої людини за допомогою вербальних та невербальних засобів; здатність викликати необхідну емоцію в інших;

4) емпатія становить емоційний відгук людини на переживання інших людей, що проявляється ідентично до того, як переживає конкретна людина.

Вищезазначене доводить, що особистість, яка прагне до покращення своєї професійної діяльності та працює над собою матиме високий рівень розвитку емоційної компетентності. Тобто володітиме вираженими здібностями до розуміння власних емоцій та емоцій інших людей, до управління емоційною сферою, що зумовлює високу адаптивність та ефективність у спілкуванні та професійній діяльності.

Більшість професій потребують наявності у людини емоційної компетентності. Тому професійно-психологічна підготовка є основним шляхом формування та розвитку необхідних емоційних компетенцій у представників різних професій. Основними етапами такої підготовки повинні бути:

1) психологічна освіта щодо розуміння сутності та чинників емоційної компетентності, засобів її розвитку;

2) використання активних методів навчання емоційній компетентності: тренінги, групові дискусії, ділові та рольові ігри, моделювання ситуацій в залежності від виду професійної діяльності;

3) ведення здорового способу життя, оскільки від цього залежить набуття людиною здатності до самоконтролю та саморегуляції, а також стану психологічного благополуччя;

4) проведення діагностики колективу на емоційну компетентність в певній професії.

На сучасному етапі розвитку цивілізованого суспільства емоційна компетентність повинна бути невід'ємним елементом фахової підготовки кожної людини, адже забезпечує подолання внутрішньоособистісних суперечностей та передбачає цілісний і прогресивний розвиток міжособистісної взаємодії між індивідами, зокрема у професійній діяльності. Емоційна компетентність збагачує досвід особистості, сприяє швидкому аналізу критичних ситуацій, що в цілому є критерієм успіху фахівця-професіонала. Тому емоційну компетентність слід розвивати як унікальну здібність, яка проявляється у здатності керувати своїм життєвим шляхом та вмінні реалізувати себе у професійній діяльності.

Список літератури

1. Раєвська Я., Солякова О. Розвиток емоційної компетентності особистості: теоретичний дискурс. *Наукові праці міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія*. Випуск 3 (52). 2021. С. 127-132.

2. Раєвська Я.М., Андрющенко К.О. Вплив емоційного інтелекту на професійну успішність працівників Державної служби зайнятості. *Габітус*. Вип. 25. 2021. С. 108–112.

3. Гичко Ю. В. Емоційна компетентність особистості у психологічному дискурсі. *Вісник Національного університету оборони України*. 2019. № 2 (52). С. 33-40.

*Науковий керівник: Анжеліка КОКАРЄВА,
канд. пед. наук, професор*

УДК 159.92(043.2)

Катерина ШВИДКА

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Мозок людини неймовірний, це загадка для всього людства. Проте навіть його ресурсів недостатньо, щоб аналізувати абсолютно всю інформацію, яка до нас надходить. Один розумний трюк, який використовує людський мозок для помічання важливих подій, полягає в тому, щоб вибрати кілька речей, які ми бачимо або чуємо, утриматися на цих речах і розглянути їх уважніше, щоб зрозуміти їх сенс. Це запобігає тому, щоб ми були приголомшені багатьма речами, які ми бачимо, чуємо або відчуваємо. Наприклад, навіть коли друкуєте в тихому офісі, надворі щебетають пташки, біля вікна проїжджають машини, сповіщення електронною поштою на комп'ютері та багато інших речей, які нам краще ігнорувати, якщо ми хочемо виконати свою роботу.

Розглянемо ефект ілюзії правди - це тенденція вірити, що інформація вірогідна, якщо ми її постійно чуємо. За цим принципом формується пропаганда та маніпулятивні способи впливу на свідомість людини: що частіше ми чуємо якусь думку, тим більше віримо у її правдивість.

Проблемою сьогодення також є складність розуміння. Світ навколо неосяжний, проте наш мозок має фільтрувати інформацію й знаходити вагомні ракурси його пізнання. Коли ми отримуємо інформацію, то з'єднуємо точки, шукаємо логіку й заповнюємо ті прошарки, про які ми ще не знаємо.

До прикладу: намагаємося знаходити закономірності та будувати історії, маючи навіть мізерні дані; нові спостереження або ж прогалини в інформації намагаємося доповнити вже відомими ознаками зі стереотипів, узагальнень чи минулого досвіду.

Окреслимо ефект Даннінга-Крюгера. Це особливість людської свідомості, під час якої людина спотворює уявлення про свої здібності. Перші успіхи в новій справі стрімко підіймають самооцінку. Однак чим більше досвід - тим частіше людина принижує власні здібності. Навіть попри загальне визнання її професіоналізму. Експеримент Даннінга-Крюгера виявив, що люди зі здібностями нижчими за середні схильні себе переоцінювати. Тоді як люди зі здібностями вищими за середні не завжди усвідомлюють свій реальний рівень.

Ще один приклад – ретроспективне викривлення (також відоме як “помилка хайндсайту”). Суть такої когнітивної ілюзії полягає в схильності сприймати події, які вже відбулися (чи факти, що вже були встановлені) як очевидні та передбачувані. Хоча насправді до того, як вони сталися, ми не мали достатньої кількості інформації для їх передбачення.

Також варто згадати й про ефект прожектора, який полягає в переоцінці сприйняття однією людиною іншої за рахунок зовнішнього вигляду. В одному з досліджень людей попросили цілий день ходити в дивному одязі, далі – оцінити кількість людей, які звернули на неї увагу. Виявилось, що кількість таких людей була вдвічі меншою, ніж думали учасники дослідження.

Розглянемо детальніше ще одну проблему: Необхідність швидкої реакції

Ми обмежені доступним часом і кількістю інформації для прийняття рішення, тому шукаємо спосіб вплинути на ситуацію для якомога кращого результату та змоделювати майбутнє для передбачення подальшого розвитку подій: щоб діяти, ми повинні бути впевнені у своїй здатності щось змінити, а також відчувати важливість своїх вчинків; речі та події в сьогоденні.

Дослідження в багатьох сферах нейронауки (вивчення мозку та поведінки) показали, що наш мозок створений для навчання та адаптації до мінливого світу. У міру того, як наші предки розвинули мозок і почали поводитися, як люди, якими ми є сьогодні, області мозку, відповідальні за зір, слух або відчуття світу, набували все більшої ролі. Ці області мозку вчаться на досвіді та краще помічають події, які дійсно важливі чи значущі для нас, такі як загрози (наприклад, собака, що гарчить) і вподобання (наприклад, смачна їжа). Зосередження наших почуттів на речах, які мають значення, й ігнорування неважливих речей допомагає нам мати

кращу можливу поведінку, запам'ятовувати важливу інформацію та вчитися на помилках, а також на успіхах і досягненнях.

Список літератури

1. <https://suspilne.media/76620-ak-pracuut-kognitivni-uperedzenna-abo-comu-nasi-racionalni-risenna-ne-zavzdi-racionalni/>
2. <https://gazeta.ua/blog/58324/dezhavyu-ta-efekt-foksa-v-yaki-logichni-pastki-mi-potrablyayemo>

*Науковий керівник: Анжеліка КОКАРЄВА
канд. пед. наук, професор*

УДК 316.624.3(043.2)

Олесь ЯЦЕНТЮК

Національний авіаційний університет, м.Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ЗРАДИ У СТОСУНКАХ

Зрада в романтичних стосунках може стати одним із найбільш травматичних переживань, з якими зіштовхнулася людина. Зрада може приймати різні форми, включаючи невірність, обман і зловживання довірою. Вона може мати значний вплив на психічне здоров'я людини, що призводить до депресії, тривоги та посттравматичного стресового розладу (ПТСР). Тому розуміння психологічних чинників, які сприяють зраді і впливу зради на психічне здоров'я, є вирішальним.

Особистісні якості можуть зіграти значну роль у ймовірності зради партнера. Люди з нарцисичними або психопатичними рисами більш схильні зраджувати своїх партнерів. Ці люди, як правило, позбавлені емпатії, натомість, мають почуття права та потребу в захопленні, що може спонукати їх зраджувати своїх партнерів заради особистої вигоди.

Стилі прихильності також можуть сприяти ймовірності зради. Особи зі стилем уникнення прихильності, як правило, уникають інтимної близькості та відчувають труднощі з довірою до своїх партнерів. Ці люди можуть з більшою ймовірністю зрадити своїх партнерів, оскільки не так високо цінують стосунки, як ті, у кого стиль надійної прихильності. Люди з тривожним стилем прихильності, як правило, надмірно залежать від своїх партнерів, що призводить до того, що вони більш чутливі до передбачуваних загроз стосункам, які можуть призвести до зради.

Важливим чинником зради є труднощі в емоційній регуляції. Емоційна регуляція – це здатність ефективно керувати своїми емоціями та регулювати їх. Особи, які стикаються з труднощами в емоційній регуляції, є більш схильними до зради, оскільки вони можуть діяти імпульсивно у відповідь на емоційні подразники. Разом з тим такі люди можуть мати труднощі з ефективним повідомленням про свої потреби, що призводить до розриву стосунків і потенційної зради.

Вплив зради на психічне здоров'я людини може бути значним. Люди, які пережили зраду, можуть відчувати симптоми депресії, тривоги та посттравматичного стресового розладу. Зрада також може призвести до почуття сорому, провини та низької самооцінки. Наслідки зради можуть бути тривалими та проявлятися в недовірі у майбутніх стосунках.

Відновлення після зради – складний та тривалий процес. Важливо шукати підтримки у друзях, родини, психолога, психотерапевта тощо. Терапія може бути особливо корисною, оскільки вона може надати людям безпечний простір для вивчення своїх емоцій і розробки стратегій подолання власних бар'єрів та проблем. Також важливо займатися діяльністю, яка приносить задоволення, – спорт, хобі, творча діяльність і т.ін.

Підсумовуючи, можна зазначити, що зрада в романтичних стосунках може мати значний вплив на психічне здоров'я людини. Необхідно розуміти психологічні чинники, які сприяють зраді, включаючи риси особистості, стилі прихильності та емоційну регуляцію. Крім того, особи, які пережили зраду, повинні шукати підтримки та займатися самотерапією. Важливу роль у цьому питанні варто віддати психотерапії, яка може відігравати вирішальну роль у допомозі людям оговтатися від травми зради та відновити довіру в майбутніх стосунках.

Список літератури

1. Психологія сучасної сім'ї : навч. посіб. / О. А. Столярчук. – Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2015. – 136 с.

*Науковий керівник: Леся ХОМЕНКО-СЕМЕНОВА,
канд. педаг. наук, доцент*

**ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ УКРАЇНСЬКОГО
СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

УДК 323.2 (043.2)

Денис БУЯНОВ, Софія ПРОХОРЕНКО
Національний авіаційний університет, Київ

**ВИКОРИСТАННЯ ВИСОКОЗБУДЛИВИХ ЕМОЦІЙ У
ПОЛІТИЧНІЙ РЕКЛАМІ**

Політична реклама є важливим елементом сучасних виборів, і емоційні заклики часто використовуються для впливу на прийняття рішень виборцями. Емоції, що викликають сильне збудження, такі як страх, гнів, відраза а також гумор, зазвичай використовуються в політичній рекламі, щоб переконати виборців [2].

Заклики які здатні викликати страх використовуються, щоб створити відчуття терміновості та попередити виборців про можливі наслідки відмови від голосування за певного кандидата чи партію.

Заклики, які викликають гнів мають на меті створити відчуття несправедливості та спрямувати гнів виборців на конкретні цілі, такі як опоненти чи проблеми. При цьому, емоції відрази використовуються, щоб асоціювати негативні почуття з кандидатом або політиком.

Високозбудливі емоції можуть мати значний вплив на поведінку виборців [4]. Коли виборці емоційно стимулюються, вони звертають більше уваги на рекламу та, швидше за все, запам'ятають її зміст, що призводить до сильніших емоційних реакцій і більшої ймовірності зміни поведінки.

Вплив високозбудливих емоцій на поведінку виборців може бути як позитивним, так і негативним. Звернення до страху може призвести до занепокоєння та стресу, що, у свою чергу, може призвести до поведінки уникнення, наприклад уникання думати про проблему чи кандидата взагалі, або уникання дій, пов'язаних з голосуванням [1].

Популісти, політики, які наголошують на «ідеї народу», часто використовують у своїй риторичі високозбудливі емоції. Вони привертають увагу до антагонізму між людьми та істеблїшментом, а їх реклама має на меті викликати гнів у гіпотетичної більшості населення. Правий популізм характеризується викликанням гніву щодо «привілейованого становища національних і релігійних меншин у суспільстві», небезпеки для культури і традицій, вразливості вітчизняних виробників і загрози тероризму. Лівий популізм характеризується

викликанням гніву через недоступність певних ресурсів, незадовільні умови праці та соціально-економічну нерівність [4].

Прикладом правого популізму з використанням гніву в рекламі є президентська кампанія Дональда Трампа в 2016 році. У передвиборчій рекламі «Аргумент на користь Америки» Трамп розповідає про корумпований істеблшмент, який ігнорує інтереси простих американців і несе відповідальність за катастрофічні торгові угоди, масова нелегальна імміграція, економічна та зовнішня політика, яка знекровила країну, а також знищення американських заводів і робочих місць [4].

Гумор – це ще одна дуже збудлива емоція, яка може викликати необхідну неусвідомлену асоціацію для сприяння продажу або підтримки політичної сили, навіть якщо особа не користувалася продуктом або послугою, що рекламується [2].

У політичній рекламі Володимир Зеленський використовував гумор для просування свого іміджу («Весна прийде — саджати будемо»). Подвійний зміст у його рекламі відповідав суспільному запиту на посилення антикорупційних заходів і заклику до нових обличь, пов'язаних із позитивними змінами у боротьбі з корупцією [3].

Підсумовуючи, можна сказати, що високозбудливі емоції є потужним інструментом політичної реклами, але їхній вплив на поведінку виборців є достатньо складним. Хоча емоційні заклики можуть посилити увагу та пам'ять і привести до зміни поведінки, вони також можуть призвести до негативних емоцій і негативної реакції.

Список літератури

1. Гришук Л. Політична реклама: засоби впливу на виборчу поведінку. // Вісник Хмельницького національного університету. – 2018. – №1. – С. 43 – 46.
2. Замковий А. В. Політична реклама: сутність, мета, засоби. // Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Миколаїв, 2018. – № 5 – С. 101 – 104.
3. Політична реклама на президентських виборах 2019. URL: <https://www.2s-outdoor.com.ua/ua/blog/354025/>.
4. Шевченко Н. В. Політична реклама як засіб впливу на виборчу поведінку громадян. // Вісник Запорізького національного університету. – 2016. – №1. – С. 137 – 142.
5. Donald Trump 'Donald Trump's Argument For America' |Campaign 2016. URL: https://www.washingtonpost.com/video/politics/team-trump-donald-trumps-argument-for-america-campaign-2016/2016/11/06/218f32d4-a443-11e6-ba46-53db57f0e351_video.html.

*Науковий керівник: Олена МОРОЗОВА,
канд. наук із соц.ком., доцент*

Леся ГАВРУТЕНКО,

*Відокремлений структурний підрозділ «Фаховий коледж інженерії,
управління та землевпорядкування Національного авіаційного
університету», Київ*

Мурад ГРИГОРЯН,

Національний авіаційний університет, Київ

РОЛЬ РЕКЛАМИ В ЖИТТІ ЛЮДИНИ

Суспільство тісно пов'язане з рекламою, адже вона є невід'ємною складовою сучасного життя людей. Реклама виступає інструментом за допомогою якого формується інформаційні, освітні, комунікаційні, естетичні, психологічні, соціальні, економічні та політичні уявлення про товари, роботи та послуги. Важко уявити сучасний світ без реклами, раніше ми знали лише те, що називається «вуличною рекламою». Стрімке просування реклами в житті людини пов'язане зі зростання товарів, робіт та послуг на ринку та необхідність їх реалізації.

На думку Бутенко Н.В., реклама – це розповсюджувана в будь-якій знеособленій формі, за допомогою будь-яких засобів інформація про фізичну чи юридичну особу, товари, ідеї й починання (рекламна інформація), що призначена для невизначеного чи визначеного кола осіб, відкрито виходить і оплачується рекламодавцем і покликана формувати чи підтримувати інтерес до фізичних, юридичних осіб, ідей і починань і сприяти реалізації товарів, ідей, починань [2].

Згідно Закону України «Про рекламу» реклама - це інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-який спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких особи чи товару [1].

Ю.С.Шемшученко зазначає, що реклама - спеціальна інформація про осіб чи продукцію, яка поширюється в будь-якій формі та в будь-який спосіб з метою прямого або опосередкованого одержання прибутку [4, с. 766].

В.Е.Коломойцева зазначає, що реклама є цілеспрямованим вплив на споживача за допомогою засобів інформації для просування товарів на ринку збуту [3, с. 265].

На нашу думку в умовах карантинного періоду реклама є прямим зв'язком, яка спрямована на уявне знайомство споживача з продукцією, яка пропонується фізичними на юридичними особами. Адже жодне комерційне підприємство не може успішно вести бізнес без реклами в тій чи іншій мірі.

Реклама в першу чергу несе інформацію, яка зазвичай подається стисло, художньо виражено, емоційно забарвлену, доводячи до уваги потенційних покупців найважливіші факти та інформацію про продукцію.

Отже, реклама допомагає людині відчувати, що вона є частиною суспільства, яка може змотивувати, запропонувати найвигідніше та найкраще, щоб допомогти їй задовільнити свої потреби. Роль реклами проявляється в: пізнавально-інформаційному впливі, де інформує про продукцію її користь та необхідність; нагадувальний вплив дає можливі розкрити властивості продукції, її дизайн та місце знаходження; емоційний спрямований на задоволення споживача від отриманої продукції, а також сприяє виникненню стану комфорту.

Список літератури

1. Закон України «Про рекламу» від 3 липня 1996 року № 270-96 // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 39. - Ст. 181.

2. Бутенко Н. В. Основи маркетингу : підручник [Електронний ресурс] / Н.В.Бутенко. - Режим доступу: <http://www.books.efaculty.kiev.ua/mrk/3/>

3. Коломойцев В.Е. Універсальний словник економічних термінів: інвестування, конкуренція, менеджмент, маркетинг, підприємництво: Навч. посіб. - К.: Молодь, 2000. - 382 с.

4. Шемшученко Ю.С. Великий енциклопедичний юридичний словник / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького. - К.: Юридична думка, 2007. - 992 с.

УДК 316.7 + 656 (043.2)

Ірина ДАШКЕВИЧ

Національний авіаційний університет, Київ

ГРОМАДСЬКИЙ ТРАНСПОРТ ЯК ЧИННИК СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ВЗАЄМОДІЙ

В умовах суспільної трансформації загострюється необхідність дослідження суспільства як певної цілісності. Соціокультурний підхід у дослідженні питань суспільної трансформації є досить продуктивним, оскільки звертає увагу на важливість культури як ключового елемента існування суспільства.

Громадський транспорт є сферою обслуговування населення, яка пов'язана із потребами громадян у переміщенні в межах певної агломерації. За допомогою громадського транспорту реалізуються інтереси різноманітних верств населення, які поєднуються за допомогою

регулювання споживання (встановлення цін на проїзд, надання найбільш незахищеним групам населення пільг, таких як інваліди, студенти, пенсіонери, багатодітні сім'ї) чи конкурують між собою за можливості та способи використання цієї соціальної послуги (розвиненість транспортної інфраструктури в мікрорайоні, доступність громадського транспорту).

Громадський транспорт включає всі види, доступні для населення, незалежно від форми власності. Крім регулярних послуг автобусних, міжміських, внутрішніх авіа - та залізничних операторів П.Вайт включає до громадського транспорту таксі, приватні орендовані автобуси і міжміські автобуси, а також ринок турів/екскурсій, який обслуговує туристична індустрія [2, р. 17]. Б.Сімпсон до громадського транспорту включає всі види локалізованого транспорту (включаючи рухомі тротуари в аеропортах, канатні дороги на гірськолижних курортах, невеликі монорейки в парках відпочинку, коні та екіпажі на туристичних маршрутах) [1, р. ix].

Громадський транспорт, як соціокультурний феномен – комплекс цінностей, якими є транспортні засоби, стан доріг, зручні маршрути, транспортні послуги і т.і. Вони викликають відповідні очікування та ставлення до них. Транспорт є невід'ємною частиною міської культури та інфраструктури. Він наповнений смислами, бо функціонує у згоді з соціально визначеними правилами, забезпечує потреби в просторовій мобільності громадян, чим впливає на формування їх досвіду соціокультурних взаємодій в конкретних умовах часу та простору.

Список літератури

1. Simpson B. Urban public transport today. / Simpson B. – London: Chapman & Hall, 2003. – P. ix

2. White P. Public Transport Its planning, management and operation. / White P. – New York: Routledge, 2009. – p. 17

*Науковий керівник: Володимир НІКОЛАСНКО
канд. соц. наук, доцент*

УДК 316.74:629.7 (043.2)

Анна ДІХТЯРЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

АЕРОПОРТ ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ПРОСТІР МІСТА

В сучасних умовах розвитку туристичної діяльності та використання цивільного повітряного транспорту, країни світу почали урбанізацію

територій навколо аеропортів створюючи їх в аеротрополіси, тобто аеропорт як образ міста. Визначаються як багатофункційні комплекси, які надають авіаційні, комерційні та логістичні послуги для працівників, пасажирів та відвідувачів аеропорту. На території даних аеропортів розташовані готелі, бізнес-центри, зони торгівельних магазинів, розважальні центри, заклади харчування та наземний громадський транспорт. Даний сервіс, комфорт простору, сучасне оснащення, комерційна діяльність може успішно впливати на розвиток економіки країни та регіону.

Концепція «місто-аеропорт» не нова. Його візійонери включають комерційного художника Ніколас ДеСантіс у 1930-х роках, відомого аеронавігаційного інженера Г.Мак-Кінлі Конвей у 1970-х років і професора Університету Північної Кароліни Джон Касарда з 1990-х років.

Джон Касарда з Інституту Кінана (Kenan Institute of Privet Enterprice) підкреслив, що аеропорти стали мультимодальними багатофункціональними підприємствами [2]. Він зазначив, що «Airport City» має багато елементів. Термінал і повітряна сторона мають торговельні центри, розважальні та мистецькі центри, роздрібну торгівлю, спортзали, кінотеатри, ресторани, каплиці, музеї, логістику та повітряні вантажні перевезення. На території та навколо аеропорту розташовані готелі та розважальні заклади, офісні та торговельні комплекси, конференц-зали та виставкові приміщення, медичні установи, зони вільної торгівлі в поєднанні зі складами.

Аеропорти Чангі та Мюнхен є прикладами місць призначення з унікальними зручностями та атракціями для мандрівників і жителів: музеї, художні галереї, кінотеатри, закриті сади, басейни, ринки, роздрібна торгівля високого класу та унікальні бренди ресторанів. Міжнародний аеропорт Денвера має конференц-центр і громадську площу, достатньо велику для проведення фестивалів і культурних заходів, до якої можна дістатися залізницею довжиною 23 милі від центру міста, призначену для залучення та залучення ширшої місцевої громади. У міжнародному аеропорту Ванкувера мандрівники та місцеві жителі можуть насолоджуватися легкою зупинкою в розкішному дизайнерському аутлет-центрі, розташованому біля будівель терміналу.

Культура аеропорту означає переконання, ставлення та поведінку, які поділяють органи управління аеропорту, а також їхні субпідрядники та оперативні зацікавлені сторони, які визначають, як люди (персонал) взаємодіють з пасажиром та відвідувачами.

Позитивна культура аеропорту, яка забезпечує високий рівень лояльності, задоволеності та продуктивності працівників, сприяє лояльності та задоволенню клієнтів і, отже, зростанню доходу. Таким

чином, рівень задоволеності клієнтів тісно пов'язаний зі зрілістю культури аеропорту. А отже, покращується робота комерційний, авіаційних та логістичних послуг, які сприяють економічному розвитку країни

Список літератури

1. "Global Airport Cities 2013 – Welcome". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.globalairportcities.com.

2. John D. Kasarda: The Evolution of Airport Cities and the Aerotropolis. Chapter 1 in Airport Cities: The Evolution / John D. Kasarda. - London: Insight Media, 2008. – 39 pages. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://web.archive.org/web/20180428234317id/http://www.aerotropolis.com/files/evolutionChapter1.pdf>

*Науковий керівник: Олена ХОМЕРІКІ,
д-р соц. наук, професор*

УДК 314.74(043.2)

Володимир ГРИЩЕНКО, Неля ГРИЩЕНКО,
Національний авіаційний університет, Київ
Ілля СЛІСАРЕНКО,
Anglia Ruskin University, Cambridge

ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

Міграційні настрої громадян України кардинально змінилися після 24 лютого 2022 року, після початку повномасштабного вторгнення. Якщо протягом перших двох тижнів весни 2022 року більшість не планувала перетинати кордон України, то з другої половини березня ситуація різко змінилася.

З початку бойових дій майже третина українців були вимушені покинути свої домівки. Це найбільша криза переміщення людей у світі на сьогодні.

Уповноважений Верховної ради з прав людини Дмитро Лубінець зауважив, що на 1 грудня 2022 року з України загалом виїхало більш ніж 14,5 мільйона громадян.

За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ) станом на 21 лютого 2023 року кількість біженців з України в Європі становить 8 087 952 особи, з них 4 863 513 осіб зареєстровані в різних центрах для тимчасового захисту. Загалом 95% з них це жінки і діти.

Одні люди переїжджали на певний час і наразі вже повернулися в Україну, а дехто тільки збирається це зробити (більшість з них розглядають можливу міграцію до США, Канади, Великобританії і т.д.). Раптове переміщення великої кількості населення внаслідок війни створює нові виклики та збільшує вже наявні - як для приймаючих держав, так і для України, з якої відбувається відтік людей.

Міграційна криза створює низку викликів перед українською державою і потребує якнайшвидше впровадження ефективної антикризової економічної політики. Держава має чітко визначити і прописати ті дії, які б сприяли стабілізації економічної ситуації і якщо не зупинки, то уповільнення міграційних процесів.

Директорка Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Елла Лібанова в своєму інтерв'ю Українському радіо зауважує, для того, «щоб люди повернулися назад в Україну, потрібно стрімке економічне зростання, робочі місця з гідною заробітною платою та умовами праці». На думку вченої, є дві причини через які люди повертатимуться в Україну - або рівень їхнього життя нижчий, аніж в Україні, або це відбуватиметься суто з ідеологічних міркувань. Тут можна додати і третій чинник - возз'єднання з родиною, оскільки основна маса чоловіків все ж таки лишилася в Україні і найближчим часом емігрувати не зможуть.

Тривалість бойових дій на сході і півдні України дуже впливає на повернення громадян, оскільки повне руйнування, знищення міської інфраструктури, зокрема підприємств, житлового фонду, будівель соціальної інфраструктури може вплинути на бажання працювати.

Соціологічна служба Центру Разумкова провела опитування в Закарпатській області людей, які весною поїхали з України, а вже влітку повернулися назад. Серед опитаних, які виїхали, майже дві третини (63,4%) були жінки з дітьми, а частка тих, хто повернувся, і був без дітей становила вже - 44,8%. Більшість громадян з дітьми залишаються за кордоном на тривалий період, після того як діти пішли в місцеві школи й могли частково інтегруватися в місцеві спільноти.

З меншою ймовірністю в Україну повернулося більше мобільного населення, зокрема ті, хто до початку повномасштабної війни мав вищу освіту, володіли іноземними мовами, малий високий рівень доходу, ті, хто планували емігрувати до 24 лютого 2022 року, ті, хто сезонно або повторно працює за кордоном.

З більшою ймовірністю повернуться ті, хто не втратять зв'язок з Україною. Тому важливо розробляти політики і приймати рішення, які б дозволяли його зберегти. Зараз це відбувається зокрема через можливість дистанційного навчання у закладах освіти в Україні. Після завершення

повномасштабної війни та стабілізації безпекової ситуації існуватиме потреба у створенні можливостей для повернення, передусім у питаннях житла і зайнятості.

Держава має все зробити для повернення своїх громадян: перш за все, забезпечити їм безпеку, задовольнити нагальні повсякденні потреби у житлі, працевлаштуванні, доступності до економічних благ та ін.

Оскільки найбільше допомоги з-за кордону отримує саме держава, а не різноманітні фонди, громадські організації, то і основне завдання у ефективній розробці і підтриманні плану по поверненню громадян мають здійснювати державні органи. Дуже важливе значення мають економічні показники і для відображення дійсних статистичних розрахунків мають бути залучені відповідні державні служби, які повинні враховувати всі моменти виїзду-в'їзду громадян.

Список літератури

1. Грищенко Н.І. Підходи до вивчення основних напрямків міграційних процесів //Суспільні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. м. Львів, 3-4 липня 2020р. – Львів: ГО «Львівська фундація суспільних наук», 2020. С. 18-21.

2. Грищенко Н.І. Особливості міграції як соціального явища // Актуальні проблеми сучасного суспільства в фокусі соціології: VII Всеукраїнська науково-практична конференція, 19 березня 2020 р. – К., 2020.

3. Грищенко Н.І., Лясота Л.І. Теорії міграції населення та їх значення для вивчення міграційних настроїв у XXI ст. // Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право: зб.наук.праць. – К., - № 2(50), 2021. С. 15 – 21.

4. UNHCR Operational Data Portal, "Ukraine Refugee Situation". URL <http://data.unhcr.org/en/situations/ukraine> (дата звернення: 23.02.2023).

5. Представництво МОМ в Україні <https://ukraine.iom.int/uk/mom-v-ukrayini> (дата звернення: 22.02.2023).

УДК 004.056:316 (043.2)

Анастасія ЄВТУШЕНКО, Сергій ТАКУ
*Відокремлений структурний підрозділ
«Фаховий коледж інженерії, управління та землевпорядкування
Національного авіаційного університету», Київ*

РОЛЬ КОМПЛЕКСНОЇ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ВІД НЕСАНКЦІОНОВАНОГО ДОСТУПУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Проблема захищеності інформації, особливо надійне забезпечення її цілісності є одною з найважливіших проблем сьогодення. Розвиток знань суспільства у сфері технічних наук призвели до створення інформаційного суспільства. Суть такого суспільства полягає в доступі до глобальних джерел інформації та оперуванні ними, що характеризується збільшенням ролі інформації в житті людства. Головною тенденцією, що характеризує розвиток сучасних інформаційних технологій це поява низки проблем пов'язаних з несанкціонованим доступом (далі НСД) до інформації. Тому роль комплексної системи захисту інформації (далі КСЗІ) від НСД є важливим питанням сьогодення.

Функції, які виконуються КСЗІ: служба захисту інформації, фізична охорона об'єктів, комплекс засобів криптографічного захисту, регламентація дій користувачів, інженерно-технічні заходи. Щоб КСЗІ працювала максимально ефективно потрібно, аби використовувався комплексний арсенал всіх наявних засобів захисту. Але потрібно розуміти, що жодна система захисту не зможе забезпечити повний захист інформації без відповідної підготовки, особливо це стосується організації розмежування доступу, що реалізує перевірку запитів на доступ відповідно до Правил розмежування доступу. Також потрібно зауважити, що жодна система захисту не є абсолютно надійною, адже через розвиток знань суспільства в інформаційно-технічній сфері виникає більший ризик, що знайдеться зловмисник, який зможе отримати НСД до інформації, через слабкості у системі захисту. Безперечно під НСД розуміється доступ до інформації, що порушує раніше встановлену політику розмежування доступу.

КСЗІ від НСД під час активного розвитку інформаційного суспільства вимагає швидкого пристосування та появи нових систем захисту інформації, щоб отримати максимальний результат від захисту.

Сьогодні існують різні види КСЗІ від НСД, ми розглянемо саме технічний захист інформації, що поділяється на такі рівні: захист інформації на прикладному програмному та апаратному рівні. Захист

інформації на прикладному та програмному рівні охоплює такі системи, як: розмежування доступу до інформації, моніторингу, автентифікації, ідентифікації, аудиту, антивірусного захисту. На апаратному рівні зазвичай використовують такі системи: сигналізації, інтерфейсу вводу та виводу інформації та різні типи блокування пристроїв. Саме дотримання всіх перелічених систем та засобів, дозволять отримати найвищий ступінь захищеності від НСД.

Отже, зробивши висновки з зазначеного вище, ми можемо сказати, що КСЗІ від НСД в умовах активного розвитку інформаційного суспільства надзвичайно важлива. Адже ефективна організація КСЗІ може забезпечити високу результативність, щодо захисту інформаційних систем від НСД до захищеної інформації.

Список літератури

1. Комплексні системи захисту інформації / Яремчук Ю. Є., Павловський П. В., Катаєв В. С., Сінюгін В. В. // Навчальний посібник Вінницького національного технічного університету, 2018. – 119 с.

2. Комплексні системи захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах / В.Д. Козюра, В.О. Хорошко, М.Є. Шелест, Ю.М. Ткач, Я.Ю. Усов // Навчальний посібник, 2019. – 72 с.

УДК 658.6:336.7 (043.2)

Аліна ІВАНОВА, Марина СТРИГУЛЬ
Національний авіаційний університет, Київ

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ДЛЯ ПРОСУВАННЯ БІЗНЕСУ В ЕРУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Суспільство живе в часи дивовижного технологічного розвитку, що помічається у багатьох сферах, адже на кожному кроці маємо справу з процесом інформатизації, а саме з широким використанням комп'ютерних систем, програмного забезпечення та Інтернету для службових, адміністративних, освітніх та інших цілей.

В останні десятиліття розвинуті суспільства трансформуються з індустріальних у ті суспільства, що засновані на знаннях та де інформація і освіта стають основними товарами. Термін «інформаційне суспільство» ввів у 1960-х роках японець Т.Умесао, який уже помітив, що майбутній розвиток суспільств базуватиметься на нематеріальних благах, якими є інформація. Розвиток Інтернету спричинив своєрідне звуження світу, звідси популярна метафора «глобального села», де дуже швидко

обмінюються ідеями та інноваціями, і де водночас інтенсифікується процес міжособистісного спілкування.

В інформаційному суспільстві значну групу працівників становлять фахівці з інформаційних технологій – програмісти, спеціалісти з управління комп'ютерними системами, дизайнери комп'ютерної графіки. В таких суспільствах змінюються умови побуту та дозвілля, способи виховання, навчання, використовується електронне навчання, онлайн навчання, суспільство переходить до електронних газет та книг.

Реклама в соціальних мережах – ефективний спосіб просування бізнесу в Інтернеті. Добре продумана комунікаційна стратегія та правильний вибір соціальних медіа можуть принести чудові результати з порівняно невеликими фінансовими витратами. До недавнього часу соціальні мережі асоціювалися переважно з розвагами. В даний час використання їх для просування стало практично стандартом. Це роблять як міжнародні, впізнавані бренди, так і невеликі місцеві компанії. Реклама в соцмережах - це також і ефективний спосіб створити імідж і підтримувати прямі відносини з клієнтами.

Соціальні медіа викликають великий інтерес у багатьох компаній. Компанії все частіше використовують соціальні мережі для реклами які, забезпечуючи прямі, легкі та швидкі контакти з клієнтами, є сприятливими у спілкуванні. У сайтів і платформ, на яких працюють компанії, є завдання просування своїх послуг або продуктів. Соціальні мережі все більше стають носієм інформації, спрямованої на підвищення впізнаваності бренду серед споживачів. Комунікаційна діяльність, яка здійснюється в соціальних медіа, може бути хорошою підтримкою для маркетингової та іміджевої діяльності, яку компанія проводить у традиційних медіа. Соціальні медіа дозволяють на постійній основі реагувати на повідомлення, що надходять від користувачів Інтернету – їх поведінку, коментарі, дії, запитання. Це також можливість оперативно реагувати на кризові ситуації, що виникають, і можливість контролювати інформацію, яку публікують користувачі Інтернету.

Щодо маркетингу у соціальних мережах, то це група маркетингових заходів, спрямованих на збільшення трафіку веб-сайту за допомогою соціальних мереж, тобто популярних веб-сайтів, таких як Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube або Instagram. Загалом соціальними медіа вважаються веб-сайти та програми для мобільних пристроїв, які дозволяють створювати та обмінюватися вмістом між окремими користувачами певного порталу чи програми. Взаємодія між користувачами зазвичай необмежена і відбувається в режимі реального часу.

Згідно Statista.com, однією із найбільш популярних соціальних мереж в Україні вважається Facebook, яким регулярно користуються 44% учасників опитування, на другому місці - Instagram (18%), тоді як 13% респондентів відзначають, що не користуються жодною із цих соціальних мереж.

Зараз соціальні мережі відіграють надзвичайно важливу роль у просуванні бізнесу. Насамперед це відбувається завдяки тому, що ними щодня користуються кілька мільярдів користувачів у всьому світі. Таким чином, соціальні мережі в сучасному суспільстві - це канал комунікацій, який не має аналогів з погляду масштабності, оперативності, доступності та охоплення. Унікальні властивості та характеристики соціальних мереж перетворюють їх на ефективний інструмент просування у бізнесі. Технології просування соціальних мереж дозволяють досягати маркетингових цілей як великим і відомим брендам, і стартапам, що виявляється у підвищенні рівня впізнаваності бренду, зміцненні лояльності споживачів, формуванні залучення аудиторії до комунікації з брендом.

УДК 316.454.7(043.2)

Дар`я КУЛІК

Національний авіаційний університет, Київ

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА СЕРЕД ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ

Підлітковий вік – це період життя, коли молодь переживає найбільше змін як фізіологічних, так і психологічних. Цей період часто характеризується пошуком власної ідентичності та соціальної приналежності, що може викликати конфлікти з батьками, однолітками та суспільством загалом. У деяких випадках ці конфлікти можуть призвести до девіантної поведінки, яка може мати серйозні наслідки для підлітка та його оточення. У своїй доповіді автор розгляне причини девіантної поведінки серед підлітків та її наслідки.

Девіантна поведінка спостерігається у підлітковому віці частіше, аніж в інших вікових категоріях. Одна з причин – соціальна незрілість і фізіологічні фактори, що формуються у дитини, прагнення відчувати нові враження та якомога швидше завоювати статус дорослої людини. Підліток немов перевіряє „межі дозволеного“ у своїх діях. Також треба зауважити, що скоєння злочинів серед підлітків відбувається переважно у нетверезому стані – під дією алкоголю або різних наркотичних речовин. Немало правопорушень обумовлено явищем конформізму – тобто поведінка від

впливу та тиском людини або групи, причиною такого прояву виступає недосконале виховання у підлітка власної думки й відстоювання її. Майже 40 відсотків скоєних злочинів підлітками, має груповий характер. Яскравим прикладом із сучасних групувань – ПВК “Редан”, який заповнив простір соцмереж. Представники цього групування – підлітки, з різних субкультур, які нібито виходять на зустріч із членами інших груп для з’ясування стосунків. Що своєю чергою призводить до масових побоїв та навіть смертей.

Одна з панівних причин, яка викликає девіантну реакцію – це байдуже ставлення держави до покоління що підостає, а саме: недосконале забезпечення підліткам позашкільної діяльності, відсутність профілактики серед вчителів або представників соціальних інститутів та несвоєчасна або відсутня організація у здійсненні заходів, серед актуальних проблем підлітків. Поширеною практикою в школах або в інших освітніх закладах, при виявленні аморальної поведінки учня є засудження цього прояву поведінки та винесення на загальний огляд серед одноліток. Або більш кардинальним методом – відрахування. Замість проведення профілактичних заходів або небайдужого ставлення викладачів до можливих проявів девіантності, підліткам прописують статус важковиховуваності, внаслідок чого призводить до складних випадків.

Ще однією не менш значною проблемою у прояві девіантної поведінки відіграє сім’я, яка є одним з найважливіших аспектів у формуванні норм поведінки у дитини. Ключовим критерієм появи девіантності виступає порушення структури сім’ї. Виховання дітей у неповних сім’ях, насилля або інші аморальні прояви серед батьків, виховання у дитячих будинках, наркоманія або пияцтво у родині – ці всі фактори можуть породжувати порушення поведінки дитини. Слід зауважити що формальний добробут сім’ї, не прибирає можливість прояву у підлітків правопорушень. Це може залежати й від внутрішніх умов, моральної атмосфери та стосунків у сім’ї. Частина скоєних крадіжок серед підлітків, виховуються у достатньо забезпечених сім’ях, що демонструє наявність інших психологічних чинників, які підштовхнули на правопорушення, наприклад: недостатня увага та турбота батьків, незадоволення своїх бажань та відсутність зайнятості.

Отже, існує безліч критеріїв які впливають на прояв девіантної поведінки серед дітей та підлітків, та для розв’язання цієї проблеми потребується турбота держави й сім’ї та профілактика правопорушень.

*Науковий керівник: Наталія Полова
канд. соц. наук, доцент*

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Виділення насильства в сім'ї в самостійну соціальну проблему є пріоритетним кроком, спрямованим на її вирішення. Кожен конкретний вид насильства має свої специфічні риси та відмінності, але об'єднуючим фактором у даному випадку є порушення основоположних прав людини: на життя, на фізичну недоторканість, право не бути об'єктом знущань чи жорстокого, нелюдського або принизливого ставлення.

Україна є однією з країн-авторок так званої Стамбульської конвенції, повна назва якої «Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами» [1]. З моменту підписання Україною даного документу до його ратифікації пройшло аж одинадцять років (з 7 листопада 2011 р. до 20 червня 2022 р.). Починаючи з дати ратифікації, можна розглядати явище домашнього насильства як пріоритетний напрям дослідження. В удосконаленні методологічних засад вивчення явища домашнього насильства шляхом соціологічних досліджень на даний момент дійсно зацікавлена держава.

Отже, «домашнім насильством є діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь» [2].

Якщо розглянути основні соціологічні підходи до вивчення теми домашнього насильства та типології насильницьких проявів, то можна виокремити певні дослідницькі стратегії.

Першою зі стратегій можна виділити індивідуально-психологічну та біолого-генетичну (Ч. Ломброзо, З. Фрейд, Р. Бенедикт, Р. Гаррофало), яка зосереджена на вивченні форм індивідуального насильства. У цих концепціях показана обумовленість причинно-наслідкового механізму насильства через індивідуально-психологічну та біологічну природу людини, де головною мотивацією є психічні процеси [3].

Стратегія змушувального насильства висвітлює економічні та соціокультурні умови виникнення даного явища (К. Маркс, Т. Парсонс, Е.Елінберг та ін.). Прихильники даного підходу стверджують, що основною причиною насильства є протиріччя між цінностями і потребами людини та можливостями їх досягнення.

Конфліктна стратегія (М. Вебер, Г. Зіммель, В. Парето, Е. Дюркгейм та ін.) більш комплексна. Вона поєднує в собі елементи двох попередніх стратегій і концентрує увагу на самому процесі насильства. Дослідники стверджували, що насильство являє собою діяльність примусового характеру, котра беззаперечно має на меті порушення життєдіяльності і окремих елементів соціальної системи, і самої системи вцілому [3].

О. Кочеміровська зазначає, що насильство в сім'ї характеризується наступними характеристиками:

- 1) якщо вже мало місце фізичне насильство, то зазвичай з кожним наступним разом зростає частота його повторення та ступінь жорстокості;
- 2) насильство та образлива поведінка чергуються з обіцянками змінитись та вибаченнями кривдника;
- 3) при спробі розірвати відносини спостерігається ескалація небезпеки для жертви [5].

Насильство в сім'ї може відбуватися у будь-яких прошарках та категоріях населення, незалежно від класової, расової, культурної, релігійної, соціально-економічної приналежності його членів.

Домашнє насильство розвивається циклічно, складаючись із трьох фаз:

- 1) напруга, що характеризується окремими спалахами образ, які можуть бути словесними та/або емоційними;
- 2) інцидент гострого насильства – ця фаза відрізняється найбільш інтенсивною розрядкою, основними руйнуваннями та крайніми емоційними сплесками в їхній негативній формі, а також усвідомленням того, що ці ситуації не можуть бути спрогнозовані чи контрольовані;
- 3) медовий місяць – один із членів сім'ї може демонструвати незвичайну доброту і каяття у скоєному, обіцятиме, що агресія з його сторони більше ніколи не повториться [6].

Наслідками домашнього насильства можуть бути не тільки завдання фізичного болю, а і психічні розлади, втрата самоповаги у жертви, суїцидальні прояви у жертви. Систематичне насильство здатне спровокувати у постраждалої особи захисну реакцію агресивного характеру по відношенню до агресора. У дітей наслідки насильства у сім'ї зумовлюють шкільну дезадаптацію, порушення розвитку, соціалізації, психоемоційні та психосоматичні розлади [4].

Отже, насильство в сім'ї – це соціальна проблема, яку потрібно розглядати як комплексну. Не дивлячись на значні напрацювання в сфері

запобігання та протидії даному явищу, все ще має місце ряд проблем, які потрібно вирішувати як на шляху вдосконалення методологічної бази, так і в самій практиці роботи з жертвами домашнього насильства, що стало особливо актуальним після ратифікації Стамбульської конвенції.

Список літератури

1. Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence. URL: <https://rm.coe.int/168008482e> (дата звернення 22.02.2023).

2. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення 22.12.2023).

3. Бойко О.В. Насильство у сім'ї: соціологічний аналіз явища / Автореферат дисертації на здобуття ступеня к. соціол.наук. Національний університет внутрішніх справ, 2003. 20 с.

4. Корнієнко М.В., Берендєєва А.І. Важливість ратифікації Стамбульської конвенції для успішної роботи з гендерно зумовленим та домашнім насильством в Україні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2021. Том 32 (71) № 6. С. 64 - 69.

5. Стандарти надання соціальних послуг особам, які постраждали від насильства в сім'ї: міжнародний досвід та рекомендації для України / Наук. ред. О. Кочеміровська / Заг. ред С. Павлиш. К.: Запоріжжя: Друкарський світ, 2011. 228 с.

6. Walker, L. A. (1984). Battered women, psychology, and public policy. *American Psychologist*, 39 (10), 1178–1182. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.39.10.1178>

*Науковий керівник: Неля ГРИЩЕНКО,
ст. викладач*

УДК 316.776:808.51(043.2)

**Аліна ЛЕВЧЕНКО,
Ірина ЛИТОВЧЕНКО**
Національний авіаційний університет, Київ

ТРАНСПОРТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Транспорт є важливою частиною світової економіки та соціальним інститутом сучасного суспільства, що задовольняє потреби населення і різних суспільних виробництв у перевезеннях. Транспорт став невід'ємною частиною життя людей і щодня тісно впливає на їхню

реальність – він пронизує практично всі види людської діяльності. Безперерйна робота транспортних мереж впливає на конкурентоспроможність усіх галузей економіки.

В умовах розвитку сучасного суспільства транспорт виконує важливі функції в усіх сферах суспільного життя: підвищує ефективність суспільного виробництва, створює умови для раціонального розміщення продуктивних сил територією країни з урахуванням специфіки місцезнаходження підприємств, джерел сировини, споживачів тощо, сприяє розвитку міжнародних відносин та взаємодій, торгівлі, туризму, сільського господарства, а також вирішенню соціальних питань, пов'язаних із професійною, освітньою, культурною, дозвільною та іншими видами діяльності. Отже, транспорт є важливою соціальною системою суспільства і займає чільне місце в соціально-територіальній, просторовій організації людей. Також, важливо зауважити, що в сучасному урбанізованому світі, місто є формою організації соціального життя, без якої не може існувати сучасне суспільство, а транспорт є важливим інструментом, за допомогою якого це соціальне життя можливо організувати.

Від початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України дорожньо-транспортна ситуація в країні зазнала значних змін, пов'язаних, як із введенням на території країни воєнного стану, так і з масштабними пошкодженнями, які спричинили загарбники транспортній інфраструктурі. З 24 лютого 2022 року ситуація з дорожнім рухом неодноразово змінювалася. Фактично, з перших днів введення воєнного стану, вулицями міста перестав курсувати громадський транспорт, з'явилося чимало військової техніки, значно скоротилася кількість пішоходів. У містах були відключені системи автоматичного регулювання дорожнього руху, зокрема камери відеоспостереження для контролю швидкості, та зовнішнє освітлення в темний час доби.

Водночас збільшення потоку приватних автомобілів на виїзді з міста з намірами евакуації призвело до зростання навантаження на регулювання руху на окремих ділянках швидкісних доріг у міських та приміських зонах. Крім того, на дорогах з'явилися незвичайні споруди, блокпости та укріплення, метою створення яких, з одного боку, є попередження пересування ворога, а, з іншого - огляд автотransпортних засобів і перевірка документів учасників дорожнього руху.

Під час війни тимчасово припинені морські та авіаційні пасажирські і вантажні перевезення. Авіасполучення в Україні було призупинено напередодні повномасштабного вторгнення РФ. Відтоді українці літають до інших країн через аеропорти Польщі, Румунії, Угорщини та інших

країн. Також в Україні діє заборона на запуск дронів для громадян і бізнесу.

В умовах воєнного стану транспорт має велике значення для захисту, оборони країни, мобільності населення, військ, виробництва та ін. Під час війни транспорт виконує важливу роль евакуації населення, поранених, промислових підприємств, цінностей та культурно-історичних надбань держави, перевезенні військових, транспортуванні військової техніки, боєприпасів, палива, ліків, гуманітарної допомоги, проведенні розвідки та багато ін.

Особливої уваги заслуговує військовий транспорт, транспорт збройних сил країни, що забезпечує перевезення військових, зброї, військової техніки, а також постачання всього необхідного для ефективної роботи та життєдіяльності військових.

В умовах воєнного стану формування стратегічних напрямів розвитку і забезпечення військового транспорту має здійснюватися з урахуванням потреб збройних сил, всебічного аналізу ситуації і проблем на фронті, стану транспортної інфраструктури країни, а також її соціально-економічного розвитку, можливостей і перспектив співпраці з країнами-партнерами тощо.

UDC 378.027.7 (043.2)

Ivan LYSENKO, Maryna STRYHUI
National Aviation University, Kyiv

INFORMATIZATION OF ONLINE EDUCATION AS A DIRECTION OF GLOBALIZATION

Globalization processes, which characterize the current level of development of higher education throughout the world, have a significant impact on all its components, including changes in the main categories of the educational process. The new information era, globalization processes in all spheres of human activity force education to transform, which leads to the emergence of new forms and technologies of education, among which online learning technologies occupy a leading place. There are a number of definitions of the term "distance learning". For example, at the Bulletin on problems of informatization of higher education, distance learning was defined as a set of information technologies that provide students with the main part of the studied material, interactive actions of students and teachers in the educational process, giving students the opportunity to independently work on the development of educational material, as well as in educational process.

In the research of Ya.Zoska, it is noted that increasing the requirements for the quality of education, the level of its informatization, the quality of professional training and the efficiency of management, the improvement of technical means of information transmission require the improvement of the educational and material base, the implementation of computerization of educational institutions, the introduction of information and innovation technologies, new economic and management mechanisms for the development of education, ensuring effective training and improving the qualifications of pedagogical and scientific-pedagogical workers. Informatization of education is the main direction of its modernization and improvement of quality. On the other hand, informatization becomes the core of modern innovative management of education. For the effective implementation of this process, a purposeful influence of the management system on all spheres of education and a wider application of new information technologies are necessary. This will correspond to current global development trends, such as globalization, humanization, democratization and informatization of higher education in Ukraine

It reveals a whole complex of related problems, among which the main one is the lack of a single approach in substantiating and forming directions of application of information and computer technologies for improvement system-forming elements of educational activity in higher educational institutions.

This is expressed as follows:

- an insufficient level of consideration of the possibilities of using modern information technologies when determining the content of educational programs and the structure of state educational standards by areas and specialties of higher and postgraduate education;

- unsatisfactory number, quality and weak integration of specialized system-wide software, technical tools and information resources for use in educational activities;

- incomplete consideration of the possibilities of using modern information technologies in the creation and restoration of educational and methodical support for educational activities;

- insufficient and unsystematic use of modern information technologies during the improvement of educational programs;

- underdeveloped forms of information technology application in education management at the local and regional levels;

- lack of targeted budget funding for the creation of informational, educational and scientific resources;

- non-compliance in many cases with state educational requirements standards for the content of higher education to modern problems of use the information technologies in the future professional activity of the student.

In such conditions, scientific substantiation and forecasting of the process of informatization of higher education is necessary, establishment of criteria that determine the general level of information culture, moral and professional qualities of members of the information society, especially specialists with higher education, formation of the content of their information and computer training, adequate the choice of methods, means and forms of this training, as well as a detailed description of the infrastructure and mechanisms that ensure the process of informatization of higher educational institutions.

Education should be aimed at the development of the future. Former slogan "Knowledge for a lifetime" is replaced by a new slogan - "Knowledge through life".

Further research may be directed at improvements of online education for students, which will stimulate the educational field and improve pedagogical activity in the educational, informational and technological space, which will provide quality of online education. Expanding opportunities and wide use of innovative, research technologies to ensure online education at the level of higher education institutions can become the basis for qualitative developments in this area in the future.

УДК316.774 : 007 : 304

Єва МАЛЯРЧУК, Олена МОРОЗОВА
Національний авіаційний університет, Київ

ПРОМОЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО БРЕНДУ ЯК PR-ІНСТРУМЕНТ

Від початку повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року українська держава та інститут державного управління зіткнулись із новими викликами щодо ефективної комунікації з західними партнерами. Питання позиціонування українського бренду на міжнародній арені не просто актуалізувалось, а стало одним із головних інструментів у боротьбі України на дипломатичному фронті. Від сприйняття бренду «Україна» в світі зараз залежить не лише імідж України, а й реальна фінансова та воєнна допомога.

Зауважимо, що від початку повномасштабної війни Україна вже отримала від Заходу \$ 17,5 млрд., що становить близько 60% усього українського бюджету. Довіра до органів державної влади легітимізує їхні управлінські рішення, а підвищення довіри до українського національного бренду спонукає західних політичних лідерів дослухатись до думки свого електорату та шукати способів ефективно допомогти українському народу

у визвольній боротьбі.

Для ефективної роботи над посиленням роботи щодо розвитку та трансформації бренду сучасної української держави важливо чітко розуміти, що західні партнери хочуть бачити Україну демократичною (25 %), відкритою (15 %) та економічно стабільною (14 %) [5].

За даними соціологічних опитувань, на думку іноземців, держава Україна як бренд також має бути: безпечною та доступною для туристів (10 %); членом ЄС (9 %); політично стабільною (5 %); модернізованою (4 %) [2, с. 244].

Героїчний супротив українського народу під час російсько-української війни (особливо після повномасштабного вторгнення в 2022 році) змінює уявлення світу щодо місця та ролі України не тільки в європейській спільноті, а й у світі загалом. Очевидно, ці трансформаційні процеси лише посилюватимуться, а чітке усвідомлення того, як український бренд сприймався у світі раніше, як сприймається зараз дає розуміння того, яким чином працювати над його розвитком в подальшому. Проблема забезпечення позитивного сприйняття України у світі посідає одне з центральних місць у зовнішньополітичній діяльності держави. Із початку становлення незалежної України її позиція на міжнародній арені значною мірою зумовлювалась рішенням нагальних зовнішньополітичних завдань української держави: її міжнародного визнання світовим співтовариством, закріплення її статусу в міжнародних організаціях та режимах, забезпечення міжнародної підтримки проведенню економічних реформ в Україні [3, с. 62].

Створення бренду країни – найсильніший інструмент підвищення привабливості товарів країни-виробника, тому що бренд несе високий прибуток і забезпечує довгостроковий розвиток. Одна з основних ознак бренду – наявність постійно існуючого великого числа лояльних споживачів. Держава, що має власний потужний бренд, не тільки приваблює туристів, а також отримує сильну підтримку в конкурентній боротьбі за розвиток національного бізнесу [5].

Підсумовуючи викладене вище, можна зробити висновок, що трансформація та популяризація українського національного бренду має відповідати викликам часу, бути скоординованою та цілеспрямованою.

Список літератури

1. Авдеева Н. 11 українських брендів, які працюють і донатять ЗСУ [Електронний ресурс] / Авдеева Н. – Режим доступу до статті : <https://www.the-village.com.ua/village/service-shopping/style-guide/324975-ukrayinski-brendi-yaki-prodovzhuyut-pratsyuvati-ta-donatyat-zsu>
2. Арон Р. Мир і війна між націями / Р. Арон ; пер. з фр. – К. : МП

Юніверс, 2000. – 688 с.

3. Бабкіна О. В. PR в органах державної влади та місцевого самоврядування : монографія / Бабкіна О. В., Басалюков В. В., Бебик В. М. ; за заг. ред. В. М. Бебика, С. В. Куніцина. – К. : Сімферополь : МАУП, 2003. – 240 с.

4. Біленчук П. Д. Національна безпека України: сучасні інформаційні технології і можливі джерела небезпеки / Біленчук П. Д. та ін. // Вісник академії праці і соціальних відносин. – 1998. – № 1. – С. 61–72.

5. Ботанова К. Українська культурна дипломатія: за обличчями без облич [Електронний ресурс] / Ботанова К. – Режим доступу до статті : <http://www.ji.lviv.ua/n22texts/botanova.htm>

УДК 316.334+629.73+330.567.4 (043.2)

Каріна МНОГОЛІТ

Національний авіаційний університет, Київ

АВІАЦІЯ ЯК ІНСТИТУЦІОНАЛІЗОВАНИЙ ПРОСТІР СПОЖИВАННЯ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Авіація – це вся сукупність літальних апаратів: літаків, гелікоптерів тощо, а також організацій та установ, які їх використовують та обслуговують. Термін «Авіація» вперше було вжите Ла Ланделе в 1863. Перший політ на літаку здійснили 17 грудня 1903 р. Вільбер і Орвілл Райт. 21 червня 2004 року SpaceShipOne став першим приватним літаком, що здійснив космічний політ.

Авіація в сучасному суспільстві сформувалася як соціальний інститут, функціями якого є процеси надання авіаційних послуг спеціалістами галузі та споживання цих послуг клієнтами. Соціальне споживання – це використання продукту для задоволення соціальних потреб. Поняття споживання як процесу задоволення потреб прийшло у соціологію з економічної теорії. В соціології теорію споживання розробляли в першу чергу Карл Маркс і Торстейн Веблен. Соціологія споживання розвивається і сьогодні. Наприклад, в книзі «Бути людиною в суспільстві споживання» під редакцією Алехандро Нестора Гарсія Мартінеса, в главі I під назвою «Розмиття людських істот: структурні обмеження суспільства споживання», зосереджується увага на тих структурних обмеженнях, які, визначають людський вибір і, зрештою, стають символічним пануванням, часто через приховані механізми («ілюзія» свободи, наприклад), за

допомогою яких соціальні структури та певні культурні цінності виконують свою маніпулятивну функцію [1, р. xvii].

Інституціолізований простір – система соціально визнаних соціальних норм, правил, статусів, спрямованих на задоволення деякої суспільної потреби. Пояснення соціальних феноменів у соціальному просторі закладено у працях М. Вебера, П.Сорокіна, П. Бурдьє та ін. Макс Вебер у своїх дослідженнях зазначав, що суспільство – частина масштабного, історичного процесу, під час якого воно створює інститути, які забезпечують його цілісність та функціонування. Авіація у сучасному суспільстві може розглядатись і як інститут споживання і навіть як специфічний інституціолізований простір споживання в нинішньому глобалізованому інформаційному світі.

Отже, авіація як інституціолізований простір споживання в сучасному суспільстві виступає системою взаємодій між задіяними в функціонуванні авіації спеціалістами та авіапасажирами, як споживачами послуг, пов'язаних з швидкоплинною просторовою авіаційною мобільністю, тобто найбільш швидкого переміщення між містами, країнами та континентами.

Список літератури

1. Martínez A. N. G. (ed.). Being Human in a Consumer / Martínez A. N. G. (ed.).—Farnham: Ashgate Pub Co, 2015. – P. xvii.

*Науковий керівник: Володимир НІКОЛАЄНКО
канд. соц. наук, доцент*

УДК 316.6 (043.2)

Таміла МОТУЗКА

Національний авіаційний університет, Київ

СТЕРЕОТИПНИЙ СПОСІБ МИСЛЕННЯ ЯК ПРЕДМЕТ ДОСЛІДЖЕННЯ В НАУЦІ ТА СОЦІОЛОГІЧНИХ КОМПАНІЯХ

Явище стереотипного мислення у суспільстві є досить поширеним. Оскільки, такий тип мислення є однією із форм вираження громадської думки, не дивно що дослідження цього феномену цікавить різні установи. Зокрема в Україні, вивченням даного питання займалися такі соціологічні компанії як Рейтинг, Інфо Сапієнс, КМІС та інші. Варто зауважити, що дослідження громадської думки на тему стереотипного мислення зазвичай концентрується саме на гендерних стереотипах. Це обумовлено наданням грантів та збільшеною уваги до ролі в суспільстві саме цього виду.

Варто зауважити, що в науковому обігу структура соціологічного знання містить кілька десятків спеціальних та галузевих соціологічних теорій і відповідно до кожної з них можна виокремити стереотипи. Таким чином, окрім згаданих гендерних стереотипів, що притаманні жінкам та чоловікам, можна назвати наступні:

3. Професій;
4. Армії;
5. Вікових груп ;
6. Територій, тощо

Переходячи від явища до поняття «стереотипу» варто зазначити, що воно не нове у науковому обігу та повсякденному житті людей. Таким чином, можна підкреслити той факт, що термін «стереотип» відомий у соціумі. Як уже було зазначено у попередніх статтях, поняття стереотипу пояснюється різними дослідниками як шаблон, схема, на основі яких людина оптимально, в певному сенсі, здійснює якусь діяльність [1].

У. Ліпман вперше застосував термін «стереотип» під час опису своєї концепції громадської думки в 1922 році. Так, даний термін увійшов у західний суспільно-політичний дискурс.

Прототипом терміну стереотип можна назвати «ідолів» Ф. Бекона, який виділяв таких чотири типи: печери, ринку, роду та театру. Дослідник зосереджував увагу на тому, що ці «ідоли» - це вади бачення світу людиною. Інакше кажучи це явище характеризувалося спотворенням образів дійсності та хибними уявленнями людей.

Ідоли роду і печери характеризувалися як вроджені властиві, що відповідають людській природі, а ринку і театру, вважалися Беконом, такими, що набувалися в ході різнобічного розвитку індивіда.

На сьогодні в науковому просторі було сформоване наступне визначення стереотипу: «Усталене ставлення до подій, вироблене на основі порівняння їх з внутрішніми ідеалами». Також у науковому обігу існує поняття соціального стереотипу, що означає систему економії ресурсів в процесі оцінювання моделей середовища [1].

Таким чином, можна підкреслити, що люди використовують стереотипний спосіб мислення в ролі економії власних ресурсів. У деяких аспектах, сформувалося хибне уявлення, що стереотипи – це негативний феномен, що шкодить суспільству. Розглядаючи стереотипний спосіб мислення як швидший шлях до розуміння чогось, що не вимагає поглибленого розуміння чи більш широкого предметного розкриття, можна говорити про раціональність такого типу мислення.

Отже, явище стереотипного мислення може виступати як в позитивній так і негативній ролі. Вплив та значення стереотипів у суспільстві є

предметом дослідження громадської думки українськими, закордонними та міжнародними компаніями, зокрема соціологічними, а також в науці

Список літератури

1. Мотузка Т.А. Соціологія стереотипу: від явища до поняття // — тези доповідей XX Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених: [у 2-х т.]. – Т. 1 (м. Київ, 1-3 квітня 2020р.) / [ред. кол.: В.М. Ісаєнко та ін.]; Національний авіаційний університет. – К.: Талком, 2020. – С.180-182.

*Науковий керівник: Олександр МИХАЙЛИЧ
канд.соц.наук, доцент*

УДК 378.014(477.43-21)КПНУ:[001.98:316.758

Анастасія ПНАДОВСЬКА

*Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка, Кам'янець-Подільський*

ПОЛІТИКА ДОТРИМАННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ: ДОСВІД КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА

У контексті реалізації Закону України «Про освіту» актуальним є питання дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу. Результати аналізу наукових джерел стверджують, що проблема дотримання академічної доброчесності – неоднозначна та має багато «але». Дослідники з'ясували різноаспектність причин порушень академічної доброчесності (протиставленням чого є поняття «академічна недоброчесність / нечесність»), спільних та відмінних як для студентів, молодих науковців, так і для досвідчених дослідників: прагнення слави як визнання у соціальному, та зокрема професійному, середовищах з метою також подальшого отримання матеріальної та схвальної винагороди, підвищення кар'єрного статусу; виправдання витрачених бюджетних коштів (коштів замовника) з причини невиконання замовленої / запланованої роботи тощо [2, с. 3-8].

Згідно зі ст. 42 Закону України «Про освіту» «Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових

(творчих) досягнень» [1]. Політика дотримання академічної доброчесності в закладі вищої освіти є запорукою забезпечення якісного освітнього процесу. У Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка реалізується система заходів задля створення сприятливого середовища для учасників освітнього процесу на засадах чесності, справедливості, довіри, партнерства, саморозвитку тощо.

Зокрема, імплементація принципів академічної доброчесності в освітньо-науковому середовищі Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка реалізується шляхом:

- розроблення нормативно-правового забезпечення з питань академічної доброчесності (наприклад, розроблення положень, кодексів честі);

- ознайомлення з діяльністю комісії з питань академічної доброчесності;

- функціонування технологічного інструментарію щодо перевірки кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти на рівень унікальності;

- проведення систематичних зустрічей (круглих столів, панельних обговорень, відкритих дискусій тощо), флешмобів зі студентами (зокрема, I курсів ОС «бакалавр» і «магістр»);

- систематичного обговорення питання академічної доброчесності на засіданнях кафедр, вчених рад факультетів, науковій, бібліотечній, вченій радах закладів вищої освіти;

- систематичне наповнення репозитарію в електронному архіві університету;

- розроблення методичних матеріалів з уніфікованим визначенням вимог щодо належного оформлення курсових/дипломних робіт для здобувачів вищої освіти з урахуванням політики академічної доброчесності на кафедрах університетів;

- вивчення вимог коректного використання інформації з джерел та правил їх опису, оформлення цитувань; основних навичок академічного письма в межах навчальних дисциплін «Вступ до спеціальності», «Основи наукових досліджень» (ОС «бакалавр»), «Методика наукових досліджень» (ОС «магістр»), «Організація наукової діяльності» (PhD);

- проведення опитування здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників усіх факультетів щодо дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу;

- систематичного висвітлення актуальної інформації про академічну доброчесність на вебсайті університету.

Список літератури

1. Про освіту : Закон України від 06.04.2022 р. URL: <http://surl.li/ixnq>

2. Рижко О. М. Плагіат у соціальнокомунікаційному вимірі початку ХХІ століття: природа явища та історія боротьби: дис. ... д-ра наук із соціальних комунікацій: 27.00.01. / Інститут журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, Київ, 2017. 438 с.

3. Пак І. В. Академічна культура українського студентства: фактори формування та особливості прояву : автореф. дис. ... канд. соц. наук : 22.00.04 – спеціальніта галузеві соціології. Харків, 2019. 22 с.

4. Шевчук З. С. Дотримання принципів академічної доброчесності та культури – дієвий інструмент формування компетентного фахівця закладу вищої освіти. Проблеми дидактики історії: збірник наукових праць / [редкол.: С. Копилов (голова, наук.ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 11. С. 210-216.

*Науковий керівник: Зореслава ШЕВЧУК,
канд. пед. наук, ст. викладач*

УДК 629.7:316 (043.2)

**Софія ПРИЩЕПА,
Ірина ЛИТОВЧЕНКО**
Національний авіаційний університет, Київ

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АВІАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В сучасному суспільстві авіація виконує важливу роль у розвитку економічної, науково-технічної та соціо-культурної сфер життєдіяльності людей, що сприяє промислово-економічному зростанню, зменшенню рівня бідності, створюючи робочі місця, збільшуючи податкові надходження та сприяючи захисту природоохоронних територій. Такі високотехнологічні галузі, як авіація, стають однією з найбільш фундаментальних галузей сучасної економіки.

Глобалізація, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, економіки, бізнесу, інтернаціоналізації ринків, просторової мобільності, міжнародного характеру конкуренції і формування світового соціо-культурного та економічного простору обумовлюють розвиток світової авіаційної галузі, що виконує важливу роль у задоволенні відповідних потреб людей, організацій, суспільства в цілому.

Розвиток авіаційної галузі в сучасному світі характеризується розробкою й впровадженням новітніх технологій в літакобудуванні,

безпілотних літальних апаратів, нових систем і засобів забезпечення безпеки в аеропортах, вдосконаленням засобів інформаційної безпеки та попередження і відбиття кібератак, розширенням послуг у сфері пасажирських та вантажних перевезень тощо. Такі тенденції обумовлюють суттєвий вплив на ринок праці фахівців в авіаційній галузі, що є чинником його кількісних і структурних змін.

Як окремий сектор економіки авіаційна промисловість має такі загальні характеристики: складність галузевих продуктів; тривалий життєвий цикл продукції; складна організаційна структура галузі; високий ступінь спеціалізації в галузевій сегментації; висока капіталомісткість продуктів тощо. Розвиток авіаційної галузі має важливе значення для світової економіки, адже дозволяє створювати нові робочі місця, стимулює економічне зростання, забезпечуючи ефективні пасажирські та вантажні перевезення, розвиваючи сферу туристичних послуг, дипломатичні, економічні, соціо-культурні зв'язки та покращуючи сполучення з віддаленими районами.

Авіаційна промисловість України є стратегічною галуззю з тривалою історією, в ній освоєно весь процес виробництва авіаційної техніки, що є великим світовим досягненням. В Україні виробляються практично всі види авіаційної техніки: пасажирські та вантажні літаки, вертольоти, мала авіація. Крім того, є ремонтні майстерні та заводи, які виготовляють двигуни та бортове обладнання.

У 2021 році Україна та Євросоюз підписали угоду про відкрите небо, а генеральний директор Ryanair Майкл О'Лірі за півроку до війни назвав Україну найприбутковішою країною. Перспективні ринки обіцяли стати найбільшими інвесторами місцевої авіаційної галузі. У зв'язку з повномасштабним російським вторгненням на територію України, небо над нею було закрите з лютого 2022 року - більшість авіакомпаній втратили зв'язок, а тисячі людей втратили роботу, але із перемогою нашої країни, ми маємо докласти максимум зусиль для її швидкого, ефективного повоєнного відновлення, зокрема, різноманітних галузей промисловості, а особливо авіації, яка виконує важливі функції в умовах розвитку сучасного суспільства.

УДК 321.8 (043.2)

Софія ПРОХОРЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

РОЛЬ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ПОЛІТИЧНОМУ ПРОЦЕСІ УКРАЇНИ

У сучасній політичній науці засоби масової інформації часто називають четвертою гілкою влади, оскільки вони відіграють таку важливу роль у політиці та їхній вплив настільки великий, що деякі політики вважають контроль над телебаченням еквівалентним контролю над усією країною.

Для більшості людей засоби масової інформації є основним джерелом інформації про державні установи, події, явища та процеси, що відбуваються у суспільстві. Тому будь-яка інформація, що поширюється через засоби масової інформації, має на меті не лише інформувати, а й формувати ціннісні орієнтації особистості та суспільства. У цьому полягає унікальність їхньої діяльності [3, с. 116-117].

ЗМІ відіграють важливу роль у формуванні політичного процесу в Україні. З моменту проголошення незалежності в 1991 році Україна перейшла до демократичної політичної системи, і засоби масової інформації відігравали важливу роль у створенні платформ для політичного дискурсу, забезпеченні підзвітності влади та формуванні громадської думки, а також поширенні інформації серед громадян [1, с.85-86].

У перші роки незалежності України ЗМІ відігравали значну роль у формуванні громадської думки та викритті корупції в уряді. Однак, роль ЗМІ у формуванні політичних процесів протягом багатьох років зазнавала певних викликів і обмежень.

Функціонування ЗМІ в Україні часто пов'язане з іменами політиків, олігархів та бізнес-інтересами, що призводить до концентрації їх власності в одних або кількох руках. Це підриває різноманітність, незалежність і професіоналізм ЗМІ та створює ризики маніпулювання громадською думкою. Також проблемою є медіавласність, журналістська і політична упередженість, що підживлюється відсутністю чіткої правової бази для ЗМІ. Розвиток соціальних медіа створив як можливості, так і виклики для українських ЗМІ [4].

За останні роки українські ЗМІ стали важливим засобом політичної комунікації між владою та суспільством. Однак, оскільки вона залучена до політичної боротьби між партіями високого рівня та громадськими організаціями, це часто ускладнюється додатковим характером політичної

участі, що призводить до соціальної дезінтеграції. Крім того, деякі ЗМІ знаходяться під державним контролем, що позначається на їхній об'єктивності та критичному аналізі дій влади [2].

Вирішення цих проблем вимагає об'єднаних зусиль зацікавлених сторін, зокрема власників ЗМІ, журналістів, громадянського суспільства та уряду. Засоби масової комунікації потребують чіткої нормативної бази, щоб діяти в інтересах суспільства, захищати свободу слова та сприяти розмаїттю медіа. Також необхідно посилити професіоналізм, незалежність та етичні стандарти ЗМІ, щоб сприяти довірі суспільства до медіа та забезпечити, щоб вони служили суспільним інтересам [4].

Загалом ЗМІ стали найпотужнішим інструментом цілеспрямованої побудови політичного порядку в Україні, засобом налагодження необхідних владних зв'язків і взаємовідносин із громадськістю.

Список літератури

1. Мельник М., Постульга В. ЗМІ і влада в Україні: як подолати корупцію? // Національна безпека і оборона. – 2001. – №1. – 84-88.

2. Панченко О. А. Засоби масової комунікації як платформа державної інформаційної політики. Державне управління: удосконалення та розвиток. – 2020. – №4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/4.pdf

3. Політичний менеджмент : наук. журнал / Голов. ред. Ю. Ж. Шайгородський. – 2009. – № 4. – С. 115 –118.

4. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє : щорічник. – Вип. 19 : у 2 ч. Ч. 1 / за ред. М. В. Лазаровича. – Тернопіль : ТНЕУ, 2014. – С. 313-318. URL:

[<http://unmsm.wunu.edu.ua/index.php/unmsm/article/viewFile/191/191>]

*Науковий керівник: Ірина ЛИТОВЧЕНКО,
канд. філос. наук, доцент*

УДК 316:355(043.2)

Артем РЕПІНСЬКИЙ

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ КРАЇНИ У ПІСЛЯВОЄНИЙ ПЕРІОД: СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

В 2023 році найбільш очікувана та обговорювана подія - це закінчення війни в Україні та відновлення країни. Очікування українців від післявоєнного періоду є різними: оптимістичними, песимістичними,

романтичними або реалістичними, відповідними до професійного спрямування особистості або чуток, що в суспільстві з'являються, але немає спільного розуміння щодо викликів, які очікують українське суспільство в майбутньому. Проблема відновлення і розвитку суспільства вивчається представниками багатьох галузей соціальних наук, але розкривають її досить односторонньо: досліджується економічний аспект соціального життя без урахування культурних особливостей або досліджується проблема ветеранів без урахування соціально-політичної умов.

Війна в Україні не є першою війною в Європі, хоч і за масштабами охопленої території є найбільшою з часів Другої світової війни, що дає нам змогу говорити про ймовірні наслідки цієї війни. Питання особливостей різноманіття характерів ведення бойових дій, конфліктуючих сторін, протяжності війни територією країни та тривалості у часі, етнічних особливостей, соціально-економічних, політичних характеристик країн, що так чи інакше є причетними до війни, нехтуються, що призводить, у свою чергу, до подальших ускладнень у процесі відбудови суспільства у післявоєнний період.

Як соціальна криза, війна, спричиняє міграцію населення, подальше розбалансування сфери соціального забезпечення. Тобто, попри втрату активу на тимчасово окупованій території, постає проблема з реалізацією трудового ресурсу та забезпечення соціальної інфраструктури на території, що не потрапила під окупацію. Попри внутрішню міграцію, війна спричиняє і міграцію людей, трудових ресурсів, за кордон, що позначається на соціально-демографічній ситуації країни в цілому. Нестабільна ситуація в сфері економіки, через хвилювання у суспільстві, відображається на політичному житті суспільства.

Приклади внутрішньополітичної боротьби і початок війни за незалежність Ірландії в 1919 році та продовження, як громадянської війни в 1920, році залишило ситуацію у невизначеному стані. Роз'єднаність національної території Ірландії на Англійську північ та Республіку Ірландія поставило суспільство у позицію невизначеності. Переслідування політичного інтересу та ігнорування потреб населення Незалежної та Північної Ірландії в єдності національної ідентичності, в розвитку виробництва та торгівлі, культурної єдності, що розпалила партизанську боротьбу яка тривала більше тридцяти років.

Десятилітня війна в Югославії, результатом якої стало утворення нових країн за національним принципом, але слабких економік. Як наслідок падіння економічної самостійності, нерівномірний розвиток між країнами колишньої Югославії, загальне падіння рівня життя та міжетнічна напруженість. Наступною була війна у Грузії в 2008 році, як приклад

наступних спекуляцій у політиці та економіці, що мають безпосередній вплив на грузинське суспільство.

Отже, дослідження змін соціально-економічної/політичної сфер українського суспільства з часів отримання України незалежності до сьогодні, експертні оцінки і дослідження особливостей сучасних актуальних проблем і напрямів розвитку країни, подальший моніторинг змін, врахування досвіду інших країн, здійснення відповідного аналізу та прогнозування, є важливими для наукового розуміння тих викликів, що очікують українське суспільство після закінчення війни.

*Науковий керівник: Ірина ЛИТОВЧЕНКО
канд. філос. наук, доцент*

УДК 316.454.7(043.2)

Тетяна РОМАНЕНКО
Національний авіаційний університет, Київ

ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ У НІМЕЧЧИНІ

Ціннісні орієнтації молоді є певною системою переконань, цінностей та ідеалів, є відображенням того, як молодь сприймає навколишній світ. Ціннісні орієнтації формуються та транслюються через взаємодію з іншими людьми, наприклад, через взаємодію з друзями, родиною, соціокультурними впливами. Ціннісні орієнтації містять у собі певні релігійні, етичні, моральні та політичні переконання.

Ціннісні орієнтації молоді у Німеччині є доволі різноманітними, вони залежать від великої кількості чинників, наприклад, від виховання чи освіти особистості, від соціального середовища. Не дивлячись на це, є загальні тенденції, які можна визначити.

Однією з головних цінностей німецької молоді є індивідуалізм. Молоді люди цієї країни високо цінують свою свободу, право на власний вибір. Вони також активно виступають проти дискримінації та насильства в будь-якій його формі.

Також однією з головних цінностей є толерантність. Суспільство Німеччини є дуже культурно різноманітним, багатонаціональним, тому молодь часто надає перевагу співпраці та взаємодії з людьми різних культур, релігій та національностей.

Важливою частиною цінностей для німецької молоді залишається здоров'я, вони дбайливо ставляться до себе та до оточуючих, більшість прагне жити здоровим способом життя, також їм притаманна екологічна

свідомість, вони активно займаються охороною навколишнього середовища.

Освіта та культура також хвилює молодь цієї країни, освіта є важливою частиною їх життя, більшість молодих людей ставлять собі за мету отримання вищої освіти. Потрібно зазначити, що якихось конкретних вікових рамок молодь собі не ставить, тому деякі особистості отримують вищу освіту і після 25 років. Німці звикли до різноманітності у художніх та культурних напрямках, часто проходять різні соціальні заходи для заохочення німецької молоді до суспільного життя країни.

Молодь у Німеччині є частиною світового співтовариства, тому, зазвичай, молоді люди зацікавлені суспільним життям країни та її політичним устроєм, існує велика кількість міжнародних організацій, заходів та проєктів, які спрямовані на залучення молоді до підтримки світового миру та співпраці між країнами.

Однак, не дивлячись, на прагнення німецької молоді жити у гармонії, соціальній справедливості та толерантності, існує декілька проблеми, які ускладнюють цей шлях. По-перше, є розходження цінностей різних соціальних верств населення. Наприклад, через різний соціальний статус молодь може мати різні пріоритети щодо освіти та стабільності робочих місць. По-друге, можемо спостерігати зростання націоналістичних настроїв серед молоді, а саме більшість поглядів созесердежна на мультикультуралізмі, але існують групи, які схильні до расизму По-третє, велика кількість населення є дезінформованим через фейкові новини та негативний вплив через використання соціальних мереж. Також є проблеми, які понесла за собою пандемія, а саме економічна нестабільність молоді, а також її соціальна ізоляція.

Отже, ціннісні орієнтації молоді в Німеччині характеризують їхнє бажання толерантності, розвитку соціальних, суспільних, політичних напрямків, досягнення успіху у навчанні та кар'єрі, але є ряд соціальних та суспільних проблем, які можуть істотно впливати на формування та розвиток цінностей у німецької молоді.

*Науковий керівник: Олександр МИХАЙЛИЧ
канд. соц. наук, доцент*

Христина САГАЙДАК

*Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана
Огієнка, Кам'янець-Подільський*

ПЛАГІАТ І САМОПЛАГІАТ: ДИСКУСІЙНІСТЬ ПИТАННЯ

Загальна криза суспільства, яке протягом кількох останніх десятиріч стало більш толерантним до правового нігілізму, корупції, численних порушень законодавства й етичних норм. Посилення дискусій щодо академічної доброчесності збігається з початком подолання цієї кризи в останні роки й само по собі вже є позитивним зсувом. Але проблем поки залишається більше, ніж досягнень [1].

Поняття «плагіат», «самоплагіат» упродовж останніх п'яти-семи років стали широко відомими серед науковців. Більшість публікацій, присвячених, плагіату і самоплагіату, мають відверто публіцистичний характер – у них домінують емоції авторів, суб'єктивні судження, майже відсутні вагомі аргументи та вони не містять жодних ознак наукового дослідження.

Дискусійність питання полягає в тому, що на сьогодні існує низка варіацій щодо трактування поняття «плагіат». Відтак, за Т. Фішман, плагіат – це академічна поведінка, яка характеризується такими п'ятьма кумулятивними ознаками: коли певна особа використовує слова, ідеї чи результати праці, що належать іншому визначеному джерелу чи людині; без посилання на джерело, з якого вони були запозичені; у ситуації, в якій правомірно очікується вказування авторства оригіналу; з метою отримати певну користь, пошану, вигоду, які не обов'язково мають бути грошового характеру» [5]. Відсутність належних покликань на автора є основною ознакою академічного плагіату. Відповідно до ч. 4 ст. 42 Закону України «Про освіту», академічний плагіат – це «оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості), та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства» [4]. У межах цього закону також визначено поняття «самоплагіат»: оприлюднення (частково або повністю) власних раніше опублікованих наукових результатів як нових наукових результатів [4]. Очевидно, що сучасний науковець не повинен бути автором одних і тих же, навіть дещо модернізованих, наукових текстів. Сфера його знань і наукових інтересів має постійно розширюватися. Водночас статті 440-441 Цивільного кодексу України визначають виключне право автора на використання ним свого твору, у тому числі шляхом його опублікування

та «...відтворення будьяким способом та у будь-якій формі», «...включення складовою частиною до збірників, баз даних, антологій, енциклопедій тощо» [2]. У цьому разі із самоплагиатом колізія між авторським правом на використання твору та вище процитованим положенням Закону України «Про освіту» є також очевидно.

Наведене визначення терміна «самоплагиат» містить кілька ключових маркерів: **оприлюднення опублікованих нових наукових результатів**. Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права»: здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо [3].

Отже, визначення поняття «самоплагиат», наведене у статті 42 акону України «Про освіту», має суттєве протиріччя, яке у такому вигляді не може бути вирішене. Неврегульованість понять «самоплагиат», «самоцитування», «самокопіювання» спричинює дискусійній аналізованій теми.

Список літератури

1. Бахрушин В. Академічний плагиат і самоплагиат в науці та вищій освіті: нормативна база і світовий досвід. URL: <http://education-ua.org/ua/articles/1128-akademichnij-plagiat-i-samoplgiat-v-nautsi-ta-vishchij-osviti-normativna-baza-i-svitovij-dosvid>

2. Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 435-IV. URL: <http://surl.li/kixz>

3. Про авторське право і суміжні права : закон України від 05.01.2022 р. URL: <http://surl.li/fjoc>

4. Про освіту : Закон України від 06.04.2022 р. URL: <http://surl.li/ixnq>

5. Fishman T. «We know it when we see it» is not good enough: toward a standard definition of plagiarism that transcends theft, fraud, and copyright. 4th Asia Pacific Conference on Educational Integrity (4APCEI). 28–30 September 2009, University of Wollongong NSW Australia, 2010, p.1-4. URL: <http://ro.uow.edu.au/apcei/09/papers/37>

*Науковий керівник: Зореслава ШЕВЧУК,
канд пед. наук, ст. викладач*

Maryna STRYHUL, Marianna KHOMERIKI
National Aviation University, Kyiv

HIGHER EDUCATION SYSTEM WITHIN THE CONTEXT OF MODERN SOCIO-ECONOMIC AND POLITICAL PROCESSES

Education in the whole world is having dramatic changes.

Analyzing education system from the economic point of view, we should mention that the American economist T. Schultz was one of the first attempt to find a quantitative index of education economic efficiency. The postulates of his 'human capital' theory point out that production recession or additional economic growth are resulted from investments in education and people. In fact, T. Schultz develops a method of defining the economic role of education which is used in attempts to improve the mechanism of resource allocation for the sake of economic efficiency growth. The 'expenses – result' formula defines the norm of finances and methods of economic analysis get transferred to the sphere of education to the full extent.

According to T. Schultz, general efficiency criteria lies within the context of education system operating conditions, and they should be developed through estimating its quality .

Following this approach, criteria of the high school activity estimation, apart from the expenses on education, must also take into account socio-pedagogic aspects including efficiency or inefficiency of the expenses on education.

Considering the above mentioned aspects, we find it necessary to study the following forms of educational efficiency:

- an internal one, defining the extent of achieving the set education goals;
- external one, presupposing definition of the extent of meeting the modern society demands or the extent of conformity between education sphere products and the structure of the labor market run on these products.

It is worth noticing that such approach also enabled to take into account the pedagogic result, apart from the direct feedback of productive expenses that lies in the actual economic effect. Thus, the search for mechanisms and ways of increase of education external efficiency is based in several directions.

1) Rationalization of the education system relying on the use and development of general management theory statements (represented in the 'planning – programing – budgeting' system).

Improvement of personnel training process management is considered one of the ways of the efficient use of human and material resources. In such environment, relying on the extent of the set goal achievement and correlation

of expenses on realization of programs, the 'planning – programing – budgeting' system is to define their efficiency. In order to perform quantitative estimation of the external efficiency of didactic systems, there were also used other attempts to develop a system of specific indices, tools and mechanisms measuring results of education activity aimed at deriving a universal index which would take into account objectives of training and new efficiency criteria.

The English scholars M. Woodhall and M. Blaug applied the above mentioned system of indices to create a research program of the US education investment external efficiency estimation. Thus, since the beginning of twenty-first century, American researchers have been attempting to develop a universal index of education sphere products by analogy with the consumer price index that would enable to estimate the system of national education.

2) Accounting principle defining any educational institution as an enterprise reporting on the expenses in accordance with the tasks performed.

Therefore, on one hand, the role of state and governance is intensified since there arises a need of planning, control and regulation of the phenomenon of accounting introduction on a local, regional or national scale; however, on the other hand, there are attempts to decrease education expenses. Scientists from several countries (including the USA, the FRG etc.) claim that the accounting principle is not a scientific approach in respect of solving the problem of education efficiency since it imposes strict control regulations on operation of educational institutions and at the same time fails to provide them with necessary rights and conditions .

3) Principle of higher education diversification. Realization of this principle presupposes the development of projects on education system modernization in accordance with needs of the modern market.

All the mentioned phenomena together actually constitute the essence of education economization. Nevertheless, it is necessary to mention that for a long time economization of education and its commercialization were considered identical processes.

УДК 316.772 (043.2)

Софія ТРОЦИК

Національний авіаційний університет, Київ

ФЕЙКИ ТА МАНПУЛЯЦІЇ ЯК ЗАСОБИ ПОШИРЕННЯ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Сьогодні за день ми отримуємо більше інформації, ніж люди, які жили в минулому столітті, отримували за все їх життя. Завдяки мережі Інтернет та

легкому доступу до телебачення, кількість інформації значно збільшилось: інформація, яку людина отримувала щодня, помістилася б у 174 газетах. Однак за таку доступність інформації доводиться платити: ми зустрічаємося з фейками та маніпуляціями, які можуть стати великою загрозою для суспільства тому, що недостовірна інформація підриває довіру до влади і ЗМІ, формує негативне сприйняття ситуації яке може викликати суттєві наслідки для суспільства. Насправді люди вже давно зрозуміли, що інформація може бути небезпечною, і те що слово насправді може бути жакхливіше, а ніж зброя. Україна і весь світ за вдяки агресії Росії зараз розуміють наскільки бувають жакхливі наслідки дезінформації, і на скільки важливо знати як з нею впоратись.

Фейки – це зазвичай не достовірна або підроблена новина, яку видають за правду. Фейк – це зброя в інформаційній війні і Росія є лідером у світі у використанні фейків для поширення дезінформації.

Маніпуляція – це напівправа, коли на якісь реальні факти нашаровується завідомо недостовірна інформація, навмисне приховування певного її аспекту, зміщення акцентів у новині, висмикування слів/речень/висловів/цитат з контексту. У результаті у людини викривлюється відчуття реальності.

Є певні ознаки, за якими можна дізнатися, що це фейкова новина або маніпуляція.

Перша ознака – коли заголовок не відповідає новині. Зазвичай заголовок найчастіший засіб маніпуляції. За статистикою багато людей не читають новину далі заголовка, тому якщо заголовок в агресивній формі призиває до негайної дії, викликає емоції, то варто прочитати і сам текст новини.

Друга ознака, що вказує на недостовірність, – це коли новина побудована суто на анонімних або на сумнівних джерелах, коли не відомо звідки взяли ту чи іншу інформацію; хто про це сказав, написав, яка організація про це заявила; на який сайт посилаються журналісти. Найчастіше в першоджерелі все має абсолютно інший вигляд.

Третя ознака – це візуалізація, а саме сумнівні фотографії та відео, що супроводжують новину. Візуальні фейки не менш популярні за маніпуляції з текстом, тому навіть якщо новину супроводжує підтвердження фотографією або відео, але ця новина викликає певні сумніви, то краще також їх перевірити.

Четверта ознака, на яку потрібно звернути увагу, – коли у новині багато емоцій. Найчастіше удавана емоційність вказує на те, що нами маніпулюють.

Ще однією із ознак є запрошення сумнівних експертів. Важливо звертати увагу на те, хто сказав і чому саме це він сказав, чи є у нього досвід,

щоб коментувати такі речі, також потрібно мати на увазі, де цей експерт працює чи працював.

Ціль фейків та маніпуляцій в тому, щоб викликати певну реакцію, незалежно від того, є вона правдивою чи ні. Це може бути зроблено для того, щоб ви підтримували політичну партію або кандидата, підтримали певну ідею чи світогляд, купили певний продукт, або навіть просто викликати певні емоції, такі як страх, радість, обурення чи злість.

Дезінформація, яка поширюється за допомогою фейків та маніпуляції, може мати великі наслідки для суспільства. Наприклад, російська пропаганда, котра більше восьми років транслувала і продовжує транслувати на ТБ, в соціальних мережах інформацію про українців у негативно-принижуючому ключі. Наприклад, «українці вбивають дітей на Донбасі», фейки про те, що українська армія «слабка» та «жорстока», «Україна – нацистська або фашистська держава» та ін.

Щоб зменшити вплив фейків та маніпуляцій, потрібно підвищувати рівень медіа грамотності у суспільстві та створювати відповідні механізми для перевірки достовірної інформації. В Україні вже з'явилися певні організації, котрі займаються перевіркою та спростовуванням фейкової інформації, розробили курси з медіа грамотності (StopFake, Без Брехні, По той бік новин, НотаЄнота, DisinfoChronicle, Фільтр).

Зазвичай більшість дезінформації розповсюджується через ЗМІ, Телеграм – канали, Viber, Instagram, Tik-Tok та інші соціальні мережі, але вона може поширюватися навіть через певні меми. Тому дуже важливо вчитися розрізняти правдиву інформацію від фейків та маніпуляцій, дотримуватися принципу перевірки джерел та використання критичного мислення при оцінці новин та інформації, яку переглядаєш в Інтернеті.

Отже, фейки та маніпуляції є серйозною загрозою демократії та свободи, тому важливо приділяти увагу боротьбі з дезінформацією. Один з оптимальних шляхів уберегти себе від фейків та дезінформації – сформувати навколо себе якісне інформаційне поле, видаляти групи в соціальних мережах, які публікують сумнівну інформацію, читати тільки ті медіа, які працюють за журналістськими стандартами: Укрінформ, Ліга, Радіо Свобода, офіційні джерела влади, не стежити за анонімними телеграм-каналами чи вайбер-групами. Також важливо розуміти те, що для того щоб у суспільства був високий рівень медіа – грамотності, потрібно навчити людей, як дізнатися, чи новина є фейковою чи ні, створювати курси з медіа – грамотності, запрошувати спеціалістів на ефірі і за їх допомогою доносити те, як важливо розумітися на методах/прийомах маніпуляцій, як розпізнати фейкову новину від правди.

*Науковий керівник: Неля ГРИЩЕНКО,
ст. викладач*

Анна ШИНКАРЕНКО

Національний авіаційний університет, Київ

Інна ШЕВЧУК

Національний авіаційний університет, Київ

ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО ЯК НАУКОВО-ЮРИДИЧНИЙ ФЕНОМЕН

У сучасних умовах розвитку світу загалом і нашої держави зокрема інформаційна війна є одним із головних напрямів діяльності, а для нашого суспільства – це ще і фактор перемоги. Особливо це актуально для України в умовах повномасштабної війни проти ядерної держави, що має потужний військовий потенціал. Із одного боку, рівень політичної підтримки у світі, обсяги допомоги інших держав, масштаби санкцій, що запроваджуються проти агресора, залежать від інформованості міжнародної спільноти про події в Україні, з іншого – національна безпека потребує захисту інформації. Нинішня ситуація в країні детермінує прийняття блискавичних рішень із боку керівництва держави; постійно йдеться про «інформаційну гігієну», інформаційну культуру пересічного громадянина, тому актуальність правового захисту інформації нині актуалізується як ніколи. Сьогодні ще раз підтвердило той факт, що давно «настав час формування нового публічно-правового та наукового юридичного феномену – інформаційного права» [1, с. 5].

Інформаційне право – це молода галузь, що сформувалася на межі юриспруденції та інформатики, тому однозначного трактування цього поняття ще не сформовано, адже як галузь суспільних відносин інформаційне право, на думку дослідників, можна розглядати як суб'єктивно, так і об'єктивно. У суб'єктивному розумінні інформаційне право – це сукупність прав і обов'язків суб'єктів суспільних відносин щодо інформації. А об'єктивно – це сукупність суспільних відносин, які врегульовані нормативною поведінкою, а його об'єкт – інформація. Нам імпонують розвідки вчених, що підтверджують уявлення про те, що галузь інформаційного права формується як сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини, що впливають із встановлення правового статусу, поведінки і зв'язків суб'єктів інформаційних процесів [4].

Як зазначено у статті 1 Закону України «Про інформацію», «предметом інформаційного права є інформація, будь-які публічно оголошені або документовані відомості про явища, які трапляються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі» [5]. На теоретичних

положеннях, сформованих В. Г. Хахановським, Р. А. Калюжним та В. С. Цимбалюком автори підручника «Інформаційне право України» стверджують, що інформаційне право – це комплексна галузь права, яка регулює суспільні відносини, що виникають із приводу зберігання, збирання, обробки, використання і поширення інформації щодо різних сфер життя і діяльності суспільства, яка має спеціальний предмет – суспільні інформаційні відносини [2, с. 19-20].

На жаль, сучасне інформаційне законодавство України перебуває на стадії реформування; питання правового статусу суб'єктів інформаційних процесів, який визначає права, обов'язки та взаємозв'язки суб'єктів щодо визначення або дотримання параметрів інформаційних процесів, доступу та прав на інформацію, потребує удосконалення [3, с. 37].

У визначенні методу інформаційного права ключовим є те, що це право як специфічний спосіб правового впливу на характеристики інформаційних процесів збалансовується за допомогою системи заборон загального і приватного характеру. Погоджуючись із думкою Б. А. Кормича, можна стверджувати, що характерною ознакою методу інформаційного права є обмежене використання позитивних зобов'язань. У методі інформаційного права головним, базовим елементом, є дозвіл. У загальному вигляді ці права можна визначити через принцип «свободи інформації», який є дозволом на вільне зберігання, оброблення та розповсюдження інформації [3, с. 39-40]. Так, згідно зі статтею 5 Закону України «Про інформацію» основним принципом інформаційних відносин є: гарантованість права на інформацію і відкритість, доступність інформації та свобода її обміну [5].

В юридичній науці інформаційне право є складним міждисциплінарним предметом, об'єктом дослідження якого є суспільні відносини, а предметом дослідження – інформація. Вплив на інформаційне право як науку мають галузеві науки: цивільне, трудове, конституційне, адміністративне, кримінальне право. Деякі положення інформаційного права ґрунтуються на теоретичних засадах міжгалузевих інституцій законодавства та юриспруденції: підприємницького, господарського і комерційного права, а також права інтелектуальної власності. Інформаційне право тісно переплітається з різними міжгалузевими комплексними інститутами: патентним правом на об'єкти інтелектуальної власності, авторським правом, правом власності та його складовою [1].

Отже, інформаційне право – це комплексна галузь права, яка складається на межі всіх прав, а також на багатьох інших комплексних галузях права. Інформаційне право розглядається як система соціальних відносин і норм, які виникають в інформаційній сфері. Ця наука вивчає

сукупність норм права, які регулюють інформаційні відносини у суспільстві, містять вказівки, що стосуються інформаційної діяльності, тому однією з найактуальніших проблем сьогодення є удосконалення інформаційного законодавства, що має розроблятися з урахуванням європейських стандартів розвитку інформаційних відносин.

Список літератури

1. Грицай І. О. Конспект лекцій з навчальної дисципліни Інформаційне право. Дніпро, 2016. 123 с.
2. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Ярема О. Г. Інформаційне право України : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 416 с.
3. Кормич Б. А. Інформаційне право : підручник. Харків : БУРУН і К., 2011. 334 с.
4. Поняття, сутність, зміст та структура інформаційного права. *Jure* : вебсайт. URL: <http://jure.in.ua/tema-1-ponyattya-sutnist-zmist-ta-struktura-informatsijnogo-prava/> (дата звернення: 08.03.2023).
5. Про інформацію : Закон України 2658-XII від 02.10.1992 зі змінами 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 08.03.2023).

ЗМІСТ

Мова як соціокультурний феномен.....	3
Психологічні аспекти людського фактору в умовах невизначеності	81
Документно-інформаційні комунікації в глобалізованому світі.....	156
Соціальна робота як реалізація завдань соціальної політики держави	201
Психологічний вимір професійної освіти	284
Трансформаційні процеси українського суспільства в умовах глобалізації	360

Наукове видання

ПОЛІТ
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ
ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

Тези доповідей
XXIII Міжнародної науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

04-07квітня 2023 року

ТОМ 1

Опубліковано в авторській редакції

Підп. до друку 04.04.2023. Формат 60x84/16. Папір офс.
Офс. друк. Ум. друк. арк. 19,3. Обл.-вид. арк. 20,62.
Тираж 200 пр. Замовлення № 43-1.

Видавець і виготівник
Національний авіаційний університет
03680. Київ – 58, проспект Любомира Гузара, 1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 977 від 05.07.2002

03058, м. Київ, просп. Любомира Гузара, 1,
корпус 8а, поверхи: 6–15,
+38 044 406-70-36, +38 044 406 75 00
gmi.nau.edu.ua, guman@nau.edu.ua

Електронний репозитарій: <http://er.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/3>

[facebook.com/flsc.nau](https://www.facebook.com/flsc.nau)

[instagram.com/flsc_students](https://www.instagram.com/flsc_students)

